សាកលវិទ្យាល័យភូមិន្ទនីតិសាស្ត្រ និងវិទ្យាសាស្ត្រសេដ្ឋកិច្ច

Université Royale de Droit et des Sciences Economiques

Royal University of Law and Economics

សារណាបញ្ចប់ការសិក្សា

ភស្តុតាងក្នុងរឿងក្តីព្រហ្មទណ្ឌ

ស្រាវជ្រាវចាប់ពីថ្ងៃទី០៣ ខែមេសា ឆ្នាំ២០២៣ ដល់ថ្ងៃទី៣១ ខែឧសភា ឆ្នាំ២០២៣

ស្រាវជ្រាវដោយ

និស្សិតឈ្មោះ លោក **ឈុនលី អូនពីរ**

លោក **នៅ ដានន្ទ**

ណែនាំដោយ

លោក **រុន ពណ្ណារិទ្ធ**

ថ្នាក់បរិញ្ញាបត្រ **នីតិសាស្ត្រ**

ជំនាន់ទី២៣

ឆ្នាំចូលរៀន ២០១៩

ឆ្នាំសរសេរសារណា ២០២៣

សេចក្តីថ្លែងអំណរគុណ

យើងខ្ញុំឈ្មោះ **ឈុនឌី អូនពីរ** និងឈ្មោះ **នៅ ដានន្ទ** ជានិស្សិតថ្នាក់បរិញ្ញាបត្រ នីតិសាស្ត្រ ជំនាន់ទី២៣ លេខកូដថ្នាក់ L4C4 ឆ្នាំសិក្សា២០១៩-២០២៣ នៃសាកលវិទ្យាល័យភូមិន្ទនីតិសាស្ត្រ និងវិទ្យាសាស្ត្រសេដ្ឋកិច្ច។

សូមសម្តែងនូវការដឹងគុណយ៉ាងជ្រាលជ្រៅបំផុតចំពោះ ៖

លោកឪពុក និងអ្នកម្តាយ ដែលជាអ្នកផ្តល់កំណើត និងជាអ្នកមានគុណដ៏ធំធេងចំពោះកូនក្នុងការចិញ្ចឹមបីបាច់ ថែរក្សា ផ្គត់ផ្គង់ទំនុកបម្រុង ទូន្មានប្រៀនប្រដៅប្រកបទៅដោយព្រហ្មវិហារធម៌ តាំងពីតូចរហូតដល់ធំពេញវ័យ ទាំងកម្លាំងកាយ កម្លាំងចិត្ត មិនគិតពីភាពនឿយហត់ លំបាកនោះទេ និងការឧបត្ថម្ភគ្រប់បែបយ៉ាង ដើម្បីឱ្យរូបយើងខ្ញុំ មានឱកាស ពេលវេលាគ្រប់គ្រាន់ក្នុងការសិក្សារៀនសូត្រ និងអភិវឌ្ឍសមត្ថភាពរបស់កូនតាំងពីដើមរហូតបានបញ្ចប់ការសិក្សាដោយភាពជោគជ័យ និងមានអនាគតល្អ។

សូមគោរព និងថ្លែងអំណរគុណយ៉ាងជ្រាលជ្រៅជូនដល់៖

ឯកឧត្តម សាកលវិទ្យាធិការ និង **ឯកឧត្តម សាកលវិទ្យាធិការរង** ព្រមទាំងលោក លោកស្រីសាស្ត្រាចារ្យទាំងអស់នៃសាកលវិទ្យាល័យភូមិន្ទនីតិសាស្ត្រ និងវិទ្យាសាស្ត្រសេដ្ឋកិច្ច ដែលបានបង្ហាត់បង្រៀនដល់រូបយើងខ្ញុំ យ៉ាងយកចិត្តទុកដាក់អស់ពីកម្លាំងកាយ និងកម្លាំងចិត្ត នូវគ្រប់មុខវិជ្ជា ដែលជាទៀនបំភ្លឺផ្លូវដល់រូបយើងខ្ញុំនាពេលអនាគត។

ជាពិសេស សូមថ្លែងអំណរគុណយ៉ាងជ្រាលជ្រៅដល់លោកគ្រូ **រុន ពណ្ណារិទ្ធ** ដែលបានចំណាយពេលវេលាដ៏មានតម្លៃសម្រាប់ការបង្ហាត់បង្រៀន ព្រមទាំងបានដឹកនាំរូបយើងខ្ញុំក្នុងការសរសេរសារណាបញ្ចប់ការសិក្សានេះ ចាប់តាំងពីពេលចាប់ផ្តើមដំបូងរហូតដល់ពេលបញ្ចប់យ៉ាងជោគជ័យ។ លោកគ្រូថែមទាំងបានផ្តល់ជាមតិយោបល់ល្អៗ ហើយបានណែនាំរូបយើងខ្ញុំអស់ពីកម្លាំងកាយ កម្លាំងចិត្ត ព្រមទាំងបានជម្រុញលើកទឹកចិត្ត ត្រួតពិនិត្យ កែលម្អនូវសារណារបស់យើងខ្ញុំជាច្រើនលើកជាច្រើនសារ និងបានពន្យល់បន្ថែមនូវចំណុចខ្វះខាតរបស់យើងខ្ញុំ ព្រមទាំងប្រគល់ឯកសារជាច្រើនដែលសុទ្ធសឹងតែជាឯកសារដ៏មានតម្លៃ និងសារៈប្រយោជន៍ក្នុងការស្រាវជ្រាវអំពីប្រធានបទសារណាមួយនេះ។

សូមអរគុណដល់លោកតា លោកយាយ បងប្អូន ព្រមទាំងសិស្សច្បង និងមិត្តភក្តិទាំងអស់ដែលបានផ្តល់ទាំងកម្លាំងកាយ កម្លាំងចិត្ត និងជួយផ្តល់មតិយោបល់ល្អៗដល់រូបយើងខ្ញុំក្នុងការសិក្សាពេលកន្លងមក។

ជាកិច្ចបញ្ចប់នេះ យើងខ្ញុំសូមធ្វើការលំឱនកាយលើកដៃប្រណមបួងសួងដល់គុណព្រះរតនត្រ័យ និងវត្ថុស័ក្តិសិទ្ធិទាំងឡាយ សូមប្រោះព្រំ សព្វសាធុការពរ សិរីសួស្តី ជ័យមង្គល សូមប្រសិទ្ធពរបវរមហាប្រសើរជូនដល់មាតាបិតា បងប្អូន ញាតិមិត្ត ព្រមទាំងថ្នាក់ដឹកនាំសាកលវិទ្យាល័យ លោក លោកស្រីសាស្ត្រាចារ្យ លោកសាស្ត្រាចារ្យណែនាំ សូមជួបប្រទះនូវពុទ្ធពរទាំងបួនប្រការ គឺអាយុ វណ្ណៈ សុខៈ និងពលៈ កុំបីឃ្លៀងឃ្លាតឡើយ។

អារម្ភកថា

បន្ទាប់ពីឆ្លងកាត់ការសិក្សាថ្នាក់បរិញ្ញាបត្រនីតិសាស្ត្រ នៅសាកលវិទ្យាល័យភូមិន្ទនីតិសាស្ត្រ និងវិទ្យាសាស្ត្រសេដ្ឋកិច្ចអស់រយៈពេល ៤ ឆ្នាំ កន្លងផុតទៅ យើងខ្ញុំទទួលបាននូវចំណេះដឹងជាច្រើនពីសំណាក់លោកលោកស្រីសាស្ត្រាចារ្យ ដែលបានខិតខំបង្រៀនយ៉ាងយកចិត្តទុកដាក់ ចាប់តាំងពីឆ្នាំមូលដ្ឋាន រហូតដល់ឆ្នាំចុងក្រោយនេះ។ តាមរយៈការសិក្សាកន្លងមកនេះ យើងខ្ញុំបានសម្រេចចិត្តជ្រើសរើសប្រធានបទមួយស្តីពី **"ភស្តុតាងក្នុងរឿងក្តីព្រហ្មទណ្ឌ"** ដែលជាផ្នែកមួយនៃមុខវិជ្ជា នីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ ឆ្នាំ២០០៧ ដើម្បីធ្វើជាសារណាបញ្ចប់ការសិក្សា និងដើម្បីទុកតម្កល់ជាស្នាដៃមួយសម្រាប់ឱ្យមិត្តនិស្សិត អ្នកស្រាវជ្រាវ និងសាធារណៈជនគ្រប់មជ្ឈដ្ឋានទុកជាផ្នែកមួយនៃការស្រាវជ្រាវបន្ថែមក្នុងការពង្រឹងសមត្ថភាពរបស់ខ្លួនក្នុងការសិក្សាបន្ថែមទៀត។

លើសពីនេះទៅទៀត ក្នុងការសរសេរសារណានូវប្រធានបទនេះ យើងខ្ញុំមានគោលបំណងចង់បង្ហាញអំពីសារៈសំខាន់នៃភស្តុតាងក្នុងនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ ដែលសិស្សនិស្សិតជំនាន់ក្រោយគួរតែដឹង ដើម្បីជាផលប្រយោជន៍ នៅពេលដែលជួបប្រទះនូវហេតុការណ៍ជាក់ស្តែង និងស្វែងរកភស្តុតាងដែលមានក្នុងហេតុការណ៍ ឬទិដ្ឋភាពនោះជាដើម។ ម្យ៉ាងវិញទៀត ក្នុងការបកស្រាយប្រធានបទមួយនេះ យើងខ្ញុំបានបកស្រាយដោយផ្អែកនិងយោងតាមមាត្រាច្បាប់ និងបទដ្ឋានគតិយុត្តិនានា ព្រមទាំងភ្ជាប់មកជាមួយឧទាហរណ៍យកមកបញ្ជាក់ឱ្យការបកស្រាយរបស់យើងខ្ញុំឱ្យកាន់តែមានភាពស៊ីជម្រៅ និងបានក្បោះក្បាយបន្ថែមទៀត។ យើងខ្ញុំសង្ឃឹមយ៉ាងមុតមាំថាការបកស្រាយ និងចងក្រងនូវសារណាមួយនេះ ដែលជាស្នាដៃមួយរបស់យើងខ្ញុំ អាចជាជំនួយដល់មិត្តនិស្សិតជំនាន់ក្រោយ មិត្តអ្នកអាន និងអ្នកស្រាវជ្រាវនានាក្នុងការយល់ដឹងបន្ថែមពីប្រធានបទទាក់ទងនឹងភស្តុតាងក្នុងរឿងក្តីព្រហ្មទណ្ឌនេះ។

យ៉ាងណាមិញ យើងខ្ញុំបានខិតខំប្រឹងប្រែងចងក្រងអត្ថបទនេះឡើងយ៉ាងអស់ពីសមត្ថភាពរបស់យើងខ្ញុំ ដូច្នេះក្នុងករណីដែលមានកំហុសអចេតនាណាមួយបានកើតមានឡើង ដូចជាការប្រើពាក្យពេចន៍មានភាពខុសឆ្គង ឃ្លោងឃ្លា អក្ខរាវិរុទ្ធ និងប្រយោគណាមួយដែលមានចន្លោះខ្វះខាត សូមមិត្តនិស្សិតជំនាន់ក្រោយ មិត្តអ្នកអាន ធ្វើការកែលម្អដើម្បីស្ថាបនា និងកែតម្រូវនូវចំណុចខុសឆ្គងនោះ ដើម្បីទុកជាមេរៀនក្នុងការសិក្សាបន្តទៅមុខទៀត។ ជាពិសេស យើងខ្ញុំសង្ឃឹមថានឹងទទួលបានការយោគយល់ អធ្យាស្រ័យ ពីសំណាក់លោក លោកស្រីសាស្ត្រាចារ្យ សិស្សនិស្សិត មិត្តអ្នកអាន ដោយក្តីអនុគ្រោះ និងក្តីសោមនស្សរីករាយ ដើម្បីឱ្យសារណារបស់យើងខ្ញុំទាំងពីរនាក់កាន់តែមានភាពប្រសើរឡើងមួយកម្រិតទៀត។

មាតិកា

ទំព័រ

សេចក្តីផ្តើម 1

ជំពូកទី១
គោលការណ៍ទូទៅនៃភស្តុតាង

ផ្នែកទី១៖ លក្ខខណ្ឌគ្រឹះនៃភស្តុតាង 4

កថាខណ្ឌទី១៖ និយមន័យនៃភស្តុតាង 4

កថាខណ្ឌទី២៖ សញ្ញាណទូទៅនៃភស្តុតាង 5

២.១. ព្រឹត្តិការណ៍ 5

២.២. ការដាក់បន្ទុក និងការដោះបន្ទុក 5

២.៣. បន្ទុកនៃភស្តុតាង ឬកាតព្វកិច្ចនៃការបង្ហាញភស្តុតាង 6

២.៣.១. ខ្លឹមសារទូទៅចំពោះបន្ទុកភស្តុតាង 6

២.៣.២. បន្ទុកភស្តុតាងក្នុងដំណាក់កាលស៊ើបអង្កេត 7

កថាខណ្ឌទី៣៖ គោលបំណង 8

កថាខណ្ឌទី៤៖ គោលការណ៍នៃភស្តុតាង 8

៤.១. គោលការណ៍សច្ចភាពនៃភស្តុតាង ឬគោលការណ៍សម្ភារៈ 9

៤.២. គោលការណ៍ជឿទុកចិត្តរបស់ចៅក្រម 10

៤.២.១. ខ្លឹមសាររួមនៃគោលការណ៍ជឿទុកចិត្តរបស់ចៅក្រមទៅលើអង្គហេតុ 10

៤.២.២. គោលការណ៍ជឿទុកចិត្តដោយសេរីរបស់ចៅក្រមទៅលើអង្គហេតុ 10

៤.៣. គោលការណ៍សច្ចធារណ៍នៃនិរទោស 11

៤.៣.១. ដំណាក់កាលចោទប្រកាន់ 11

៤.៣.២. កំហុសត្រូវបានរកឃើញ 12

៤.៣.៣. ត្រូវដកការចោទប្រកាន់ 13

កថាខណ្ឌទី៥៖ ទម្រង់នៃភស្តុតាង 13

៥.១. មូលដ្ឋានគ្រឹះនៃការចាត់ថ្នាក់ទៅលើទម្រង់នៃភស្តុតាង 14

៥.១.១. ទម្រង់នៃការចោទប្រកាន់ 14
៥.១.២. ទម្រង់ដែលជាប្រភពនៃព័ត៌មាន 15
៥.១.៣. ទម្រង់នៃអង្គហេតុគ្រឹះ 16
៥.២. ប្រភេទនៃភស្តុតាង 18
៥.២.១. ភស្តុតាងផ្ទាល់ 18
៥.២.២. ភស្តុតាងប្រយោល 18
៥.២.៤. ភស្តុតាងបង្ហាញ 19
៥.២.៥. ភស្តុតាងដែលបានដឹងឮ តៗគ្នា 19
៥.២.៦. ភស្តុតាងដាក់បន្ទុក 19
៥.២.៧. ភស្តុតាងដោះបន្ទុក 19
៥.២.៨. ភស្តុតាងប្រវេសនីយ 19
៥.៣. ទម្ងន់របស់ទម្រង់នីមួយៗនៃភស្តុតាង 19
៥.៣.១. ទម្ងន់នៃភស្តុតាងផ្ទាល់ 19
៥.៣.២. ទម្ងន់នៃភស្តុតាងប្រយោល 20
៥.៣.៣. ទម្ងន់នៃភស្តុតាងបន្ទាប់បន្សំ 20
ផ្នែកទី២៖ ប្រភពនៃភស្តុតាង 20
កថាខណ្ឌទី១៖ ការបំភ្លឺរបស់សាក្សី 20
១.១. ប្រភេទបុគ្គលដែលអាចក្លាយជាសាក្សី 23
១.២. សិទ្ធិ និងកាតព្វកិច្ចរបស់សាក្សី 24
១.២.១. សិទ្ធិរបស់សាក្សី 24
១.២.២. កាតព្វកិច្ចរបស់សាក្សី 27
១.២.៣. សមត្ថភាពរបស់សាក្សី 28
១.២.៤. សាក្សីមានកាតព្វកិច្ចនិយាយតែការពិត 29
១.៣. ការបំភ្លឺនានារបស់សាក្សីជាកុមារ ឬមានអាយុតិច 29
១.៤. ការសន្និដ្ឋាន និងយោបល់របស់សាក្សី 30
កថាខណ្ឌទី២៖ ការបំភ្លឺរបស់ជនរងគ្រោះ 31
២.១. ខ្លឹមសាររួមនៃការបំភ្លឺរបស់ជនរងគ្រោះ 31

២.២.កម្មវត្ថុនៃការបំភ្លឺរបស់ជនរងគ្រោះ 32
២.៣. ឥទ្ធិពលពីខាងក្រៅរបស់ជនរងគ្រោះ 33
២.៤. ឥទ្ធិពលផ្ទាល់ដែលលេចចេញពីជនរងគ្រោះ 34
២.៤.១. ករណីជនរងគ្រោះស្លាប់ 34
២.៤.២. ករណីជនរងគ្រោះជាកុមារមានអាយុតិច 35
កថាខណ្ឌទី៣៖ ការបំភ្លឺរបស់ជនសង្ស័យ 36
៣.១. ខ្លឹមសាររួមនៃការបំភ្លឺរបស់ជនសង្ស័យ 36
៣.២. កម្មវត្ថុនៃការបំភ្លឺរបស់ជនសង្ស័យ 37
កថាខណ្ឌទី៤៖ ការបំភ្លឺរបស់ជនជាប់ចោទ 38
៤.២. កម្មវត្ថុនៃការបំភ្លឺរបស់ជនជាប់ចោទ 39
កថាខណ្ឌទី៥៖ ភស្តុតាងជាវត្ថុ ឬវត្ថុតាង 40
៥.១. អត្ថិភាពពិសេសនៃភស្តុតាងជាវត្ថុ 41
៥.២. ប្រភេទនៃទ្រព្យនានាដែលជាកម្មវត្ថុនៃភស្តុតាងជាវត្ថុ 42
៥.២.១. ប្រភេទទ្រព្យដែលមិនអាចប្រគល់វិញបាន 42
៥.២.២. ប្រភេទទ្រព្យដែលអាចប្រគល់វិញបាន 43
កថាខណ្ឌទី៦៖ សេចក្តីសន្និដ្ឋានរបស់អ្នកជំនាញ ឬការវាយតម្លៃរបស់អ្នកជំនាញ 44
៦.១. កម្មវត្ថុនៃការបំភ្លឺ និងសេចក្តីសន្និដ្ឋានរបស់អ្នកជំនាញ 44
៦.១.១. អត្ថន័យនៃសេចក្តីសន្និដ្ឋាន 45
៦.១.២. ប្រភេទនៃការធ្វើកោសល្យវិច័យ 46
កថាខណ្ឌទី៧៖ កំណត់ហេតុអង្កេត និងឯកសារសំណេរផ្សេងៗ 47
៧.១. កំណត់ហេតុអង្កេត 47
៧.២. ឯកសារសំណេរផ្សេងៗ 48

ជំពូកទី២

នីតិវិធីនៃការប្រមូលភស្តុតាង និងការបង្ហាញភស្តុតាង

ផ្នែកទី១៖ ការស៊ើបអង្កេតស្រាវជ្រាវភស្តុតាង 49
កថាខណ្ឌទី១៖ ការស៊ើបអង្កេតដោយមន្ត្រីនគរបាលយុត្តិធម៌ 49
១.១. ការស៊ើបអង្កេតបទល្មើសជាក់ស្តែង 49

១.១.១. ការចុះទៅកាន់ទីកន្លែងកើតហេតុ 49
១.១.២. ការធ្វើកំណត់ហេតុរបស់មន្ត្រីនគរបាលយុត្តិធម៌ 50
១.១.៣. វិធានការស៊ើបអង្កេតបទល្មើសជាក់ស្តែង 50
ក. វិធានការណ៍ទាក់ទងនឹងការឆែកឆេរ 50
ខ. ការបិទស្លាកបោះត្រាលើវត្ថុតាង 51
គ. កំណត់ហេតុលើការស្តាប់ចម្លើយ 51
ឃ. ការស្តាប់ចម្លើយជនរងគ្រោះ ឬដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី 51
ង. ការស្តាប់ចម្លើយសាក្សី 51
ច. ការត្រួតពិនិត្យខាងផ្នែកបច្ចេកទេស ឬវិទ្យាសាស្ត្រ 52
ឆ. ការបញ្ជូនកំណត់ហេតុទៅព្រះរាជអាជ្ញា 52
១.២. ការស៊ើបអង្កេតបឋមដោយមន្ត្រីនគរបាលយុត្តិធម៌ 52
១.២.១. កំណត់ហេតុ ឬរបាយការណ៍របស់មន្ត្រីនគរបាលយុត្តិធម៌ 52
១.២.២. តម្លៃកំណត់ហេតុ ឬរបាយការណ៍របស់មន្ត្រីនគរបាលយុត្តិធម៌ 53
១.៣. ការរំលោភនីតិវិធី 53
១.៤. ការស្រាវជ្រាវ និងប្រមូលភស្តុតាងដោយតំណាងអយ្យការ 54
១.៤.១. ការចុះដល់កន្លែងកើតហេតុ 54
១.៤.២. ការចាត់ឱ្យស៊ើបអង្កេតបឋម 55
១.៤.៣. ការចាត់ឱ្យស៊ើបសួរដោយតំណាងអយ្យការ 55
ក. ដីកាសន្និដ្ឋានចោទប្រកាន់បញ្ជូនរឿងទៅជំនុំជម្រះផ្ទាល់ 56
ខ. ដីកាសន្និដ្ឋានបញ្ជូនរឿងឲ្យស៊ើបសួរ 56
គ.ដីកាសន្និដ្ឋានស្ពាក 56
កថាខណ្ឌទី២៖ ការស្រាវជ្រាវ និងប្រមូលភស្តុតាងដោយចៅក្រមស៊ើបសួរ 57
២.១ ដំណើរការស៊ើបសួរ 57
២.២. ការដាក់ឱ្យស្ថិតក្រោមការត្រួតពិនិត្យ 58
២.២.១. ករណីគ្មានខ្លួន 58
២.២.២. ករណីមានខ្លួន 59
២.៣. ការឃុំខ្លួនបណ្តោះអាសន្ន 59

២.៤. ការសួរចម្លើយ និងការស្តាប់ចម្លើយ 60
២.៤.១. ការសួរចម្លើយជនត្រូវចោទ 60
២.៤.២. ការស្តាប់ចម្លើយដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី 60
២.៤.៣. ការស្តាប់ចម្លើយសាក្សី 61
២.៥. ការឆែកឆេរ និងការចាប់យកវត្ថុតាង 61
២.៥.១. ការស្តាប់ទូរស័ព្ទ 62
២.៦. ដីកាចាត់ឲ្យស៊ើបសួរជំនួស 62
២.៧. ដីកាសម្រេចឱ្យនៅក្រៅឃុំ 63
២.៧.១ ការដាក់ឱ្យស្ថិតក្រោមការត្រួតពិនិត្យតាមផ្លូវតុលាការ 63
២.៨. ការបិទការស៊ើបសួរ 64
២.៨.១. ដីកាដំណោះស្រាយ 64
២.៨.២. ដីកាដំណោះស្រាយបញ្ជូន 65
ផ្នែកទី២ ការបង្ហាញភស្តុតាង និងការវាយតម្លៃលើភស្តុតាង 65
កថាខណ្ឌទី១៖ ការបង្ហាញភស្តុតាង 65
១.១. មធ្យោបាយនៃការបង្ហាញភស្តុតាង 65
១.១.១. ភស្តុតាងដែលបង្ហាញតាមរយៈសាក្សី 66
១.១.២. ការសារភាព 66
១.១.៣. ការពិនិត្យគ្រប់មុខសញ្ញា 66
១.២. លក្ខខណ្ឌនៃការបញ្ជាក់ភស្តុតាង និងការបង្ហាញភស្តុតាង 67
១.២.១. វិមតិសង្ស័យត្រូវបានជាប្រយោជន៍ដល់ជនជាប់ចោទ 67
១.២.២. ការផ្ទៀងផ្ទាត់ភស្តុតាង 68
ក. ការផ្ទៀងផ្ទាត់ភស្តុតាង 69
ខ. ការប្រដូចគ្នានៃភស្តុតាង 69
គ. ការផ្ទៀងផ្ទាត់ទៅលើប្រភពនៃភស្តុតាង 70
កថាខណ្ឌទី២៖ ការវាយតម្លៃលើភស្តុតាង 71
២.១. វិធីសាស្រ្តក្នុងការបង្ហាញភស្តុតាង 71
២.១.១. លក្ខណៈក្នុងការវាយតម្លៃ 72

ក. ការវិភាគចំពោះភស្តុតាង 73
ខ. ការបែងចែកជាផ្នែកចំពោះភស្តុតាង 73
គ. ការចែកជាផ្នែកឱ្យដាច់ពីគ្នានៃភស្តុតាង 74
ឃ. ការប្រៀបធៀបតាមលំដាប់ 74
ង. ការធ្វើសំយោគទៅលើភស្តុតាង 74
២.១.២. ការជឿជាក់លើភស្តុតាង 74
២.២. ភស្តុតាងពេញលេញ ឬលក្ខណៈពេញលេញនៃភស្តុតាង 75
២.២.១. លក្ខណៈគ្រប់គ្រាន់នៃភស្តុតាង 75
២.៣. អានុភាពនៃការវាយតម្លៃលើភស្តុតាង 76
២.៣.១. អានុភាពនៃការវាយតម្លៃដោយអង្គអយ្យការចំពោះភស្តុតាង 77
២.៣.២. អានុភាពនៃការវាយតម្លៃដោយចៅក្រមស៊ើបសួរចំពោះភស្តុតាង 77
២.៣.៣. អានុភាពនៃការវាយតម្លៃក្នុងពេលជំនុំជម្រះ 77
២.៣.៤. អានុភាពនៃការសម្រេចលើកលែងការចោទប្រកាន់ 77
២.៤. មោឃភាពចំពោះកិច្ចនីតិវិធី 78
២.៤.១. ការសម្រេចរបស់ចៅក្រមស៊ើបសួរ ដែលសភាស៊ើបសួរលើកមកជំនុំជម្រះ 78
២.៤.២. ការបង្ហាញភស្តុតាងដាក់បន្ទុកក្នុងពេលសវនាការ 79
២.៤.៣. បន្ទុកជាចម្បងរបស់ព្រះរាជអាជ្ញា 79
២.៥ បន្ទុកបង្ហាញភស្តុតាងជាបន្ទាប់បន្សំ 79
សេចក្តីសន្និដ្ឋាន 82
អនុសាសន៍ 84
ឯកសារយោង
ឧបសម្ព័ន្ធ

សេចក្ដីផ្ដើម

សេចក្តីផ្តើម

នៅក្នុងសង្គមជាតិរបស់មនុស្សលោកសព្វថ្ងៃនេះ តែងតែមានការប្រព្រឹត្តបទល្មើសគ្រប់ប្រភេទ មិនថាប្រទេសអភិវឌ្ឍន៍ ឬប្រទេសកំពុងអភិវឌ្ឍន៍នោះទេ វាកើតចេញពីជម្លោះរវាងបុគ្គលនិងបុគ្គល រវាងចារី ឬសហចារី និងជនរងគ្រោះ ដែលធ្វើឱ្យសង្គមមានភាពអសន្តិសុខ និងមិនមានសុវត្ថិភាព។ គ្រប់ជម្លោះតែងតែមានការប្រព្រឹត្តបទល្មើសដែលផ្តើមចេញពីការច្រណែនឈ្នានីស និងការចង់បានទ្រព្យសម្បត្តិរបស់អ្នកដទៃ ដែលស្តែងឡើងឱ្យយើងឃើញថា គ្រប់បទល្មើសតែងតែបន្សល់ទុកនៅស្លាកស្នាម ដិតដាមទុកជាភស្តុតាងដើម្បីជាតម្រុយក្នុងការបើកការស៊ើបអង្កេត និងការកាត់សេចក្តីឱ្យទទួលបានការពិត និងភាពយុត្តិធម៌ដល់ជនរងគ្រោះទៅលើបទល្មើសដែលបង្កឡើងដោយចារី ឬសហចារី។ ចំពោះ ព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា ជាប្រទេសដែលប្រកាន់យករបបប្រជាធិបតេយ្យ ដោយគោរពសិទ្ធិមនុស្ស ដូចមានចែងក្នុងរដ្ឋធម្មនុញ្ញ នៃអង្គការសហប្រជាជាតិ សេចក្តីប្រកាសជាសកលស្តីពីសិទ្ធិ និងកតិកាសញ្ញា ព្រមទាំងអនុសញ្ញាទាំងឡាយដែលទាក់ទងនឹងសិទ្ធិមនុស្ស សិទ្ធិនារី និងសិទ្ធិកុមារ។ លើសពីនេះ អាយុជីវិតរបស់មនុស្សម្នាក់ៗត្រូវបានធានាដោយច្បាប់ ដែលជនគ្រប់រូបមានសិទ្ធិរស់រានមានជីវិត មានសេរីភាព និងមានសន្តិសុខផ្ទាល់ខ្លួន ក៏ប៉ុន្តែនៅតែមានអំពើរំលោភបំពានទៅលើសិទ្ធិ ក៏ដូចជាអំពើដែលធ្វើឱ្យប៉ះពាល់ដល់សន្តិសុខរបស់បុគ្គលនីមួយៗ ឬសង្គមដែលយើងកំណត់បានថាជាបទល្មើស។

គួរបន្តផងដែលថា **ភស្តុតាង** គឺបានដើរតួយ៉ាងសំខាន់ចំពោះកាតព្វកិច្ចដោះស្រាយវិវាទក្នុងរឿងក្តីនីមួយៗរបស់ស្ថាប័នតុលាការ ហើយច្បាប់ក៏បានកំណត់ឱ្យតុលាការជាអ្នកអនុវត្តតាមនីតិវិធីក្នុងការប្រមូល ការពិនិត្យ ការវាយតម្លៃ និងទៅតាមឆន្ទានុសិទ្ធិរបស់ខ្លួន។ ដោយហេតុថា ភស្តុតាងមានភាពចាំបាច់ក្នុងការដោះបន្ទុក ឬដាក់បន្ទុកចំពោះភាគីណាមួយក្នុងរឿងក្តី ដើម្បីឱ្យតុលាការចេញសេចក្តីសម្រេច និងផ្តន្ទាទោសទៅលើជនល្មើសដែលបានប្រព្រឹត្តបទល្មើស ប្រកបដោយសុក្រឹត្យ និងយុត្តិធម៌ ព្រមទាំងផ្តល់ជាសំណងជំងឺចិត្តជូនដល់ជនរងគ្រោះឱ្យសមស្របទៅតាមព្យសនកម្មដែលជនរងគ្រោះបានរងផលប៉ះពាល់ ជាពិសេសគឺដើម្បីការពារសណ្តាប់ធ្នាប់សង្គមឱ្យបានកាន់តែល្អប្រសើរ។

មុននឹងឈានដល់ការចេញសេចក្តីសម្រេចរបស់តុលាការទៅលើរឿងក្តី ឬបទល្មើសណាមួយ មិនថា (បទឧក្រិដ្ឋ បទមជ្ឈិម ឬបទលហុ) តុលាការត្រូវពិនិត្យឱ្យបានគ្រប់ជ្រុងជ្រោយ នៅគ្រប់ដំណាក់កាល ដោយការសម្រេចសេចក្តីត្រូវមានមូលដ្ឋានច្បាប់ច្បាស់លាស់ក្នុងការស្វែងរកយុត្តិធម៌ដល់ជនរងគ្រោះ និងសង្គមជាតិ ហើយអ្វីដែលធ្វើឱ្យតុលាការ (ចៅក្រម) មានភាពជឿទុកចិត្តបាន នោះគឺ "**ភស្តុតាង**" ដែលកើតចេញពីអង្គហេតុ។ ទន្ទឹមនឹងនេះ ការសម្រេចសេចក្តីរបស់តុលាការត្រូវបង្ហាញឱ្យសាធារណជនដឹងថាមានភាពច្បាស់លាស់ ដោយផ្អែកលើមូលដ្ឋានច្បាប់ ទាក់ទិននឹងនីតិវិធីនៃការប្រមូលភស្តុតាង ការបង្ហាញភស្តុតាង និងការវាយតម្លៃលើភស្តុតាង

ដើម្បីឱ្យការសម្រេចសេចក្ដីរបស់តុលាការទទួលបានភាពសុក្រឹត្យ និងយុត្តិធម៌ ដល់ជនរងគ្រោះ ជាពិសេសដើម្បីឱ្យសង្គមជាតិយើងទទួលបានសណ្ដាប់ធ្នាប់ល្អ និងមានសុខសន្តិភាព។

ចំពោះរឿងក្ដីព្រហ្មទណ្ឌនៅពេលដែលមានបទល្មើសកើតឡើង តុលាការត្រូវកំណត់អំពីការប្រមូលភស្តុតាង ការបង្ហាញអំពីភស្តុតាង និងការវាយតម្លៃទៅលើភស្តុតាងដែលមាននៅក្នុងដែនសមត្ថកិច្ចរបស់ខ្លួន។ នីតិវិធីនៃការប្រមូលភស្តុតាង ការបង្ហាញភស្តុតាង និងការវាយតម្លៃលើភស្តុតាង ត្រូវការពេលវេលាច្រើនក្នុងការស្វែងរកតាមរយៈគ្រប់មធ្យោបាយនៃនីតិវិធីរបស់តុលាការ ដែលវាមានលក្ខណៈរាងស្មុគស្មាញបន្តិច ប៉ុន្តែជានីតិវិធីមួយដើម្បីឆ្លុះបញ្ចាំងនូវការពិតដែលបទល្មើសមួយត្រូវបានប្រព្រឹត្តឡើងដោយចារី ឬសហចារីដែលបានបង្កជាព្យសនកម្មមកលើជនរងគ្រោះ។ ដូច្នេះក្នុងសារណានេះ នឹងបង្ហាញអំពី តើអ្វីទៅជាភស្តុតាង? តើភស្តុតាងមានប្រភពមកពីណា? នៅក្នុងរឿងក្ដីមួយតើភស្តុតាង ត្រូវបានប្រមូលផ្ដុំ និងបង្ហាញឡើងយ៉ាងដូចម្ដេច?

នៅក្នុងរឿងក្ដីព្រហ្មទណ្ឌ ភស្តុតាង ជាផ្នែកមួយដ៏សំខាន់សម្រាប់ឱ្យតុលាការយកមកវិនិច្ឆ័យ និងសម្រេចសេចក្ដីដើម្បីត្រួតពិនិត្យទៅលើព្យសនកម្មដែលកើតមានមកលើជនរងគ្រោះ តាមរយៈអង្គហេតុជាក់ស្ដែងនោះ។ គោលបំណងនៃការសរសេរអត្ថបទនេះ ដើម្បីសិក្សាស្វែងយល់ឱ្យកាន់តែស៊ីជម្រៅបន្ថែមពីភស្តុតាងនៅក្នុងរឿងក្ដីព្រហ្មទណ្ឌ ទាំងផ្នែកទ្រឹស្ដី និងការអនុវត្តជាក់ស្ដែង។ ម្យ៉ាងវិញទៀត ការចងក្រងអត្ថបទសារណានេះឡើង ដើម្បីជួយឱ្យសិស្សនិស្សិត មិត្តអ្នកអានគ្រប់មជ្ឈដ្ឋានជាន់ថ្នាក់ទាំងអស់ ទុកសម្រាប់ជាមូលដ្ឋានក្នុងការសិក្សាស្រាវជ្រាវទាក់ទងនឹងប្រធានបទនេះឱ្យបានទូលំទូលាយ។

ចំពោះភស្តុតាង ទោះបីជាមិនមានច្បាប់ចែងច្រើនក៏ដោយ សម្រាប់ការវាយតម្លៃលើភស្តុតាងវិញច្បាប់បានទុកសិទ្ធិឱ្យតុលាការជាអ្នកធ្វើការថ្លឹងថ្លែងសម្រេចដោយ ឥស្សរចិត្ត អំពីតម្លៃនៃភស្តុតាង ហើយការសម្រេចសេចក្ដីនេះត្រូវផ្អែកលើមូលដ្ឋានច្បាប់ជាគោល ដើម្បីធានាឱ្យបាននូវសុក្រឹត្យភាព យុត្តិធម៌ដល់ជនរងគ្រោះ និងជូនសង្គមជាតិទាំងមូល។

អត្ថបទសារណានេះ ជាសមិទ្ធផលដែលកើតចេញពីការខិតខំប្រឹងប្រែងព្យាយាមអស់ពីលទ្ធភាពក្នុងការរៀបរៀង និងសម្រិតសម្រាំងយ៉ាងយកចិត្តទុកដាក់បំផុត ដើម្បីទុកជាប្រភពឯកសារសម្រាប់ឱ្យសិស្សនិស្សិតជំនាន់ក្រោយអាចទទួលបានចំណេះដឹងបន្ថែម ទាក់ទងទៅនឹងភស្តុតាងក្នុងរឿងក្ដីព្រហ្មទណ្ឌ។ មួយវិញទៀតខ្លឹមសារក្នុងអត្ថបទនេះប្រាកដជាអាចឱ្យសិស្សនិស្សិតជំនាន់ក្រោយអាចយកទៅប្រើប្រាស់ ដើម្បីដោះស្រាយនូវបញ្ហាផ្សេងៗដែលកើតឡើងក្នុងជីវភាពជាក់ស្ដែងនាពេលបច្ចុប្បន្ន។ ចំពោះការស្រាវជ្រាវលើប្រធានបទសារណានេះ ត្រូវបានចែកចេញជា ០២ (ពីរ) ជំពូក ដូចខាងក្រោម៖

ជំពូកទី១ គោលការណ៍ទូទៅនៃភស្តុតាង

ជំពូកទី២ នីតិវិធីនៃការប្រមូលភស្តុតាង និងការបង្ហាញភស្តុតាង ។

ចំពោះខ្លឹមសារលម្អិតក្នុងជំពូកនីមួយៗខាងលើនេះ និងមានការអធិប្បាយព្រមទាំងមានការបង្ហាញជូនទាំងស្រុងនៅក្នុងអត្ថន័យនៃសារណាបញ្ចប់ការសិក្សារបស់ក្រុមយើងខ្ញុំដូចដែលមានការរៀបរាប់នៅខាងក្រោមដូចតទៅ៖

ជំពូកទី១

គោលការណ៍ទូទៅនៃគណនេយ្យ

ជំពូកទី១
គោលការណ៍ទូទៅនៃភស្តុតាង

ផ្នែកទី១៖ លក្ខខណ្ឌគ្រឹះនៃភស្តុតាង

កថាខណ្ឌទី១៖ និយមន័យនៃភស្តុតាង

ភស្តុតាង គឺជាព្រឹត្តិហេតុ ឬអង្គហេតុទាំងឡាយណាដែលត្រូវបានកំណត់ដោយច្បាប់ទៅលើទម្រង់នៃនីតិវិធីនានារបស់វា និងដើម្បីបង្ហាញ ឬបដិសេធទៅលើព្រឹត្តិការណ៍នៃបទល្មើសណាមួយបានដោយអង្គហេតុទាំងនោះឆ្លុះបង្ហាញនូវការដាក់បន្ទុក "ឃោរឃៅ" ឬដោះបន្ទុកចំពោះការទទួលខុសត្រូវរបស់បុគ្គល រួមទាំងការកំណត់ទំហំទោសធ្ងន់ ឬស្រាលនៃការទទួលខុសត្រូវរបស់បុគ្គលទាំងនោះទៀតផង។[1] នេះសបញ្ជាក់ថា ភស្តុតាងគឺជាព្រឹត្តិហេតុ ឬអង្គហេតុទាំងឡាយណាដែលទម្រង់និតិវិធីនៃការបង្ហាញអង្គហេតុទាំងនោះត្រូវបានកំណត់ដោយច្បាប់។ ទម្រង់នីតិវិធីក្នុងការបង្ហាញនេះធ្វើឲ្យឃើញកាន់តែច្បាស់អំពីអំពើល្មើសណាមួយ ឬក៏ធ្វើឲ្យមានការបដិសេធចំពោះបទល្មើសណាមួយបាន ដោយក្នុងនោះអង្គហេតុបែបនេះវាបញ្ជាក់បាននូវការដាក់បន្ទុក ឬបដិសេធតាមរយៈនៃអំពើដែលមានលក្ខណៈឃោរឃៅ ឬលក្ខណៈដោះសារចំពោះការទទួលខុសត្រូវរបស់បុគ្គល។ ជាងនេះទៅទៀត ទម្រង់នីតិវិធីក្នុងការបង្ហាញនេះ គឺស្តែងឡើងបាននូវការកំរិតអំពីស្ថានភាពនានានៃអំពើរបស់បុគ្គលដែលបានប្រព្រឹត្តនោះដោយអនុញ្ញាតឲ្យចៅក្រមអាចកំណត់កំរិតស្ថានភាពនានាក្នុងការផ្តន្ទាទោសធ្ងន់ ឬស្រាលថែមទៀតផង។ តាមនិយមន័យនេះ លោក "ហ្វាយនីតស្គី.អ៊ី.យ៉ា" (Fojnickij Ivanovich Jakovlevich) កើតនៅឆ្នាំ ១៨៤៧ និងបានស្លាប់នៅឆ្នាំ ១៩១៣ គាត់គឺជាអ្នកមានជំនាញខាងឧក្រិដ្ឋវិនិច្ឆ័យល្បីល្បាញម្នាក់របស់ប្រទេសរុស្សីបានសរសេរថា៖ "ដើម្បីលុបបំបាត់នូវភាពគ្រោះថ្នាក់ដល់ដំណើរការយុត្តិធម៌របស់តុលាការ ឬក៏យ៉ាងហោចណាស់ធ្វើឲ្យកាន់តែខ្សោយទៅៗនៃភាពគ្រោះថ្នាក់ទាំងឡាយ ដោយសារតែមូលហេតុនៃភាពខុសឆ្គងម្តងម្កាល ឬការភ័ន្តច្រឡំក្នុងការធ្វើសេចក្តីសម្រេចរបស់តុលាការ នោះចាំបាច់ត្រូវតែមានការគិតយ៉ាងល្អិតល្អន់ និងប្រកបដោយភាពរឹងមាំបំផុតទៅលើភស្តុតាងដែលជាមធ្យោបាយដ៏រឹងមាំក្នុងការអះអាងរបស់តុលាការ។ ភស្តុតាងទាំងឡាយដែលមិនជឿទុកចិត្តបាន វាអាចនាំឲ្យតុលាការធ្វើសេចក្តីសម្រេចមានភាពខុសឆ្គងទៅតាមវិធីកុហកមួយដល់សាធារណជន"។ គំនិតនេះមានន័យថាមិនត្រូវចាប់បង្ខំឲ្យមនុស្សមានកំហុសតាមតែទំនើងចិត្តរបស់តុលាការនោះទេ ប្រសិនបើបុគ្គលមិនបានប្រព្រឹត្ត ឬក៏គ្មានការបញ្ជាក់ដោយភស្តុតាង។ ចរិតនៃការបង្ខំឲ្យមានទោសបែបនេះត្រូវបានឆ្លុះបញ្ចាំងដោយគំនិតលោក សេណាកា (Licius Annaeus Sereka) ជាអ្នកប្រាជ្ញបុរាណរ៉ូមកើតប្រហែល ៤ឆ្នាំមុនគ្រិស្តសករាជ ហើយបានស្លាប់ក្នុងឆ្នាំ៦៥នៃគ្រិស្តសករាជយើងនេះបានសរសេរ

[1] មាត្រា ១ នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ ឆ្នាំ ២០០៧ និងមាត្រា ២៤ នៃក្រមព្រហ្មទណ្ឌ ឆ្នាំ ២០០៩

ថា៖ "កំហុសដែលកើតឡើងដោយការបង្ខំនៃឥទ្ធិពលពីខាងក្រៅណាមួយ កំហុសនោះពុំមែនជាអំពើចេតនារបស់បុគ្គលនោះទេ"។ គំនិតរបស់លោកបានឆ្លុះបញ្ចាំងអំពីការកកើតនៃអង្គហេតុមួយបញ្ជាក់បាននូវខ្លឹមសារដោយឯករាជ្យ។

កថាខណ្ឌទី២៖ សញ្ញាណទូទៅនៃភស្តុតាង

២.១. ព្រឹត្តិការណ៍

ក្នុងន័យនៃព្រឹត្តិការណ៍នេះ គឺចង់សំដៅទៅលើសកម្មភាពនៃទំនាក់ទំនងជាមិត្ត ឬជាអមិត្តរវាងភាគីរងគ្រោះ និងភាគីល្មើស ហើយដែលព្រឹត្តិការណ៍នេះបានសុះសាយ ឬលាន់ឮព្រមទាំងលាតត្រដាងយ៉ាងច្បាស់លាស់ទៅដល់សាធារណៈជន។ តាមអត្ថន័យនេះនៅក្រមព្រហ្មទណ្ឌបានកំណត់ផងដែរ នៅក្នុងមាត្រា១១១ បានបញ្ញត្តិថា៖ "កាលណាបានដឹងពីអំពើដែលអាចជាបទឧក្រិដ្ឋ ឬបទមជ្ឈិម ឬបទលហុ មន្ត្រីនគរបាលយុត្តិធម៌អាចស៊ើបអង្កេត..."។[2] ដូចគ្នានេះដែរ ក្នុងមាត្រា៣៥៧ កថាខណ្ឌទី២ វាក្យខណ្ឌ១ បានចែងថា៖ "អង្គហេតុត្រូវតែច្បាស់លាស់ និងគ្មានការសង្ស័យ"។[3] ពាក្យថា "បានដឹងអំពើ និងអង្គហេតុត្រូវតែច្បាស់លាស់" នេះគឺបានបញ្ជាក់អំពីការកកើតនៃព្រឹត្តិការណ៍ណាមួយរួចទៅហើយ ប៉ុន្តែក៏ពុំមានន័យថាចង់បង្ហាញអំពីព្រឹត្តិការណ៍ដែលនឹងកកើតនោះទេ។

ចំណែកឯពាក្យថា "ទម្រង់នៃនីតិវិធីវិញ" វាជាមធ្យោបាយក្នុងការទទួលបាននូវភស្តុតាងត្រឹមត្រូវស្របច្បាប់។ តាមរយៈនៃទម្រង់នីតិវិធីនៃការបង្ហាញអង្គហេតុនេះ ធ្វើឲ្យតុលាការបានយល់ដឹងហេតុការណ៍នានា នៃអំពើរបស់ជនល្មើស និងអាចធ្វើការកំណត់នូវកម្រិតទោស និងស្ថានទោសនានាចំពោះការទទួលខុសត្រូវរបស់បុគ្គលដែលបានប្រព្រឹត្តអំពើទាំងនោះ។

២.២. ការដាក់បន្ទុក និងការដោះបន្ទុក

និយមន័យនៃការដាក់បន្ទុក និងការដោះបន្ទុក គឺជាភារកិច្ចរបស់បុគ្គលដែលមានអំណាចតាមផ្លូវច្បាប់ដើម្បីបង្ហាញនូវការពិតលើរបកគំហើញនានា ដែលខ្លឹមសារនោះមានកើតចេញពីព្រឹត្តិការណ៍ណាមួយដោយព្រឹត្តិការណ៍នោះជាប្រភពឯកឯង។[4] ចៅក្រមស៊ើបសួរបំពេញកិច្ចស៊ើបសួរដែលខ្លួនយល់ថា មានប្រយោជន៍សម្រាប់បង្ហាញឲ្យឃើញពីការពិតដោយអនុលោមតាមច្បាប់ ហើយចៅក្រមស៊ើបសួរមានករណីយកិច្ចស៊ើបសួរទាំងដាក់

---

[2] មាត្រា ១១១ នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ ឆ្នាំ ២០០៧

[3] មាត្រា ៣៥៧ នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ ឆ្នាំ ២០០៧

[4] ពាក្យថា **ឯកឯង** នៅក្នុងន័យនេះគឺចង់សំដៅទៅលើខ្លឹមសារនៃឯករាជ្យនៃភស្តុតាង។ ការប្រកាន់យកគោលការណ៍នេះ គឺផ្អែកទៅលើទស្សនៈធំៗពីរគឺ៖ គ្មាននរណាម្នាក់អាចក្លាយខ្លួនជាចៅក្រមនៅក្នុងសំណុំរឿងរបស់ខ្លួនឡើយ និងទស្សនៈទី២ គឺគ្មាននរណាម្នាក់អាចក្លាយខ្លួនជាវីរជននៅក្នុងព្រឹត្តិការណ៍ដែលខ្លួនបង្កើតឡើយ។ ជាងនេះទៅទៀត គឺទស្សនៈបែបនេះត្រូវវៀសវាងពីការប្រឌិតអង្គហេតុ ឬព្រឹត្តិការណ៍ ពោលគឺអង្គហេតុដែលប្រឌិតឡើង គឺគ្មានកម្មវត្ថុក្នុងការបញ្ជាក់សក្ខីកម្មទេ។

បន្ទុក និងដោះបន្ទុក។ ប្រសិនបើពិនិត្យឃើញថា មានពិរុទ្ធភាពលើជនជាប់ចោទតុលាការនឹងប្រកាសដាក់ទោស តាមបញ្ញត្តិនៃច្បាប់ ដោយឡែកប្រសិនបើតុលាការយល់ឃើញថា អំពើនោះមិនមែនជាបទល្មើសទេ ឬក៏ជនជាប់ចោទគ្មានកំហុសទេ ជនជាប់ចោទនឹងរួចខ្លួនពីបទចោទ។[5] ប្រធានសវនាការមានករណីយកិច្ចសួរចម្លើយជនជាប់ចោទនេះទាំងផ្នែកដាក់បន្ទុក និងផ្នែកដោះបន្ទុក។[6]

គួរកត់សម្គាល់ផងដែរថា ការដាក់បន្ទុក និងការដោះបន្ទុកមិនមែនជាកាតព្វកិច្ចរបស់ភាគីរងគ្រោះ និងភាគីជនល្មើសទេ ពោលវាគឺជាកាតព្វកិច្ចរបស់មន្ត្រីអនុវត្តច្បាប់។ មន្ត្រីអនុវត្តច្បាប់ គឺជាបុគ្គលដែលរដ្ឋផ្តល់សិទ្ធិអំណាចឲ្យបំពេញកាតព្វកិច្ចតាមលក្ខខណ្ឌដែលច្បាប់បានកំណត់។ បុគ្គលប្រភេទនេះ សុទ្ធតែមានអំណាចសាធារណៈដូចជា៖ ចៅក្រមជាមន្ត្រីអនុវត្តច្បាប់ ដែលស្ថិតក្នុងលក្ខខណ្ឌនៃកិច្ចវិនិច្ឆ័យ ចំណែកឯមន្ត្រីស៊ើបអង្កេតស្ថិតក្នុងលក្ខខណ្ឌនៃកិច្ចស៊ើបអង្កេត និងរុករក ហើយមន្ត្រីបែបនេះមានដូចជា៖ មន្ត្រីនគរបាលយុត្តិធម៌ និងព្រះរាជអាជ្ញាជាដើម។ ប៉ុន្តែក៏មិនមែនមានន័យថា ភាពមានពិរុទ្ធ ឬក៏ភាពគ្មានពិរុទ្ធចំពោះបុគ្គលណាមួយគឺអាស្រ័យទៅលើឆន្ទៈរបស់សមត្ថកិច្ចនោះឡើយ ប៉ុន្តែវាអាស្រ័យទៅនឹងវត្តមាននៃអង្គហេតុតែប៉ុណ្ណោះ។ ដោយសារពាក់ព័ន្ធតែអង្គហេតុនេះហើយ ទើបក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌបានចងកាតព្វកិច្ចរបស់ស្ថាប័នអយ្យការទៅនឹងអង្គហេតុនានាទៅតាមបញ្ញត្តិមាត្រា១២៥ ក្នុងកថាខណ្ឌទី១ វាក្យខណ្ឌ១ និង២៖ "ចៅក្រមស៊ើបសួរទទួលបណ្តឹងអំពីអង្គហេតុដែលមាននៅក្នុងដីកាសន្និដ្ឋានបញ្ជូនរឿងឲ្យស៊ើបសួររបស់ព្រះរាជអាជ្ញា។ ចៅក្រមស៊ើបសួរត្រូវស៊ើបសួរតែអំពីអង្គហេតុនោះប៉ុណ្ណោះ"។[7] ចំណុចនេះបានសរបញ្ជាក់ថា ក្នុងកិច្ចផ្តើមចំពោះការស៊ើបអង្កេតទៅលើបទល្មើសព្រហ្មទណ្ឌអាចធ្វើទៅបានលុះត្រាតែមានអង្គហេតុសង្ស័យ។

២.៣. បន្ទុកនៃភស្តុតាង ឬកាតព្វកិច្ចនៃការបង្ហាញភស្តុតាង

២.៣.១. ខ្លឹមសារទូទៅចំពោះបន្ទុកភស្តុតាង

កាតព្វកិច្ចនៃការបង្ហាញភស្តុតាង គឺជាវិធានមួយដែលបានបង្កប់នូវអត្ថន័យយ៉ាងពិសេសសំខាន់បំផុត។ តាមខ្លឹមសារនៃវិធាននេះជាភាសាឡាតាំងគឺ "Onus Probandi" ដែលពាក្យនេះមានន័យថា "បន្ទុកនៃភស្តុតាង ឬកាតព្វកិច្ចនៃការបង្ហាញភស្តុតាង"។ ដោយអនុលោមតាមគោលការណ៍សច្ចធារណ៍នៃនិរទោសដែលមានខ្លឹមសារថា៖ "ជនជាប់ចោទចាត់ទុកថាគ្មានកំហុសដរាបណាកំហុសរបស់ជននោះនឹងមិនត្រូវបានរកឃើញ"។ ក៏ប៉ុន្តែវាលេចចេញពីលក្ខខណ្ឌនេះត្រូវមានកាតព្វកិច្ចក្នុងការបង្ហាញនូវកំហុសរបស់ជនជាប់ចោទ តាមរយៈនៃការបំពេញកិច្ចរបស់ស្ថាប័ន ដែលមានតួនាទីជាអ្នកធ្វើការចោទប្រកាន់ទៅលើជនដែលត្រូវចោទនោះ។ រីឯជន

[5] មាត្រា ៣៥០ នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ ឆ្នាំ ២០០៧

[6] មាត្រា ៣២៥ នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ ឆ្នាំ ២០០៧

[7] មាត្រា ១២៥ នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ ឆ្នាំ ២០០៧

ដែលត្រូវបានចោទប្រកាន់នេះមិនមានបន្ទុក ឬកាតព្វកិច្ចបង្ហាញនូវភាពគ្មានកំហុសរបស់ខ្លួននោះឡើយ។ ប៉ុន្តែជនជាប់ចោទមានសិទ្ធិដោះសារចំពោះការចោទប្រកាន់មកលើខ្លួន ដើម្បីបង្ហាញថាខ្លួនគ្មានកំហុសតាមការចោទប្រកាន់នោះបាន តែការដោះសារបែបនេះ គឺជាសិទ្ធិមិនមែនមានន័យថាជាកាតព្វកិច្ចរបស់ជនជាប់ចោទនោះឡើយ។ ដោយហេតុនេះហើយ ប្រសិនបើជនដែលត្រូវបានចោទប្រកាន់រូបណាមួយបានបញ្ជាក់ជាមុនទាន់ពេលវេលាអំពីភស្តុតាងទាំងឡាយ ដើម្បីធ្វើការដោះសារ ឬបដិសេធចំពោះការចោទប្រកាន់ ពីអង្គហេតុស៊ើបអង្កេត ឬតុលាការ ដោយសារតែមានហេតុផល ឬខណៈផ្សេងៗ (Circustance) ធ្វើជាឧបសគ្គនាំឲ្យគាត់មិនអាចយកមកធ្វើជាលេសរបស់ស្ថាប័នស៊ើបអង្កេត ឬតុលាការក្នុងការដាក់បន្ទុកទៅលើជនជាប់ចោទនោះបានទេ។ ហេតុផល ឬខណៈទាំងឡាយដែលគាត់មិនអាចធ្វើការបញ្ជាក់សក្ខីកម្មបានពីដំណាក់ការដំបូងៗនេះ មិនអាចយកមកធ្វើជាភស្តុតាងក្នុងការដាក់បន្ទុក ឬដោះបន្ទុក ឬក៏ដាក់បន្ទុកលើរូបគាត់បានឡើយ ពីព្រោះតែតុលាការធ្វើសេចក្តីសម្រេចដោយផ្អែកលើអង្គហេតុ។ បានន័យថា៖ "ការសន្និដ្ឋានអំពីកំហុសរបស់ជនជាប់ចោទ ត្រូវតែយកចេញពីភស្តុតាងដែលភស្តុតាងនោះត្រូវបានបង្ហាញឲ្យមានលក្ខណៈសមស្របទៅនឹងការចោទប្រកាន់ ក៏ប៉ុន្តែពុំមែនសន្និដ្ឋានចេញពីអ្វីៗ ដែលជនត្រូវចោទមិនអាចដោះសារបានទៅលើការចោទប្រកាន់នោះឡើយ"។ មានន័យថាមិនត្រូវយកចំណុចណាមួយដែលជនជាប់ចោទមិនអាចរកអង្គហេតុ មកធ្វើការបដិសេធបានចំពោះការចោទប្រកាន់ ចំណុចនោះមិនអាចចាត់ទុកថាជាកំហុសរបស់ជនជាប់ចោទរូបនោះបានទេ ពីព្រោះសមត្ថកិច្ចជាអ្នកស្វែងរកអង្គហេតុមិនមែនរងចាំទទួលអង្គហេតុដែលជនជាប់ចោទលើកមកបញ្ជាក់នោះឡើយ។

ដូច្នេះ "កិច្ចដែលជនជាប់ចោទខកខានមិនបានផ្តល់នូវភស្តុតាងចំពោះភាពគ្មានកំហុសរបស់ខ្លួន កិច្ចដែលបានខកខានបែបនេះមិនអាចចាត់ទុកជាកំហុសរបស់ជនជាប់ចោទនោះបានឡើយ"។

២.៣.២. បន្ទុកភស្តុតាងក្នុងដំណាក់កាលស៊ើបអង្កេត

នៅក្នុងការស៊ើបអង្កេតបឋមត្រូវរក្សានូវគោលការណ៍មួយ គឺក្នុងនោះកាតព្វកិច្ចក្នុងការបង្ហាញភស្តុតាងចំពោះកំហុសរបស់ជនជាប់ចោទគឺជា៖ "បន្ទុកមួយរបស់អ្នកដែលធ្វើការចោទប្រកាន់"។[8]

ដូចនេះការស៊ើបអង្កេតបឋម កាតព្វកិច្ចអំពីការបង្ហាញភស្តុតាងរបស់ជនជាប់ចោទ ជាបន្ទុកមួយរបស់តំណាងអយ្យការ និងរបស់ចៅក្រមស៊ើបសួរ ចំណែក "កាតព្វកិច្ចរបស់ពួកអ្នកទាំងនេះមិនត្រូវអាចបំលែងទៅជាកាតព្វកិច្ចក្នុងការបង្ហាញភស្តុតាងថាគ្មានកំហុស ចំពោះជនជាប់ចោទនោះឡើយ"។ ក្នុងន័យនេះ តើតុលាការមានភារកិច្ចក្នុងការបង្ហាញភស្តុតាងដែរ ឬទេ? តាមទ្រឹស្តី ឬគោលការណ៍នេះ តុលាការមិនមានកាតព្វកិច្ចក្នុងការបង្ហាញភស្តុតាងនោះទេ ពីព្រោះថាតុលាការ មិនអាចធ្វើសេចក្តីសម្រេច ឬការអះអាងអំពីកំហុសរបស់ជនដែល

[8] មាត្រា ៥៦, មាត្រា ១១១, មាត្រា ១១២ នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ ឆ្នាំ ២០០៧

ត្រូវបានចោទប្រកាន់នោះនៅមុនពេលចេញសាលក្រមបានឡើយ”។ ផ្សេងពីនេះ “ប្រសិនបើតុលាការ ធ្វើការអះអាងជាមុនចំពោះកំហុសរបស់ជនជាប់ចោទថាមានទោស នោះពិតណាស់ថាតុលាការធ្វើសកម្មភាពបុរេវិនិច្ឆ័យ ឬលំអៀងរួចបាត់ទៅហើយ”។

កថាខណ្ឌទី៣៖ គោលបំណង

គោលបំណងនៃភស្តុតាង គឺចង់បង្ហាញអំពីការប្រមូលព័ត៌មានឲ្យបានពេញលេញ និងគ្រប់គ្រាន់ព្រមទាំងឲ្យបានច្បាស់លាស់ត្រឹមត្រូវ តាមនីតិវិធីនៃច្បាប់ដែលបានបង្កើតនូវទឡ្ហីករណ៍ក្នុងការកំណត់អំពីអត្ថិភាពនៃបទល្មើស អត្តសញ្ញាណរបស់ជនប្រព្រឹត្តិបទល្មើស និងឈានទៅដល់ការសម្រេចសេចក្តី របស់តុលាការដោយត្រឹមត្រូវស្របទៅតាមច្បាប់។

ភស្តុតាងក្នុងរឿងក្តីព្រហ្មទណ្ឌ អាចត្រូវបានចាត់ទុកថាមានប្រយោជន៍ និងជឿទុកចិត្តបានលុះត្រាតែការប្រមូលភស្តុតាងទាំងនោះបានធ្វើទៅតាមលក្ខខណ្ឌគ្រឹះនៃច្បាប់។

តាមស្មារតីនៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌមាត្រា១ ដែលបង្ហាញពីគោលបំណងនៃការគោរពវិធាន “មានគោលបំណងកំណត់អំពីវិធានទាំងឡាយដែលត្រូវគោរព និងប្រព្រឹត្តិតាមដោយហ្មត់ចត់ដើម្បីកំណត់ឲ្យច្បាស់នូវអត្ថិភាពនៃបទល្មើសព្រហ្មទណ្ឌណាមួយ។ បទប្បញ្ញត្តិ នៃក្រមនេះត្រូវយកទៅអនុវត្តចំពោះរឿងព្រហ្មទណ្ឌ កាលណាពុំមានវិធានដោយឡែកចែងដោយច្បាប់ពិសេសទេនោះ”។[9]

កថាខណ្ឌទី៤៖ គោលការណ៍នៃភស្តុតាង

អត្ថន័យនៃពាក្យភស្តុតាង គឺមានបំណកស្រាយមួយចំនួនដូចខាងក្រោម៖

ទី១. គ្រប់ភស្តុតាងអាចចាត់ទុកថាមានប្រយោជន៍ល្អបាន លុះត្រាតែភស្តុតាងទាំងនោះប្រមូលបានមកតាមលក្ខខណ្ឌគ្រឹះនៃច្បាប់នីតិវិធី។ អត្ថិភាពនៃភស្តុតាងដែលប្រមូលបានទាំងនោះមានខ្លឹមសារសមស្របទៅនឹងតម្រូវការទាំងឡាយដែលមាននៅក្នុងអង្គសេចក្តី។ លក្ខខណ្ឌគ្រឹះនៃច្បាប់នីតិវិធីក្នុងការកំណត់អំពីការប្រមូលភស្តុតាងមានដូចជា៖ សណ្តាប់ធ្នាប់នានានៃការប្រមូលភស្តុតាង និងវិធាននៃការវាយតម្លៃ ឬការផ្ទៀងផ្ទាត់ទៅលើភស្តុតាងជាដើម។ ល។ ដែលខ្លឹមសារនៃភស្តុតាងទាំងអស់នោះវាមានអត្ថន័យគ្រប់គ្រាន់សម្រាប់កិច្ចការអង្គសេចក្តីដែលគេហៅថា៖ “ច្បាប់ភស្តុតាង ឬនីតិភស្តុតាង”។

ទី២. ច្បាប់ភស្តុតាង គឺជាចំណែក ឬផ្នែកមួយនៃនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ ឬច្បាប់ពិសេស ឬក៏វាជាចំណែកមួយនៃនីតិវិធីរដ្ឋប្បវេណីផងដែរ។ បានន័យថា វិធាននៃភស្តុតាងត្រូវបានគេបញ្ញត្តិនៅក្នុងច្បាប់នីតិវិធី (បើកឲ្យមានប្តឹងតវ៉ាចំពោះភស្តុតាងស្មារតីក្រមនីតិវិធីរដ្ឋប្បវេណីមាត្រា១១២)។

---

[9] មាត្រា ១ នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ ឆ្នាំ ២០០៧

ទី៣. នៅក្នុងបញ្ញត្តិគ្រឹះសំខាន់ៗនៃច្បាប់ភស្តុតាងមានកំណត់អំពីសកម្មភាព និងកិច្ចការរបស់អង្គការស៊ើបអង្កេត។ អង្គការស៊ើបអង្កេត និងសកម្មភាពរបស់អង្គការទាំងនេះមានដូចជា៖ ស្ថាប័នមន្ត្រីនគរបាលយុត្តិធម៌ ស្ថាប័នតុលាការជាដើមដោយការកំណត់បែបនេះ។

៤.១. គោលការណ៍សច្ចភាពនៃភស្តុតាង ឬគោលការណ៍សម្ភារៈ

នៅក្នុងនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ គោលការណ៍សច្ចភាពនៃភស្តុតាងមានតួនាទីសំខាន់ជាងគេ នៅក្នុងចំណោមនៃប្រភេទភស្តុតាងនានា ដោយសារតែគោលការណ៍នេះប្រកាន់ភ្ជាប់នូវខ្លឹមសារ ឬខណៈនានានៃអង្គហេតុមិនមានការប្រែប្រួលខ្លាំងដូចការបំភ្លឺរបស់សាក្សីនោះទេ។ គោលការណ៍នេះកើតមានឡើងតាមរយៈការសន្និដ្ឋានរបស់អង្គការស៊ើបអង្កេត និងតុលាការស្ដីអំពីខណៈទាំងឡាយនៃអង្គហេតុជាវត្ថុ ឬជាសម្ភារៈដែលបានបន្សល់ទុកនូវស្នាមដាននានាបន្ទាប់ពីស្ថាប័នទាំងនេះបានធ្វើការស៊ើបអង្កេតចប់សព្វគ្រប់។ សេចក្ដីសន្និដ្ឋាននេះ ត្រូវតែមានការសម្រេចឡើងយ៉ាងច្បាស់លាស់ និងចំៗអំពីសកម្មភាពនានានៃអំពើណាមួយតាមរយៈនៃអង្គហេតុជាសម្ភារៈ (គោលការណ៍ហេតុផល ឬគោលការណ៍សច្ចធម៌) ក្នុងគោលបំណងធ្វើការបញ្ជាក់ពីភាពមានទោស ឬគ្មានទោស (និរទោស) ទៅលើបុគ្គលក្នុងការទទួលខុសត្រូវពីបទល្មើសព្រហ្មទណ្ឌ ដែលមានចែងដោយច្បាប់សារធាតុ (ប្រទេសដែលមិនមានការចាត់ទុកសេចក្ដីសម្រេចរបស់តុលាការជាប្រភពនៃច្បាប់) ឬទម្លាប់អនុវត្តរបស់តុលាការ (ប្រទេសដែលចាត់ទុកសេចក្ដីសម្រេចរបស់តុលាការជាប្រភពនៃច្បាប់)។

គោលការណ៍សច្ចភាពជាសម្ភារៈមានគោលដៅពិតប្រាកដ និងច្បាស់លាស់បំផុតក្នុងនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ។ គោលការណ៍ដែលមានចែងក្នុងនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌនេះសំដៅលើកម្រិតវិធាន និងកម្រិតសកម្មភាពទៅលើអង្គការស៊ើបអង្កេត និងស្ថាប័នតុលាការដើម្បីឲ្យស្ថាប័នទាំងពីរនេះមានសមត្ថភាពគ្រប់គ្រាន់នៅពេលចំណាត់ការលើសំណុំរឿងព្រហ្មទណ្ឌ ដោយសមត្ថភាពបែបនេះកំណត់អំពីខណៈទាំងឡាយនៃអង្គហេតុនៃអតីតកាលឲ្យបានឃើញច្បាស់ថា មានលក្ខណៈស៊ីសង្វាក់ដូចគ្នាទៅនឹងសកម្មភាពនៃអំពើដែលបានប្រព្រឹត្តជាក់ស្ដែង (អង្គហេតុ) ដូច្នេះដែរ។ ប៉ុន្តែចៅក្រម និងអ្នកស៊ើបអង្កេត ជានិច្ចកាលមិនអាចធ្វើខ្លួនជា "អ្នកសង្កេតការណ៍ ឬជាអ្នកតាមឃ្លាំមើលទៅលើអង្គហេតុនានា ដែលពួកគាត់ត្រូវបានកំណត់ និងសម្រេចឡើយ"។ មួយវិញទៀត អ្នកស៊ើបអង្កេត និងតុលាការត្រូវមានចំណេះដឹងអំពីច្បាប់សារធាតុ និងច្បាប់នីតិវិធីឲ្យបានច្បាស់លាស់ និងពិតប្រាកដ ទោះបីជាស្ថិតនៅក្នុងសាខានីតិសាស្ត្រក៏ដោយ។ គោលការណ៍សម្ភារៈនៃភស្តុតាងមានមូលដ្ឋានធំបំផុតក្នុងការសម្រេចសេចក្ដីរបស់តុលាការដោយផ្អែកលើភស្តុតាង ពីព្រោះតែអង្គហេតុដែលបានកើតឡើងចេញពីអំពើណាមួយ អង្គហេតុនោះសុទ្ធតែបន្សល់ទុកនូវស្លាកស្នាម តាមខណៈនានានៃអំពើដែលបានប្រព្រឹត្តដោយជនល្មើស ឬ

ជនជាប់ចោទ។ ការរៀបចំ និងការប្រព្រឹត្តបទល្មើសរបស់ជនជាប់ចោទ ជាសកម្មភាពដែលពុំបានឃើញដោយផ្ទាល់ភ្នែកពីអ្នកស៊ើបអង្កេត និងពីចៅក្រមនោះទេ។

៤.២. គោលការណ៍ជឿទុកចិត្តរបស់ចៅក្រម

៤.២.១. ខ្លឹមសាររួមនៃគោលការណ៍ជឿទុកចិត្តរបស់ចៅក្រមទៅលើអង្គហេតុ

គោលការណ៍នេះ គឺជាគោលការណ៍មួយដែលបង្ហាញអំពីសកម្មភាពរបស់ចៅក្រមប្រកបដោយវិចារណញ្ញាណដែលសកម្មភាពនេះស្តែងឡើងតាមរយៈកិច្ច ក្នុងការវាយតម្លៃរបស់ខ្លួនទៅលើភស្តុតាងក្នុងគោលបំណងធ្វើឲ្យមានការជឿទុកចិត្ត និងទទួលយកបានពីគ្រប់ភាគីក្នុងលក្ខខណ្ឌនៃមូលដ្ឋានហេតុផលពិត និងមូលដ្ឋានសច្ចភាព។

តាមគោលការណ៍នេះ កាលណាដែលមានការដោះស្រាយរឿងក្តីព្រហ្មទណ្ឌ តុលាការត្រូវតែឈរលើគោលការណ៍មូលដ្ឋាននៃភស្តុតាងគ្រប់គ្រាន់ ទោះជាភស្តុតាងទាំងអស់នោះកើតចេញពីសញ្ញាណ ឬប្រភពណាមួយក៏ដោយ ឲ្យតែភស្តុតាងទាំងនោះធ្វើឲ្យមានភាពជឿជាក់ទៅលើអត្ថិភាពនៃអង្គហេតុបានប្រមូល ត្រួតពិនិត្យ និងវាយតម្លៃ[10] ភស្តុតាងទាំងនោះបានកើតឡើងស្របតាមខណៈទាំងឡាយនៃអង្គហេតុដែលបានបញ្ជាក់ ឬបង្ហាញដោយឯកឯងនៃអង្គហេតុទាំងនោះ។ ពុំមានភស្តុតាងណាមួយដែលធ្វើឲ្យតុលាការសម្រេចជាមុនបានដោយពុំផ្អែកតាមការផ្ទៀងផ្ទាត់ និងការវាយតម្លៃទៅលើភស្តុតាង តាមការប្រមូលផ្តុំនៃគ្រប់ខណៈទាំងអស់របស់កិច្ចការអង្គសេចក្តី (សំណុំរឿង) នោះឡើយ។ ដោយផ្អែកលើគំនិតបែបនេះ គោលការណ៍ជឿទុកចិត្តរបស់ចៅក្រមត្រូវប្រកាន់យកគោលជំហរជាបន្តបន្ទាប់ដូចខាងក្រោម៖

គោលជំហរអព្យាក្រឹត្យរបស់ចៅក្រមចំពោះអង្គហេតុ

- គោលការណ៍ទាត់ចោលគំនិតបុរេវិនិច្ឆ័យចំពោះអង្គហេតុ
- គោលការណ៍ជំហរផ្ទៀងផ្ទាត់ទៅលើអង្គហេតុ

៤.២.២. គោលការណ៍ជឿទុកចិត្តដោយសេរីរបស់ចៅក្រមទៅលើអង្គហេតុ

គោលការណ៍ជឿទុកចិត្តដោយសេរីរបស់ចៅក្រមនេះ មិនត្រូវបានចងដោយច្បាប់នោះទេ ប៉ុន្តែត្រូវបានចងដោយ **មនសិការ និងសតិសម្បជញ្ញៈ** របស់ចៅក្រមរួមផ្សំនឹងចំណេះដឹងជាសារធាតុ និងនីតិវិធីនៃវិទ្យាសាស្ត្រនីតិសាស្ត្រផ្ទាល់ខ្លួន។ ការចងដោយច្បាប់ទៅលើភស្តុតាងមិនមានលក្ខណៈគ្រប់គ្រាន់នោះទេ ពីព្រោះច្បាប់មិនអាចកំណត់បានគ្រប់តែភស្តុតាងដែលបានកើតពីអំពើនានានោះបានទេ ប៉ុន្តែច្បាប់នីតិវិធីគ្រាន់តែចែងអំពីគោលធំៗប៉ុណ្ណោះសម្រាប់ជាវិធានរួមនៃការប្រមូលភស្តុតាង។ វិធានរួមនេះ មានដូចជាវិធាននៃការសរសេរកំណត់ហេតុ

[10] មាត្រា៥៦, មាត្រា១១០, មាត្រា១១៨, និងមាត្រា៣២១ នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ ឆ្នាំ២០០៧

រឿងក្តីព្រហ្មទណ្ឌ យោងតាមមាត្រា២៤២ កថាខណ្ឌទី២ នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌថាៈ កំណត់ហេតុស្រង់យ៉ាងត្រឹមត្រូវនូវសំណួរ ចម្លើយ និងចម្លើយដែលឆ្លើយដោយឯកឯង។[11] តាមកថាខណ្ឌនេះ មិនមែនគោរពគោលការណ៍ជឿទុកចិត្ត ដោយសេរីរបស់ចៅក្រមនោះទេ តែជាគោលការណ៍កំណត់ដោយច្បាប់ទៅលើភស្តុតាង។ ប៉ុន្តែ គោលការណ៍ជឿទុកចិត្តដោយសេរីរបស់ចៅក្រមនេះ គឺទុកសិទ្ធិឱ្យចៅក្រមប្រកាន់យកក្របខណ្ឌឆន្ទានុសិទ្ធិដោយក្នុងនោះ ត្រូវចេះផ្ទៀងផ្ទាត់ ចេះវាយតម្លៃទៅលើស្ថានភាពរួមនៃភស្តុតាងក្នុងរឿងក្តីណាមួយ។ ចំពោះការផ្ទៀងផ្ទាត់ និងការវាយតម្លៃរបស់ចៅក្រមវិញ ច្បាប់មិនបានចែងនៅក្នុងនីតិវិធីឱ្យបានគ្រប់លក្ខខណ្ឌនោះទេ គឺត្រូវទាមទារឱ្យចៅក្រមឆ្លងកាត់ការបណ្តុះបណ្តាលទាំងទ្រឹស្តី ទាំងបទពិសោធន៍ និងព្រមទាំងការស្រាវជ្រាវដោយខ្លួនឯងជាពិសេសស្ថាប័នរដ្ឋមានតួនាទីចម្បងក្នុងការបណ្តុះបណ្តាល និងធ្វើសុក្រឹត្យការជាប្រចាំ។ យ៉ាងណាមិញ គោលការណ៍ជឿទុកចិត្តដោយសេរីនេះមានដែនកំណត់ បើទោះបីជាមាត្រា៣២១ បានចែងហើយក៏ដោយក៏មាត្រា៤០១, មាត្រា៤៤៣ កថាខណ្ឌទី១ និង មាត្រា៤៤៥ ចំណុចទី៤ នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ បានកំរិតពីព្រំដែនយ៉ាងប្រាកដបំផុត។[12] ការកំរិតនូវគោលការណ៍ឆន្ទានុសិទ្ធិនេះ គឺមិនអនុញ្ញាត្តិឲ្យចៅក្រមលើកយកអង្គហេតុដែលគ្មាននៅក្នុងសំណុំរឿងមកធ្វើការអះអាងអ្វីបានឡើយ ដោយសារចំណុចនៃអង្គហេតុណាដែលបានធ្វើការវិនិច្ឆ័យរួចហើយ ចំណុចនោះមានអាជ្ញាអស់ជំនុំជាសារធាតុដែលចងចៅក្រមទៅនឹងកំរិតសមត្ថភាពជាសារធាតុ។

៤.៣. គោលការណ៍សច្ចធារណ៍នៃនិរទោស

គោលការណ៍សច្ចារណ៍នៃនិរទោស មានន័យថាជនជាប់ចោទចាត់ទុកថាគ្មានទោសដរាបណាកំហុសរបស់ជននោះនឹងមិនត្រូវបានរកឃើញនៅក្នុងសណ្តាប់ធ្នាប់តាមផ្លូវច្បាប់។ គោលការណ៍សច្ចធារណ៍នៃនិរទោសនេះជាភាសាឡាតាំងថា **Praesumtio boniviri**។ ដូចគ្នានេះដែរ គោលការណ៍នេះ កើតមានតាមដំណាក់កាលមួយចំនួនក្នុងពេលអនុវត្តទៅលើចំណាត់ការចំពោះបណ្តឹងព្រហ្មទណ្ឌដែលមានដូចខាងក្រោមៈ

៤.៣.១. ដំណាក់កាលចោទប្រកាន់

នៅក្នុងពេលដំណើរការស៊ើបអង្កេត និងចោទប្រកាន់របស់តុលាការ (Court Examination) ហាក់ដូចជាមានគំនិតបុរេវិនិច្ឆ័យមួយបានលេចចេញឡើង ដោយក្នុងនោះស្ថាប័នចោទប្រកាន់មានចរិតលម្អៀង ទៅលើភាគីម្ខាងហើយត្រូវបានទាត់ចោលភាគីម្ខាងផ្សេងទៀតពោល គឺជាសកម្មភាពរបស់ស្ថាប័នស៊ើបអង្កេតខិតជិត ទៅរកការចោទប្រកាន់ចំពោះភាគីម្ខាងទៀត (ជនត្រូវចោទ)។ រីឯកិច្ចការតុលាការក្នុងពេលចាប់ផ្តើមសវនាការ ហាក់មានទំនាក់ទំនងបុរេវិនិច្ឆ័យរួចបាត់ទៅហើយ ក្នុងការកំណត់ជាមុននូវកំហុសរបស់ជនដែលត្រូវចោទ និងតាម

[11] មាត្រា ២៤២ នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ ឆ្នាំ២០០៧

[12] មាត្រា៣២១, មាត្រា៤០១, មាត្រា៤៤៣, មាត្រា ៤៤៥ នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ ឆ្នាំ២០០៧

កិច្ចការនេះ ចាំបាច់តម្រូវឲ្យមានការស៊ើបអង្កេតយ៉ាងពេញលេញបំផុតទៅលើភស្តុតាងទាំងអស់នូវគ្រប់ខណៈ និងគ្រប់ពេលវេលា ឬហេតុការណ៍មុននឹងធ្វើការវិនិច្ឆ័យ។[13]

ដំណាក់កាលនេះអ្នកចោទប្រកាន់ ឬតុលាការតែងតែប្រកាន់យកនូវការសន្មតជាមុនថាពិតជាមានអង្គហេតុនេះ ឬអង្គហេតុនោះបានកើតពិតមែន ដើម្បីយកធ្វើជាលេសតាមផ្លូវច្បាប់សម្រាប់ធ្វើការចោទប្រកាន់ទៅលើបុគ្គលណាមួយ។

៤.៣.២. កំហុសត្រូវបានរកឃើញ

តុលាការអាចទទួលស្គាល់ជនជាប់ចោទ ថាមានទោសហើយវិនិច្ឆ័យលើជននោះបាន ដរាបណាកំហុសរបស់ជននោះត្រូវបានបង្ហាញឲ្យឃើញថា គ្មានការសង្ស័យ និងជឿទុកចិត្តបានយ៉ាងពេញលេញអំពីកំហុសនោះ។[14] ចំណុចនេះបង្ហាញថា ការសង្ស័យនេះត្រូវតែសម្រេចផ្តល់ជាប្រយោជន៍ទៅឲ្យជនជាប់ចោទនោះវិញ មិនមែនឲ្យប្រយោជន៍ទៅភាគីរងគ្រោះនោះទេ ប្រសិនបើបន្ទាប់ពីការចោទប្រកាន់ដោយយកលេសនេះ ឬនោះមកធ្វើជាទឡ្ហីករណ៍ តែកំហុសរបស់ជនជាប់ចោទនៅតែរកមិនឃើញ ហើយស្ថិតនៅក្នុងការសង្ស័យដដែល។ ការដែលមិនផ្តល់ជាប្រយោជន៍ឲ្យទៅភាគីរងគ្រោះនេះ ដោយសារតែជនជាប់ចោទត្រូវបានគេដាក់បន្ទុក ដោយយកលេសផ្សេងៗមកធ្វើជាលក្ខខណ្ឌ រីឯជនរងគ្រោះវិញមានសេរីភាពគ្រប់យ៉ាង ហើយលេសបែបនេះនៅតែមិនច្បាស់លាស់ចំពោះអត្ថិភាពនៃកំហុសរបស់ជនជាប់ចោទនោះដដែល។ ដោយគោរពគោលការណ៍នេះ បន្ទាប់ពីធ្វើការផ្ទៀងផ្ទាត់ និងការវាយតម្លៃទៅលើអង្គហេតុគ្រប់ជ្រុងជ្រោយរួចមក តុលាការត្រូវតែប្រកាន់យកគោលជំហរ "លើកចោលការចោទប្រកាន់ ប្រសិនបើមិនដូច្នេះទេ នោះការសម្រេចឲ្យមានទោសរបស់ចៅក្រម គឺជាការសោកស្តាយមួយមិនអាចចោលបាន"។ ដើម្បីការពារកុំឲ្យមានការដាក់ទោសទៅលើជនសង្ស័យដោយគ្រាន់តែ "យកលេសពីការសង្ស័យ" បែបនេះទើបចៅក្រមបុរាណរ៉ូមឈ្មោះ សេណេកា ឬយុវវ័យសេណេកា (Lucius Annaeus Senecaminor) កើតឆ្នាំ៤ មុនគ្រិស្តសករាជ និងស្លាប់ឆ្នាំ៦៥ ក្នុងគ្រិស្តសករាជ យើងនេះបានសរសេរថា "ចៅក្រមម្នាក់ដែលបានកាត់ក្តីឲ្យជនជាប់ចោទម្នាក់គ្មានកំហុសក្លាយទៅជាអ្នកជាប់ទោស សេចក្តីសម្រេចរបស់ចៅក្រមរូបនេះ វាស្មើនឹងការដាក់ទណ្ឌកម្មមកលើខ្លួនឯងដូច្នោះផងដែរ"។ គំនិតនេះបង្ហាញថា ចៅក្រមត្រូវមានភាពប្រុងប្រយ័ត្នអំពីអង្គហេតុពិត ឬអង្គហេតុប្រឌិត ពីព្រោះថាការយល់ដឹងស៊ីជម្រៅទៅលើអង្គហេតុប្រឌិត និងអង្គហេតុពិត ជាគន្លឹះនៃការធ្វើសេចក្តីសម្រេចដោយឯករាជ្យរបស់ចៅក្រម។ ដោយភ្ជាប់ទៅនឹងកំហុសដែលត្រូវបានរកឃើញនេះ អ្នកប្រាជ្ញ

[13] មាត្រា១២៤, មាត្រា១២៥, និងមាត្រា១២៦ នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ ឆ្នាំ២០០៧

[14] មាត្រា ៣៨ នៃក្រមរដ្ឋធម្មនុញ្ញនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា ឆ្នាំ១៩៩៣ និងមាត្រា ៣៥០ នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ ឆ្នាំ២០០៧

ខ្លះបង្ហាញគំនិតថា កំហុសព្រហ្មទណ្ឌអាចដាក់ទោសទណ្ឌបានលុះត្រាតែ កំហុសនោះកើតឡើងពីអំពើដោយចេតនារបស់ជនជាប់ចោទ ពោលគឺមិនត្រូវដាក់ទោសទាំងបង្ខំនោះឡើយ។

៤.៣.៣. ត្រូវដកការចោទប្រកាន់

នេះគឺជាមូលដ្ឋានចុងក្រោយនៃគោលការណ៍សច្ចធារណ៍នៃនិរទោស ប្រសិនបើនៅក្នុងដំណើរការនៃនីតិវិធីរបស់តុលាការពុំមានភស្តុតាងគ្រប់គ្រាន់បញ្ជាក់ថា ជនជាប់ចោទមានកំហុសទេ នោះការចោទប្រកាន់ត្រូវតែដកចេញជាបន្ទាន់ ហើយជននោះត្រូវបានទទួលស្គាល់ថា ជាបុគ្គលគ្មានកំហុសនឹងការទទួលខុសត្រូវអំពីបទព្រហ្មទណ្ឌ ដែលបានចោទប្រកាន់រួចមកហើយនោះ។[15] ការដកចោលអំពីការចោទប្រកាន់នេះវាផ្សារភ្ជាប់ទៅនឹងគោលការណ៍សច្ចធារណ៍នៃភស្តុតាង និងគោលការណ៍ឯកភាពនៃអំណាចតុលាការ។[16] ទោះបីជាតុលាការទទួលស្គាល់សិទ្ធិឯករាជ្យលើសេចក្តីសម្រេចក៏ដោយចុះ ក៏ប៉ុន្តែសមត្ថភាពយល់ដឹងរបស់ចៅក្រមភាគច្រើនគឺនៅមានកម្រិតទៅលើការវាយតម្លៃចំពោះភស្តុតាងនោះ "ឯករាជ្យភាពរបស់ចៅក្រម ឬតុលាការវានឹងក្លាយទៅជាមរណភាពនៃយុត្តិធម៌ទៅវិញ"។ ដោយហេតុនេះហើយទើបចៅក្រមត្រូវតែពឹងនៅលើវិជ្ជាខ្លួនឯង ដើម្បីការពារនូវឯករាជ្យភាពនៃអំណាចនេះ។ គំនិតការពារឯករាជ្យនេះមានស្របទៅនឹងគំនិតរបស់អ្នកច្បាប់បុរាណរ៉ូមម្នាក់ គឺលោក **ស៊ីដស៊ីរ៉ូន** បានសរសេរថា៖ "សច្ចភាពគ្មាននរណាម្នាក់ការពារវាបានទេក្រៅពីខ្លួនវាផ្ទាល់ជាអ្នកការពារ"។ បានន័យថាប្រសិនបើចៅក្រម "យល់ត្រូវគាត់នឹងធ្វើសេចក្តីសម្រេចចមួយប្រកបដោយវិចារណញ្ញាណ ដែលសេចក្តីសម្រេចបែបនេះហើយដែលជាអ្នកការពារចៅក្រមដោយខ្លួនឯងគឺមិនចាំបាច់មានអ្នកដទៃមកជួយការពារនោះឡើយ"។ មិនតែប៉ុណ្ណោះ លោកបានសរសេរថា "**ចៅក្រម គឺជាច្បាប់ចេះនិយាយ រីឯច្បាប់គឺជាចៅក្រម**"។ មានន័យថា ចៅក្រមជាអ្នកមានចំណេះដឹងក្នុងការបកស្រាយច្បាប់ និងបកស្រាយនូវអង្គហេតុ មិនមែនចៅក្រមជាបុគ្គលដែលគ្រាន់តែរង់ចាំប្រថាប់ត្រានោះទេ។ គោលការណ៍គំនិតនៃការជាយុត្តិសាស្ត្រនេះ តុល្យភាពនៃសច្ចធម៌រវាងអ្នកបង្កើត និងអនុម័តច្បាប់ (អំណាចនីតិបញ្ញត្តិ) ជាមួយនឹងអ្នកវិនិច្ឆ័យក្តី (អំណាចតុលាការ) ។

កថាខណ្ឌទី៥៖ ទម្រង់នៃភស្តុតាង

ក្នុងរឿងក្តីព្រហ្មទណ្ឌនីមួយៗសុទ្ធតែមាននូវភស្តុតាង ហើយទម្រង់នៃភស្តុតាង មានលក្ខណៈខុសពីគ្នាទៅតាមអង្គហេតុនីមួយៗដែលបានកើតចេញទៅជាបទល្មើស មិនតែប៉ុណ្ណោះទម្រង់នៃភស្តុតាងត្រូវបានបែងចែកជាប្រភេទនីមួយៗ។

[15] មាត្រា៣៥០, មាត្រា៣៨, នៃរដ្ឋធម្មនុញ្ញនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា ឆ្នាំ១៩៩៣

[16] មាត្រា១២៩, មាត្រា១៣០, នៃរដ្ឋធម្មនុញ្ញនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា ឆ្នាំ១៩៩៣

ភស្តុតាងនៅក្នុងរឿងក្តីព្រហ្មទណ្ឌ គឺជាអ្វីៗទាំងអស់ដែលបានកើតឡើង ឬដែលបានបន្សល់ទុកយ៉ាងពិតប្រាកដផ្សេងៗគ្នាទៅតាមប្រភេទ និងទម្រង់នីមួយៗស្របទៅតាមអង្គហេតុដែលបានកើតឡើង ហើយស្ថាប័នស៊ើបអង្កេត គឺអយ្យការ និងតុលាការទទួលស្គាល់ ដែលអាចយកមកធ្វើជាមូលដ្ឋានសម្រាប់សំអាងតាមការកំណត់របស់ច្បាប់ ដើម្បីបញ្ជាក់ថាអំពើមានសាធាតុផ្សំជាបទល្មើសព្រហ្មទណ្ឌ ម្ចាស់នៃអំពើនោះមានការទទួលខុសត្រូវខាងព្រហ្មទណ្ឌ និងកម្រិតនៃការទទួលខុសត្រូវ។ ប៉ុន្តែឯកសារទាំងនោះមិនមែនសុទ្ធតែត្រូវបានចាត់ទុកជាភស្តុតាងទាំងអស់នោះទេ ដោយមានការទាមទារឲ្យមានការពិនិត្យ វែកញែក និងសិក្សាអំពីភស្តុតាងទាំងនោះតាមលំដាប់ប្រភេទទម្រង់របស់វា។

៥.១. មូលដ្ឋានគ្រឹះនៃការចាត់ថ្នាក់ទៅលើទម្រង់នៃភស្តុតាង

ការចាត់ថ្នាក់ទម្រង់នៃភស្តុតាង គឺជាការទាញយកចេញមកពីខ្លឹមសារ ឬទាញចេញពីអត្ថន័យទ្រឹស្តីនៃភស្តុតាងមានជាអាទិ៍៖ យកចេញមកពីកម្មវត្ថុនៃភស្តុតាង ឬពីមធ្យោបាយនៃការបង្ហាញសក្ខីកម្ម (បញ្ជាក់សក្ខីកម្ម) ជាដើម។ មួយវិញទៀត យោងទៅលើកត្តាគ្រឹះនៃខ្លឹមសារបែបនេះគេអាចចាត់ថ្នាក់ទៅលើភស្តុតាងជាទម្រង់ ៣ ក្រុមសំខាន់ៗ៖

៥.១.១. ទម្រង់នៃការចោទប្រកាន់

- **ភស្តុតាងដាក់បន្ទុក និងភស្តុតាងដោះបន្ទុក**

ភស្តុតាងដាក់បន្ទុក និងភស្តុតាងដោះបន្ទុក នៅក្នុងនេះមានក្នុងខ្លឹមសារចេញពី "កម្មវត្ថុនៃការចោទប្រកាន់"។ ការចាត់ថ្នាក់នៅក្រុមមួយនេះ គឺគេចង់សំដៅទៅលើអ្វីៗដែលជាកម្មវត្ថុនៃការចោទប្រកាន់តែប៉ុណ្ណោះ ពោលគឺថា "តើមានភស្តុតាងអ្វីខ្លះនាំឲ្យអយ្យការ និងតុលាការធ្វើការចោទប្រកាន់?" ខ្លឹមសារនៅក្នុងក្រុមទីមួយនេះ ត្រូវបានបញ្ញត្តិដោយក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌទៅលើខណៈនានា ដោយក្នុងនោះសំដៅទៅលើលក្ខខណ្ឌនៃការចោទប្រកាន់តែប៉ុណ្ណោះ មានជាអាទិ៍៖ "ខ្លឹមសារខ្លះនៃបទល្មើសជាក់ស្តែងក្នុងគន្ថីទី២ មាតិកាទី១ ជំពូកទី៤ ផ្នែកទី២ និងមាតិកាទី៤ ជំពូកទី២ ផ្នែកទី៤ និងគន្ថីទី៣ មាតិការទី២ ជំពូកទី១, ទី២, ទី៣, ទី៤ និងទី៥"។ លក្ខខណ្ឌគ្រឹះសំខាន់នៃអត្ថន័យភស្តុតាងនៅក្នុងក្រុមទីមួយនេះគេពឹងផ្អែកទៅលើ "លេសនៃការចោទប្រកាន់ ទោះបីជាអំពើនោះមានទោស ឬគ្មានទោសនោះគេនៅពុំទាន់គិតទៅដល់នោះទេ" ពោលគឺគេសម្លឹងមើលទៅលើទ្រង់ទ្រាយនៃភស្តុតាងច្រើនជាងការវាយតម្លៃលើភស្តុតាង។ ការមើលទៅលើទម្រង់នៃភស្តុតាងធ្វើឡើងដោយផ្ទាល់ទៅលើអង្គហេតុ ដែលប្រមូលបានតាមរយៈទីតាំងកើតហេតុមកធ្វើជាលេសនៃកម្មវត្ថុរបស់បទល្មើស ហើយលើសពីនេះមានបញ្ញត្តិដោយច្បាប់សារធាតុ ប៉ុន្តែពុំទាន់គិតដល់ខ្លឹមសារនៃខណៈនានារបស់អង្គហេតុ ឬធាតុចេតនានៃអង្គ

ហេតុនោះទេ។ នៅក្នុងច្បាប់នីតិវិធីតែងតែបញ្ញត្តិនូវខ្លឹមសារដែលពាក់ព័ន្ធនឹងទម្រង់ចំពោះកម្មវត្ថុនៃការចោទប្រកាន់នេះក្នុងចំណាត់ការដំបូងៗនៃបទព្រហ្មទណ្ឌ។

នៅក្នុងខ្លឹមសារនៃបទបញ្ញត្តិទាំងនេះ វាស្តែងឲ្យឃើញនូវទម្រង់នៃភស្តុតាងខ្លះៗ ដែលនាំឲ្យមានមូលហេតុអាចធ្វើការចោទប្រកាន់បានជាជំហានៗ ដូចជាមាត្រា៤២, មាត្រា៤៣, មាត្រា៤៤, មាត្រា៤៥, មាត្រា៤៦, មាត្រា៤៧, មាត្រា៤៨, និងមាត្រា៤៩។ ខ្លឹមសារសំខាន់នៅក្នុងក្រុមនេះគឺ គេអាចធ្វើការចោទប្រកាន់បានទៅគ្រប់តែជនល្មើសដោយគ្រាន់តែសំអាងទៅលើគ្រឿងបន្ទាល់ ដែលមានលក្ខណៈបន្ទាប់បន្សំមកធ្វើជា "**លេស**" ប៉ុណ្ណោះ។ ដោយសារតែតម្រូវឲ្យមានសំអាងជាលេសនេះហើយ ទើបអ្នកប្រាជ្ញទស្សនៈវិទូបុរាណក្រិច គឺលោក "អារីស្តោត" (Aristotel) កើតនៅឆ្នាំ៣៨៤ និងស្លាប់នៅឆ្នាំ៣២២ មុនគ្រិស្តសករាជ ហើយលោកបានសរសេរថា៖ "គ្រប់បទល្មើសព្រហ្មទណ្ឌតម្រូវឲ្យមានគ្រឿងបន្ទាល់ជាចាំបាច់ដើម្បីយកមកធ្វើជាលេសដំបូងបំផុត"។ នេះបានសរបញ្ជាក់ថា បន្ទាល់ដំបូងនេះហើយ ដែលជាលេសនាំឲ្យមានការចោទប្រកាន់កើតឡើង ប៉ុន្តែមិនមែនគ្រប់តែលេសដែលនាំឲ្យមានការចោទប្រកាន់នេះសុទ្ធសឹងតែនឹងក្លាយជាភស្តុតាងនាំឲ្យមានទោសនោះទេ បានន័យថាគឺគ្រាន់តែជាការសង្ស័យតែប៉ុណ្ណោះ។ មួយវិញទៀត ដោយផ្អែកលើមូលដ្ឋាននៃបន្ទាល់បន្ទាប់បន្សំយកមកធ្វើជាលេសក្នុងការចោទប្រកាន់នេះហើយ ទើបទ្រឹស្តីនៃច្បាប់នីតិវិធីមិនហាមឃាត់ដល់សិទ្ធិដោះស្រាយរបស់ជនជាប់ចោទនោះឡើយ។ ជាងនេះទៅទៀត គំនិតបែបនេះអ្នកច្បាប់បុរាណរ៉ូមដ៏ល្បីមុនគ្រិស្តសករាជលោក "**ស៊ីជស៊ីរ៉ូន**" បានសរសេរថា "ការដោះសាររបស់ជនជាប់ចោទ គឺជាកាតព្វកិច្ចនៃការវិនិច្ឆ័យរបស់ចៅក្រម"។ នេះបញ្ជាក់កាន់តែច្បាស់ថាជនល្មើសមានសិទ្ធិឆ្លើយដោះសារ ឬបដិសេធបានតែសេចក្តីដោះសារនេះជាកាតព្វកិច្ចសំខាន់ដែលត្រូវវិនិច្ឆ័យដោយចៅក្រម មិនមែនដោយជនល្មើសទេ។ កាតព្វកិច្ចក្នុងការវិនិច្ឆ័យរបស់ចៅក្រមទៅលើសេចក្តីដោះសាររបស់ជនជាប់ចោទ គឺជាមូលដ្ឋានចម្បងមួយដែលនាំឲ្យកើតមាននូវកាតព្វកិច្ចនៃការស្វែងរកភស្តុតាងត្រូវតែធ្វើឡើងដោយភាគីរដ្ឋ ដោយសាររដ្ឋជាអ្នកធានានូវសណ្តាប់ធ្នាប់សន្តិសុខសាធារណៈ។

៥.១.២. ទម្រង់ដែលជាប្រភពនៃព័ត៌មាន

- **ភស្តុតាងដំបូង និងភស្តុតាងបន្តបន្ទាប់ ឬបន្ទាប់បន្សំ**

ភស្តុតាងដំបូង និងភស្តុតាងបន្តបន្ទាប់ ឬបន្ទាប់បន្សំ នៅក្នុងក្រុមនេះ "គេសំដៅទៅលើប្រភពនៃការផ្តល់ព័ត៌មានស្តីអំពីអង្គហេតុណាមួយតែប៉ុណ្ណោះ"។ មានន័យថា "ការប្រើព័ត៌មានស្តីអំពីអង្គហេតុណាមួយគឺជាប្រភពដ៏សំខាន់សម្រាប់យកមកធ្វើជាភស្តុតាងនៅក្នុងក្រុមនេះ"។ តាមខ្លឹមសារនៃក្រុមនេះក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌបានបញ្ញត្តិខ្លឹមសារ និងលក្ខខណ្ឌខ្លះមានជាអាទិ៍៖ "ប្រភពព័ត៌មានអំពីអង្គហេតុ"។

តាមទ្រឹស្តីក្នុងគំនិតក្រុមនេះ គឺត្រូវយកព័ត៌មានមកធ្វើជាប្រភពដ៏សំខាន់ ដែលជាដើមហេតុដំបូងបំផុតនៃការចាប់ផ្តើមធ្វើការចោទប្រកាន់បាន ឬចាប់ផ្តើមធ្វើចំណាត់ការទៅលើរឿងក្តីព្រហ្មទណ្ឌ។ ការប្រកាន់គោលជំហរបែបនេះពីព្រោះថា "ការផ្តល់ព័ត៌មានទាំងឡាយស្តីពីអង្គហេតុណាមួយ គឺជាតម្លៃពិតដែលកម្រនឹងមានអ្នកបំភ្លេចបានដោយការងាយស្រួលឡើយ"។ ការដែលមនុស្សមិនអាចងាយនឹងបំភ្លេចចំពោះព័ត៌មានពិតនេះ ដោយសារតែព័ត៌មានទាំងនោះភ្ជាប់ខ្លួនទៅនឹងអត្ថន័យយ៉ាងជាក់លាក់ចំពោះអង្គហេតុ ដែលបានកកើតឡើងនោះ។ មិនតែប៉ុណ្ណោះ ខ្លឹមសារព័ត៌មានពិតនេះមិនងាយនឹងត្រូវបំភ្លេចនោះទេ ដូចអ្នកច្បាប់ក៏ជាអ្នកនយោបាយបុរាណរ៉ូមល្បីម្នាក់ឈ្មោះថា "យុវ៉េយខ្លីញី" កើតឆ្នាំ៦១ ស្លាប់ឆ្នាំ១១៣ ក្នុងគ្រិស្តសករាជ លោកបានសរសេរថា "ព័ត៌មានទាំងឡាយណាដែលមិនបានយកមកអនុវត្តទាំងនោះពិបាកនឹងបំភ្លេចចោលណាស់" មានន័យថាអ្វីៗដែលមនុស្សបានដឹងរួចហើយ បែរជាការដឹងឮទាំងនោះមិនព្រមបំលែងព័ត៌មានដែលដឹងឮទាំងនោះឲ្យទៅជាសក្ខីកម្មពិត ក្នុងសកម្មភាពនៃការអនុវត្តតាមវិស័យណាមួយក្នុងសង្គមមនុស្សបានទេ អ្វីៗដែលជាព័ត៌មានពិត និងដ៏ជាក់លាក់បំផុតទាំងអស់នោះបានដក់ជាប់ទៅនៅផ្លូវចិត្តរបស់មនុស្ស និងធ្វើឲ្យមនុស្សមានអារម្មណ៍ប្រុងប្រយ័ត្នជានិច្ចពីព្រោះព័ត៌មានទាំងនោះអាចជាប្រយោជន៍ ឬអាចជាទុក្ខទោសដល់ខ្លួន ឬក៏ជាប្រយោជន៍ដល់អ្នកដទៃតែប្រយោជន៍ដល់អ្នកដទៃបែបនេះអាចជាកិត្តិយសរបស់បុគ្គលផ្ទាល់ខ្លួនផងក៏មានដែរ ដែលការយកចិត្តទុកដាក់បែបនេះវាអាស្រ័យទៅតាមស្ថានភាពរបស់បុគ្គលនៅក្នុងសង្គម។ ជាការពិតណាស់ អត្ថន័យនៃទស្សនៈបែបនេះមានលក្ខណៈទស្សនៈវិជ្ជាស៊ីជម្រៅណាស់។ **ជាឧទាហរណ៍៖** បុគ្គលម្នាក់ទោះខ្លួនប្រព្រឹត្តល្អ ឬអាក្រក់ក្តី បុគ្គលទាំងនោះមិនបានកត់ត្រាអំពីការវាយតម្លៃទៅលើសកម្មភាពទាំងនោះដាក់ក្នុងឯកសារមួយប្រចាំថ្ងៃទុកមុនទេក៏ប៉ុន្តែ សកម្មភាពទាំងនោះត្រូវកត់ត្រាទុកនៅក្នុងចិត្តរបស់បុគ្គលដែលទទួលដឹងព័ត៌មានរួចជាស្រេចទៅហើយ។ ការកត់ត្រាទុកក្នុងចិត្តនេះហើយ ដែលជាមូលហេតុដែលធ្វើឲ្យមនុស្សមានជំងឺផ្លូវចិត្តក្នុងករណីដែលការកត់ត្រាកាន់តែច្រើនឡើងៗ នូវព័ត៌មាននានាដែលបុគ្គលខ្លួនមិនបានទំនាយជាសាធារណៈ ឬមិនបានយកមកដោះស្រាយឲ្យជ្រះស្រឡះប្រកបដោយតម្លាភាព និងយុត្តិធម៌។ ទោះបីជាក្រុមនេះចាត់ទុកព័ត៌មានជាប្រភពនៃភស្តុតាងក៏ដោយចុះ ក៏ការចាត់ទុកបែបនេះមិនដែលសុទ្ធតែជាជម្រើសដាច់ស្រេចនោះឡើយ ប៉ុន្តែវាជាមូលដ្ឋានសម្រាប់អ្នកចាត់ការរឿងក្តីព្រហ្មទណ្ឌមានជាពន្លឺក្នុងការស្រាវជ្រាវ និងប្រមូលភស្តុតាងប៉ុណ្ណោះ។

៥.១.៣. ទម្រង់នៃអង្គហេតុគ្រឹះ

- **ភស្តុតាងផ្ទាល់ និងភស្តុតាងប្រយោលផ្ទាល់**

ភស្តុតាងផ្ទាល់ និងភស្តុតាងប្រយោលផ្ទាល់ នៅក្នុងក្រុមនេះគឺជាក្រុមដែលគេដកចេញយកមកពី "អង្គហេតុគ្រឹះ" ដែលជាខ្លឹមសាររបស់វាច្រើនមានបញ្ញត្តិនៅក្នុងដំណាក់កាលជំនុំជម្រះ។

ជាការពិតណាស់នៅក្នុងក្រុមនេះ ជាក្រុមដែលទម្រង់នៃភស្តុតាងមានខ្លឹមសារប្រាកដប្រជាបំផុត ពីព្រោះតែគេដកចេញពីអង្គហេតុគ្រឹះ។ អង្គហេតុគ្រឹះ គឺជាអង្គហេតុដែលបានបញ្ញត្តិលក្ខខណ្ឌទាំងអស់របស់វា នៅក្នុងច្បាប់សារធាតុមិនដូចអង្គហេតុរណប និងអង្គហេតុបន្ទាប់បន្សំនោះទេ ដែលអង្គហេតុរណបបែបនេះ វាអាស្រ័យទៅនឹងអំពើរបស់ជនជាប់ចោទ ហើយទុកលទ្ធភាពឲ្យចៅក្រមធ្វើការបកស្រាយប៉ុណ្ណោះ។ ការប្រកាន់យកគោលការណ៍ជំហរតាមក្រុមនេះ ជាការអនុវត្តយ៉ាងតឹងរឹងបំផុតចំពោះការចោទប្រកាន់ទាំងឡាយមុននឹងធ្វើឡើងដោយអង្គការអយ្យការ ឬតុលាការ។ ស្ថាប័នចោទប្រកាន់ត្រូវមានកាតព្វកិច្ចប្រមូលភស្តុតាងឲ្យបានយ៉ាងតិចលើសពីវិមតិសង្ស័យ បើមិនដូច្នោះទេការចោទប្រកាន់ដែលធ្វើឡើងនោះពិតជាគ្មានតម្លៃអ្វីក្នុងប្រព័ន្ធយុត្តិធម៌នោះឡើយ។ រាល់ការចោទប្រកាន់ពុំមែនសុទ្ធតែមានទោសនោះទេ ប៉ុន្តែបើការចោទប្រកាន់ធ្វើឡើងដោយងាយស្រួលពេកវានឹងក្លាយទៅជាសកម្មភាពរុករួន និងរំខានផ្លូវចិត្តភាគីរដ្ឋទៅលើភាគីពលរដ្ឋទៅវិញ។ ស្ថាប័នស៊ើបអង្កេត ឬអយ្យការទោះបីខ្លួនដឹងមុនថាការចោទប្រកាន់របស់ខ្លួនត្រូវធ្វើឡើងទៅលើបុគ្គលណាមួយ ដែលបុគ្គលនោះគ្មានទោស ហើយខ្លួននៅតែប្រកាន់ជំហរធ្វើការចោទប្រកាន់ដោយសារខ្លួនយល់ថា ការប្រកាសអំពីភាពគ្មានទោសនេះគ្រាន់តែត្រូវបានធ្វើឱ្យតុលាការជាក់ជាមិនខាន។ គំនិតបែបនេះត្រូវបានមកពីករីរ៉ូមឈ្មោះ "អាពូឡីយ៏" កើតនៅឆ្នាំ១២៥ មុនគ្រិស្តសករាជ បានសរសេរថា "អាចធ្វើកាចោទប្រកាន់ទៅលើជនដែលគ្មានកំហុសបាន ប៉ុន្តែការប្រកាសអំពីទោសអាចធ្វើឡើងទៅលើតែជនដែលមានកំហុសប៉ុណ្ណោះ"។ ការគិតបែបនេះហើយ បានជាធ្វើឲ្យស្ថាប័ន និងតួនាទីក្នុងការចោទប្រកាន់ត្រូវបានដាក់ទោសដាក់ចូលទៅក្នុងភាគីបុរេវិនិច្ឆ័យ ជាមួយនឹងអំណាចនីតិប្រតិបត្តិ "នៅក្នុងករណីបទល្មើសធ្ងន់ធ្ងរ ព្រះរាជអាជ្ញារាយការណ៍ជូន អគ្គព្រះរាជអាជ្ញាអមសាលាឧទ្ធរណ៍ ដែលត្រូវរាយការណ៍បន្តជូនមន្ត្រីក្រសួងយុត្តិធម៌"[17]។ មាត្រានេះជាប់ខ្លួនទៅនឹងចរិត នយោបាយដែលឆ្លុះបញ្ចាំងតាមរយៈប្រព័ន្ធយុត្តិធម៌ ក្នុងការអនុវត្តច្បាប់របស់អំណាចនីតិប្រតិបត្តិទៅលើចំណាត់ការនៃហេតុការណ៍ ឬព្រឹត្តិការណ៍ដែលកើតឡើងនៅក្នុងសង្គមជាក់ស្តែង។ ក្នុងករណីដែលធ្វើឱ្យមាននិទណ្ឌភាពនៅក្នុងសង្គមនោះ អំណាចនយោបាយក៏ត្រូវបានប្រែប្រួលតាមរយៈឆន្ទៈរបស់ពលរដ្ឋផងដែរ ពោលគឺការបោះឆ្នោតនេះឯង។

ដូច្នេះការចោទប្រកាន់ទៅលើបុគ្គលណាមួយ ពីស្ថាប័នអយ្យការមិនមានការលំបាកនោះទេ និងយកលេសអំពីការកាន់កាប់នូវតួនាទីក្នុងការតាមដានចំពោះការអនុវត្តច្បាប់។ ប៉ុន្តែការចោទប្រកាន់បែបនេះ នឹងមានបញ្ហាអយុត្តិធម៌ចំពោះជនជាប់ចោទ ក្នុងករណីដែលអំណាចតុលាការមិនឯករាជ្យ និងខ្វះសមត្ថភាពចំពោះការយល់ដឹងទៅលើទ្រឹស្តីអង្គហេតុ។

[17] មាត្រា ៤០ នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌឆ្នាំ ២០០៧

៥.២. ប្រភេទនៃភស្តុតាង

ភស្តុតាង គឺជាព្រឹត្តិការណ៍ដែលបានកើតឡើងជាក់ស្តែង និងពិតប្រាកដមិនមែនត្រឹមជាការប៉ាន់ស្មានរបស់ជនណាម្នាក់នោះទេ។

ព្រឹត្តិការណ៍ ឬអង្គហេតុដែលសាក្សីបានឃើញដោយផ្ទាល់នឹងភ្នែក ឮផ្ទាល់នឹងត្រចៀក ទើបអាចចាត់ទុកជាភស្តុតាងដែលត្រូវយកមកសិក្សាស្រាវជ្រាវបាន។ ព្រឹត្តិការណ៍ទាំងនោះត្រូវតែមានទំនាក់ទំនងជាមួយបទល្មើស ដែលវាបានបំភ្លឺយ៉ាងច្បាស់លាស់អំពីដំណើររឿងនោះ។ ព្រឹត្តិការណ៍ទាំងនោះត្រូវស្ថាប័នស៊ើបអង្កេតពោលគឺអយ្យការ និងតុលាការប្រមូលបានតាមការកំណត់របស់ក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌនោះ ទើបអាចធានាបាននូវលក្ខណៈច្បាស់លាស់ពិតប្រាកដ និងមានតម្លៃជាភស្តុតាងបាន។ ក្នុងនោះយើងអាចចែកភស្តុតាងជា **ពីរប្រភេទធំៗ** គឺ ***ភស្តុតាងផ្ទាល់*** និង ***ភស្តុតាងប្រយោល***។

៥.២.១. ភស្តុតាងផ្ទាល់

ភស្តុតាងផ្ទាល់ គឺជាការសារភាពអំពីកំហុស និងរៀបរាប់អំពីព្រឹត្តិការណ៍នានាដែលបានភ្ជាប់ជាមួយនឹងសក្ខីកម្មនៃបទល្មើសរបស់ជនល្មើសទៅកាន់តុលាការ។ ជាមួយគ្នានេះផងដែរ ភស្តុតាងផ្ទាល់ក៏អាចជាព័ត៌មានគ្រប់ប្រភេទដែល បញ្ជាក់ច្បាស់អំពីព្រឹត្តិការណ៍ផ្ទាល់ដែលអាចអះអាង ឬបដិសេធចោលនៅធាតុផ្សំមួយ ឬច្រើននៃបទល្មើសណាមួយបាន។ ភស្តុតាងដែលបង្ហាញយ៉ាងច្បាស់នៅអត្ថិភាពនៃបទល្មើសណាមួយ។ សកម្មភាព ឬការផ្តល់នូវភស្តុតាងទាំងឡាយដែលតុលាការអាចពិចារណាក្នុងការធ្វើសេចក្តីសន្និដ្ឋានដោយផ្ទាល់ថា ជាការពិតដែលអាចជឿទុកចិត្តបានដោយមិនចាំបាច់ត្រូវឆ្លងកាត់ការបកស្រាយ ឬការបញ្ជាក់ពីអ្នកជំនាញឡើយ។

៥.២.២. ភស្តុតាងប្រយោល

ភស្តុតាងប្រយោល គឺជាព័ត៌មានគ្រប់ប្រភេទ ដែលប្រមូលបានទៅតាមកាលទេសៈនានានៃបទល្មើសដោយមិនចំពោះ។ ភស្តុតាងប្រយោលបានបង្ហាញពីព្រឹត្តិការណ៍នានាដាច់ដោយឡែកពីគ្នា ដែលកាលណាគេធ្វើការផ្គុំនូវព័ត៌មានទាំងនោះ គេអាចធ្វើការកំណត់ដើម្បីឈានទៅរកភស្តុតាងដោយផ្ទាល់បាន។ ដូចជានៅពេលមានបុរសម្នាក់ស្លាប់នៅលើដងវិថីដោយគ្រោះថ្នាក់ចរាចរណ៍ បន្ទាប់មកមានសាក្សីម្នាក់ដែលបានឃើញហេតុការណ៍បានឆ្លើយថា "មុនពេលដែលកើតហេតុគាត់បានឃើញ បុរសម្នាក់បានបើកបររថយន្ត Camry ផលិតឆ្នាំ ២០០៤ (មិនចាំស្លាកលេខ) ក្នុងស្ថានភាពស្រវឹង ដែលបានបើកបរយ៉ាងលឿន និងបញ្ច្រាស់ទិសរួចក៏ជ្រុលទៅបុកជនរងគ្រោះនោះ បណ្តាលឲ្យបាត់បង់ជីវិត រួចក៏ជិះរត់គេចខ្លួនបាត់"។ ដូច្នេះចម្លើយខាងលើនេះ គឺជាភស្តុតាងមិនផ្ទាល់ដែលតម្រូវឲ្យតុលាការត្រូវតែស្វែងរកភស្តុតាងមកបញ្ជាក់បន្ថែម ដើម្បីអាចកំណត់ពីអត្តសញ្ញាណរបស់ជនល្មើសបាន។

៥.២.៤. ភស្តុតាងបង្ហាញ

ភស្តុតាងបង្ហាញ គឺជាភស្តុតាងសម្រាប់យកមកធ្វើជាមូលដ្ឋាន ដើម្បីអាចឈានទៅរកភស្តុតាងបន្ថែមទៀតដូចជាប្លង់ ស្ថានភាពទីតាំងកន្លែងកើតហេតុ ដែលវាមិនមែនជាភស្តុតាងសម្រាប់ផ្តន្ទាទោសនោះទេ។

៥.២.៥. ភស្តុតាងដែលបានដឹងឮ តៗគ្នា

ភស្តុតាងដែលបានដឹងឮ តៗគ្នា គឺជាភស្តុតាងទាំងឡាយណាដែលបានដឹង ឮតៗគ្នាមកពីសាក្សីប្រយោលដែលបានដឹងឮនូវរឿងហេតុខ្លះៗ មិនបានឃើញផ្ទាល់ភ្នែក ឬបានឮផ្ទាល់ត្រចៀកឡើយ ប៉ុន្តែជាព័ត៌មានដែលបានដឹង ឮតៗគ្នាមក។ ភស្តុតាងនេះ មិនបានតម្លៃធ្វើជាមូលដ្ឋានផ្តន្ទាទោសចំពោះជនល្មើសបាននោះទេ ក៏ប៉ុន្តែវាមានផលប្រយោជន៍ដើម្បីស្រាវជ្រាវទៅរកភស្តុតាងផ្ទាល់បាន។

៥.២.៦. ភស្តុតាងដាក់បន្ទុក

គ្រប់ភស្តុតាងដែលអាចធ្វើជាមូលដ្ឋានសម្រាប់ធ្វើបណ្តឹងអាជ្ញារបស់អង្គអយ្យការ និងសម្រាប់ធ្វើជាមូលដ្ឋានដល់ចៅក្រមជំនុំជម្រះបាន និងដើម្បីកំណត់អំពីពិរុទ្ធភាពរបស់ជនជាប់ចោទ។ ភស្តុតាងដាក់បន្ទុកនេះផងដែរក៏ត្រូវបានលើកឡើង ដើម្បីឲ្យចៅក្រមអាចពិចារណាអំពីស្ថានទម្ងន់ទោសទៅលើជនជាប់ចោទ។ ភស្តុតាងនេះក៏អាចជាប្រយោជន៍របស់ដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី ដើម្បីជាមូលដ្ឋានក្នុងការទាមទារសំណងជំងឺចិត្តផងដែរ។

៥.២.៧. ភស្តុតាងដោះបន្ទុក

ភស្តុតាងដោះបន្ទុក គឺជាភស្តុតាងដែលផ្តល់ដោយភាគីប្រព្រឹត្តបទល្មើស និងអ្នកទទួលខុសត្រូវផ្នែករដ្ឋប្បវេណី ដើម្បីប្រឆាំងនឹងភស្តុតាងដាក់បន្ទុក ឬការពារខ្លួនឲ្យរួចផុតពីការចោទប្រកាន់ទាំងស្រុង ឬមួយផ្នែក ឬការសម្រាលទោសបទល្មើស ឬការស្នើសុំឲ្យតុលាការប្រើប្រាស់នូវវិធានស្របទោសជាដើម។ ភស្តុតាងដោះបន្ទុកនេះ ក៏ត្រូវបានលើកឡើងដើម្បីឲ្យចៅក្រមអាចពិចារណាអំពីស្ថានសម្រាលទៅលើជនជាប់ចោទផងដែរ។

៥.២.៨. ភស្តុតាងប្រវេសនីយ

ភស្តុតាងប្រវេសនីយ គឺជាភស្តុតាងដែលបានបន្សល់ទុកនៅនឹងកន្លែងកើតហេតុហើយតុលាការត្រូវតែទទួលយក។ ករណី៖ ស្លាកស្នាមដែលបានបន្សល់ទុកនៅលើជនរងគ្រោះជាស្លាកស្នាមកាប់នឹងវត្ថុមុតស្រួចទើបបណ្តាលឲ្យជនរងគ្រោះស្លាប់ ដូចនេះយើងមិនអាចប្រកែកថាការស្លាប់ដោយសារគ្រាប់កាំភ្លើងនោះទេ។

៥.៣. ទម្ងន់របស់ទម្រង់នីមួយៗនៃភស្តុតាង

៥.៣.១. ទម្ងន់នៃភស្តុតាងផ្ទាល់

ភស្តុតាងផ្ទាល់ មានទម្ងន់ធ្ងន់ជាងគេ ពីព្រោះថាវាបានបញ្ជាក់យ៉ាងច្បាស់លាស់អំពីព្រឹត្តិការណ៍ ជាក់ស្តែងនៃបទល្មើសដែលជនជាប់ចោទបានប្រព្រឹត្ត។ ដើម្បីឲ្យភស្តុតាងផ្ទាល់មានតម្លៃតាមច្បាប់ យើងអាចបញ្ជាក់តាមលក្ខខណ្ឌមួយចំនួនដូចជា៖

- ឲ្យជនសង្ស័យធ្វើត្រាប់តាមឡើងវិញនូវសកម្មភាព ប្រព្រឹត្តបទល្មើសនៅកន្លែងកើតហេតុ។
- ពិនិត្យធាតុផ្សំអត្តនោម័ត (ចេតនា) ដែលឈានទៅដល់ការប្រព្រឹត្តបទល្មើស និងបញ្ជាក់អំពីមូលហេតុ។
- ធ្វើការផ្ទៀងផ្ទាត់ភាពស៊ីសង្វាក់គ្នារវាងភស្តុតាងផ្ទាល់ និងភស្តុតាងប្រយោលផ្សេងៗទៀតដែលប្រមូលបាន។

៥.៣.២. ទម្ងន់នៃភស្តុតាងប្រយោល

ភស្តុតាងប្រយោលមានទម្ងន់ស្រាលជាងភស្តុតាងផ្ទាល់ ពីព្រោះថាភស្តុតាងនេះគ្រាន់តែបានបញ្ជាក់អំពីកាលៈទេសៈនៃបទល្មើស ដែលដាច់ដោយឡែកៗពីគ្នាតែប៉ុណ្ណោះ។ ដូចនេះហើយ ទោះស្ថិតក្នុងករណីណាក៏ដោយ គេមិនអាចប្រើប្រាស់ភស្តុតាងប្រយោលដើម្បីកំណត់អំពីពិរុទ្ធភាពរបស់ជនជាប់ចោទបានទេ។ ភស្តុតាងប្រយោល គ្រាន់តែប្រើប្រាស់ដើម្បីបង្គ្រប់អត្ថន័យឲ្យភស្តុតាងផ្ទាល់តែប៉ុណ្ណោះ។

៥.៣.៣. ទម្ងន់នៃភស្តុតាងបន្ទាប់បន្សំ

ក្នុងចំណោមនៃទម្ងន់ភស្តុតាងទាំងអស់ ភស្តុតាងបន្ទាប់បន្សំនេះមានទម្ងន់ស្រាលជាងគេ ភស្តុតាងនេះពុំមានតម្លៃអ្វីទាល់តែសោះក្នុងការកំណត់អំពីពិរុទ្ធភាពរបស់ជនជាប់ចោទ។ ប្រយោជន៍នៃភស្តុតាងបន្ទាប់បន្សំ គឺគ្រាន់តែអាចឲ្យគេឈានទៅរកភស្តុតាងផ្ទាល់បានតែប៉ុណ្ណោះ។

ផ្នែកទី២៖ ប្រភពនៃភស្តុតាង

កថាខណ្ឌទី១៖ ការបំភ្លឺរបស់សាក្សី

ការបំភ្លឺរបស់សាក្សីជាភស្តុតាងគ្រឹះដ៏រឹងមាំ និងសំខាន់បំផុតមួយដែលមាន "វិសាលភាពធំធេងបំផុតដែលគ្របដណ្តប់ មិនត្រឹមតែទៅលើសំណុំរឿងព្រហ្មទណ្ឌទាំងមូលនោះទេ ប៉ុន្តែវាក៏គ្របដណ្តប់ទៅលើគ្រប់សំណុំរឿងក្តីនានាដែលដោះស្រាយតាមនីតិវិធីតុលាការ"។ មួយវិញទៀត ការបំភ្លឺរបស់សាក្សីនេះ គឺជាសេចក្តីថ្លែងការអំពីអង្គហេតុទាំងឡាយណាដែលសេចក្តីថ្លែងការនោះមានខ្លឹមសារ ឬអត្ថប្រយោជន៍សម្រាប់កិច្ចការព្រហ្មទណ្ឌដែលសេចក្តីថ្លែងការទាំងនោះ បានធ្វើឡើងដោយបុគ្គលនានាស្តីពីអំពីអង្គហេតុទាំងឡាយដែលពួកគេបានដឹងអំពីខ្លឹមសារនៃអង្គហេតុទាំងនោះ និងបានក្លាយជាព័ត៌មានជូនទៅស្ថាប័នស៊ើបអង្កេត និងតុលាការ។ ជាពិសេសសេចក្តីថ្លែងការនោះត្រូវធ្វើឡើងតាមសណ្តាប់ធ្នាប់នៃការកំណត់នៅចៅក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ ឬដោយច្បាប់ពិសេស។

សាក្សី គឺជាបុគ្គលដែលត្រូវបានសាកសួរដោយស្ថាប័នស៊ើបអង្កេត និងតុលាការអំពីអង្គហេតុដែលសាក្សីនោះបាទទួលដឹង ដោយអង្គហេតុនោះមានអត្ថន័យសម្រាប់រឿងក្តីព្រហ្មទណ្ឌស្ថិតនៅក្នុងលក្ខខណ្ឌនៃសណ្តាប់ធ្នាប់ដែលមានចែងក្នុងក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ។ ទន្ទឹមនឹងគ្នានេះដែរ ចៅក្រមស៊ើបសួរអាចស្តាប់ចម្លើយបុគ្គល

គ្រប់រូបដែលចម្លើយនោះអាចមានប្រយោជន៍នៅក្នុងការសម្តែងការពិត។[18] មន្ត្រីនគរបាលយុត្តិធម៌អាចកោះហៅ និងស្តាប់ចម្លើយបុគ្គលដែលត្រូវបានសង្ស័យ ថាបានចូលរួមក្នុងបទល្មើស ឬដែលអាចផ្តល់ព័ត៌មានស្តីពីរឿងហេតុ។[19] មន្ត្រីនគរបាលយុត្តធម៌អាចកោះហៅ និងស្តាប់ចម្លើយបុគ្គលគ្រប់រូប ដែលអាចផ្តល់ព័ត៌មានស្តីអំពីរឿងហេតុបាន។[20] មន្ត្រីនគរបាលយុត្តធម៌អាចកោះហៅ និងស្តាប់ចម្លើយសាក្សី។[21]

ការចាត់វិធាននៃការប្រមូលភស្តុតាងតាមប្រភេទនៃការបង្ហាញរបស់សាក្សី បានធ្វើឲ្យស្ថាប័នស៊ើបអង្កេត និងតុលាការមានលទ្ធភាពគ្រប់គ្រាន់អាចកំណត់បានពីខណៈនានានៃអង្គហេតុនៅក្នុងរឿងក្តីព្រហ្មទណ្ឌ។ មួយវិញទៀត ការបង្ហាញ ឬការបំភ្លឺរបស់សាក្សី ជាការបំភ្លឺដែលធ្វើឡើងដោយមនុស្សមានជីវិត "ភស្តុតាងមានជីវិត" ហើយការបំភ្លឺនេះមានបំណងធ្វើឲ្យដឹង និងបានយល់ច្បាស់នូវអង្គហេតុនានាមានដូចជា៖ សកម្មភាពនានាដែលសកម្មភាពនៃអំពើទាំងនោះជាធាតុផ្សំដ៏សំខាន់ចំពោះភស្តុតាងនៃបទល្មើសព្រហ្មទណ្ឌ។ភស្តុតាងប្រភេទផ្សេងៗទៀតមិនមានជីវិតនោះទេគេហៅថា "ភស្តុតាងស្លាប់" ពីព្រោះវាមិនចេះនិយាយមានដូចជា៖ វត្ថុតាងជាដើម ដែលភស្តុតាងប្រភេទបែបនេះយើងអាចយល់បានតាមការលេចឡើងចំពោះខណៈនានានៃអង្គហេតុតែប៉ុណ្ណោះ។

អត្ថន័យនៃ "ការបំភ្លឺរបស់សាក្សី" វាមានខ្លឹមសារពិសេសធំធេងណាស់សម្រាប់ធ្វើការស៊ើបអង្កេត និងដោះស្រាយរឿងក្តីព្រហ្មទណ្ឌ ហើយមានតែការជួយពីការបំភ្លឺរបស់សាក្សីនេះឯងដែលធ្វើឲ្យមានលទ្ធភាពរកឃើញ និងកំណត់បាននូវអង្គហេតុសំខាន់ៗ ឬអង្គហេតុគ្រឹះបាន។ ជានិច្ចជាកាលស្ថាប័នស៊ើបអង្កេត និងតុលាការតែងតែធ្វើការវាយតម្លៃទៅលើការបំភ្លឺរបស់សាក្សីនានាថា តើការបំភ្លឺនោះគួរទុកចិត្តបាន ឬក៏ខុសឆ្គង ឬជាការបំភ្លឺកុហក។ ការទម្លុះបាននូវការសង្ស័យបែបនេះ គឺត្រូវតែពឹងផ្អែកទៅលើវិធានតែមួយគត់ គឺការផ្ទៀងផ្ទាត់ជាមុនចំពោះអង្គហេតុនានាដែលសាក្សីបានបំភ្លឺ ប្រៀបធៀបជាមួយនឹងអង្គហេតុផ្សេងៗដទៃទៀត ទើបអាចជៀសវាងបាននូវការទទួលស្គាល់ដោយខុសឆ្គងមួយដល់ការធ្វើសេចក្តីសម្រេចចុងក្រោយ។

ជាការពិតណាស់ គ្រប់បុគ្គលនៅពេលខ្លះក៏តម្រូវឲ្យឆ្លើយក្នុងឋានៈជាសាក្សីផងដែរហើយ ពេលខ្លះក៏មិនអនុញ្ញាតឲ្យឆ្លើយក្នុងឋានៈជាសាក្សីដែរ ដោយសារតែមាន **តម្រុយពិរុទ្ធភាព** (មើលចំនុច "ក២"**ស្តីពីសិទ្ធិរបស់សាក្សី**)។ ម៉្យាងវិញទៀត សាក្សីមាន **វិសមិតភាពជាមួយនឹងបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី** (**ចំណុច ខ អំពីបុគ្គលដែលអាចក្លាយជាសាក្សី**)[22] ក៏ប៉ុន្តែសិទ្ធិរបស់សាក្សីក៏ដូចគ្នាទៅនឹងសិទ្ធិរបស់អ្នកជំនួយ ឬអ្នកបកប្រែផងដែរ។[23] នៅពេល

[18] មាត្រា១៥៣ នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ ឆ្នាំ២០០៧

[19] មាត្រា១១៤ នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ ឆ្នាំ២០០៧

[20] មាត្រា៩៤ នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ ឆ្នាំ២០០៧

[21] មាត្រា១៧៩ នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ ឆ្នាំ២០០៧

[22] មាត្រា៣១២ នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ ឆ្នាំ២០០៧

[23] មាត្រា១១៤, មាត្រា១១៥, មាត្រា៣៣០ នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ ឆ្នាំ២០០៧

ខ្លះសាក្សីត្រូវបានតុលាការសាកសួរដោយពុំអាចកោះហៅនោះទេ ឲ្យតែសាក្សីទាំងនោះមានវត្តមាននៅបន្ទប់ តែត្រូវមានការស្នើសុំរបស់ភាគី ប៉ុន្តែបើសាក្សីទាំងឡាយដែលបំភ្លឺទៅធ្វើឲ្យមានប្រយោជន៍ក្នុងការស្វែងរកឲ្យឃើញនូវការពិត សាក្សីរូបនោះក៏អាចត្រូវគេជំទាស់បានដែរ។[24]

ជាទូទៅ ការយកចម្លើយរបស់សាក្សីនៅក្នុងចំណាត់ការលើរឿងក្តីព្រហ្មទណ្ឌត្រូវបានធ្វើឡើងតាមពីរដំណាក់កាលឯណោះមុននឹងទទួលយកបាន ក្នុងនោះមាន៖ **ដំណាក់កាលស៊ើបអង្កេត** (នគរបាលយុត្តិធម៌, អយ្យការ, ចៅក្រមស៊ើបសួរ) និង**ដំណាក់កាលតុលាការ** (ជំនុំជម្រះ)។ ប៉ុន្តែលក្ខខណ្ឌខ្លះនៅក្នុងពេលជំនុំជម្រះចំពោះតែសាក្សីដែលដាក់បន្ទុក ហើយសាក្សីរូបនេះគាត់បានឆ្លើយតាំងពីដំណាកាលស៊ើបអង្កេតមកនោះ តែបែរជាគាត់មិនព្រមចូលមកក្នុងសវនាការវិញ សាក្សីរូបនេះត្រូវតែមានវិធានការនាំខ្លួនជាចាំបាច់បំផុតពីអាជ្ញាធរតុលាការដើម្បីឲ្យមានវត្តមានរបស់គាត់ក្នុងការសួរតទល់មុខគ្នានាពេលដេញដោល។ ដោយយោងទៅលើលក្ខខណ្ឌនេះ ″សាក្សីខាងដាក់បន្ទុកដែលមិនទាន់បានសួរចម្លើយតទល់គ្នាជាមួយជនជាប់ចោទត្រូវតែកោះហៅឲ្យចូលរួមក្នុងសវនាការ″។[25] ដីកាកោះហៅត្រូវបញ្ជាក់ថា៖

- បុគ្គលពាក់ព័ន្ធត្រូវបានកោះហៅក្នុងឋានៈជាសាក្សី
- ការមិនចូលបង្ហាញខ្លួននៅពេលសវនាការ ការមិនព្រមឆ្លើយឲ្យព័ត៌មានក្នុងឋានៈជាសាក្សី ឬការឆ្លើយឲ្យព័ត៌មានក្លែងក្លាយត្រូវផ្តន្ទាទោសតាមច្បាប់។[26]

គោលគំនិតដែលទាមទារឲ្យសាក្សីដាក់បន្ទុកទៅលើជនជាប់ចោទត្រូវតែមានវត្តមាន នៅពេលសវនាការនេះគឺជាវិធាននៃការចងកាតព្វកិច្ចរបស់សាក្សីទៅនឹងអង្គហេតុទាំងឡាយណា ដែលភ្ជាប់ខ្លឹមសារនៃអង្គហេតុទាំងនោះទៅនឹងនីតិវិធីរបស់តុលាការ។ វិធានបែបនេះតុលាការចង់ផ្ទៀងផ្ទាត់អំពីខណៈទាំងឡាយនៃអង្គហេតុដែលសាក្សីដាក់បន្ទុកនោះបានឆ្លើយក្នុងដំណាក់កាលស៊ើបអង្កេតពិតជាមានអង្គហេតុដូច្នោះមែន ឬក៏ជាអារម្មណ៍របស់សាក្សី។ ការមិនគោរពចំពោះវិធានបែបនេះផងដែរ ក៏អាចជាមោឃភាពនៃចំណាត់ការក្នុងរឿងព្រហ្មទណ្ឌរបស់តុលាការផងដែរ ដោយសារតែតុលាការរំលោភទៅលើសិទ្ធិការពារខ្លួនរបស់បុគ្គល "នាំឲ្យមានមោឃភាពផងដែរ កាលណាការបំពានវិធាន ឬទម្រង់ការសំខាន់ណាមួយដែលចែងដោយក្រមនេះ ឬបទបញ្ញត្តិទាំងឡាយស្តីពីនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌធ្វើឲ្យមានការប៉ះពាល់ដល់ផលប្រយោជន៍របស់ភាគីដែលទទួលរងការបំពាននេះ។ វិធាន និងទម្រង់ការដែលមានលក្ខណៈសំខាន់នោះមានជាអាទិ៍ គឺជាវិធានការគោរពសិទ្ធិការពារខ្លួន″។[27]

[24] មាត្រា៣២៧ នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ ឆ្នាំ២០០៧

[25] មាត្រា២៩៧ នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ ឆ្នាំ២០០៧

[26] មាត្រា៤៧៧ នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ ឆ្នាំ២០០៧

[27] មាត្រា២៥២ នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ ឆ្នាំ២០០៧

ការចងកាតព្វកិច្ចរបស់សាក្សីទៅនឹងអង្គហេតុ ជាមធ្យោបាយមួយទប់ស្កាត់ដល់ភាពទំនើងចិត្តរបស់សាក្សីទាំងឡាយដែលយកអារម្មណ៍របស់ខ្លួនផ្ទាល់ធ្វើជាលេសសម្រាប់ដាក់បន្ទុកទៅដល់អ្នកដទៃ (ជនជាប់ចោទ)។ ប៉ុន្តែតុលាការត្រូវតែមានចំណេះដឹងស្តីអំពីអង្គហេតុយ៉ាងពិតប្រាកដ ដោយពុំអាចមានស្ថាប័នណាយល់ដឹងស៊ីជម្រៅនៃអង្គហេតុនេះមានន័យថា "អង្គហេតុណាក៏ដោយកាលណាវាកកើតមកហើយ អង្គហេតុនោះសុទ្ធតែមានចំណុចសំខាន់របស់វាមិនអាចខ្វះបានឡើយ។ ចំណុចសំខាន់របស់អង្គហេតុនោះ គឺគេអាចថ្លឹងថ្លែងបានហើយមានភាពច្បាស់លាស់ ឬជាក់លាក់បំផុត ប៉ុន្តែអារម្មណ៍ ឬធម្មារម្មណ៍របស់មនុស្សដែលរៀបរាប់ឡើងវិញអំពីព្រឹត្តិការណ៍ ដែលរៀបរាប់ឡើងវិញអំពីព្រឹត្តកាណ៍ ដែលគាត់បានឃើញរួចហើយនោះ វាអាចធ្វើឲ្យមានការប្រែប្រួលខុសពីធាតុដើមប្រមាណចាប់ពី ១រហូតដល់១០ ឯណោះ (គោលការណ៍ចិត្តវិទ្យា)"។ ដោយសារតែចិត្តមនុស្សប្រែប្រួលបែបនេះហើយ ទើបតុលាការប្រើប្រាស់វិធាននៃការផ្ទៀងផ្ទាត់ និងសិក្សាទៅលើសម្តីរបស់បុគ្គលនានាមានដូចជា៖ សាក្សី, ជនជាប់ចោទ, ជនរងគ្រោះ ដោយប្រុងប្រយ័ត្ន និងហ្មត់ចត់បំផុតនៅក្នុងសំណុំរឿងក្តីព្រហ្មទណ្ឌ ពីព្រោះថាមនុស្សជាភស្តុតាងមានជីវិត ដែលចេះនិយាយតាមតែចិត្តរបស់ខ្លួនដែលគេនឹកឃើញពោល គឺមនុស្សមានក្តីស្រមើស្រមៃ ទោះបីជាអង្គហេតុមិនបានកើតមានឡើងក៏ដោយ ក៏មនុស្សនៅតែអាចស្រមើស្រមៃថាកើតមានបានដែរ។

ដើម្បីយល់ដឹងកាន់តែច្បាស់ និងស៊ីចម្រៅអំពីការបំភ្លឺរបស់សាក្សី យើងនឹងសិក្សាទៅលើលក្ខខណ្ឌខ្លះមួយចំនួន ដែលត្រូវបានបញ្ញត្តិទៅលើសកម្មភាពនានារបស់សាក្សីមានជាអាទិ៍៖ ប្រភេទបុគ្គលដែលអាចក្លាយជាសាក្សី, សិទ្ធិ និងកាតព្វកិច្ចរបស់សាក្សី, សិទ្ធិនានារបស់សាក្សី, កាតព្វកិច្ចពិសេសរបស់សាក្សី, សមត្ថភាពពិសេសរបស់សាក្សី, សាក្សីមានកាតព្វកិច្ចនិយាយតែការពិត, ការបំភ្លឺនានារបស់សាក្សីដែលមានអាយុតិច ឬកុមារ, ការសន្និដ្ឋាន និងយោបល់របស់សាក្សី។

១.១. ប្រភេទបុគ្គលដែលអាចក្លាយជាសាក្សី

បុគ្គលគ្រប់រូបមានសិទ្ធិដែលអាចក្លាយជាសាក្សី រួមទាំងបុគ្គលដែលជាទណ្ឌិតផងដែរ។ ជាទូទៅបុគ្គលនីមួយៗអាចត្រូវផ្តល់ចម្លើយដែលទាក់ទងទៅនឹងព័ត៌មានស្តីពីអង្គហេតុណាមួយដែលបានកកើតឡើងហើយ។ បន្ថែមពីនេះ ចៅក្រមស៊ើបសួរអាចស្តាប់ចម្លើយបុគ្គលគ្រប់រូបដែលចម្លើយនោះអាចមានប្រយោជន៍នៅក្នុងការសម្តែងឲ្យឃើញការពិត។[28] មន្ត្រីនគរបាលយុត្តិធម៌អាចកោះហៅ និងស្តាប់ចម្លើយបុគ្គលគ្រប់រូបដែលអាចផ្តល់ព័ត៌មានស្តីពីរឿងហេតុបាន។[29]

[28] មាត្រា១៥៣ នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ ឆ្នាំ២០០៧

[29] មាត្រា៩៣ នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ ឆ្នាំ២០០៧

តាមខ្លឹមសារនៃមាត្រាទាំងពីរនេះ ទោះបីជាបុគ្គលនោះស្ថិតក្នុងស្ថានភាពបែបណាក៏ដោយ ពោលគឺ "កុមារអាយុក្រោម ១៤ឆ្នាំត្រូវរួចពីការធ្វើសម្បថ"។ នេះសបញ្ជាក់យ៉ាងច្បាស់ថា សាក្សីមិនត្រូវបានកំណត់អំពីអាយុឡើយ។ ប៉ុន្តែនៅក្នុងក្រមព្រហ្មទណ្ឌត្រូវបានកំណត់នូវលក្ខខណ្ឌខ្លះ (គោលការណ៍វិសមិតភាពនៃការបំពេញមុខងាររបស់មន្ត្រីអនុវត្តច្បាប់) ដែលបុគ្គលមួយចំនួនមិនអាចធ្វើជាសាក្សីបាននៅក្នុងវិធានខ្លះនៃមធ្យោបាយក្នុងការប្រមូលភស្តុតាងដូចជាការឆែកឆេរ "មន្ត្រីនគរបាលយុត្តិធម៌ត្រូវធ្វើការឆែកឆេរនៅចំពោះមុខអ្នកកាន់កាប់ទីកន្លែង ឬបើគ្មានអ្នកកាន់កាប់ទេ ត្រូវធ្វើនៅចំពោះមុខសាក្សីពីរនាក់"។[30] សាក្សីត្រូវចាត់តាំងដោយមន្ត្រីនគរបាលយុត្តិធម៌។ សាក្សីមិនអាចជានគរបាល ឬកងរាជអាវុធហត្ថដែលជាកងកម្លាំងរួមប្រតិបត្តិការក្នុងការឆែកឆេរនោះបានឡើយ។

ប៉ុន្តែច្បាប់បានអនុញ្ញាតឲ្យមានការជ្រើសរើសសាក្សីក្នុងលក្ខខណ្ឌនៃការឆែកឆេរនេះ ទុកជូនទៅព្រះរាជអាជ្ញា ដើម្បីជម្នះនូវឧបសគ្គនានាក្នុងដំណើរការស៊ើបអង្កេត។ ចំពោះករណីដែលសំណុំរឿងក្តីកំពុងត្រូវបានចាត់ការដោយចៅក្រមស៊ើបសួរវិញនោះ ចៅក្រមរូបនេះមានសិទ្ធិចាត់តាំងសាក្សីដោយខ្លួនឯង។[31]

១.២. សិទ្ធិ និងកាតព្វកិច្ចរបស់សាក្សី

ជាទូទៅ សាក្សីទាំងឡាយត្រូវមានកាតព្វកិច្ចទៅតាមច្បាប់កំណត់នៃប្រទេសនីមួយៗ ហើយការកំណត់ទៅលើកាតព្វកិច្ចនេះពុំមានលក្ខណៈដូចៗគ្នាទាំងអស់នោះទេ ពោលគឺដោយអាស្រ័យទៅតាមស្ថានភាព និងនយោបាយនៃប្រទេសនីមួយៗជាប្រវត្តិសាស្ត្រក្នុងការសំដែងឱ្យឃើញនូវការពិតចំពោះរឿងក្តីនានានៅក្នុងប្រព័ន្ធយុត្តិធម៌សង្គម។ **ជាឧទាហរណ៍៖** នៅក្នុងមាត្រា១៥៤ កថាខណ្ឌទី១ នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌបានចែងថា "មុននឹងឆ្លើយទៅនឹងសំណួរ សាក្សីម្នាក់ៗត្រូវស្បថស្របតាមសាសនា ឬជំនឿរបស់ខ្លួនថានិយាយតែការពិត"។[32] ប៉ុន្តែគេអាចសង្កេតឃើញនូវគោលការណ៍រួមរបស់ច្បាប់ទាំងនោះដែលកំណត់ទៅលើកាតព្វកិច្ចរបស់សាក្សីដែលមានដូចជា៖ ការបង្ហាញខ្លួនរបស់សាក្សី, សិទ្ធិនានារបស់សាក្សី, កាតព្វកិច្ចពិសេសរបស់សាក្សី, កាតព្វកិច្ចសាក្សីនិយាយតែការពិត។

១.២.១. សិទ្ធិរបស់សាក្សី

តាមការពិតសាក្សីមានកាតព្វកិច្ចផ្តល់ការបំភ្លឺ និងមានសិទ្ធិជាច្រើនទៀតជាអាទិ៍៖ រៀបរាប់នូវអ្វីៗទាំងអស់ដែលគាត់បានដឹងអំពីរឿងនោះ និងមានកាតព្វកិច្ចឆ្លើយនូវរាល់សំណួររបស់ស្ថាប័នស៊ើបអង្កេត តុលាការ និង

[30] មាត្រា៩១ នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ ឆ្នាំ២០០៧

[31] មាត្រា១៥៩ នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ ឆ្នាំ២០០៧

[32] មាត្រា១៥៤ នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ ឆ្នាំ២០០៧

ភាគីបន្ទាប់ពីសាក្សីនោះបានចូលខ្លួនតាមការកោះហៅ។ ករណីដែលសាក្សីត្រូវបានសួរតទល់គ្នានៅដំណាក់កាលជំនុំជម្រះដូចនៅក្នុងមាត្រា២៩៧ បានបញ្ញត្តិថា៖ "សាក្សីខាងដាក់បន្ទុកដែលមិនទាន់បានសួរសម្លើយតទល់គ្នាជាមួយជនជាប់ចោទត្រូវតែកោះហៅឲ្យចូលរួមក្នុងសវនាការ"។[33] តាមមាត្រានេះបានបង្ហាញអំពីកាតព្វកិច្ចរបស់សាក្សី ចំណែកឯសាក្សីខ្លះទៀត ដែលអយ្យការមិនបានកោះហៅចូលរួមក្នុងសវនាកា ក៏គេអាចអញ្ជើញចូលរួមតាមរយៈដើមបណ្ដឹងរដ្ឋប្បវេណី និងជនជាប់ចោទបានផងដែរ "ជនជាប់ចោទ និងដើមបណ្ដឹងរដ្ឋប្បវេណីអាចចូលរួមក្នុងសវនាការនូវសាក្សីទាំងឡាយណាដែលព្រះរាជអាជ្ញា មិនបានកោះហៅដោយខ្លួនជាអ្នកចេញសោហ៊ុយ"។[34] ចំពោះសិទ្ធិដែលផ្ដល់ឲ្យសាក្សីបំភ្លឺ និងទទួលឆ្លើយនូវសំណួរទាំងឡាយពីព្រះរាជអាជ្ញា មេធាវី និងភាគីតាមរយៈនៃការអនុញ្ញាតពីប្រធានសវនាការ។ ជាងនេះទៅទៀតនោះ នីតិវិធីតុលាការទៅនឹងអង្គហេតុដែលអាចស្វែងចេញតាមរយះកំណត់ហេតុសវនាការ។[35] ប៉ុន្តែព្រះរាជអាជ្ញា មេធាវី និងភាគីក៏អាចជំទាស់ទៅសាក្សីនោះបានដែរ ប្រសិនបើការឆ្លើយនោះគ្មានការពិតទេនោះ "ព្រះរាជអាជ្ញា មេធាវី និងភាគីអាចជំទាស់នឹងការស្ដាប់សាក្សីដែលខ្លួនយល់ឃើញថា ចម្លើយនេះគ្មានប្រយោជន៍អ្វីដល់ការសម្ដែងឲ្យឃើញការពិតទេនោះ"។[36] ក្នុងករណីមានការតវ៉ាប្រធានសវនាការសម្រេចឲ្យឥស្សរចិត្តថា តើត្រូវស្ដាប់ ឬមិនត្រូវស្ដាប់ចម្លើយរបស់សាក្សីនេះ។"

ដោយឡែក ចំពោះសិទ្ធិរបស់សាក្សីនៅក្នុងដំណាក់កាលស៊ើបសួរវិញ ចៅក្រមស៊ើបសួរស្ដាប់ចម្លើយសាក្សីដាច់ពីគ្នាដោយគ្មានវត្តមានជនត្រូវចោទ និងរដ្ឋប្បវេណី។ ចៅក្រមស៊ើបសួរក៏អាចសួរតទល់គ្នារវាងជនត្រូវចោទ ដើមបណ្ដឹងរដ្ឋប្បវេណី និងសាក្សីផងដែរ។ ប៉ុន្តែសាក្សីក៏មានសិទ្ធិឆ្លើយក្នុងករណីសួរតទល់គ្នាបានផងដែរតាមការស្នើសុំរបស់ជនត្រូវចោទ នៅគ្រប់ពេលវេលានៃការស៊ើបសួរ ជនត្រូវចោទអាចឲ្យចៅក្រមធ្វើការស៊ើបសួរធ្វើការសួរចម្លើយខ្លួន ស្ដាប់ចម្លើយរបស់ដើមបណ្ដឹងរដ្ឋប្បវេណី ឬសាក្សីសួរតទល់គ្នា ឬចុះទៅដល់ទីកន្លែងកើតហេតុ។[37] រីឯដើមបណ្ដឹងរដ្ឋប្បវេណីវិញក៏អាចមានសិទ្ធិស្នើសុំឲ្យសួរសាក្សីបានដែរ "នៅគ្រប់ពេលវេលានៃការសាកសួរ ដើមបណ្ដឹងរដ្ឋប្បវេណីអាចសុំដល់ចៅក្រមស៊ើបសួរស្ដាប់ចម្លើយខ្លួន ស្ដាប់ចម្លើយរបស់សាក្សី សួរចម្លើយជនត្រូវចោទ សួរតទល់គ្នា ឬចុះទៅដល់ទីកន្លែង"។[38] មាត្រាទាំងនេះបានគាំទ្រដល់វិធាននៃការផ្ទៀងផ្ទាត់ភស្តុតាង ដែលធ្វើឡើងក្នុងដំណាក់កាលស៊ើបសួរ។ ចំពោះសិទ្ធិរបស់សាក្សីត្រូវបានរិតត្បិតបន្ថែមទៀតនៅក្នុង

[33] មាត្រា២៩៧ នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ ឆ្នាំ២០០៧

[34] មាត្រា២៩៨ នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ ឆ្នាំ២០០៧

[35] មាត្រា៣២៦ នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ ឆ្នាំ២០០៧

[36] មាត្រា៣២៧ នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ ឆ្នាំ២០០៧

[37] មាត្រា១១៣ នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ ឆ្នាំ២០០៧

[38] មាត្រា១៣៤ នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ ឆ្នាំ២០០៧

លក្ខខណ្ឌ ដែលសាក្សីនោះបានដឹងអំពីហេតុការណ៍ណាមួយដោយក្នុងនោះបានចូលខ្លួនមកហើយតែមិនព្រមផ្តល់ការបំភ្លឺ ឬមិនព្រមផ្តល់ចម្លើយវិញ សាក្សីនោះក៏ត្រូវទទួលខុសត្រូវដែរ។ ខ្លឹមសារនេះត្រូវបានព្រមានចាប់តាំងតែពីការចេញដីកាកោះហៅម្ល៉េះ ដីកាកោះហៅត្រូវបញ្ជាក់ថា៖

- បុគ្គលពាក់ព័ន្ធត្រូវបានកោះហៅក្នុងឋានៈជាសាក្សី
- ការមិនចូលបង្ហាញខ្លួននៅពេលសវនាការ ការមិនព្រមឆ្លើយឲ្យព័ត៌មានក្នុងឋានៈជាសាក្សី ឬការឆ្លើយឲ្យព័ត៌មានក្លែងក្លាយត្រូវផ្តន្ទាទោសតាមច្បាប់។

ចំពោះសិទ្ធិនានារបស់សាក្សីត្រូវបានរឹតបន្តឹង ប៉ុន្តែសិទ្ធិសាក្សីនេះកាន់តែបន្តឹងថែមទៀតនៅពេលដែលសាក្សីបានស្គាល់ជនល្មើស ហើយបែរជាមិនព្រមប្រាប់ដល់ចៅក្រម សាក្សីរូបនោះក៏ត្រូវមានទោសផងដែរ។[39] បទបដិសេធការផ្តល់ចម្លើយរាល់បុគ្គលណាដែលបានប្រកាសជាសាធារណៈថា ខ្លួនស្គាល់ចារី សហចារី អ្នកផ្តើមគំនិត ឬអ្នកសមគំនិតនៅក្នុងបទឧក្រិដ្ឋ ឬបទមជ្ឈិម ហើយប្រកែកមិនព្រមឆ្លើយនឹងសំណួរដែល ចៅក្រមបានសួរពីរឿងនេះដល់ខ្លួននោះត្រូវផ្តន្ទាទោសដាក់ពន្ធនាគារ **១ខែ ទៅ ១ឆ្នាំ** និងពិន័យជាប្រាក់ពីមួយសែនរៀលទៅពីរលានរៀល”។[40]

លើសពីនេះទៅទៀត ការរិតត្បិតតឹងរឹងទៅលើសាក្សីមិនត្រឹមតែស្ថិតនៅក្នុងលក្ខខណ្ឌដែលគាត់បានដឹងនូវអំពើទុច្ចរិតរបស់ជនជាប់ចោទប៉ុណ្ណោះទេ សូម្បីតែសាក្សីដែលបានដឹងពីអំពើល្អរបស់ជនត្រូវចោទ ហើយបែរជាមិនព្រមប្រាប់ដល់តុលាការវិញ សាក្សីរូបនេះក៏មានទោសផងដែរ បទមិនផ្តល់ភស្តុតាងនៃភាពគ្មានទោស និងការលើកលែងរាល់បុគ្គលណាដែលមានភស្តុតាងបង្ហាញឲ្យឃើញភាពស្លូតត្រង់របស់ជនត្រូវចោទ ជនជាប់ចោទ ពិរុទ្ធជន ឬទណ្ឌិត ហើយមិនផ្តល់ភស្តុតាងនោះដល់អាជ្ញាធរតុលាការ ឬអាជ្ញាធរមានសមត្ថកិច្ចផ្សេងទៀត ត្រូវផ្តន្ទាទោសដាក់ពន្ធនាគារពី**១ឆ្នាំទៅ៣ឆ្នាំ** និងពិន័យជាប្រាក់ពី ២លានរៀល ទៅ ៦លានរៀល។[41]

ប៉ុន្តែត្រូវបានលើកលែងឲ្យផុតពីទោស៖

១. ចារី សហចារី អ្នកផ្តើមគំនិត ឬអ្នកសមគំនិតនៃបទល្មើសដែលចោទប្រកាន់។

២. បុព្វញាតិ និងបច្ឆាញាតិ បងប្អូនប្រុសស្រីរបស់ចារី សហចារី អ្នកផ្តើមគំនិត ឬអ្នកសមគំនិត។

៣. សហព័ទ្ធរបស់ចារី សហចារី អ្នកផ្តើមគំនិត ឬអ្នកសមគំនិត។

៤. បុគ្គលដែលត្រូវរក្សាអាថ៌កំបាំងខាងវិជ្ជាជីវៈ។

[39] មាត្រា៥៧៧ នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ ឆ្នាំ២០០៧

[40] មាត្រា៣៥៧ នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ ឆ្នាំ២០០៧

[41] មាត្រា៥៩៣ នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ ឆ្នាំ២០០៧

តាមខ្លឹមសារនៃមាត្រានេះបង្ហាញយ៉ាងប្រាកដថាសាក្សីមានសិទ្ធិឆ្លើយ ឬនិយាយដោយសេរីមែន តែត្រូវបានកម្រិតព្រំដែនតាមរយៈនៃខ្លឹមសារអង្គហេតុដាក់បន្ទុក និងដោះបន្ទុកចំពោះបទល្មើស។

១.២.២. ភាតព្វកិច្ចរបស់សាក្សី

សាក្សីមានកាតព្វកិច្ចត្រូវបង្ហាញខ្លួនតាមរយៈការកោះហៅរបស់តុលាការ ដើម្បីបញ្ជាក់ ឬប្រាប់ពីព័ត៌មាននៃរឿងហេតុដែលខ្លួនបានដឹងឮទៅកាន់តុលាការ។ ប្រសិនបើសាក្សីមិនបានបង្ហាញខ្លួនតាមការកោះហៅរបស់តុលាការទេនោះ នៅក្នុងក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ បានអនុញ្ញាតឲ្យចៅក្រមស៊ើបសួរប្រើប្រាស់នៅកម្លាំងសាធារណៈបង្ខំឲ្យសាក្សីដែលរឹងទទឹងចូលមកបង្ហាញខ្លួនបានតាមរយៈការបញ្ជាឲ្យចូលមកបង្ហាញខ្លួនដោយក្នុងនោះត្រូវតែមានការបញ្ជាក់ពីអត្តសញ្ញាណរបស់សាក្សីចុះកាលបរិច្ឆេទ និងចុះហត្ថលេខាព្រមទាំងមានការបោះត្រាផងដែរ។

- **កាតព្វកិច្ចពិសេសរបស់សាក្សី**

ចំពោះកាតព្វកិច្ចរបស់សាក្សីក៏មានលក្ខខណ្ឌដែលត្រូវការពារខ្លួនផងដែរ បានន័យថាសាក្សីគ្មានកាតព្វកិច្ចត្រូវតែឆ្លើយទៅលើសំណួរទាំងឡាយណា ដែលចម្លើយនៃសំណួរបែបនោះនាំឲ្យមានការដាក់បន្ទុកក្នុងការទទួលខុសត្រូវនូវបទល្មើសព្រហ្មទណ្ឌមកលើសាក្សីខ្លួនឯងវិញបានឡើយ។ មានកាតព្វកិច្ចពិសេសបែបនេះពីព្រោះថាសាក្សីមានកាតព្វកិច្ចបំភ្លឺតែអង្គហេតុនៃព្រឹត្តិការណ៍ណាមួយដែលបានកកើត និងបានដឹងសម្រាប់យកមកធ្វើជាទឡ្ហីកម្មគាំទ្រដល់នត្ថិភាព ឬគាំទ្រដល់អត្ថិភាពនៃបទល្មើសដែលមិនជាប់ពាក់ព័ន្ធទៅនឹងរូបគាត់តែប៉ុណ្ណោះក៏ប៉ុន្តែប្រសិនបើការបំភ្លឺនោះធ្វើឲ្យខ្លួនមានទោសទៅវិញ នោះខ្លួនមានសិទ្ធិបដិសេធក្នុងការបំភ្លឺនោះ ពីព្រោះសាក្សីក្នុងការបំភ្លឺនេះត្រូវប្រើប្រាស់សិទ្ធិការពារខ្លួនតាមផ្លូវតុលាការ។ កាតព្វកិច្ចពិសេសនេះក៏មានកំណត់ក្នុងរឿងក្តីសិទ្ធិបដិសេធនូវការផ្តល់ចម្លើយជាកសិណសាក្សី។

១. ប្រសិនបើការផ្តល់ចម្លើយគឺជាកសិណសាក្សីទាក់ទងនឹងហេតុដែលធ្វើឲ្យសាក្សី ឬសហព័ទ្ធរបស់សាក្សី ឬញាតិឯទៀតរបស់សាក្សី អាចទទួលរងនូវការចោទប្រកាន់អំពីបទអាជ្ញា ឬទទួលការផ្តន្ទាទោសនោះ សាក្សីអាចបដិសេធនូវការផ្តល់ចម្លើយជាការកសិណសាក្សីបាន។ បញ្ញត្តិនេះត្រូវយកមកអនុវត្តផងដែរចំពោះការផ្តល់ចម្លើយជាកសិណសាក្សីទាក់ទងនឹងហេតុដែលធ្វើឲ្យប៉ះពាល់ដល់កត្តិយសរបស់បុគ្គល ដែលបានរៀបរាប់នេះបណ្តាលឲ្យមានការបែកបាក់ធ្ងន់ធ្ងរដល់ទំនាក់ទំនងគ្រួសារ។

២. សាក្សីអាចបដិសេធនូវចម្លើយជាកសិណសាក្សីបាន៖

ក. ការសាកសួរសាក្សីជាមន្ត្រីរាជការ

ខ. ក្នុងករណីដែលវេជ្ជបណ្ឌិត ទន្តបណ្ឌិត ឆ្មប គិលានុបដ្ឋាកយិកា គិលានុបដ្ឋាកឱសថការី មេធាវី អ្នកមានមុខងារក្នុងសាសនា ឬអ្នកធ្លាប់មានមុខងារខាងលើនេះ ត្រូវទទួលការសាកសួរអំពីអង្គហេតុដែលបានដឹងក្នុងការបំពេញតួនាទីរបស់ខ្លួនហើយដែលត្រូវលាក់ការសម្ងាត់។

គ. ក្នុងករណីដែលសាកសួរអំពីអង្គហេតុដែលទាក់ទងនឹងការសម្ងាត់ក្នុងបច្ចេកទេស ឬវិជ្ជាជីវៈ។

៣. បញ្ញត្តិនៃកថាខណ្ឌទី២ ខាងលើនេះមិនត្រូវយកមកអនុវត្តឡើយចំពោះករណីដែលសាក្សីទទួលការលើកលែងពីករណីកិច្ចលាក់ការសម្ងាត់។

នៅក្នុងន័យដែលសាក្សីមានកាតព្វកិច្ចមិនព្រមឆ្លើយនេះ គឺច្បាប់បានផ្ដល់សិទ្ធិការពារខ្លួនដល់ជនគ្រប់រូបតាមផ្លូវតុលាការ ជនគ្រប់រូបមានសិទ្ធិការពារខ្លួនតាមផ្លូវតុលាការ។ សិទ្ធការពារខ្លួនបានផ្ដល់ឲ្យបុគ្គលគ្រប់រូបជ្រើសរើសមេធាវីការពារតាមផ្លូវតុលាការពីព្រោះថា "រាល់ការបំភ្លឺរបស់សាក្សីចាំបាច់មានមេធាវីដូចជនត្រូវចោទនោះឡើយ ដោយសារតែក្នុងខណៈដែលសាក្សីបំភ្លឺនេះ គាត់កំពុងប្រើប្រាស់សិទ្ធិការពារខ្លួនតាមច្បាប់ (សិទ្ធិនានារបស់សាក្សី) ប៉ុន្តែសាក្សីនេះដឹងខ្លួនថា អាចមានការប្រឈមទៅលើបទល្មើសព្រហ្មទណ្ឌ (មានតម្រុយពិរុទ្ធភាព) នៃចម្លើយចំពោះសំណួរ នោះសាក្សីត្រូវការចាំបាច់នូវសិទ្ធិឆ្លើយ (កាតព្វកិច្ចពិសេស) ហើយក្នុងខណៈបែបនេះសាក្សីត្រូវការចាំបាច់ប្រើប្រាស់សិទ្ធិការពារខ្លួនតាមផ្លូវតុលាការ (ជ្រើសរើសមេធាវី)។

១.២.៣. សមត្ថភាពរបស់សាក្សី

បុគ្គលដែលចាត់ទុកជាសាក្សីពេញលក្ខណៈតាមច្បាប់បានលុះត្រាតែជននោះមានអាយុពេញវ័យមានសមត្ថភាពទទួលខុសត្រូវតាមច្បាប់ និងមិនជាប់សាច់ញាតិជាមួយគូភាគីទាំងពីរ។ ជនណាដែលបានវិបល្លាសស្មារតី ចាត់ទុកថាគ្មានសមត្ថភាពជាសាក្សីបាននោះទេ។ សម្រាប់បុគ្គលមួយចំនួនការសួរយកចម្លើយ មិនអាចចាត់ទុកជាសក្ខីកម្មបានទេគឺគ្រាន់តែទុកជាព័ត៌មានសាមញ្ញប៉ុណ្ណោះរួមមាន៖[42]

- ជនដែលតុលាការសម្រេចសិទ្ធិមិនឲ្យធ្វើជាសាក្សី
- ឪពុកម្ដាយ ជីដូនជីតា របស់គូភាគី
- កូនប្រុស កូនស្រី ចៅប្រុស ចៅស្រី របស់គូភាគី
- បងប្អូនប្រុសស្រី របស់គូភាគី
- ញាតិពន្ធខ្សែផ្ទាល់ ថ្នាក់ទី១ ថ្នាក់ទី២ និងសាខាញាតិពន្ធថ្នាក់ទី២
- ប្ដី ឬប្រពន្ធទោះបីជាបានលែងលះគ្នាក៏ដោយ ។

ចំពោះបុគ្គលដែលត្រូវតុលាការកោះហៅឲ្យចូលរួមមកធ្វើជាសាក្សី បុគ្គលទាំងនោះត្រូវតែធ្វើសម្បថ "មុននឹងឆ្លើយទៅនឹងសំណួរសាក្សីម្នាក់ៗ ត្រូវតែស្បថតាមសាសនា ឬជំនឿរបស់ខ្លួនថានិយាយតែការពិត"។[43]

ប៉ុន្តែនោះក៏មានសាក្សីត្រូវបានអនុញ្ញាតឲ្យរួចផុតពីសម្បថនោះផងដែរ៖

---

[42] សៀវភៅនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ របស់សាស្ត្រាចារ្យ រុន ពណ្ណារិទ្ធិ និងលោកស្រីសាស្ត្រាចារ្យ ចាំង ស៊ីណាត

[43] មាត្រា១៥៤ នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ ឆ្នាំ២០០៧

- ឪពុកម្តាយ និងបុព្វជនគ្រប់រូបរបស់ជនដែលត្រូវចោទ
- កូនប្រុស កូនស្រី និងបច្ឆាជនគ្រប់រូបផ្សេងទៀតរបស់ជនដែលត្រូវចោទ
- បងប្អូនថ្លៃ ប្រុសស្រីរបស់ជនត្រូវចោទ
- ប្តី ឬប្រពន្ធរបស់ជនត្រូវចោទទោះបីជាបានលែងលះគ្នាក៏ដោយ
- កុមារដែលអាយុតិចជាង១៨ឆ្នាំ។[44]

១.២.៤. សាក្សីមានកាតព្វកិច្ចនិយាយតែការពិត

ច្បាប់តែងតែកំណត់បុគ្គលទាំងឡាយដែលពាក់ព័ន្ធនៅក្នុងតុលាការនិយាយតែការពិតប៉ុណ្ណោះ មានដូចជាៈ ជនជាប់ចោទ, សាក្សី, ជនរងគ្រោះជាដើម។ ល។ ប៉ុន្តែនៅពេលខ្លះទៀត ពួកគេអាចនិយាយមិនពិត ហើយការនិយាយបែបនេះមិនមានច្បាប់ដាក់ទោសឡើយ ផ្ទុយទៅវិញគ្រប់សាក្សីមិនអាចនិយាយកុហកបានទេ ប្រសិនបើមិនដូច្នោះទេ ច្បាប់នឹងដាក់ទោសមិនអាចអត់ឱនបានឡើយ ដែលនេះហៅថាកាតព្វកិច្ចចាំបាច់របស់សាក្សីក្នុងការនិយាយតែការពិត។ តាមច្បាប់សាក្សីនិយាយតែការពិតនេះ គឺជាកាតព្វកិច្ចដែលចងសាក្សីទៅនឹងអង្គហេតុ និងនីតិវិធីតុលាការ "មុននឹងឆ្លើយទៅនឹងសំណួរ សាក្សីនីមួយៗត្រូវស្បថថាខ្លួននិយាយតែការពិតស្របតាមសាសនា ឬជំនឿរបស់ខ្លួន"។[45] ផ្ទុយទៅវិញ បើសាក្សីនិយាយកុហកនោះត្រូវទទួលទោសព្រហ្មទណ្ឌ ឬពិន័យផ្សេងៗដូចមាត្រា៥៤៥ នៃក្រមព្រហ្មទណ្ឌបានចែងរួចហើយ ប៉ុន្តែសាក្សីណាដែលមានភស្តុតាងបញ្ជាក់បាននូវភាពគ្មានទោសដល់ជនត្រូវចោទ បែរជាមិនព្រមផ្តល់ភស្តុតាងនោះដល់តុលាការក៏ត្រូវមានវិធានការផងដែរដូចជា មាត្រា៥៣៩ នៃក្រមព្រហ្មទណ្ឌបានបញ្ញត្តិស្រាប់ ។

១.៣. ការបំភ្លឺនានារបស់សាក្សីជាកុមារ ឬមានអាយុតិច

ជាទូទៅ នៅក្នុងក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌកម្ពុជាពុំបានកំណត់ទៅលើអាយុរបស់សាក្សីនោះទេ។ ក្នុងឋានៈជាសាក្សី ការសាកសួរអាចធ្វើឡើងបានទៅលើអ្នកដែលមានអាយុតិចផងដែរ។ តើត្រូវមានអាយុចាប់ពីប៉ុន្មាន ឬវ័យប៉ុន្មានឡើងទៅ? ដូចជាកុមារអាចសាកសួរបានក្នុងឋានៈជាសាក្សីដោយអាស្រ័យនឹងលក្ខណៈសម្បត្តិឯកបុគ្គលរបស់កុមារ ការរីកលូតលាស់របស់កុមារ ឬក៏លក្ខណៈផ្សេងៗទៀតដែលនាំឲ្យរកឃើញនូវអង្គហេតុនានាតាមរយៈការសាកសួរនោះជាដើម។ ទោះជាយ៉ាងណាមិញ នៅពេលសាកសួរទៅលើសាក្សីជាកុមារ ចាំបាច់ត្រូវសិក្សាទៅលើលក្ខណៈពិសេសៗទាំងឡាយនេះហើយរួមទាំងជីវភាពក្នុងការរស់នៅផងដែរមានជាអាទិ៍ៈ ស្ថានភាពគ្រួសារ,

[44] មាត្រា១៥៦ នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ ឆ្នាំ២០០៧

[45] មាត្រា៣២៨ នៃក្រនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ ឆ្នាំ២០០៧

ទីកន្លែងដែលកុមារធ្លាប់រស់នៅ ឬធ្លាប់ត្រូវបានគម្រាម ឬគ្រួសារមាន ក្រ ឬក្នុងសង្គមគ្រួសារដែលពោរពេញទៅដោយភាពជម្លោះជាដើម។

ជាធម្មតា កុមារទូទៅភាគច្រើនមានចរិកទោទន់ដំធំសម្បើមទៅរកភាពស្រមើស្រមៃ ឬបំផ្លើសផង និងសំណូមពរក៏ធំផងដែរ។ ដោយហេតុនេះហើយនៅពេលធ្វើការផ្ទៀងផ្ទាត់ ឬធ្វើការវាយតម្លៃទៅលើការបំភ្លឺរបស់សាក្សីដែលជាកុមារជាចាំបាច់នោះត្រូវរកឲ្យឃើញ និងសិក្សាឲ្យបានត្រឹមត្រូវទៅលើជាតុនៃការបំផ្លើសនោះចំពោះការបំភ្លឺទៅលើអង្គហេតុនានា និងសិក្សាទៅលើលទ្ធភាពនៃសំណូមពរពីភាគីម្ខាងដែលជាបុគ្គលមានប្រយោជន៍នៅក្នុងរឿងនោះដូចជា ឪពុកម្តាយ ឬអាណាព្យាបាលជាដើម។ ប្រសិនបើពុំបានសិក្សាទៅលើកត្តាទាំងនេះទេនោះនាំឲ្យសេចក្តីសម្រេចនឹងធ្លាក់ក្នុងស្ថានភាពខុសឆ្គងយ៉ាងធ្ងន់ធ្ងរបំផុត។

១.៤. ការសន្និដ្ឋាន និងយោបល់របស់សាក្សី

ភារកិច្ច និងកាតព្វកិច្ចរបស់សាក្សី គឺជាការផ្តល់ព័ត៌មានទៅឲ្យស្ថាប័នស៊ើបអង្កេត និងតុលាការទៅរាល់អង្គហេតុនានាដែលសាក្សីនោះបានទទួលដឹងតាមវិញ្ញាណទាំងឡាយ ប៉ុន្តែមិនមែនជាយោបល់របស់ខ្លួន ឬក៏សេចក្តីសន្និដ្ឋានរបស់ខ្លួនស្តីអំពីអង្គហេតុនោះឡើយ។ ប៉ុន្តែការទទួលដឹង និងធ្វើត្រាប់ជាសារតាមរបស់សាក្សីទៅលើអង្គហេតុណាមួយនោះជៀសមិនផុតនូវការធ្វើសេចក្តីសន្និដ្ឋានក្នុងកំរិតណាមួយនោះឡើយ។ ជាងនេះទៅទៀត ការរៀបរាប់ឡើងរបស់សាក្សីម្នាក់ដែលបានកើតឡើងចំពោះមុខគាត់នៅក្នុងអតីកាល ឬដឹងឮដោយសារត្រចៀក ការដឹងដោយវិញ្ញាណរបស់គាត់នាកន្លងមកនោះ គឺជាកម្មវត្ថុដែលធ្វើឲ្យមានឡើងវិញនូវមនសិការរបស់សាក្សី ប៉ុន្តែកម្មវត្ថុនេះជៀសមិនផុតពីការនាំទៅរកយោបល់មួយទៀតតាមអង្គហេតុ ហើយនៅទីបញ្ចប់ការធ្វើសេចក្តីសន្និដ្ឋានរបស់គាត់ដែលនៅភ្ជាប់ជាមួយនឹងការរៀបរាប់ក្នុងពេលដែលគាត់បានកំពុងតែបំភ្លឺនោះ។

ជាការពិតណាស់ ទោះបីជាច្បាប់ហាមឃាត់មិនឲ្យសាក្សីធ្វើការពន្យល់ក៏ដោយ ក៏ចម្លើយរបស់សាក្សីក៏ដូចជាភាគីដទៃទៀតនៅក្នុងរឿងក្តីព្រហ្មទណ្ឌ នៅតែមិនអាចគេចចេញទាំងស្រុងនូវខ្លឹមសារជាការពន្យល់ ឬសេចក្តីសន្និដ្ឋាននោះបានឡើយ។ ប៉ុន្តែវិធានរួម គឺតម្រូវឲ្យអ្នកស៊ើបអង្កេត ឬតុលាការមានសមត្ថភាពយល់ដឹងថាតើចំណុចណាជាការពន្យល់ និងចំណុចណាជាការបំភ្លឺ ឬការរៀបរាប់។ **ឧទាហរណ៍៖** សាក្សីម្នាក់បានបំភ្លឺថាគាត់បានឃើញមនុស្សម្នាក់មានកំពស់ខ្ពស់ នេះគឺមិនមែនជាការទទួលដឹងតាមលក្ខណៈធម្មជាតិទៅលើអង្គហេតុនោះទេ ប៉ុន្តែវាជាការសន្និដ្ឋានមួយដោយសារសាក្សីរូបនេះមានកម្រិតប្រៀបធៀបកំពស់មនុស្សម្នាក់នេះជាមួយនឹងកម្ពស់មនុស្សផ្សេងទៀត ដោយសន្និដ្ឋានថាមនុស្សនេះមានកម្ពស់ខ្ពស់ជាងនឹងមនុស្សធម្មតា។

ដូចគ្នានេះដែរ សាក្សីក៏មិនត្រូវបានហាមឃាត់មិនឲ្យបញ្ចេញមតិ ឬយោបល់របស់ខ្លួនឡើយ ក៏ប៉ុន្តែយ៉ាងហោចណាស់ ក៏ប៉ុន្តែសាក្សីគួរតែកុំធ្វើការបំភ្លឺបែបនេះប្រសើរជាងពោលគឺ "មានតែការផ្តល់ព័ត៌មានរបស់សាក្សី

អំពីអង្គហេតុនានានោះទេ ទើបភស្តុតាងមានថាមពល។ ផ្ទុយមកវិញ ចំពោះមតិ ឬយោបល់ ឬការសន្និដ្ឋានរបស់សាក្សីក៏ពុំមានថាមពលជាភស្តុតាងទេ។ ដោយហេតុនេះហើយនៅពេលធ្វើការផ្ទៀងផ្ទាត់ ឬវាយតម្លៃទៅលើការបំភ្លឺសាក្សីជានិច្ចកាលចាំបាច់បំផុតត្រូវញែកឲ្យដាច់ស្រឡះទៅលើការបំភ្លឺនោះ និងអង្គហេតុ ព្រមទាំងយោបល់ ឬសេចក្តីសន្និដ្ឋានហើយនិងយោបល់ ឬសន្និដ្ឋានទាំងនោះជាព័ត៌មានអំពីអង្គហេតុមួយ។

វិធីផ្សេងក្រៅពីការផ្ទៀងផ្ទាត់ និងការវាយតម្លៃរស់នៅលើការបំភ្លឺរបស់សាក្សី ស្ថាប័នស៊ើបអង្កេត និងតុលាការ ហើយផ្អែកទៅលើអង្គហេតុនានាបានបញ្ជាក់ដោយសាក្សី ប៉ុន្តែពុំមានការពឹងផ្អែកទៅលើការសន្និដ្ឋាននានាដែលត្រូវបានយកចេញពីអង្គហេតុនោះទេ។ ភារកិច្ចនៃសេចក្តីសន្និដ្ឋានដែលទាញចេញពីអង្គហេតុទាំងនោះ គឺជាសិទ្ធិរបស់ស្ថាប័នស៊ើបអង្កេត និងតុលាការវិញឯនោះទេជាអ្នកបែងចែក តែមិនមែនជាសិទ្ធិរបស់ភាគី ឬសាក្សីនោះទេ។

ប្រសិនបើសាក្សីម្នាក់ផ្តល់ការបំភ្លឺផ្ទុយគ្នាក្នុងនោះមានខ្លឹមសារលុបចោល ឬខ្លឹមសារដែលធ្វើឲ្យមានការប្រែប្រួលទៅលើការបំភ្លឺពីមុនមក នោះសកម្មភាពនៃការបំភ្លឺបែបនេះពិតជានឹងធ្វើឲ្យវិលវល់ដល់ការជឿទុកចិត្តរបស់តុលាការនៃការបំភ្លឺរបស់សាក្សីម្នាក់នេះជាមិនខាន។ លើសពីនេះទៀត ការបំភ្លឺបែបនេះមិនអាចយកមកធ្វើជាមូលដ្ឋានក្នុងការធ្វើសេចក្តីសម្រេចអ្វីមួយនោះទេ ដរាបណាមូលហេតុដែលនាំឲ្យមានការបម្រែបម្រួលទៅលើការបំភ្លឺរបស់សាក្សីរូបនោះមិនទាន់ត្រូវបានរកឃើញ។ ប្រសិនបើការបំភ្លឺរបស់សាក្សីម្នាក់នោះមានខ្លឹមសារផ្ទុយគ្នាទាំងស្រុងជាមួយនឹងការបំភ្លឺរបស់សាក្សីផ្សេងៗទៀតក្នុងការបំភ្លឺរបស់សាក្សីរូបនោះ (ករណីសាក្សីដាក់បន្ទុក) មិនយកមកធ្វើជាការចោទប្រកាន់អ្វីបានទេ ដរាបណារកគំហើញនៃអង្គហេតុ ឬខណៈនានាដែលគាំពារដល់ភាពត្រឹមត្រូវទៅនៃការបំភ្លឺរបស់សាក្សីនេះ មិនទាន់មានត្រូវបានគេបំភ្លឺ ឬបានរកឃើញ។

កថាខណ្ឌទី២៖ ការបំភ្លឺរបស់ជនរងគ្រោះ

២.១. ខ្លឹមសាររួមនៃការបំភ្លឺរបស់ជនរងគ្រោះ

នៅក្នុងអត្ថន័យនេះ គឺជាការផ្តល់ព័ត៌មានដែលធ្វើឡើងដោយជនរងគ្រោះតាមរយៈនៃការសាកសួរយកចម្លើយ នៅគ្រប់ដំណាក់កាលនៃនីតិវិធីចំពោះចំណាត់ការរឿងក្តីព្រហ្មទណ្ឌដោយក្នុងនោះ ត្រូវបានកត់ត្រាទៅតាមសណ្តាប់ធ្នាប់ ឬវិធាននីតិវិធីបានកំណត់។ ខ្លឹមសារទាំងនេះ ត្រូវបានរៀបរាប់ប្រហាក់ប្រហែលគ្នាទៅនឹងលក្ខខណ្ឌរបស់សាក្សីផងដែរពីព្រោះថា ជនរងគ្រោះគឺជាសាក្សីដែលជាប្រភេទភស្តុតាងដ៏ពិសេសបំផុតដោយសារតែភស្តុតាងប្រភេទនេះចេះនិយាយ ប៉ុន្តែករណីខ្លះក៏មិនអាចនិយាយបានដែរ (ករណីជនរងគ្រោះស្លាប់)។

២.២.កម្មវត្ថុនៃការបំភ្លឺរបស់ជនរងគ្រោះ

កម្មវត្ថុនេះគឺ មានលក្ខណៈដូចគ្នាទៅនឹងកម្មវត្ថុនៃការបំភ្លឺរបស់សាក្សីផងដែរ ជាពិសេសគេអាចសាកសួរជនរងគ្រោះតទល់ជាមួយនឹងជនសង្ស័យ និងជាមួយជនជាប់ចោទក៏បាន។ ការយកវិធានទាំងអស់នៃកម្មវត្ថុរបស់សាក្សីមកប្រើប្រាស់ក្នុងវិធាននៃការបំភ្លឺរបស់ជនរងគ្រោះនេះបាន ពីព្រោះថាសាក្សី និងជនគ្រោះសុទ្ធសឹងជាបុគ្គលដែលមាននាទីបំភ្លឺដូចគ្នា ប៉ុន្តែមានលក្ខខណ្ឌខ្លះមិនអាចយកមកប្រើរួមគ្នាបានទេ។ វិធានដែលមិនអាចប្រើលក្ខខណ្ឌរួមគ្នាបាននោះមានចំណុចសំខាន់ៗមួយចំនួនដូចខាងក្រោម៖

- **ជនរងគ្រោះជាភាគី៖** គឺជាជនរងគ្រោះខុសពីសាក្សីត្រង់ថា ជនរងគ្រោះជាភាគីម្ខាងនៅក្នុងនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ។ មានន័យថាជនរងគ្រោះជាភាគីការពារផលប្រយោជន៍ដោយផ្ទាល់នៅក្នុងរឿងក្តី (ប្រយោជន៍ច្បាប់ និងប្រយោជន៍សម្ភារៈ) រីឯសាក្សីជាបុគ្គលដែលមានផលប្រយោជន៍ដោយប្រយោលនៅក្នុងរឿងក្តីព្រហ្មទណ្ឌ គឺផលប្រយោជន៍ច្បាប់ (ច្បាប់តម្រូវឲ្យបំភ្លឺសេចក្តីពិត) តែគ្មានផលប្រយោជន៍សម្ភារៈទេ (ករណីជាសាក្សីបំភ្លឺខុសពីការពិតត្រូវមានទោស ឬបទស៊ីសំណូកជាដើម)។
- **ទំនាក់ទំនងជនរងគ្រោះចំពោះភស្តុតាង៖** គឺជនរងគ្រោះមានសិទ្ធិវាយតម្លៃទៅលើភស្តុតាងដែលមានសមត្ថកិច្ចប្រមូលបាន។ ការវាយតម្លៃនេះដោយប្រើប្រាស់តាមមធ្យោបាយក្នុងការសម្តែងចេញនូវការយល់ព្រម ឬក៏មិនយល់ព្រមចំពោះភស្តុតាងណាមួយនោះ ប៉ុន្តែជនរងគ្រោះត្រូវតែផ្តល់ព័ត៌មានយ៉ាងជាក់លាក់បំផុតអំពីប្រភពនានានៃភស្តុតាងណាមួយ នោះរួមជានឹងអង្គហេតុនានាដែលគាត់បានដឹងជាសាធារណៈផងដែរ។ មានន័យថាមិនមែនគ្រាន់តែប្រើពាក្យថា "យល់ព្រម ឬមិនយល់ព្រម" ជាការគ្រប់គ្រាន់នោះទេ គឺតម្រូវឲ្យយកអង្គហេតុណាមួយមកធ្វើជាទឡ្ហីករណ៍ផងដែរ។ ចំពោះសាក្សីគ្មានសិទ្ធិវាយតម្លៃទៅលើភស្តុតាងដែលគេប្រមូលបាននោះឡើយ ពីព្រោះសាក្សីមានកាតព្វកិច្ចបំភ្លឺនូវអ្វីៗដែលខ្លួនបានទទួលដឹង និងឆ្លើយនូវរាល់សំណួរនានា។ សាក្សីមិនអាចនិយាយថា ខ្លួនគាត់បានឃើញលោក "ក" ច្បាស់ជាងលោក "ខ" ឃើញលោក "ក" នោះបានទេ ពីព្រោះថា កាតព្វកិច្ចនេះជារបស់ **អ្នកស៊ើបអង្កេតព្រះរាជអាជ្ញា** និង **តុលាការ** ។
- ការទទួលខុសត្រូវរបស់ជនរងគ្រោះ ជនរងគ្រោះក៏ដូចជាសាក្សីផងដែរគឺ ត្រូវមានទោសបើមានការកុហក ឬការបដិសេធមិនព្រមធ្វើការបំភ្លឺ ប៉ុន្តែការមានទោសរបស់ជនរងគ្រោះគឺជាវិធីវាយបកពីជនត្រូវចោទតាមរូបភាពបណ្តឹងមកវិញទេ ពុំមែនជាវិធីតបតដោយផ្ទាល់ពីអាជ្ញាធររដ្ឋបាលរបស់រដ្ឋនោះទេ រីឯការបដិសេធមិនព្រមធ្វើការបំភ្លឺ គឺជាវិធីដែលធ្វើឲ្យបាត់បង់នូវផលប្រយោជន៍ផ្ទាល់របស់ជនរងគ្រោះដោយសារតែខ្លួនមិនចង់ឆ្លើយ។ ជាធម្មតា ជនរងគ្រោះតែងតែរិះរកមធ្យោបាយគ្រប់បែបយ៉ាង ដើម្បីដាក់ទោសទៅលើជនល្មើស ប៉ុន្តែច្បាប់ក៏បានកំរិតមិនឲ្យជនរងគ្រោះដាក់បន្ទុកតាមតែទំនើងចិត្តនោះដែរ គឺរដ្ឋត្រូវមានវិធាន

ការណ៍ការពារដល់មនុស្សគ្រប់រូប។ វិធានការណ៍នេះមានដូចជា៖ បើកសិទ្ធិឲ្យមានការធ្វើបណ្តឹងមកវិញបានផងដែរ។ ចំពោះសាក្សីវិញ បើរកឃើញថាការបំភ្លឺកុហកនោះត្រូវមានទោសជាចាំបាច់។

- សិទ្ធិ និងកាតព្វកិច្ចរបស់ជនរងគ្រោះ ខុសពីសាក្សីត្រង់ថា ការផ្តល់នូវការបំភ្លឺវាជាកាតព្វកិច្ចផង និងជាសិទ្ធិផង។ នេះមានន័យថាតុលាការ (ចៅក្រម) និងអ្នកស៊ើបអង្កេតគ្មានសិទ្ធិបដិសេធចំពោះគាត់បានទេប្រសិនបើជនគ្រោះរូបនោះ ចង់ផ្តល់ការបំភ្លឺ ឬមិនចង់ជាសិទ្ធិរបស់គាត់។ ប៉ុន្តែសម្រាប់សាក្សីវិញមានកាតព្វកិច្ចមិនអាចខ្វះបាន។

២.៣. ឥទ្ធិពលពីខាងក្រៅរបស់ជនរងគ្រោះ

ការបំភ្លឺរបស់ជនគ្រោះ គឺជាប្រភេទនៃភស្តុតាងមួយដ៏សំខាន់ផងដែរ ប៉ុន្តែក្នុងទ្រឹស្តីនៃភស្តុតាង គេកម្រនឹងមានការបែងចែកការបំភ្លឺរបស់ជនរងគ្រោះឲ្យនៅដាច់ជាប្រភេទនៃភស្តុតាងដោយឡែកនោះណាស់។ ការមិនបែងចែកឲ្យដាច់ដោយឡែកពីគ្នានេះ ពីព្រោះថាគេចាត់ទុកថាការបំភ្លឺរបស់ជនរងគ្រោះដូចគ្នាទៅនឹងការបំភ្លឺរបស់សាក្សីដែរ អញ្ចឹងហើយបានជានៅក្នុងសៀវភៅភស្តុតាងខ្លះ អ្នកនិពន្ធមានការប្រើប្រាស់ពាក្យ "សាក្សីរងគ្រោះ" ប៉ុន្តែតាមការពិតជនរងគ្រោះមានលក្ខណៈពិសេសមួយចំនួនខុសពីសាក្សី។ នៅក្នុងប្រព័ន្ធសាខានីតិសាស្ត្ររបស់ប្រទេសខ្លះ គេបានសិក្សាទៅលើលក្ខណៈនៃជនរងគ្រោះទៅតាមប្រភេទនៃបទល្មើសវិញ។ **ជាឧទាហរណ៍៖** នៅក្នុងបទល្មើសប្លន់ ការបំភ្លឺរបស់គាត់មានគោលដៅបង្ហាញអំពីភាពភ័យខ្លាចបាត់បង់ជីវិត និងបាត់បង់ទ្រព្យសម្បត្តិ ប៉ុន្តែការបំភ្លឺរបស់ជនរងគ្រោះនៅក្នុងបទល្មើសរំលោភសេពសន្ថវៈវិញ គ្រប់ការនិយាយរបស់គាត់មានគោលដៅបង្ហាញនូវសញ្ញាណតតាំងប្រឆាំងជាមួយនឹងជនល្មើសជានិច្ច។

ដូចនេះនៅក្នុងរឿងក្តីព្រហ្មទណ្ឌ និងតាមទ្រឹស្តីភស្តុតាងគេសង្កេតឃើញថាលក្ខណៈរួមដែលជាចំណុចពិសេសៗរបស់ជនរងគ្រោះមានកត្តាគ្រឹះមួយចំនួន ដែលជាសញ្ញាណសម្រាប់ឲ្យអ្នកស៊ើបអង្កេត ឬតុលាការយល់ដឹងជាមុនមានដូចជា៖

ទី១. ជនរងគ្រោះ ត្រូវមានសិទ្ធិដឹងទៅលើខ្លឹមសារនៃការចោទប្រកាន់របស់ស្ថាប័នមានសមត្ថកិច្ចដែលបានធ្វើទៅលើបុគ្គលណាមួយ ដោយអំពើក្នុងការប្រព្រឹត្តិនោះមានទំហំដ៏គ្រោះថ្នាក់បំផុត។ សិទ្ធិដឹងនេះហើយដែលធ្វើឲ្យមានការតាំងខ្លួនជាដើមបណ្តឹងបាន។[46]

ទី២. ជនរងគ្រោះត្រូវមានសិទ្ធិ និងកាពត្វកិច្ចក្នុងការបំភ្លឺនូវគ្រប់អ្វីៗដែលអង្គការស៊ើបអង្កេត ចង់បានដោយការចង់បានរបស់អ្នកស៊ើបអង្កេតបែបនេះ ត្រូវតែស្ថិតនៅក្នុងលក្ខខណ្ឌមួយដែលចាត់ទុកជាការការពារចំពោះជន

[46] មាត្រា៣១២ និងមាត្រា៣១៧ នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ ឆ្នាំ២០០៧

រងគ្រោះ។ សិទ្ធិ និងកាតព្វកិច្ចរបស់ជនរងគ្រោះក្នុងលក្ខខណ្ឌនៃការការពារខ្លួននេះដូចគ្នាទៅនឹងលក្ខខណ្ឌនៃអភ័យឯកសិទ្ធិរបស់សាក្សីដែរ ដោយហេតុនេះហើយទើបច្បាប់តម្រូវឲ្យមានការដាក់ទោសទៅលើជនរងគ្រោះបាន។

ទី៣. ជនរងគ្រោះមានសិទ្ធិជ្រើសរើសអ្នកតំណាងទៅតាមលទ្ធភាពរបស់ខ្លួន ដែលមានសិទ្ធិនេះជាសាក្សីពុំអាចមាននោះទេ (សិទ្ធិជ្រើសរើសមេធាវី)។

គ្រប់លក្ខខណ្ឌដែលបានបង្ហាញខាងលើនេះ វាជាសកម្មភាពដែលកើតឡើងចេញពិភពខាងក្រៅ (ពីព្រឹត្តិការណ៍) ហើយត្រូវបានជ្រាបចូលទៅក្នុងអារម្មណ៍របស់ជនរងគ្រោះ បន្ទាប់ពីត្រូវបានបំពានដោយជនល្មើសនៃព្រឹត្តិការណ៍ណាមួយ។

២.៤. ឥទ្ធិពលផ្ទាល់ដែលលេចចេញពីជនរងគ្រោះ

តាមចំណុចខាងលើនេះ បានបង្ហាញពីលក្ខណៈរួមពិសេសៗរបស់ជនរងគ្រោះក្នុងបទល្មើសផ្សេងៗពីគ្នាដែលអាចជះឥទ្ធិពលពីខាងក្រៅចូលទៅក្នុងអារម្មណ៍របស់ជនរងគ្រោះ ប៉ុន្តែក៏មានលក្ខណៈពិសេសបំផុតផ្សេងទៀតនោះគឺ ទាក់ទងទៅនឹងលក្ខណៈសម្បត្តិផ្ទាល់របស់ជនរងគ្រោះដែលជះត្រឡប់ទៅពិភពខាងក្រៅវិញ។

បើយើងពិនិត្យទៅលើអត្ថន័យនៃការបំភ្លឺរបស់សាក្សីវាជាការបំភ្លឺដោយមនុស្សរស់ រីឯភស្តុតាងជាវត្ថុវិញគឺជាសាក្សីគ។ "**សាក្សីគ**" មានន័យថាប្រហាក់ប្រហែលគ្នាទៅនឹង "ស្លាប់" ដែរ បើតាមអត្ថន័យនៃពាក្យថា "ការបំភ្លឺ" ប៉ុន្តែនៅក្នុងការប្រតិបត្តិជាក់ស្តែងទៅលើសំណុំរឿងព្រហ្មទណ្ឌ អ្នកស៊ើបអង្កេត និងតុលាការបានជួបប្រទះនូវលក្ខខណ្ឌពិសេសពីរដែលមានភាពស្មុគស្មាញជាទីបំផុត ហើយស្ទើរតែបាត់បង់នូវប្រភពនៃការផ្តល់ព័ត៌មានស្តីអំពីអង្គហេតុមួយនោះបាន។ លក្ខខណ្ឌពិសេសនោះគឺ **ទី១.** ជនរងគ្រោះស្លាប់ **ទី២.** ជនរងគ្រោះជាកុមារ ដែលមានអាយុតិច ហើយអំពើនោះបានប្រព្រឹត្តនៅកន្លែងដែលមានតែជនរងគ្រោះ និងជនល្មើសពីរនាក់តែប៉ុណ្ណោះ។

២.៤.១. ករណីជនរងគ្រោះស្លាប់

ប្រសិនបើបានជួបប្រទះទៅលើសំណុំរឿងដែលមានជនរងគ្រោះត្រូវបានសម្លាប់ អ្នកស៊ើបអង្កេត និងតុលាការត្រូវតែពឹងផ្អែកទៅលើអ្នកជំនាញផ្សេងៗក្នុងការធ្វើកោសល្យវិច័យបែបឧក្រិដ្ឋនិច្ឆ័យ (Criminalistic) និងពេទ្យតុលាការ (កោសល្យវិច័យបែបវេជ្ជសាស្ត្រ) ហើយជាពិសេសត្រូវផ្ទៀងផ្ទាត់ និងវាយតម្លៃទៅលើចំណុចសំខាន់ចំនួន៣គឺ៖

- **ទី១.** ភូមិសាស្ត្រ ឬទីតាំងកើតហេតុ៖ ចំណុចនេះត្រូវកំណត់អំពីទីតាំងរដ្ឋបាលដែលមានក្នុងដែនសមត្ថកិច្ចដូចជា៖ ភូមិ, ឃុំ, សង្កាត់, ខណ្ឌ, ក្រុង, ខេត្ត, រាជធានី និងចំណុចទីតាំងកើតហេតុត្រូវពិនិត្យអំពីចំណុចច្បាស់លាស់ក្នុងពេលអំពើល្មើសបានកើតឡើងដោយគិតចម្ងាយរួមទាំងស្ថានភាពសណ្ឋានដីទីតាំង (ខ្ពស់ ទាប ដី ថ្ម ឬទឹក...) និងវត្ថុនានាដែលនៅក្បែរចំណុចអ័ក្សនៃទីតាំងប្រព្រឹត្តបទល្មើសនោះ។

- **ទី២**. ស្លាកស្នាម ឬដានផ្សេងៗនៅទីតាំងកើតហេតុ៖ ត្រូវពិនិត្យទាំងអស់នូវវត្ថុ ឬស្នាម ឬសណ្ឋានផ្សេងៗដែលមាននៅជុំវិញនៃចំណុចអ័ក្សកើតហេតុ។
- **ទី៣**. ការបំភ្លឺនានារបស់សាក្សី៖ ត្រូវពិនិត្យរាល់ចម្លើយរបស់សាក្សីដែលមានលក្ខណៈជាទម្រង់ផ្ទាល់ ឬប្រយោលទៅតាមអត្ថន័យដែលមាននៅក្នុងកំណត់ហេតុនានា។

ចំណែកឯការវាយតម្លៃ និងផ្ទៀងផ្ទាត់វិញ ត្រូវធ្វើដូចគ្នាទៅនឹងវិធាននៃភស្តុតាងក្នុងប្រភេទជាសាក្សី និងប្រភេទជាភស្តុតាងដែរ ពីព្រោះមនុស្សដែលបានស្លាប់ត្រូវបានចាត់ទុកដូចជាសាក្សីគ ពោលគឺត្រូវរកឃើញនូវសម្ព័ន្ធភាពនៃអង្គហេតុទៅលើចំណុចទាំង៣ខាងលើនេះ។ អត្ថន័យនៃជនរងគ្រោះស្លាប់មានន័យដូចគ្នាទៅនឹងភស្តុតាងជាវត្ថុ។

២.៤.២. ករណីជនរងគ្រោះជាកុមារមានអាយុតិច

ប្រសិនបើជាជួបប្រទះទៅលើសំណុំរឿងដែលមានជនរងគ្រោះជាកុមារដែលមានអាយុតិចវិញ ឬក៏ជាមនុស្សដែលមានវិបល្លាសស្មារតី ចំពោះអ្នកស៊ើបអង្កេត និងតុលាការត្រូវយកចិត្តទុកដាក់យ៉ាងសំខាន់បំផុតទៅលើចំណុច គន្លឹះ ៣ សំខាន់ៗគឺ៖

- **ទី១**. ពិនិត្យអំពីប្រវត្តិនៃការរស់នៅនៃជនរងគ្រោះមុនពេលកើតហេតុ គឺជាការរុករកឲ្យឃើញនូវជីវិតរបស់ជនរងគ្រោះដែលបានស្នាក់នៅពីអតីតកាលរហូតដល់ថ្ងៃកើតហេតុ ដោយហេតុក្នុងនោះត្រូវប្រើប្រាស់គ្រប់មធ្យោបាយក្នុងការសាកសួរទាំងជនរងគ្រោះ ទាំងអ្នកដទៃ (អាចជាសាក្សី ឬជាសារព័ត៌មានផ្សេងៗ)។
- **ទី២**. សកម្មភាពពេលកំពុងប្រព្រឹត្តរបស់ជនល្មើសដែលជនរងគ្រោះបានដឹងឮ ចំណុចនេះត្រូវពិនិត្យអំពីសកម្មភាពអ្វីខ្លះដែលជនរងគ្រោះបានដឹងឮ និងចងចាំទៅលើភាពឃោរឃៅរបស់ជនល្មើសដែលអាចសម្តែងចេញពីលក្ខណៈភ័យខ្លាច ឬការសោកសង្រេងរបស់ជនរងគ្រោះតាមរយៈសម្លេង ឬកាយវិការ។
- **ទី៣**. សកម្មភាពនានារបស់ជនជាប់ចោទបន្ទាប់ ពីបានប្រព្រឹត្តដោយរួមទាំងកោសល្យវិច័យនានា។ ចំណុចនេះត្រូវពិនិត្យសកម្មភាពនានា ដែលជនល្មើសបានសម្រេចតាមគោលបំណងរបស់ខ្លួនក្នុងការប្រព្រឹត្តទៅលើជនរងគ្រោះដែលស្តែងចេញតាមកាលកំណត់ហេតុ និងភស្តុតាងជាវត្ថុនានា។

ចំណុចទាំង៣នេះ ត្រូវតែស្វែងយល់ឲ្យបាន "ហ្មត់ចត់ទៅលើជនរងគ្រោះ" ជាពិសេសជនរងគ្រោះជាកុមារដែលមានអាយុតិច ពួកគេភាគច្រើនអាចនិយាយបំផ្លើសហួសប្រមាណ តែក៏អាចនិយាយបានយ៉ាងសុក្រឹតជាជាងមនុស្សចាស់ផងដែរ ពីព្រោះថាក្មេងពុំចេះមានការត្រៀមរៀបចំទុកមុននោះទេ ហើយប្រសិនបើមានហេតុការណ៍អ្វីដែលខុសប្លែកពីធម្មតា កុមារតែងយកចិត្តទុកដាក់ទៅលើព្រឹត្តិការណ៍នោះជាងមនុស្សចាស់ដែលធ្វើឲ្យកុមារមានការចងចាំច្បាស់លាស់ និងអាចរៀបរាប់បានយ៉ាងសុក្រឹត្យ ព្រមទាំងជាក់លាក់បំផុត។ ប៉ុន្តែនៅពេលដែលកុមារទទួលបានដំបូន្មាន ឬអំណោយផ្សេងៗដែលជាប្រយោជន៍ដល់កុមារ នោះចម្លើយនឹងត្រូវបានប្រែ

ប្រួលយ៉ាងលឿនបំផុតរួមទាំងមានការទន្ទេញរត់មាត់តាមដំបូន្មាននោះផង។ ចំណែកឯមនុស្សចាស់វិញមិនសូវចាប់អារម្មណ៍ទៅលើព្រឹត្តិការណ៍ដែលកើតមានខុសពីធម្មតានោះទេ លើកលែងតែព្រឹត្តិការណ៍ចម្លែកនោះធ្វើឲ្យគាត់មានប្រយោជន៍ដោយផ្ទាល់ ឬប្រយោល (តាមរយៈផ្លូវអារម្មណ៍) ប៉ុណ្ណោះ។ **ជាឧទាហរណ៍៖** ក្នុងករណីបទរំលោភផ្លូវភេទទៅលើកុមារអាយុ៦ឆ្នាំ គឺកុមារមិនចេះប្រើពាក្យឈឺចាប់ដែលទាក់ទងទៅនឹងបទល្មើសនោះទេ ប៉ុន្តែកុមារចេះប្រើពាក្យភ័យខ្លាច ឬពាក្យឈឺចាប់ដែលជនល្មើសធ្វើមកលើខ្លួនតែប៉ុណ្ណោះ។ ប៉ុន្តែប្រសិនបើកុមារប្រើពាក្យបច្ចេកទេសដែលទាក់ទងទៅនឹងបទល្មើស ហើយនិយាយដដែលនោះនាំឲ្យតុលាការត្រូវយកវិធានទាំងឡាយរបស់សាក្សីមកប្រើប្រាស់ដូចគ្នាផងដែរ ដើម្បីធ្វើការផ្ទៀងផ្ទាត់ និងធ្វើការវាយតម្លៃទៅលើភស្តុតាងក្នុងរឿងក្តីបែបនេះ។

ជាទ្រឹស្តីនៅក្នុងបទល្មើសរំលោភផ្លូវភេទមានសញ្ញាណសម្គាល់ពីរប្រភេទទាក់ទងទៅនឹងជនរងគ្រោះគឺ៖

- **ទី១.** ជនល្មើសបំពានទៅលើឆន្ទៈរបស់ជនរងគ្រោះដែលក្នុងខណៈនេះជនរងគ្រោះមានស្មារតីគ្រប់គ្រាន់ហៅថា "បទរំលោភសេពសន្ថវៈ"។
- **ទី២.** ជាការរំលោភសេពសន្ថវៈទៅលើជនរងគ្រោះជាអនីតិជន ឬជនវិបល្លាសស្មារតីដែលមានការរួមភេទបែប នេះទោះបីជាមានការយល់ព្រមពីភាគីរងគ្រោះក៏ដោយ ក៏នៅតែចាត់ទុកថា "បំពានឆន្ទៈ"របស់ជនរងគ្រោះដដែល ពីព្រោះថាជនរងគ្រោះក្នុងលក្ខខណ្ឌបែបនេះត្រូវបានគាំពារពិសេសពីភាគីរដ្ឋដែលហៅថា "អភ័យឯកសិទ្ធិផ្លូវភេទ"។

ចំពោះការយកចម្លើយទៅលើការបំភ្លឺរបស់ជនរងគ្រោះ ក៏ធ្វើដូចគ្នាទៅនឹងសាក្សី ឬជនល្មើសដែរគ្រាន់តែសិទ្ធិ និងកាតព្វកិច្ចខ្លះរបស់ជនរងគ្រោះមិនត្រូវបានរិតបន្តឹងនោះទេ។

កថាខណ្ឌទី៣៖ ការបំភ្លឺរបស់ជនសង្ស័យ

៣.១. ខ្លឹមសាររួមនៃការបំភ្លឺរបស់ជនសង្ស័យ

នៅក្នុងក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌកម្ពុជា ពុំមានការកំណត់ច្បាស់លាស់ទេ អំពីលក្ខខណ្ឌនៃបុគ្គលដែលត្រូវបានចាត់ទុកថាជាជនសង្ស័យនោះ ប៉ុន្តែបើទោះបីជាមិនមានមាត្រាចែងជាក់លាក់ក៏ដោយ ក៏ខ្លឹមសារនោះត្រូវបានគាំទ្រដោយអត្ថន័យទាំងឡាយដែលបានបញ្ញត្តិទៅតាមដំណាក់កាលនៃនីតិវិធីចំណាត់ការក្នុងរឿងក្តីព្រហ្មទណ្ឌផងដែរ។

និយមន័យនៃពាក្យថាជនសង្ស័យ គឺជាបុគ្គលដែលត្រូវបានឃាត់ខ្លួនពីបទជាប់សង្ស័យនៅក្នុងការប្រព្រឹត្តបទល្មើសរួមទាំងបុគ្គលដែលបានដាក់ឲ្យអនុវត្តនូវវិធានការនិរន្តរាយនានា មុនពេលធ្វើការចោទប្រកាន់ទៅលើ

បុគ្គលនោះផងដែរ។[47] ដើម្បីទទួលស្គាល់ទៅលើបុគ្គលណាមួយថាពិតជាជាប់ការសង្ស័យ នោះចាំបាច់ត្រូវមានអត្ថិភាពនៃលក្ខណៈមួយចំនួនដូចខាងក្រោម៖

- អង្គហេតុមានតម្រុយពិរុទ្ធភាព៖ ភស្តុតាងនានាដែលបានផ្តល់ឲ្យនោះមានខ្លឹមសារជាមូលដ្ឋាន ចំពោះការជាប់ពាក់ព័ន្ធទៅលើបុគ្គលដែលបានប្រព្រឹត្តបទល្មើស។
- អង្គហេតុបំពេញលក្ខខណ្ឌច្បាប់៖ ភស្តុតាង ឬអង្គហេតុដែលមានតម្រុយពិរុទ្ធភាពទាំងនោះវាបង្កើតបានជាមូលដ្ឋាន និងលក្ខខណ្ឌទាំងអស់ដែលបានបញ្ញត្តិដោយច្បាប់ ទើបធ្វើការឃាត់ខ្លួនបាន ឬក៏សម្រាប់ធ្វើការអនុវត្តតាមវិធានការណ៍និរន្តរាយនានាបាននៅមុនពេលធ្វើការចោទប្រកាន់ជាផ្លូវការ (ជនជាប់ចោទ)។
- ត្រូវមានកំណត់ហេតុ៖ មានកំណត់ហេតុឃាត់ខ្លួន (ឬសេចក្តីសម្រេចអំពីការឃាត់ខ្លួន) ឬក៏សេចក្តីសម្រេចស្តីអំពីវិធានការណ៍និរន្តរាយ។[48]

ជាការពិតណាស់ ក្នុងការអនុវត្តចំពោះដំណើរការស៊ើបអង្កេត ជារឿយៗតែងតែមានការប្រតិបត្តិត្រួតជាន់លើគ្នាជាមួយនឹងស្ថានភាពនានានៃការអនុវត្តលំហូរនីតិវិធីចំពោះបុគ្គល (ជនសង្ស័យ) នៅពេលដែលមានចំណាត់ការក្នុងរឿងព្រហ្មទណ្ឌចាប់ផ្តើមធ្វើប្រឆាំងទៅនឹងបុគ្គលណាមួយ ដោយក្នុងនោះលទ្ធភាពនានាមិនអាចចាត់ការទៅលើបុគ្គលនោះបាន ដោយសារតែអង្គហេតុនៃបទល្មើសមិនគ្រប់គ្រាន់។ ក្នុងករណីដែលមានអង្គហេតុមិនគ្រប់គ្រាន់នេះហើយ ដែលធ្វើឲ្យអង្គការស៊ើបអង្កេតមានសមត្ថកិច្ចជាផ្លូវសម្រាប់ចំណាត់ការទៅលើរឿងក្តីព្រហ្មទណ្ឌ ដែលប្រឆាំងនឹងពលរដ្ឋនានាក្នុងបទសង្ស័យចំពោះការប្រព្រឹត្តបទល្មើសព្រហ្មទណ្ឌរបស់ពលរដ្ឋទាំងនោះ។ ការជាន់លើគ្នានេះ គឺចង់សំដៅទៅកាតព្វកិច្ចរបស់ពលរដ្ឋនៅក្នុងករណីដែលគាត់ជាជនសង្ស័យ និងជនត្រូវចោទ ពីព្រោះជនសង្ស័យ និងជនត្រូវចោទមានកាតព្វកិច្ចដូចគ្នាតាមច្បាប់នីតិវិធីគឺ៖ **ទី១**. ត្រូវចាប់បង្ខំឲ្យគាត់ស្ថិតក្នុងស្ថានភាពមួយដែលជាវិធានការណ៍និរន្តរាយ និង**ទី២**. តម្រូវឲ្យគាត់ផ្តល់ការបំភ្លឺ។ ចំណុចទី២. នេះហើយដែលជាប្រភេទនៃប្រភពភស្តុតាងពីព្រោះការបំភ្លឺធ្វើការឲ្យយើងដឹងនូវខណៈនានានៃអង្គហេតុ រីឯចំនុចទី១ ដែលជាវិធានការណ៍និរន្តរាយនោះ គ្រាន់តែជាការបំពេញកិច្ចក្នុងការព្រមានជាមុន ដើម្បីស្វែងរកការពិតតែប៉ុណ្ណោះ។

៣.២. កម្មវត្ថុនៃការបំភ្លឺរបស់ជនសង្ស័យ

ការបំភ្លឺរបស់ជនសង្ស័យក៏ចាត់ទុកជាប្រភេទមួយនៃភស្តុតាងផងដែរ។ ការបំភ្លឺរបស់ជនសង្ស័យ គឺជាការផ្តល់ព័ត៌មានដែលធ្វើឡើងដោយជនរងសង្ស័យតាមរយៈនៃការសាកសួរនៅក្នុងដំណើរការនីតិវិធីរបស់តុលាការ ហើយព័ត៌មានទាំងនោះត្រូវបានកត់ត្រាទៅតាមសណ្តាប់ធ្នាប់ដែលច្បាប់នីតិវិធីបានធ្វើការកំណត់។

[47] នីតិភស្តុតាង របស់លោកអ៊ិន បូផា បោះពុម្ពលើកទី២ ឆ្នាំ២០១៦

[48] នីតិភស្តុតាង របស់លោកអ៊ិន បូផា បោះពុម្ពលើកទី២ ឆ្នាំ២០១៦

កម្មវត្ថុសំខាន់ៗនៃការសាកសួរទៅលើជនសង្ស័យដែលព្រះរាជអាជ្ញា ឬចៅក្រមត្រូវតែដឹងនោះមានទិដ្ឋភាពដូចខាងក្រោម៖

- ស្វែរកភាពត្រឹមត្រូវនៃការសង្ស័យ៖ ដើម្បីធ្វើការផ្ទៀងផ្ទាត់ទៅលើភាពត្រឹមត្រូវនៃការសង្ស័យដែលបានកើតឡើងទៅលើបុគ្គលនោះ អ្នកអនុវត្តច្បាប់ត្រូវការអង្គហេតុផលនានាដែលបានកកើតរួចហើយនោះយកមកផ្ទៀងផ្ទាត់ជាមួយអង្គហេតុដែលសង្ស័យ ពោលគឺថាការសង្ស័យទៅលើរូបបុគ្គលនោះ មានអង្គហេតុណាខ្លះដែលបានកកើតឡើងពិតប្រាកដ?
- យកខណៈនៃអង្គហេតុសង្ស័យបំពេញចំណុចខ្វះខាត៖ នេះជារបៀបដែលអ្នកអនុវត្តច្បាប់ធ្វើឡើងដើម្បីយកខណៈនានានៃអង្គហេតុទៅបំពេញក្នុងចំណុចកង្វះចន្លោះនៃភស្តុតាងជាសម្ភារៈនានាមានដូចជា៖ ភស្តុតាងជាវត្ថុ, ភស្តុតាងជាឯកសារជាដើម។ មានន័យថា អាចយកចម្លើយគាត់ទៅបំពេញខ្លឹមសារដែលមានភាពចន្លោះខ្វះខាតនៃវត្ថុតាងនានាដែលទទួលបានរួចហើយ ធ្វើវិធីសម្ព័ន្ធភាពជាមួយនឹងប្រភេទនៃភស្តុតាងផ្សេងៗទៀត។ វិធីសម្ព័ន្ធភាពនេះ គឺត្រូវវិភាគ ឬធ្វើសំយោគគ្រប់អង្គហេតុដែលមាននៅក្នុងសំណុំរឿង។
- ត្រូវឲ្យមានភស្តុតាងដាក់បន្ទុកលើសពីវិមតិសង្ស័យ៖ នេះជាការតស៊ូជាមួយឧបសគ្គបនានាដើម្បីធ្វើសេចក្តីសម្រេចមួយស្តីអំពីភាពគ្រប់គ្រាន់នានាសម្រាប់ធ្វើការចោទប្រកាន់។ មានន័យថា ត្រូវតែស្វែងរកឲ្យបានគ្រប់គ្រាន់នឹងអង្គហេតុនានាដែលសមល្មមនឹងធ្វើការចោទប្រកាន់បាន ហើយការចោទប្រកាន់នេះទៀតសោតត្រូវតែឆ្លើយតបទៅនឹងលក្ខខណ្ឌផ្លូវច្បាប់ ដោយរកខ្លឹមសារនៃអង្គហេតុនានាទៅផ្ទៀងផ្ទាត់ជាមួយនឹងលក្ខខណ្ឌនានានៃការកកើតអង្គហេតុគ្រឹះ។
- ភាពគ្រប់គ្រាននៃអង្គហេតុចំពោះការសង្ស័យ៖ រាល់ខណៈ ឬកាលៈទេសៈទាំងឡាយនៃអង្គហេតុដែលធ្វើឲ្យមានមូលដ្ឋានដោយឯកឯងបម្រើទៅលើបុគ្គលណាមួយ ហើយការសង្ស័យនេះមានអត្ថន័យសម្រាប់រឿងក្តីព្រហ្មទណ្ឌនោះខណៈ ឬកាលៈទេសៈនៃអង្គហេតុបែបនេះគេហៅថា "**កម្មវត្ថុនៃការបំភ្លឺរបស់ជនសង្ស័យ**"។

កថាខណ្ឌទី៤៖ ការបំភ្លឺរបស់ជនជាប់ចោទ

ការបំភ្លឺរបស់ជនជាប់ចោទ គឺជាព័ត៌មានទាំងឡាយដែលផ្តល់ដោយជនជាប់ចោទតាមរយៈនៃការសាកសួរយកចម្លើយនៅក្នុងរឿងក្តីព្រហ្មទណ្ឌដោយធ្វើឡើងមុនពេលចាប់ផ្តើមនូវលំហូនីតិវិធីតុលាការ ឬក៏ក្នុងដំណើរការនីតិវិធីរបស់តុលាការ ហើយដែលព័ត៌មានទាំងនេះត្រូវបានកត់ត្រាទៅតាមសណ្តាប់ធ្នាប់ដែលបានបញ្ញត្តិដោយច្បាប់។[49] ជាធម្មតាកម្មវត្ថុនៃការបំភ្លឺរបស់ជនជាប់ចោទក៏ដូចគ្នាទៅនឹងកម្មវត្ថុនៃការបំភ្លឺរបស់ជនសង្ស័យផងដែរ ប៉ុន្តែជនជាប់ចោទមានសិទ្ធិចង្អៀតជាងជនសង្ស័យដោយសារតែគាត់ត្រូវបានចោទប្រកាន់ជាផ្លូវការអំពីបទល្មើស

[49] នីតិភស្តុតាង របស់លោកអ៊ិន បូផា បោះពុម្ពលើកទី២ ឆ្នាំ២០១៦

ជាក់លាក់ ដូចជនសង្ស័យដែលគ្រាន់តែដាក់ឲ្យស្ថិតតែក្រោមការពិនិត្យនោះទេ។[50] សិទ្ធិចង្អៀតនេះ គឺត្រូវបានកាត់បន្ថយនូវភាពក្មេងក្មាងហើយងាកបែរមករកភាពអត់ធ្មត់ ឬក៏ការប្រើប្រាស់នូវមធ្យោបាយ សម្របសម្រួលផ្សេងៗវិញក៏មានផងដែរ។ ទោះជាជនជាប់ចោទភ័យខ្លាចបាត់ឱកាសហើយងាកមកប្រើឥរិយាបថទន់ភ្លន់ ឬសម្របសម្រួលក៏ដោយចុះ ក៏សកម្មភាពទាំងនេះមិនមែនជាសញ្ញាណនៃលក្ខខណ្ឌ យកមកធ្វើជាលេសក្នុងគោលបំណងចាប់កំហុសទៅលើរូបគាត់ទៅលើភាគីតុលាការបាននោះឡើយ ពីព្រោះថាឥរិយាបទបែបនេះមិនកើតពីអង្គហេតុទេ តែកើតចេញពីឥទ្ធិពលនៃឆន្ទៈក្នុងពេលបច្ចុប្បន្នកាលតែប៉ុណ្ណោះ។

៤.២. កម្មវត្ថុនៃការបំភ្លឺរបស់ជនជាប់ចោទ

ការផ្តល់ការបំភ្លឺរបស់ជនជាប់ចោទ គឺជាសិទ្ធិរបស់ជនជាប់ចោទ តែវាមិនមែនជាកាតព្វកិច្ចនោះឡើយ។ ការបំភ្លឺទាំងឡាយរបស់ជនជាប់ចោទ គឺជាព័ត៌មានមិនមែនគ្រាន់តែជាប្រភពនៃភស្តុតាងនានានោះឡើយតែព័ត៌មានបែបនេះ គឺជាមធ្យោបាយមួយក្នុងចំណោមមធ្យោបាយនានានៃអត្ថិភាពនៅក្នុងការបំភ្លឺនោះនាំឲ្យគាត់មានសិទ្ធិការពារខ្លួនរបស់គាត់ដោយផ្ទាល់បានផងដែរ។[51] ដោយហេតុនេះហើយបានជាជនជាប់ចោទមិនត្រូវការទទួលខុសត្រូវបន្តិចណាឡើយនូវរាល់ការបំភ្លឺកុហក ឬក៏បដិសេធចំពោះការផ្តល់សក្ខីកម្មនានា ពោលគឺបើគាត់ឆ្លើយកុហកគាត់ត្រូវជាប់ចោទពីបទល្មើសជាក់លាក់មួយរួចទៅហើយ តែបើគាត់មិនព្រមឆ្លើយវិញវាស្មើនឹងគាត់ទទួលសារភាពដែលក្នុងលក្ខខណ្ឌនេះ ការកុហក ឬបដិសេធចំពោះការផ្តល់សក្ខីកម្មរបស់ជាជាប់ចោទមានន័យស្មើនឹងជនល្មើសប្រឆាំងនឹងខ្លួនឯង។ ជាគោលការណ៍នៃទ្រឹស្តីនៅក្នុងរឿងក្តីព្រហ្មទណ្ឌ បុគ្គលគ្រប់រូបមិនអាចធ្វើសេចក្តីប្រឆាំងទៅនឹងខ្លួនឯងបាននោះឡើយ តែប្រសិនបើបុគ្គលនោះធ្វើសកម្មភាពបែបនេះមែនគួរតែពិនិត្យអំពីលក្ខណៈផ្លូវចិត្តរបស់បុគ្គលនោះ។

ជាធម្មតា ជនជាប់ចោទដែលត្រូវសាកសួរបានលុះត្រាតែឈរលើអង្គហេតុជាក់លាក់ (មានសញ្ញាណនៃបទល្មើស) បន្ទាប់ពីរូបគាត់ (ជនជាប់ចោទ) ត្រូវបានធ្វើការចោទប្រកាន់ ក៏ប៉ុន្តែបើនៅក្នុងដំណាក់កាលតុលាការវិញអាចត្រូវសាកសួរបានបន្ទាប់ពីជនជាប់ចោទបានដឹងនូវសេចក្តីសន្និដ្ឋានចោទប្រកាន់ ឬដីកាចោទប្រកាន់។ ហេតុផលនៃការចោទប្រកាន់ទៅលើជនជាប់ចោទ គឺជាមូលដ្ឋានគ្រឹះដ៏ធំ និងសំខាន់បំផុតដែលអាចឲ្យគេកំណត់បាននូវកម្មវត្ថុនៃការសាកសួរទៅលើជនជាប់ចោទ។ កម្មវត្ថុដែលកើតចេញពីការបំភ្លឺរបស់ជនជាប់ចោទមាន ៣ ប្រភេទសំខាន់ៗដែលជាព័ត៌មានប្រាប់ដល់ព្រះរាជអាជ្ញា ឬចៅក្រមឲ្យបានដឹងមុននោះគឺៈ

---

[50] មាត្រា១២៦ និងមាត្រា២៤៦ នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ ឆ្នាំ២០០៧

[51] នីតិភស្តុតាង របស់លោកអ៊ិន បូជា បោះពុម្ពលើកទី២ ឆ្នាំ២០១៦

- **ទី១**. ការជូនដំណឹងបឋមៈ គឺតម្រូវឲ្យជនជាប់ចោទបានដឹងដំបូងអំពីការចោទប្រកាន់ទៅលើរូបគាត់ ពោល គឺមានន័យថារាល់ចម្លើយរបស់គាត់អាចឲ្យយើងដឹងពីព័ត៌មាននានាក្នុងកំរិតនៃការចាប់ផ្ដើមតែប៉ុណ្ណោះ ចំពោះអ្វីៗដែលអ្នកចោទប្រកាន់បានធ្វើចំណាត់ការព្រហ្មទណ្ឌទៅលើរូបគាត់។
- **ទី២**. ទទួលបានព័ត៌មានលំអិតៈ គឺធ្វើឲ្យជនជាប់ចោទបានប្រាប់យើងនូវខណៈនានាដែលគាត់បានដឹងទៅតាមរឿងក្ដី (ព្រឹត្តិការណ៍ដែលបានកើត)។ មានន័យថា យើងនឹងទទួលបានព័ត៌មានលំអិតពីអ្វីដែលគាត់បានដឹង និងបានធ្វើសកម្មភាពពីអតីតកាល។
- **ទី៣**. ព័ត៌មានទាំងនោះក្លាយជាភស្តុតាងៈ គឺជាព័ត៌មានដែលយើងទទួលបានតាមរយៈនៃការបំភ្លឺរបស់ជនជាប់ចោទទាំងនោះក្លាយជាភស្តុតាងដាក់នៅក្នុងសំណុំរឿងក្ដីព្រហ្មទណ្ឌ បន្ទាប់ពីធ្វើវិធីសម្ព័ន្ធភាពនៃប្រភេទភស្តុតាងនានា។

កថាខណ្ឌទី៥ៈ ភស្តុតាងជាវត្ថុ ឬវត្ថុតាង

កាលណាគេនិយាយពីភស្តុតាងជាវត្ថុ ឬជាវត្ថុតាង គឺចង់សំដៅទៅលើការរករបស់ដែលមានរូបដោយខណៈទាំងឡាយ នៃវត្ថុទាំងនោះមានខ្លឹមសារភ្ជាប់ទៅនឹងអំពើរបស់បុគ្គលណាមួយដែលពាក់ព័ន្ធទៅនឹងសំណុំរឿងក្ដីនៅតុលាការ ។

ដើម្បីយល់ដឹងឲ្យកាន់តែច្បាស់លាស់ និងស៊ីជម្រៅទៅលើនិយមន័យនៃវត្ថុតាង ខាងក្រោមនេះជាការបកស្រាយនូវនិយមន័យដែលមានដូចតទៅៈ

- **ទី១**. ភស្តុតាងជាវត្ថុៈ គឺជាវត្ថុទាំងឡាយណាដែលកើតឡើងមានលក្ខណៈសមស្របទៅតាមការកំណត់ដោយច្បាប់នីតិវិធី ហើយដែលវត្ថុទាំងនោះស្ថិតក្នុងលក្ខខណ្ឌទាំងឡាយដែលបំរើបានជាភស្តុតាងទៅតាមរឿងក្ដីនានា។ បានន័យថា វត្ថុនោះជាប្រភពនៃការផ្ដល់ព័ត៌មានអំពីអង្គហេតុសក្ខីកម្ម ឬអង្គហេតុគ្រឹះ ហើយជាងនេះទៅទៀតវត្ថុខ្លួនឯងនេះអាចកំណត់បាននូវអត្ថិភាពសម្រាប់រឿងអង្គសេចក្ដីផងដែរ ពោលគឺថាវត្ថុនេះជាប្រភពផ្ដល់ព័ត៌មានអំពីអង្គហេតុផង និងបម្រើដល់អត្ថិភាពនៃអង្គសេចក្ដីផង (អាចបម្រើដល់អត្ថិភាព ឬនត្ថិភាពនៃបទល្មើស)។
- **ទី២**. ភស្តុតាងជាវត្ថុៈ គឺជាកម្មវត្ថុទាំងឡាយណាដែលបម្រើដល់ចំណែកៗនៃភស្តុតាង ពោលគឺមានន័យថាវាជាកម្មវត្ថុទាំងឡាយដែលបានបម្រើដល់ភស្តុតាងនានា ដោយភស្តុតាងជាវត្ថុនោះវាកំណត់បាននូវអង្គហេតុនៃបទល្មើស និងកំណត់បាននូវការប្រព្រឹត្តរបស់បុគ្គល ហើយត្រឡប់មកវិញភស្តុតាងនោះក៏ដោះសារ (បដិសេធន៍) បាននូវអង្គហេតុនៃការប្រព្រឹត្តរបស់ជនជាប់ចោទផងដែរ។ អត្ថន័យក្នុងចំណុចទី២នេះ គឺចង់សំដៅទៅគ្រប់វត្ថុទាំងឡាយណាដែលវត្ថុទាំងនោះមានកម្មវត្ថុរបស់វាបម្រើដល់ការដាក់បន្ទុកផង និងដោះបន្ទុកផង។

- **ទី៣.** ភស្តុតាងជាវត្ថុគេអាចហៅម្យ៉ាងទៀតថា "ជាសាក្សីគ" ពីព្រោះសាក្សីធម្មតាជាមនុស្សដែលចេះនិយាយ និងចេះរៀបរាប់បានតាមគ្រប់សកម្មភាពដែលគេទទួលដឹងពីវិញ្ញាណនានា។ ជាទូទៅ ភស្តុតាងជាវត្ថុនេះវាជាទឡ្ហីកម្មមួយ ដែលបញ្ជាក់នូវអង្គហេតុពិតហើយអាចមានអត្ថន័យដ៏សំខាន់បំផុតសំរាប់រឿងក្តីទាំងឡាយនៅក្នុងតុលាការ។

ដើម្បីយល់ដឹងឲ្យបានស៊ីជម្រៅទៅលើខ្លឹមសារនៃភស្តុតាងជាវត្ថុ អ្នកច្បាប់គួរតែពិនិត្យទៅលើកត្តាចម្បងបួនដែលជាគន្លឹះរួមក្នុងការវាយតម្លៃ និងធ្វើការផ្ទៀងផ្ទាត់។ កត្តាចម្បងដែលជាវិធានរួមនៃភស្តុតាងជាវត្ថុនោះមានជាអាទិ៍៖ "កម្មវត្ថុនៃការចាត់ថ្នាក់ទៅលើវត្ថុជាភស្តុតាង, អត្ថិភាពពិសេសនៃភស្តុតាងជាវត្ថុ, ប្រភេទនៃទ្រព្យនានាដែលជាកម្មវត្ថុនៃភស្តុតាងជាវត្ថុ, និងវិធានការក្នុងការការពារវត្ថុតាង"។

៥.១. អត្ថិភាពពិសេសនៃភស្តុតាងជាវត្ថុ

ភស្តុតាងជាវត្ថុ ជាប្រភេទនៃភស្តុតាងមួយរួចទៅហើយនៅក្នុងទ្រឹស្តីភស្តុតាងរបស់តុលាការ ប៉ុន្តែប្រភេទនៃភស្តុតាងបែបនេះត្រូវបានគេសង្កេតឃើញនូវលក្ខណៈពិសេសរបស់វា។ លក្ខណៈពិសេសនៃភស្តុតាងជាវត្ថុ គឺជាលក្ខណៈភាពនៃវត្ថុដែលមិនអាចជំនួសបានដោយវត្ថុដទៃទៀត គឺចង់បានន័យថា មិនអាចយកវត្ថុណាមួយទៅជំនួសវត្ថុដែលជាវត្ថុតាងនេះបានទេ គឺដូចគ្នាទៅនឹងការបំភ្លឺរបស់សាក្សីដែរត្រង់ថាគ្មានអ្នកណាម្នាក់អាចឆ្លើយជំនួសសាក្សីបានឡើយ។ បើភស្តុតាងជាវត្ថុនោះត្រូវបានបំផ្លាញ នោះមិនត្រូវបង្កើតវត្ថុថ្មីសម្រាប់ធ្វើជាភស្តុតាងយកមកជំនួសវាបានឡើយ បើទោះបីជាវត្ថុដែលត្រូវជំនួសនោះមានលក្ខណៈរូប និងមានសារធាតុផ្សំដូចគ្នាក៏ដោយ។ មូលហេតុដែលមិនអាចជំនួសបាននេះពីព្រោះខណៈ និងខ្លឹមសាររបស់វត្ថុតាងមានបង្កប់នូវទស្សនៈវិជ្ជាបង្ហាញមកពិភពខាងក្រៅឲ្យបានដឹងនូវធាតុចេតនា ឬអចេតនា (ធ្វេសប្រហែស) នៃអំពើរបស់ជនល្មើសដែលធ្វើសកម្មភាពក្នុងពេលកើតមានព្រឹត្តិការណ៍ណាមួយ ហើយបានស្តែងចេញតាមរយៈនៃអង្គហេតុនានា។ តាមទស្សនៈនេះ លោក "រៀនហ្គ្រីហ្វិតឆានី" (Jhon Griffith Chaney) កើតឆ្នាំ១៨៧៦ និងស្លាប់នៅឆ្នាំ១៩១៦ បានសរសេរថា "អង្គហេតុមួយដើម្បីឲ្យវាក្លាយជាភាពជាក់លាក់ច្បាស់លាស់ បានលុះត្រាតែអង្គហេតុនោះត្រូវបានចម្លងធាតុចេតនាបង្ហាញមកពិភពខាងក្រៅបាន"។ គំនិតនេះ បានបង្ហាញថាបើទោះបីជាអង្គហេតុមួយនោះត្រូវបានបាត់បង់ទៅហើយក្តី ក៏ខណៈទាំងឡាយរបស់អង្គហេតុនោះមិនអាចបាត់បង់ទៅជាមួយនោះឡើយ ពីព្រោះថាអ្វីៗដែលបានកកើតរួចហើយ ហើយអ្វីៗទាំងអស់នោះក៏អាចរលត់បាត់បង់ទៅវិញជាធម្មតាបានដែរ គឺជាច្បាប់ធម្មជាតិ។ ប៉ុន្តែចំណុចដែលចាប់អារម្មណ៍ និងចម្លែកបំផុតដែលយើងត្រូវពិចារណានោះ គឺយករបស់ថ្មីទៅជំនួសរបស់ដែលបានបាត់បង់កាលពីអតីតកាលនោះទោះជាមានសណ្ឋាន ឬសារធាតុដូចគ្នាក៏ដោយ ក៏ពេលវេលា ឬខណៈនានា និងការប្រតិស្ថាននៃរបស់ក្រោយនេះមិនដូចគ្នាទៅនឹងរបស់ដែលបានកើតពីពេលអតីតកាលនោះ

ឡើយ។ មានន័យថាអ្វីៗដែលបានកើតពីអតីតកាលមានហេតុ និងបច្ច័យមិនដូចគ្នាទៅនឹងហេតុ និងបច្ច័យនៃសភាវៈដែលកកើតថ្មីនេះទេ។ ដោយសារតែមានលក្ខណៈពិសេសនេះហើយ ទើបភស្តុតាងជាវត្ថុស្តែងឲ្យយើងបានដឹងនូវចរិតរបស់ជនល្មើសបាន តាមរយៈនៃខណៈនានារបស់វត្ថុនោះជាប់ជានិច្ចមិនអាចកាត់ផ្តាច់បានឡើយ។

សរុបមកវិញរាល់វត្ថុនីមួយៗដែលអាចប្រើប្រាស់នៅក្នុងឋានៈជាភស្តុតាងវត្ថុបាន លុះត្រាតែវត្ថុនោះទទួលបាននូវសិទ្ធិជាចាំបាច់បំផុតមួយ ដែលកំណត់ដោយច្បាប់តាមរយៈនៃនីតិវិធីចុះបញ្ជីការត្រឹមត្រូវតាមស្មារតីក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌមាត្រា៩២, មាត្រា១០៧, មាត្រា១១៣, មាត្រា១៦០។ ការចុះបញ្ជីភស្តុតាងនេះគឺដើម្បីចងកាតព្វកិច្ចរបស់អ្នកអនុវត្តច្បាប់ទៅនឹងនីតិវិធីក្នុងដំណាក់កាលនៃចំណាត់ការរឿងក្តីដូចជា ក្នុងដំណាក់កាលនៃការស៊ើបអង្កេត ឬក្នុងដំណាក់កាលរបស់ចៅក្រមជំនុំជម្រះជាដើម (មានបញ្ជីរាយឈ្មោះលិខិតមើលស្មារតីក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌមាត្រា២៤៤ និងមាត្រា២៤៧ថ្មី និងស្មារតីក្រមនីតិវិធីរដ្ឋប្បវេណីមាត្រា១០៧, មាត្រា១០៨, មាត្រា១០៩, មាត្រា១១០, មាត្រា១១១, និងមាត្រា១១២)។ ដោយយោងទៅលើលក្ខណៈពិសេសនៃភស្តុតាងជាវត្ថុ និងយោងតាមខ្លឹមសារនៃការចុះបញ្ជីទៅលើវត្ថុតាងនៅក្នុងទ្រឹស្តីភស្តុតាងនេះ គេពិនិត្យឃើញមានប្រយោជន៍ជា ៣ ប្រភេទសំខាន់ៗជាតម្លៃនៃភស្តុតាងវត្ថុជាអាទិ៍៖ "កំណត់បាននូវប្រវត្តិផ្ទាល់នៃវត្ថុតាង, កំណត់បាននូវអត្តសញ្ញាណកម្មទៅលើវត្ថុតាង, វត្ថុតាងនោះត្រូវតែបានដឹងជាសាធារណៈ និងវិសាលភាពនៃភស្តុតាងវត្ថុ" ។

៥.២. ប្រភេទនៃទ្រព្យនានាដែលជាកម្មវត្ថុនៃភស្តុតាងជាវត្ថុ

ជាគោលការណ៍ ភស្តុតាងជាវត្ថុនៅក្នុងសំណុំរឿងក្តីព្រហ្មទណ្ឌអាចជារបស់ ឬទ្រព្យដែលមានតម្លៃ ហើយភស្តុតាងបែបនេះច្បាប់នីតិវិធីត្រូវញែកឲ្យបានដាក់លាក់ក្នុងគោលបំណង ជៀសវាងនូវការទន្ទ្រានកាន់កាប់ ឬយកទៅប្រើប្រាស់ធ្វើឲ្យបាត់បង់ដល់តម្លៃនៃភស្តុតាងនៅក្នុងដំណាក់កាលនៃនីតិវិធីរបស់តុលាការ។ វត្ថុតាងទាំងនេះជាទ្រព្យមានតម្លៃដែលអាចរក្សាទុកបានយូរ ប៉ុន្តែអាចជាទ្រព្យមានតម្លៃតាមកាលៈទេសៈដែលមិនអាចរក្សាទុកបាននៅក្នុងស្ថានភាពធម្មតា (អាចត្រូវប្រើប្រាស់ការចំណាយទៅលើការថែទាំ ឬឥទ្ធិពលពីបរិយាកាស)។ ដោយសារតែទ្រព្យមានជាច្រើនប្រភេទ ទើបក្នុងទ្រឹស្តីនៃភស្តុតាងបានកំណត់នូវកម្មវត្ថុ ដែលប្រភេទនៃទ្រព្យមួយចំនួនអាចចាត់ទុក ថាជាភស្តុតាងវត្ថុទៅតាមលក្ខណ្ឌរួមមួយចំនួនដែលប្រទេសមួយចំនួនបានបញ្ញត្តិទុក។ វត្ថុតាងមួយចំនួនដែលជាទ្រព្យហើយអាចកំណត់ថា ជាវត្ថុតាងបានដរាបណាទ្រព្យទាំងនោះមានទ្រង់ទ្រាយជា ២ ប្រភេទគឺ៖ ប្រភេទទ្រព្យដែលមិនអាចប្រគល់វិញ និងប្រភេទទ្រព្យដែលអាចប្រគល់វិញ។

៥.២.១. ប្រភេទទ្រព្យដែលមិនអាចប្រគល់វិញបាន

ចំណុចនេះ គឺជាប្រភេទនៃទ្រព្យនានាដែលជាវត្ថុស្ថិតក្នុងលក្ខខណ្ឌនៃកម្មវត្ថុ ៣ ប្រភេទគឺៈ

- **ទី១**. កម្មវត្ថុនៃការរឹបអូស៖ នេះគឺជាប្រភេទនានានៃទ្រព្យដែលជាឧបករណ៍នៃបទល្មើស ប៉ុន្តែទ្រព្យនេះស្ថិតក្នុងលក្ខខណ្ឌនៃការរឹបអូស (ស្មារតីក្រមព្រហ្មទណ្ឌ មាត្រា១៧៨, មាត្រា១៧៩, មាត្រា៦៥៣) ។
- **ទី២**. កម្មវត្ថុនៃការហាមប្រាម៖ នេះគឺជាប្រភេទនៃទ្រព្យនានាដែលជាកម្មវត្ថុនៃការហាមឃាត់ផ្សេងៗតាមរូបភាពដូចជា៖ ធ្វើបំលាស់ទី, មិនអនុញ្ញាតឱ្យម្ចាស់ដើមវិញ, បំផ្លាញចោលជាដើម (មើលស្មារតីក្រមព្រហ្មទណ្ឌតាមមាត្រា១៧៥, មាត្រា៤៨៨, មាត្រា៤៨៩, មាត្រា៤៩០, មាត្រា៥០៨...) ។
- **ទី៣**. កម្មវត្ថុនៃការអស់តម្លៃនេះជាប្រភេទនៃទ្រព្យទាំងឡាយដែលគ្មានតម្លៃក្នុងការប្រើប្រាស់ ហើយស្ថិតក្នុងការរង់ចាំនៃការបំផ្លាញចោល ឬផ្ទេរឱ្យមករដ្ឋជាដើម (ស្មារតីក្រមព្រហ្មទណ្ឌមាត្រា១៧៨, មាត្រា៤៩៣...)។ តាមស្មារតីក្រមព្រហ្មទណ្ឌមាត្រា១៧៨ ចែងថា "ការរឹបអូសកម្មសិទ្ធិ ការលក់ ការបំផ្លាញចោលវត្ថុរឹបអូសកាលបើការរឹបអូសក្លាយជាស្ថាពរ វត្ថុដែលត្រូវបានរឹបអូសនឹងក្លាយជាកម្មសិទ្ធិរបស់រដ្ឋលើកលែងតែបទបញ្ញត្តិដោយឡែកបានចែងអំពីការប្រគល់ផ្សេងទៀត"។

រដ្ឋអាចលក់ ឬបំផ្លាញចោលវត្ថុរឹបអូសនៅក្នុងទម្រង់ដែលមានចែងសម្រាប់ការលក់ទ្រព្យសម្បត្តិរបស់រដ្ឋ។ ច្បាប់អាចចែងអំពីការបំផ្លាញចោលនូវវត្ថុខ្លះផងដែរ។

កាលបើវត្ថុរឹបអូសមិនត្រូវបានចាប់យកទេ ហើយនឹងមិនអាចប្រគល់ឲ្យបានទេ នោះទណ្ឌិតត្រូវចេញសងនៃតម្លៃវត្ថុរឹបអូសនោះ។ មួយវិញទៀត ចំពោះតម្លៃនេះត្រូវកំណត់ដោយតុលាការ។ វិធានការដើម្បីប្រមូលប្រាក់នេះត្រូវធ្វើឡើងដូចក្នុងរឿងបង្ខំដល់រូបកាយដែរ។ ចំពោះមាត្រា១៧៩ ចែងថា "ការរឹបអូស និងសិទ្ធិតតិយជន៖

ការរឹបអូសត្រូវធ្វើទៅលើវត្ថុដូចខាងក្រោមនេះ៖

១. ឧបករណ៍ ឬសម្ភារៈ ឬវត្ថុអ្វីមួយដែលបានប្រើប្រាស់ក្នុងការប្រព្រឹត្តិបទល្មើស ឬដែលមានគោលដៅសម្រាប់ប្រព្រឹត្តិបទល្មើស។

២. វត្ថុ ឬមូលនិធិដែលជាកម្មវត្ថុនៃបទល្មើស។

៣. ផលទុន ឬទ្រព្យសម្បត្តិដែលជាផលកើតចេញពីបទល្មើស។

៤. ឧបភោគភណ្ឌ សម្ភារៈ និងចលនវត្ថុនៅទីកន្លែងដែលបទល្មើសបានកើតឡើង។

ប៉ុន្តែការរឹបអូសមិនអាចត្រូវប្រកាសបានទេ ប្រសិនបើការរឹបអូសនោះប៉ះពាល់ដល់ "សិទ្ធិរបស់តតិយជន"។

៥.២.២. ប្រភេទទ្រព្យដែលអាចប្រគល់វិញបាន

ចំណែកឯចំណុចនេះ គឺជាជាប្រភេទនៃទ្រព្យទាំងឡាយណាដែលគ្មានតម្លៃជាភស្តុតាងផង និងមានតម្លៃជាភស្តុតាងផង ប៉ុន្តែលក្ខខណ្ឌដោយឡែកខ្លះនៃប្រភេទទ្រព្យនេះអាចផ្តល់សិទ្ធិឲ្យសមត្ថកិច្ច ឬតុលាការប្រគល់ឲ្យម្ចាស់ដើមវិញបាន ទោះជារឿងក្តីនោះមិនទាន់ចប់ជាស្ថាពរក៏ដោយ។ ជាគោលការណ៍ ទ្រព្យទាំងនេះត្រូវស្ថិត

ក្នុងលក្ខខណ្ឌនៃកម្មសិទ្ធិជាក់លាក់មុនពេលការចាប់យកដោយសមត្ថកិច្ច។ ទ្រព្យទាំងនេះអាចជាវត្ថុដែលចាប់យក (គ្មានជាប់ពាក់ពន្ធ័នឹងបទល្មើស ឬជាវត្ថុដែលជាប់ពាក់ពន្ធ័នឹងបទល្មើសមានដូចជាសត្វគោ ក្របីក្នុងអំពើចោរកម្មជាដើម) ដោយស្ថាប័នមានសមត្ថកិច្ចក្នុងពេលបំពេញការងារទៅតាមសំណុំរឿង ហើយអាចប្រគល់ទៅម្ចាស់ដើមវិញបានតាំងពីដំណាក់កាលស៊ើបអង្កេតរហូតដល់ដំណាក់កាលជំនុំជម្រះ។ លក្ខខណ្ឌបែបនេះត្រូវបានចែងក្នុងក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ ដូចជាមាត្រា១១៩, មាត្រា១៦១, មាត្រា២៤៨, និងមាត្រា៣៥៤ ជាដើម។ មាត្រា១១៩ បានចែងថា "ព្រះរាជអាជ្ញាមានសមត្ថកិច្ចបង្គាប់ឲ្យប្រគល់វត្ថុដែលចាប់បាននៅក្នុងពេលស៊ើបអង្កេតទៅម្ចាស់ដើម ប្រសិនបើវត្ថុទាំងនោះពុំមានប្រយោជន៍សម្រាប់ការសំដែងការពិតទេ នោះហើយប្រសិនបើកម្មសិទ្ធិលើវត្ថុនោះគ្មានការជំទាស់អ្វីប្រាកដប្រជាទេ ។

ផ្សេងពីនេះ វត្ថុដែលមានគ្រោះថ្នាក់ចំពោះមនុស្ស ឬចំពោះទ្រព្យសម្បត្តិដូចជា៖ អាវុធ ឬសារធាតុផ្ទុះ ព្រមទាំងវត្ថុដែលត្រូវបានកាន់កាប់ដោយខុសច្បាប់មិនអាចប្រគល់ឲ្យវិញបានទេ។ វត្ថុទាំងនោះត្រូវរឹបអូសជាសម្បត្តិរបស់រដ្ឋ ឬត្រូវបំផ្លាញចោល។

ក្នុងករណីមិនព្រមប្រគល់ឲ្យវិញទេ អ្នកប្ដឹងអាចប្ដឹងតវ៉ាទៅអគ្គព្រះរាជអាជ្ញាបាន។ ព្រះរាជអាជ្ញា និងអគ្គព្រះរាជអាជ្ញាគ្មានសមត្ថកិច្ចក្នុងការប្រគល់ទេ កាលណាមានការចោទប្រកាន់ធ្វើឡើង នៅចំពោះមុខយុត្តាធិការស៊ើបសួរ ឬយុត្តាធិការជំនុំជម្រះ។

ចំពោះព្រះរាជអាជ្ញា និងអគ្គព្រះរាជអាជ្ញានៅតែមានសមត្ថកិច្ចកាលណាការស៊ើបសួរត្រូវបានបញ្ចប់ដោយសេចក្ដីសម្រេចលើកលែងចោទប្រកាន់ជាស្ថាពរ។

កថាខណ្ឌទី៦៖ សេចក្ដីសន្និដ្ឋានរបស់អ្នកជំនាញ ឬការវាយតម្លៃរបស់អ្នកជំនាញ

សេចក្ដីសន្និដ្ឋានរបស់អ្នកជំនាញ ច្បាប់នីតិវិធីបានចាត់ទុកជាប្រភេទមួយនៃភស្តុតាងនៅក្នុងសំណុំរឿងក្ដីរបស់តុលាការបានផងដែរ។

សេចក្ដីសន្និដ្ឋាន និងខ្លឹមសារនៃការបំភ្លឺនានារបស់អ្នកធ្វើកោសល្យវិច័យ ឬអ្នកជំនាញ គឺមានសារៈសំខាន់ខ្លាំង ដោយសារសេចក្ដីសន្និដ្ឋាន និងការបំភ្លឺបែបនេះគឺជាប្រភេទនៃភស្តុតាងផងដែរ។ ការបំភ្លឺរបស់អ្នកជំនាញហើយព័ត៌មានទាំងនេះ មាននៅក្នុងខ្លឹមសារនៃការធ្វើសេចក្ដីសន្និដ្ឋានរបស់គាត់ បន្ទាប់ពីបានធ្វើការសាកសួរសំណួរចម្លើយនានាទៅលើបុគ្គលផ្សេងៗរួចមក ជាពិសេសនោះ គឺព័ត៌មានបែបនេះមានគោលដៅបើកឲ្យឃើញនូវការពិត ឬក៏ចង្អុលនូវចំណុចជាក់លាក់ណាមួយ។

៦.១. កម្មវត្ថុនៃការបំភ្លឺ និងសេចក្ដីសន្និដ្ឋានរបស់អ្នកជំនាញ

ការបំភ្លឺរបស់អ្នកធ្វើកោសល្យវិច័យ និងសេចក្ដីសន្និដ្ឋានរបស់អ្នកជំនាញមានកម្មវត្ថុជាក់លាក់បំផុតដែលកម្មវត្ថុជាក់លាក់ នោះអាចចងអ្នកជំនាញតាមរយៈនៃការធ្វើសេចក្ដីសន្និដ្ឋានរបស់ពួកគាត់ជាមួយនឹងចំណុចនៃ

ការស្នើសុំរបស់ស្ថាប័នអង្កេត ឬតុលាការដែលជាមូលដ្ឋានគ្រឹះនៃព្រំដែនរបស់សេចក្តីសន្និដ្ឋាននោះ។ ដើម្បីវាយតម្លៃបានសមស្របទៅនឹងសេចក្តីសន្និដ្ឋានរបស់អ្នកជំនាញត្រូវមានលើកត្តា ២ ប្រភេទនេះ៖ អត្ថន័យនៃសេចក្តីសន្និដ្ឋាន និងប្រភេទនៃការធ្វើកោសល្យវិច័យ។

៦.១.១. អត្ថន័យនៃសេចក្តីសន្និដ្ឋាន

សេចក្តីសន្និដ្ឋានរបស់អ្នកធ្វើកោសល្យវិច័យ គឺជាខ្លឹមសារដែលបំភ្លឺឡើងតាមរយៈទិដ្ឋភាពសំណេរមួយដែលកើតចេញពីការសិក្សាស្រាវជ្រាវ និងការធ្វើសន្និដ្ឋានបូកសរុបអំពីការស្រាវជ្រាវនោះទៅតាមបញ្ហាណាមួយដែលបុគ្គលបានស្នើសុំក្នុងដំណើរការនៃនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ។

ជាគោលការណ៍រួម ច្បាប់នីតិវិធីបានកំណត់យកមូលដ្ឋានខ្លះៗក្នុងការចាត់ចែងនៃការធ្វើដំណើរការកោសល្យវិច័យនេះ ប៉ុន្តែក្នុងក្រុមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌកម្ពុជាមិនបានកំណត់អំពីកម្មវត្ថុជាក់លាក់ដែលត្រូវធ្វើកោសល្យវិច័យនោះទេ ដោយគ្រាន់តែប្រើប្រាស់ន័យទូលាយតែប៉ុណ្ណោះ។ ទោះបីជាច្បាប់នេះមិនបានកំណត់ប្រភេទកម្មវត្ថុជាក់លាក់យ៉ាងណាក្តី ក៏ទម្លាប់នៃការអនុវត្តនៅក្នុងការប្រតិបត្តិជាក់ស្តែងទៅកម្មវត្ថុនៃការធ្វើកោសល្យវិច័យមិនត្រូវបានរារាំងដែរ ដោយសារតែច្បាប់នីតិវិធីបានផ្តល់សិទ្ធិធំធេងដល់អ្នកអនុវត្តច្បាប់ជាអ្នកសម្រេចអំពីកិច្ចនៃចំណាត់ការនេះ។ ដើម្បីមានមូលដ្ឋានក្នុងការចាត់ចែងអំពីការធ្វើកោសល្យវិច័យ អ្នកស៊ើបអង្កេត ព្រះរាជអាជ្ញា ឬចៅក្រមដែលកំពុងចាត់ការសំណុំរឿងនោះត្រូវយល់ដឹងអំពីសញ្ញាណនានានៃកម្មវត្ថុ ក្នុងការធ្វើកោសល្យវិច័យចំពោះបញ្ហាជាក់លាក់ណាមួយ។ ប្រភេទនៃកម្មវត្ថុដែលធ្វើមូលដ្ឋានសំខាន់ៗដែលពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការធ្វើកោសល្យវិច័យនោះមានច្រើនប្រភេទដូចជា៖

- **ទី១**. អំពីមូលហេតុនៃមរណភាព៖ ចំណុចនេះមានន័យថារាល់មរណភាពដែលកើតឡើងចំពោះមនុស្សទោះជាក្នុងករណីណាក៏ដោយត្រូវតែមានលិខិតបញ្ជាក់ដោយស្ថាប័នជំនាញមិនអាចខ្វះបានឡើយអំពី "**មូលហេតុនៃមរណភាព**" នោះ។ គ្រប់របកគំហើញនៃសាកសពត្រូវតែធ្វើកោសល្យវិច័យដោយមិនអាចខ្វះបានឡើយ។
- **ទី២**.អំពីការប៉ះពាល់សុខភាព៖ គឺជាការពិនិត្យអំពីលក្ខណៈនៃសភាវៈនានា និងការធ្វើការប៉ាន់ប្រមាណអំពីកម្រិតនៃព្យសនៈកម្មដែលធ្វើឲ្យប៉ះពាល់ដល់សុខភាពមនុស្ស សត្វ ឬរុក្ខជាតិ មានន័យថានៅក្នុងករណីដែលមានការប៉ះពាល់ដល់សុខភាពរបស់មនុស្ស ទោះបីតាមផ្លូវកាយក្តី ឬផ្លូវចិត្តក្តីត្រូវតែមានការវាស់វែងនូវកម្រិតនៃ "ព្យសនៈកម្ម" នោះដូចជា៖ ពិការមួយជីវិត បាត់បង់កម្លាំង ពលកម្ម ឬស្មារតីជាដើម។ ចំពោះជីវិតសត្វ រុក្ខជាតិ ឬសម្ភារៈផ្សេងៗវិញក៏តម្រូវឲ្យដឹងអំពីផលប៉ះពាល់ដែលកើតចេញពីអំពើល្មើសណាមួយនោះដែរ ដោយទាមទារនូវការប៉ាន់ប្រមាណជាក់លាក់ណាមួយ ដើម្បីផ្តល់ភាពងាយស្រួលដល់ការសម្រេចអំពីការទូទាត់នានា និងកម្រិតទណ្ឌកម្មអំពីតុលាការ។

- **ទី៣**. អំពីពាគសញ្ញានៃជនល្មើស៖ ចំណុចនេះជាការបង្ហាញអំពីលក្ខណៈសម្បត្តិផ្នែកផ្លូវចិត្ត និងផ្លូវកាយរបស់បុគ្គលនានាដែលជាប់ពាក់ព័ន្ធនឹងអំពើល្មើសមានដូចជា ជនសង្ស័យ, ជនជាប់ចោទនៅក្នុងពេលដែលយើងមានការសង្ស័យចំពោះសមត្ថភាព និងការទទួលខុសត្រូវរបស់ពួកគេអំពីសិទ្ធិការពារខ្លួនដោយខ្លួនឯង ដើម្បីជាផលប្រយោជន៍ច្បាប់ក្នុងដំណើរការនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ។
- **ទី៤**. អំពីពាគសញ្ញាជនរងគ្រោះ៖ ចំណុចនេះគឺជាការបង្ហាញអំពីលក្ខណៈសម្បត្តិផ្នែកផ្លូវចិត្ត និងផ្លូវកាយរបស់ជនរងគ្រោះនៅពេលដែលមានការសង្ស័យ ចំពោះសមត្ថភាពនៃការទទួលអារម្មណ៍ដឹងទៅលើខណៈនានាទាំងនោះមានអត្ថន័យសម្រាប់រឿងក្តីព្រហ្មទណ្ឌ ហើយផ្តល់នូវការបំភ្លឺដ៏ត្រឹមត្រូវបំផុត។
- **ទី៥**. អំពីការពិនិត្យវ័យ៖ នេះជាការពិតទៅលើអាយុរបស់ជនសង្ស័យ, ជនជាប់ចោទ, ជនរងគ្រោះ កាលណាអាយុនេះវាមានអត្ថន័យសម្រាប់រឿងក្តីព្រហ្មទណ្ឌ (អាចជនល្មើសមានមាឌធំតែអាយុតិច ឬក៏អាចមានមាឌតូចតែអាយុច្រើនជាដើម និងករណីជនល្មើសជាអនីតិជន) ដែលជាហេតុធ្វើការរួចជាស្រេចឲ្យការសម្រេចចិត្តមានភាពមិនច្បាស់លាស់។ ការខ្វះអត្តសញ្ញាណបែបនេះជាមូលហេតុនៃការសង្ស័យ ហើយដើម្បីជម្នះនូវឧបសគ្គនេះគឺតម្រូវឲ្យមានការធ្វើកោសល្យវិច័យជាចាំបាច់។

៦.១.២. ប្រភេទនៃការធ្វើកោសល្យវិច័យ

ការធ្វើកោសល្យវិច័យត្រូវបានរៀបចំឡើងទៅតាមប្រភេទផ្សេងៗពីគ្នាដោយអាស្រ័យទៅលើនឹងទំហំនៃកម្មវត្ថុដែលតម្រូវឲ្យធ្វើកោសល្យវិច័យ។

ជាធម្មតា គេអាចសង្កេតឃើញការធ្វើកោសល្យវិច័យបែបតុលាការប្រព្រឹត្តទៅតាមមធ្យោបាយជាច្រើនប្រភេទ ដោយអាស្រ័យទៅនឹងទំហំនៃកម្មវត្ថុ ក្នុងការធ្វើកោសល្យវិច័យបែបតុលាការប្រព្រឹត្តទៅតាមមធ្យោបាយជាច្រើនប្រភេទ ហើយដោយអាស្រ័យទៅនឹងទំហំនៃកម្មវត្ថុក្នុងការធ្វើកោសល្យវិច័យចំពោះបញ្ហាណាមួយនោះ។ មធ្យោបាយរួមមាន៖

- **ទី១**. ឯកាធិភាពនៃទេសកម្ម៖ ជាការបង្កើតគណៈកម្មការកោសល្យវិច័យបែបតុលាការដោយមានអ្នកជំនាញ (Expert) ចាប់ពីពីរនាក់ឡើងទៅ តែកម្មវត្ថុនៃការធ្វើកោសល្យវិច័យនេះស្ថិតក្នុងរង្វង់នៃឯកទេសកម្មតែមួយប៉ុណ្ណោះ។ **ឧទាហរណ៍**៖ ការធ្វើកោសល្យវិច័យទៅលើ "ពាគចិត្ត" ត្រូវមាន "អ្នកឯកទេសកម្មខាងផ្លូវចិត្ត ពោលគឺជាអ្នកជំនាញខាងឯកទេសកម្មដូចគ្នា"។
- **ទី២**. ពហុនៃឯកទេសកម្ម៖ ជាពហុកោសល្យដោយសកម្មភាពនៃការធ្វើកោសល្យវិច័យបែបនេះតម្រូវឲ្យមានការចូលរួមពីអ្នកជំនាញ (Expert) ជាច្រើននាក់ ដោយមានឯកទេសកម្មផ្សេងៗគ្នា (Specialist)។ **ឧទាហរណ៍**៖ ការធ្វើកោសល្យវិច័យលើកម្លាំងផ្ទុះគ្រាប់ផ្លោងដោយភាវរករ ត្រូវមានការ

ចូលរួមពីនាក់ជំនាញច្រើនដូចជា៖ ខាងអាវុធជាតិផ្ទុះ, ខាងគីមី (វិសេរ), ខាងយុទ្ធសាស្ត្រប្រយុទ្ធ, ខាងដានវិទ្យា។ ល។

- **ទី៣**. កោសល្យវិច័យបំពេញបន្ថែម៖ ជាការធ្វើកោសល្យវិច័យដែលចាត់តាំងឡើងនៅពេលដែលលទ្ធផលនៃការធ្វើកោសល្យវិច័យពីមុនមិនមានភាពច្បាស់លាស់ គ្រប់គ្រាន់រួមទាំងនៅពេលដែលមានលេចឡើងនូវបញ្ហាថ្មីៗ ដែលទាក់ទិនទៅនឹងការស៊ើបអង្កេតទៅលើខណៈនានានៃរឿងក្តីព្រហ្មទណ្ឌណាមួយ។
- **ទី៤**. ប្រតិកោសល្យវិច័យ៖ ជាការធ្វើកោសល្យវិច័យបែបតុលាការដែលមានការចាត់តាំងឲ្យធ្វើឡើងវិញ នៅពេលមានការលេចឡើងនៅពេលមានការលេចឡើងនូវការសង្ស័យចំពោះសុពលភាពនៃលទ្ធផលរបស់អ្នកជំនាញ ឬមានការប្រឈមគ្នានៅក្នុងការយល់ឃើញផ្សេងៗពីគ្នារបស់អ្នកជំនាញ ឬក៏មានការប្រឈមគ្នានៅក្នុងការយល់ឃើញផ្សេងៗពីគ្នារបស់អ្នកជំនាញអំពីកោសល្យវិច័យដែលបានធ្វើកន្លងមកនោះ។ **ឧទាហរណ៍**៖ សាកសពមួយដែលបានធ្វើកោសល្យវិច័យសន្និដ្ឋានដោយអ្នកជំនាញ ស្លាប់ដោយការធ្វើអត្តឃាដតាមមធ្យោបាយផឹកថ្នាំសម្លាប់សត្វល្អិត ប៉ុន្តែនៅទីតាំងកើតហេតុ បែរមានភេសជ្ជៈដែលមានលាយជាតិគីមីខុសពីថ្នាំសម្លាប់សត្វល្អិត។ ភស្តុតាងទាំងពីរនេះត្រូវធ្វើកោសល្យវិច័យឡើងវិញដែលពាក់ព័ន្ធទៅនឹងមរណភាពនៃសព។

កថាខណ្ឌទី៧៖ កំណត់ហេតុអង្កេត និងឯកសារសំណេរផ្សេងៗ

៧.១. កំណត់ហេតុអង្កេត

- កំណត់ហេតុអង្កេត គឺជាឯកសារនៃទម្រង់ពិសេសដែលកត់ត្រាបាននូវគុណសម្បត្តិ និងលក្ខខណ្ឌផ្សេងៗទៅលើវត្ថុដទៃដែលជាកម្មវត្ថុនៃការស៊ើបអង្កេតមានដូចជា៖ អគារ ឬទីតាំងដែលត្រូវបានធ្វើការស៊ើបអង្កេតដោយតុលាការ ឬចៅក្រមអយ្យការ។ កំណត់ហេតុនេះទៀតសោត មានការគ្របដណ្តប់ទៅលើវត្ថុផង និងការសួរចម្លើយផងនៅក្នុងពេលធ្វើការស៊ើបអង្កេតទៅលើសំណុំរឿងក្តីព្រហ្មទណ្ឌ។[52]
- កំណត់ហេតុអង្កេត គឺជាភស្តុតាងមួយប្រភេទដែលកំណត់យកបាននូវអត្ថិភាពសម្រាប់កិច្ចការងារអង្គហេតុ ដោយភស្តុតាងប្រភេទបែបនេះបានកកើតនាពេលធ្វើការអង្កេតនាទីតាំងប្រព្រឹត្តិបទល្មើស។ ជាការពិតណាស់ នៅក្នុងកំណត់ហេតុអាចត្រូវបានផ្តល់ព័ត៌មានឲ្យយើងបានដឹងថា ទីតាំងនោះបានស្ថិតនៅក្នុងស្ថានភាពណាមួយ ដោយត្រូវបានរកឃើញនូវវត្ថុផ្សេងៗ និងស្លាកស្នាមនានាជាដើម។ គ្រប់អ្វីៗដែលបានរកឃើញដូចមានកត់ត្រានៅក្នុងកំណត់ហេតុទាំងនេះ បង្កើតបាននូវខ្លឹមសារជាសក្ខីកម្មមួយ

[52] មាត្រា១១៣, និងមាត្រា១១៥ នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ ឆ្នាំ២០០៧

នៃកំណត់ហេតុអង្កេត។ ព័ត៌មានដែលបង្កើតបាន ជាទឡ្ហីកម្មនៃអង្គហេតុតាមរយៈនៃកំណត់ហេតុអង្កេតបានចងជាអត្ថន័យនៃខណៈនានារបស់អង្គហេតុទៅនឹងការអនុវត្តរបស់អ្នកស៊ើបអង្កេត ចំពោះនីតិវិធីដែលមានបញ្ញត្តិដោយច្បាប់។

៧.២. ឯកសារសំណេរផ្សេងៗ

- ឯកសារសំណេរផ្សេងៗ គឺជាភស្តុតាងដ៏ចាំបាច់ផងដែរ ដោយសារតែភស្តុតាងប្រភេទបែបនេះគឺជាឯកសារ ទាំងឡាយណាដែលបានបញ្ជាក់បាននូវខណៈមួយ ដោយខណៈនោះវាមានអត្ថន័យសម្រាប់កិច្ចការអង្គហេតុ។ ឯកសារទាំងនេះមានដូចជា៖ លិខិតបញ្ជាក់ផ្សេងៗរបស់ស្ថាប័ននានាដែលមានលក្ខណៈបញ្ជាក់ទៅលើជនជាប់ចោទ ឬជាលិខិតផ្សេងៗទៀតដែលពាក់ព័ន្ធទៅនឹងអត្តចរិករបស់ជនល្មើសដូចជាអត្តសញ្ញាណកម្មនានាជាដើម។ តាមខ្លឹមសារចំពោះឯកសារសំណេរដែលមានតម្លៃជាភស្តុតាងនៅក្នុងសំណុំរឿងព្រហ្មទណ្ឌ វាមានមានភាពរឹងមាំ និងសំខាន់ខ្លាំងណាស់ប្រសិនបើឯកសារនៃសំណេរនេះមានអត្ថន័យដូចជាភស្តុតាង។
- ឯកសារសំណេរនានាអាចជាភស្តុតាងវត្ថុសំខាន់ផងដែរ កាលឯកសារទាំងនេះត្រូវបានបញ្ជាក់នៅក្នុងខ្លឹមសារច្បាស់លាស់ដូចដែលបានរៀបរាប់អំពី ភស្តុតាងជាវត្ថុពីព្រោះថាឯកសារទុកជាប្រភេទនៃវត្ថុ។ ប៉ុន្តែ ទោះឯកសារសំណេរនានានេះវិញ ដែលតំណាងឱ្យប្រភេទឯករាជ្យនៃភស្តុតាងដោយខ្លួនឯង តែមិនមែនជាភស្តុតាងវត្ថុនោះឡើយ ពោលគឺឯកសារសំណេរនេះជាប្រភេទភស្តុតាងមួយទៀត ដោយឯកឯងមិនស្ថិតក្រោមឥទ្ធិពលនៃប្រភេទភស្តុតាងផ្សេងទៀតនោះទេ។ មានន័យថា ការសិក្សាឯកសារសំណេរនានាមិនអាចជាប្រភេទភស្តុតាងវត្ថុបានទេ ប៉ុន្តែវាជាប្រភេទភស្តុតាងឯករាជ្យដាច់ដោយឡែកមួយពីព្រោះសំណេរទាំងឡាយដែលមាននៅលើឯកសារនេះឯងអត្ថន័យដោយផ្ទាល់ចំពោះអង្គហេតុតាមរយៈនៃអត្ថបទដែលបានសរសេរឡើង ពោលគឺមិនមែនស្តែងតាមរយៈខណៈ និងឯកសារនោះទេ តែស្តែងតាមការអធិប្បាយនៅក្នុងអត្ថបទ។

ជំពូកទី២
នីតិវិធីនៃការប្រមូលភស្តុតាង
និង ការបង្ហាញភស្តុតាង

ជំពូកទី២
នីតិវិធីនៃការប្រមូលភស្តុតាង និងការបង្ហាញភស្តុតាង

ផ្នែកទី១៖ ការស៊ើបអង្កេតស្រាវជ្រាវភស្តុតាង

កថាខណ្ឌទី១៖ ការស៊ើបអង្កេតដោយមន្ត្រីនគរបាលយុត្តិធម៌

១.១. ការស៊ើបអង្កេតបទល្មើសជាក់ស្តែង

មន្ត្រីនគរបាលយុត្តិធម៌ជាជំនួយរបស់អំណាចតុលាការ មន្ត្រីនគរបាលយុត្តិធម៌មានភារកិច្ចធ្វើការត្រួតពិនិត្យបទឧក្រិដ្ឋ បទមជ្ឈិម និងបទលហុ ដើម្បីកំណត់អត្តសញ្ញាណ និងចាប់ជនល្មើស ព្រមទាំងប្រមូលភស្តុតាងទុកជូនតុលាការ។ ត្រូវបានចាត់ទុកថាជាបទឧក្រិដ្ឋ ឬបទមជ្ឈិមជាក់ស្តែង កាលណានៅក្រោយពេលមានបទល្មើស ជនដែលគេសង្ស័យត្រូវបានសាធារណជនដេញប្រដាប់ប្រភីង ឬបុគ្គលដែលត្រូវបានគេរកឃើញមានវត្ថុ ឬមានស្លាកស្នាម ឬតម្រុយច្បាស់លាស់ ហើយស៊ីសង្វាក់ផ្សេងទៀត ដែលនាំឱ្យគេសន្និដ្ឋានបានថា បុគ្គលនោះបានប្រព្រឹត្ត ឬបានចូលរួមប្រព្រឹត្តបទល្មើស។

មន្ត្រីនគរបាលយុត្តិធម៌ដែលបានទទួលពាក្យបណ្តឹងរបស់ជនរងគ្រោះ ឬពីតតិយជនណាក៏ដោយត្រូវតែបើកការស៊ើបអង្កេតភ្លាមៗ ឬបញ្ជូនកំណត់ហេតុស្តីពីការដាក់ពាក្យបណ្តឹងនោះទៅព្រះរាជអាជ្ញាដើម្បីចាត់ការបន្តទៅតាមនីតិវិធី។ មុននឹងធ្វើការស៊ើបអង្កេតមន្ត្រីនគរបាលយុត្តិធម៌ អាចសុំសេចក្តីណែនាំពីព្រះរាជអាជ្ញាជាមុនសិន។ ចំពោះបណ្តឹងបរិហារដែលមានបង្ហាញមូលហេតុជាក់លាក់សមហេតុផលនោះ មន្ត្រីនគរបាលយុត្តិធម៌ត្រូវជូនដំណឹងដល់ព្រះរាជអាជ្ញា និងទទួលការណែនាំ។

នៅក្នុងការស៊ើបអង្កេតបទល្មើសជាក់ស្តែង ករណីបទល្មើសឧក្រិដ្ឋ ឬបទមជ្ឈិមជាក់ស្តែង មន្ត្រីនគរបាលយុត្តិធម៌មានកាតព្វកិច្ចរាយការណ៍ជូនព្រះរាជអាជ្ញាភ្លាម ដើម្បីចុះទៅកាន់ទីកន្លែងកើតហេតុ និងធ្វើការពិនិត្យបទល្មើស និងធានារ៉ាប់រងរក្សាទុកនូវតម្រុយនៃភស្តុតាងទាំងឡាយណាដែលអាចងាយបាត់បង់ និងអាចចាប់យកវត្ថុតាង។[53]

១.១.១. ការចុះទៅកាន់ទីកន្លែងកើតហេតុ

ការចុះទៅកាន់ទីកន្លែងកើតហេតុ ក្នុងករណីនេះ មន្ត្រីនគរបាលយុត្តិធម៌ត្រូវចុះទៅកាន់ទីកន្លែងកើតហេតុផ្ទាល់តែម្តង សម្រាប់កិច្ចមួយចំនួនដែលមន្ត្រីនគរបាលយុត្តិធម៌ត្រូវបំពេញរួមមាន៖

- ឡោមព័ទ្ធទីកន្លែងកើតហេតុ
- អង្កេតពិពណ៌នា ធ្វើកំណត់ហេតុ និងពិនិត្យកន្លែងកើតហេតុ ផ្តិតយករូបភាពគ្រប់ចំណុច

[53] មាត្រា ៨៩ នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ ឆ្នាំ២០០៧

- សាកស្សួរសាក្សី (បើមាន)
- ការពារភស្តុតាងដើម្បីប្រមូលឱ្យអស់ (ចៀសវាងធ្វើឲ្យមានការខូចខាត ត្រូវមានការប្រុងប្រយ័ត្ន និងមានពាក់ស្រោមដៃការពារ)
- ឃាត់ខ្លួនជនសង្ស័យ ប្រសិនបើមាននៅនឹងកន្លែងកើតហេតុ
- សួរចម្លើយជនសង្ស័យ
- ធ្វើកំណត់ហេតុអំពីការស៊ើបអង្កេត។

១.១.២. ការធ្វើកំណត់ហេតុរបស់មន្ត្រីនគរបាលយុត្តិធម៌

ការធ្វើកំណត់ហេតុស្រាវជ្រាវ និងការពិនិត្យរបស់មន្ត្រីនគរបាលយុត្តិធម៌ត្រូវបានបែងចែកដូចតទៅៈ

- កំណត់ហេតុពិនិត្យកន្លែងកើតហេតុ ត្រូវកត់ត្រានូវព័ត៌មានផ្សេងៗ ហើយពិនិត្យថាកន្លែងកើតហេតុបានរក្សានូវស្ថានភាពដើម ឬមានការប្រែប្រួល ប្រសិនបើមានការប្រែប្រួលត្រូវកត់ត្រាថា តើមានការប្រែប្រួលនូវចំណុចណាខ្លះ? ការកត់ត្រានូវបរិយាកាសអាកាសធាតុ ពេលវេលានៃការពិនិត្យ វត្តមានអ្នកដែលចូលរួមពិនិត្យ ព្រមទាំងធ្វើការពិនិត្យដោយយកចិត្តទុកដាក់គ្រប់សកម្មភាពទាំងអស់ដែលបានកើតឡើងនៅកន្លែងកើតហេតុ ។
- កំណត់ហេតុពិនិត្យសាកសព ត្រូវពិនិត្យឲ្យបានសព្វគ្រប់លើរាងកាយរបស់សាកសព ពិនិត្យស្លាកស្នាមសាកសព ឆែកឆេរសម្លៀកបំពាក់សាកសព ព្រមទាំងធ្វើកំណត់ហេតុដកហូត បើមានលទ្ធភាពត្រូវធ្វើការប៉ាន់ស្មានថាសាកសពស្លាប់នៅពេលណា និងមូលហេតុអ្វី ?
- កំណត់ហេតុពិនិត្យរបួសស្នាមជនរងគ្រោះ ឬជនសង្ស័យ គូសគំនូសប្លង់នៅនឹងកន្លែងកើតហេតុ
- ផ្តិតយករូបភាព ត្រូវថតយកគ្រប់ទិដ្ឋភាពគ្រប់កន្លែងកើតហេតុ ពិសេសគឺសាកសព របួស ស្នាមសាកសពទាំងមូលមុនរំកិល និងក្រោយរំកិល។

កំណត់ហេតុស្តីពីការស្រាវជ្រាវ ជារបាយការណ៍សរុបរបស់មន្ត្រីនគរបាលយុត្តិធម៌ផ្ញើជូនព្រះរាជអាជ្ញ គឺជាការរៀបរាប់អំពីដំណើរនៃការស៊ើបអង្កេតដែលមានទម្រង់ដូចជា អង្គហេតុ ចម្លើយជនរងគ្រោះ កំណត់ហេតុផ្សេងៗ សេចក្តីសន្និដ្ឋានរបស់អ្នកជំនាញផ្សេងៗ វត្ថុតាង សំណុំពាក្យបណ្តឹង។

១.១.៣. វិធានការស៊ើបអង្កេតបទល្មើសជាក់ស្តែង

ក. វិធានការណ៍ទាក់ទងនឹងការឆែកឆេរ

មន្ត្រីនគរបាលយុត្តិធម៌ អាចធ្វើការឆែកឆេរក្នុងករណីបទល្មើសជាក់ស្តែង ដែលត្រូវមានការអនុញ្ញាតពីព្រះរាជអាជ្ញា ទោះបីជាការអនុញ្ញាតនោះដោយផ្ទាល់មាត់ក៏ដោយ។ ការឆែកឆេរត្រូវធ្វើកំណត់ហេតុជានិច្ច។[54]

[54] មាត្រា ៩១ នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ ឆ្នាំ២០០៧

ខ. ការបិទស្លាកបោះត្រាលើវត្ថុតាង

ក្នុងករណីនេះមន្ត្រីនគរបាលយុត្តិធម៌នឹងចាប់យកវត្ថុតាងបានត្រូវធ្វើកំណត់ហេតុ ក្រោយបានបង្ហាញដល់អ្នកកាន់កាប់ទីកន្លែងវត្ថុតាងត្រូវតែធ្វើការវេចខ្ចប់ និងបិទស្លាកបោះត្រាលើកញ្ចប់វត្ថុតាង បន្ទាប់មកត្រូវធ្វើបញ្ជីសារពើភ័ណ្ឌនៃវត្ថុដែលបានចាប់យកទាំងនោះ។ កំណត់ហេតុនៃការចាប់យកត្រូវមានការចុះហត្ថលេខា ឬផ្តិតមេដៃពីម្ចាស់ទីកន្លែង ឬសាក្សី ២ (ពីរ) នាក់។

គ. កំណត់ហេតុលើការស្តាប់ចម្លើយ

ការសួរចម្លើយជនសង្ស័យ ត្រូវធ្វើកំណត់ហេតុជានិច្ច។[55] ក្នុងការសួរចម្លើយជនសង្ស័យ ទាមទារឱ្យទទួលបានព័ត៌មានទាំងឡាយ ដែលជននោះបានប្រព្រឹត្តពីដំណើររឿងទាំងឡាយ ទាំងមុនពេលកើតហេតុ ពេលកើតហេតុ និងក្រោយពេលកើតហេតុ ព្រមទាំងរឿងរ៉ាវនានាផ្សេងៗទៀត ដែលទាក់ទងទៅនឹងការស៊ើបអង្កេត។ ការស្តាប់ចម្លើយជនសង្ស័យត្រូវផ្ទៀងផ្ទាត់ទៅនឹងបទល្មើសព្រមទាំងវត្ថុតាងផ្សេងៗទៀតផងដែរ ជាពិសេសទាក់ទងទៅនឹងអង្គហេតុដែលមិនប្រែប្រួល។

ឃ. ការស្តាប់ចម្លើយជនរងគ្រោះ ឬដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី

ការស្តាប់ចម្លើយរបស់ជនរងគ្រោះ ត្រូវធ្វើការផ្ទៀងផ្ទាត់ទៅនឹងគោលការណ៍មួយចំនួន ដែលទាក់ទងទៅនឹងធាតុផ្សំនៃបទល្មើស ភស្តុតាងផ្សេងៗ និងអង្គហេតុដែលមិនប្រែប្រួល។ សម្រាប់អង្គហេតុមួយចំនួន ជនរងគ្រោះបានបាត់បង់ជីវិត និងខ្លះទៀតជនរងគ្រោះជាអនីតិជន តែទោះជាយ៉ាងណាការស្តាប់ចម្លើយរបស់ជនរងគ្រោះចាំបាច់ត្រូវតែធ្វើ។ ក្នុងករណីនេះប្រសិនបើជងរងគ្រោះស្លាប់ ឬក៏ជាអត្តជនត្រូវស្តាប់ចម្លើយ សិទ្ធិរបស់ជនរងគ្រោះសម្រាប់អនីតិជនវិញក៏ដូចគ្នាដែរ ប៉ុន្តែប្រសិនបើជនរងគ្រោះមានការយល់ដឹងក៏អាចទទួលយកបានដែរ។

ង. ការស្តាប់ចម្លើយសាក្សី

សាក្សីនៅក្នុងរឿងបទល្មើសរួមមាន៖

- សាក្សីដោយផ្ទាល់៖ ជាសាក្សីដែលបានដឹងឮ និងបានឃើញនូវព្រឹត្តិការណ៍នៃបទល្មើសផ្ទាល់
- សាក្សីដោយប្រយោល៖ ជាសាក្សីដែលបានដឹងឮ និងបានឃើញត្រឹមកាលៈទេសៈនៃបទល្មើស
- សាក្សីបន្ទាប់បន្សំ៖ ជាសាក្សីដែលបានដឹងឮ តៗគ្នា
- សាក្សីជាអ្នកជំនាញ។

ការស្តាប់ចម្លើយសាក្សីត្រូវតែទទួលបាននូវព័ត៌មាន ព្រមទាំងធ្វើការផ្ទៀងផ្ទាត់ជាមួយនឹងកំណត់ហេតុសួរចម្លើយរបស់ជនសង្ស័យ និងកំណត់ហេតុសួរចម្លើយជនរងគ្រោះផងដែរ។ រាល់ការស្តាប់ចម្លើយសាក្សីត្រូវតែធ្វើកំណត់ហេតុ។

[55] មាត្រា ៩៣ នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ ឆ្នាំ២០០៧

ច. ការត្រួតពិនិត្យខាងផ្នែកបច្ចេកទេស ឬវិទ្យាសាស្ត្រ

ប្រសិនបើមានតម្រូវការត្រួតពិនិត្យខាងផ្នែកបច្ចេកទេស វិទ្យាសាស្រ្តដែលមិនអាចបង្អង់បានដឹងឮ និងបានឃើញមន្ត្រីនគរបាលយុត្តិធម៌អាចពឹងបុគ្គលគ្រប់រូបដែលមានជំនាញទោះបីជាបុគ្គលនោះមិនបានចុះបញ្ជីឈ្មោះនៅក្នុងបញ្ជីអ្នកជំនាញថ្នាក់ជាតិក៏ដោយ [56] ។

ឆ. ការបញ្ជូនកំណត់ហេតុទៅព្រះរាជអាជ្ញា

ក្រោយពីបានបញ្ចប់ការស៊ើបអង្កេត មន្ត្រីនគរបាលយុត្តិធម៌ត្រូវធ្វើរបាយការណ៍សំយោគ និងធ្វើរបាយការណ៍បញ្ជូនកំណត់ហេតុទាំងអស់ ព្រមទាំងវត្ថុតាង និងជនសង្ស័យទៅកាន់ព្រះរាជអាជ្ញាដើម្បីសម្រេចពីការធ្វើបណ្តឹងអាជ្ញា [57] ។

១.២. ការស៊ើបអង្កេតបឋមដោយមន្ត្រីនគរបាលយុត្តិធម៌

មន្ត្រីនគរបាលយុត្តិធម៌អាចធ្វើការស៊ើបអង្កេតបឋមដោយខ្លួនឯងបាន ឬតាមការចាត់តាំងរបស់ព្រះរាជអាជ្ញា។ ចំពោះនីតិវិធីស៊ើបអង្កេតបឋម មានលក្ខណៈដូចគ្នាទៅនឹងនីតិវិធីស៊ើបអង្កេតបទល្មើសជាក់ស្តែងដែរ លើកលែងតែចំណុចមួយចំនួនដែលរួមមានដូចខាងក្រោម៖

- ការឆែកឆេរ (មាត្រា ១១៣ នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ)
- បទបញ្ជារឱ្យចូលខ្លួន (មាត្រា ១១៤ នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ)
- ការឃាត់ខ្លួនជនសង្ស័យ (មាត្រា ១១៦ នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ)

១.២.១. កំណត់ហេតុ ឬរបាយការណ៍របស់មន្ត្រីនគរបាលយុត្តិធម៌

កំណត់ហេតុថា លិខិតជាលាយលក្សណ៍អក្សរដែលបានកត់ត្រានូវការពិនិត្យ និងលទ្ធផលនៃការស្រាវជ្រាវ។

កំណត់ហេតុត្រូវមានការចុះហត្ថលេខា ឬផ្តិតមេដាយរបស់អ្នកដែលត្រូវធ្វើកំណត់ហេតុ និងអ្នកចូលរួមត្រូវមានការចុះកាលបរិច្ឆេទឱ្យបានត្រឹមត្រូវ និងច្បាស់លាស់ ហើយត្រូវចៀសវាងនូវការ ឆូត លុប ឬការបន្ថែមបន្ថយពាក្យ។ ប្រសិនបើមានការឆូត លុប ឬបន្ថែមបន្ថយពាក្យ ឬសេចក្តីអ្វីមួយត្រូវចុះនិទ្ទេសបញ្ជាក់ឱ្យបានច្បាស់លាស់ ដោយមានការចុះហត្ថលេខាទទួលយល់ព្រមពីអ្នកសួរ អ្នកឆ្លើយ និងអ្នកធ្វើកំណត់ហេតុ។

មាត្រា ៧១, ៧២, ៩០, ៩៣, ៩៧, ១១៥, ១៧៨, ១៨៤ នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ បានបញ្ញត្តិទាក់ទងនឹងការធ្វើកំណត់ហេតុរបស់មន្ត្រីនគរបាលយុត្តិធម៌។

[56] មាត្រា ៩៥ នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ ឆ្នាំ២០០៧

[57] មាត្រា ១០៧ នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ ឆ្នាំ២០០៧

១.២.២. តម្លៃកំណត់ហេតុ ឬរបាយការណ៍របស់មន្ត្រីនគរបាលយុត្តិធម៌

កំណត់ហេតុ ឬរបាយការណ៍របស់មន្ត្រីនគរបាលយុត្តិធម៌ មិនមែនជាមូលដ្ឋាននៃការចោទប្រកាន់ទេ។ កំណត់ហេតុនេះគ្រាន់តែផ្តល់នូវធាតុផ្សំទាំងឡាយនៃបទល្មើសសម្រាប់ធ្វើជាមូលវិចារណ៍របស់ព្រះរាជអាជ្ញា ឬចៅក្រមតែប៉ុណ្ណោះ។ កំណត់ហេតុ ឬរបាយការណ៍របស់មន្ត្រីនគរបាលយុត្តិធម៌ត្រូវទុកជាបន្ទាល់ (ឯកសារដើម) មានន័យថាត្រូវចាត់ទុកជាឯកសារដែលត្រូវជឿរហូតដល់មានភស្តុតាងផ្ទុយ។

ភស្តុតាងអាចដាក់ជូនមកចៅក្រមដោយសេរី តាមគ្រប់មធ្យោបាយដែលស្របតាមច្បាប់។ កំណត់ហេតុ ឬរបាយការណ៍របស់មន្ត្រីនគរបាលយុត្តិធម៌ កាលបើបានបំពេញគ្រប់ធាតុផ្សំនៃបទល្មើសដែលធ្វើឲ្យព្រះរាជអាជ្ញាអាចធ្វើការចោទប្រកាន់ទៅលើជនសង្ស័យបាន នោះមន្ត្រីនគរបាលយុត្តិធម៌ត្រូវធ្វើរបាយការណ៍សំយោគមួយសន្និដ្ឋានទៅលើរឿងក្តីនោះ ហើយភ្ជាប់ជាមួយសំណុំរឿងបញ្ជូនទៅការិយាល័យអយ្យការដើម្បីធ្វើការចោទប្រកាន់។

ក្នុងករណីណាក៏ដោយ មន្ត្រីនគរបាលយុត្តិធម៌មិនមានសិទ្ធិតម្កល់រឿងទុកឥតចាត់ការនូវបណ្តឹងអាជ្ញាដែលខ្លួនបានទទួលឡើយ ទោះបីមានការសម្រុះសម្រួលព្រមព្រៀងគ្នាហើយក៏ដោយ គឺត្រូវធ្វើកំណត់ហេតុបញ្ជូនទៅព្រះរាជអាជ្ញាដែលមានសមត្ថកិច្ចជាដរាប។ មន្ត្រីនគរបាលយុត្តិធម៌ ដែលទាក់ទងនឹងការស៊ើបអង្កេតរបស់ខ្លួន ត្រូវមកបង្ហាញខ្លួននៅមុខសវនាការក្នុងឋានៈជាសាក្សី។ ការចូលខ្លួនក្នុងសវនាការរបស់មន្ត្រីនគរបាលយុត្តិធម៌មានផលប្រយោជន៍ដូចជា៖

- ការគោរពតាមនីតិវិធី
- ការរក្សានូវតម្លៃកំណត់ហេតុរបស់ខ្លួន
- ការយល់ពីចំណុចខ្វះខាតរបស់ខ្លួនក្នុងការបំពេញភារកិច្ច

១.៣. ការរំលោភនីតិវិធី

រាល់ភ្នាក់ងារសាធារណៈរួមទាំងមន្ត្រីនគរបាលយុត្តិធម៌ផងដែលបានរំលោភនីតិវិធី ឬសិទ្ធិបុគ្គលដូចមានចែងក្នុងនីតិវិធីណាមួយនោះជាបទល្មើសប្រឆាំងនឹងសិទ្ធិបុគ្គល ដែលអាចផ្តន្ទាទោសដាក់ពន្ធនាគារពី ១ ឆ្នាំ ទៅ ៥ ឆ្នាំ ។

នៅក្នុងការអនុវត្តមុខងារ ឬការបំពេញការងាររបស់មន្ត្រីនគរបាលយុត្តិធម៌ទាំងអស់ ត្រូវស្ថិតក្រោមការឃ្លាំមើល និងការត្រួតពិនិត្យរបស់អគ្គព្រះរាជអាជ្ញាអមសាលាឧទ្ធរណ៍។[58] ដោយមានការរាយការណ៍ពីព្រះរាជអាជ្ញា ឬចៅក្រមស៊ើបសួរ។

[58] មាត្រា ៣៥ នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ ឆ្នាំ២០០៧

១.៤. ការស្រាវជ្រាវ និងប្រមូលភស្តុតាងដោយតំណាងអយ្យការ

ព្រះរាជអាជ្ញាមានតួនាទីដឹកនាំមន្ត្រីនគរបាលយុត្តិធម៌ទាំងអស់ដែលស្ថិតក្នុងរង្វង់សមត្ថកិច្ចរបស់ខ្លួនក្នុងការស៊ើបអង្កេតបទល្មើសជាក់ស្តែង និងការស៊ើបអង្កេតបឋមផងដែរ។[59]

ព្រះរាជអាជ្ញាជាដើមម្ចាស់នៃបណ្តឹងអាជ្ញា មានន័យថាមានតែព្រះរាជអាជ្ញាទេដែលជាម្ចាស់នៃបណ្តឹងអាជ្ញាចំណែកឯជនរងគ្រោះគ្រាន់តែជាដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីប៉ុណ្ណោះក្នុងរឿងក្តីព្រហ្មទណ្ឌ។[60]

ក្នុងរឿងរដ្ឋប្បវេណីមួយចំនួនដែលប៉ះពាល់ដល់សណ្តាប់ធ្នាប់សាធារណៈ ឬទាក់ទងនឹងប្រយោជន៍អនីតិជន ឬអសមត្ថជន។ ល។ នោះតំណាងអយ្យការត្រូវតាំងខ្លួនជាគូក្តីដើមវិញ។ ក្នុងករណីនេះ តំណាងអយ្យការត្រូវចាត់ការដោយខ្លួនឯង។

ព្រះរាជអាជ្ញាជាអ្នកដឹកនាំ និងសម្របសម្រួលលើប្រតិបត្តិការរបស់មន្ត្រីនគរបាលយុត្តិធម៌ទៅលើនីតិវិធី និងវិធាននៃការស៊ើបអង្កេតដើម្បីធានាការចោទប្រកាន់ និងការបំពេញនីតិវិធីឲ្យមានប្រសិទ្ធភាព។

រឿងក្តីព្រហ្មទណ្ឌអាចចូលទៅកាន់ព្រះរាជអាជ្ញាតាមវិធី ៤ យ៉ាងៈ

- តាមរយៈមន្ត្រីនគរបាលយុត្តិធម៌
- ពីជនរងគ្រោះ សាច់ញាតិរបស់ជនរងគ្រោះ ឬតាមរយៈបណ្តឹងបរិហារ
- ពីមន្ត្រីមានសមត្ថកិច្ចចាត់ការរឿងព្រហ្មទណ្ឌ [61]
- ពីការផ្ទេរសមត្ថកិច្ច ពីតុលាការផ្សេងដែលមិនមែនជាសមត្ថកិច្ច

ពេលទទួលបានពាក្យបណ្តឹង ឬសុំណុំរឿងពីមន្ត្រីនគរបាលយុត្តិធម៌ ព្រះរាជអាជ្ញាត្រូវពិនិត្យមើលលើករណីដែលបានប្តឹងមកខ្លួននោះ ដើម្បីសម្រេចចាត់ការទៅតាមនីតិវិធី។

១.៤.១. ការចុះដល់កន្លែងកើតហេតុ

ក្នុងប្រព័ន្ធច្បាប់ដែលមានចៅក្រមស៊ើបសួរ ការស៊ើបសួររបស់ចៅក្រមស៊ើបសួរ គឺមានសារៈសំខាន់ដើម្បីជាមូលដ្ឋានក្នុងការជំនុំជម្រះក្តីដោយចៅក្រមជំនុំជម្រះនោះ។ ជាពិសេសចំពោះបទល្មើសឧក្រិដ្ឋ ការស៊ើបសួរត្រូវតែធ្វើក្នុងករណីដែលមានបទឧក្រិដ្ឋជាក់ស្តែងកើតឡើង ហើយប្រសិនបើចៅក្រមស៊ើបសួរមិនទាន់ទទួលរឿងនៅឡើយទេ ព្រះរាជអាជ្ញាអាចចេញដីកានាំខ្លួនជនសង្ស័យបាន។ ព្រះរាជអាជ្ញាអាចសួរចម្លើយជនសង្ស័យភ្លាម ក្នុងករណីដែលមានមេធាវីអមជាមួយ ព្រះរាជអាជ្ញាត្រូវសួរនៅចំពោះមុខមេធាវីនោះតែម្តង។ [62]

[59] មាត្រា ៣៧ នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ ឆ្នាំ២០០៧

[60] មាត្រា៧ និងមាត្រា ២៧ នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ ឆ្នាំ២០០៧

[61] មាត្រា ៨២ នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ ឆ្នាំ២០០៧

[62] មាត្រា ១៣៦ នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ ឆ្នាំ២០០៧

ព្រះរាជអាជ្ញាអាចសួរចម្លើយសាក្សីដែលមានវត្តមាននៅនឹងកន្លែងកើតហេតុ និងចេញដីកាចាត់វិធានការបណ្តោះអាសន្នទាំងឡាយ ដើម្បីធានារក្សាឱ្យបាននូវមុខសញ្ញា ឬភស្តុតាងផ្សេងៗ ហើយព្រះរាជអាជ្ញាក៏មានសិទ្ធិហាមមិនឱ្យជនទាំងឡាយចេញពីកន្លែងកើតហេតុបានផងដែរ។

ព្រះរាជអាជ្ញាអាចចូលពិនិត្យនៅក្នុងផ្ទះរបស់ជនសង្ស័យ ហើយធ្វើការរឹបអូសយកវត្ថុតាងទាំងឡាយដែលចាំបាច់សម្រាប់បំភ្លឺការពិត។

ព្រះរាជអាជ្ញាមានសិទ្ធិស្នើឲ្យអ្នកបច្ចេកទេសវាយតម្លៃលើវត្ថុតាងអ្វីមួយ ដែលយល់ឃើញថាចាំបាច់។ នៅក្នុងនោះព្រះរាជអាជ្ញាក៏មានសិទ្ធិ ហាមមិនឲ្យជនទាំងឡាយចេញពីកន្លែងកើតហេតុបានផងដែរ។

១.៤.២. ការចាត់ឱ្យស៊ើបអង្កេតបឋម

តំណាងអយ្យការពុំមានសិទ្ធិធ្វើការស៊ើបអង្កេតបឋមចំពោះបទល្មើសលហុ បទល្មើសមជ្ឈិម និងបទល្មើសឧក្រិដ្ឋមិនជាក់ស្តែង តាមរយៈបណ្តឹងផ្ទាល់មាត់របស់ដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីបាននោះទេ។ ក្នុងករណីដែលព្រះរាជអាជ្ញាទទួលបានបណ្តឹងផ្ទាល់មាត់របស់ដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី នោះព្រះរាជអាជ្ញាត្រូវបង្គាប់ទៅមន្ត្រីនគរបាលយុត្តិធម៌ឲ្យបើកការស៊ើបអង្កេតបឋម ដើម្បីកសាងសំណុំរឿងជាមុនសិន។[63]

១.៤.៣. ការចាត់ឱ្យស៊ើបសួរដោយតំណាងអយ្យការ

ដើម្បីមានមូលដ្ឋានសម្រាប់ធ្វើបណ្តឹងអាជ្ញាតំណាងអយ្យការមានសិទ្ធិសួរយកព័ត៌មានបន្ថែមដោយខ្លួនឯង ឬបង្គាប់ទៅមន្ត្រីនគរបាលយុត្តិធម៌ឲ្យនូវព័ត៌មានបន្ថែមមកឲ្យខ្លួន ករណីនេះតំណាងអយ្យការត្រូវចេញដីកាបង្គាប់ឲ្យស៊ើបសួរបន្ថែម។ [64]

ក្នុងពេលដែលតំណាងអយ្យការពិនិត្យឃើញថា សំណុំរឿងដែលស៊ើបសួរដោយចៅក្រមស៊ើបសួរមិនទាន់មូលសព្វគ្រប់ដែលអាចធ្វើបណ្តឹងអាជ្ញាបាន តំណាងអយ្យការត្រូវចាត់ឲ្យចៅក្រមស៊ើបសួរ ធ្វើការស៊ើបសួរបន្ថែមនូវចំណុចខ្វះខាតទាំងឡាយបាន។ [65]

តំណាងអយ្យការអាចធ្វើបណ្តឹងអាជ្ញាបាន ដែលមានដូចខាងក្រោម៖

[63] មាត្រា ១១១ នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ ឆ្នាំ២០០៧

[64] មាត្រា ៣៧ និងមាត្រា ៤០ នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ ឆ្នាំ២០០៧

[65] មាត្រា ១៣២ នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ ឆ្នាំ២០០៧

ក. ដីកាសន្និដ្ឋានចោទប្រកាន់បញ្ជូនរឿងទៅជំនុំជម្រះផ្ទាល់

ដីកាបញ្ជូនរឿងទៅជំនុំជម្រះផ្ទាល់ គឺជានីតិវិធីមួយដែលព្រះរាជអាជ្ញាសម្រេចធ្វើការចោទប្រកាន់ ហើយបញ្ជូនជនជាប់ចោទទៅចំពោះមុខតុលាការ ដើម្បីធ្វើការជំនុំជម្រះផ្ទាល់តែម្តង គឺមិនចាំបាច់ឆ្លងកាត់នីតិវិធីស៊ើបសួររបស់ចៅក្រមស៊ើបសួរឡើយ។

តំណាងអយ្យការអាចប្រើវិធីនេះបានតែក្នុងករណីដែលសំណុំរឿងមូលសព្វគ្រប់ ហើយបទល្មើសមានធាតុផ្សំគ្រប់គ្រាន់ និងកាលបើជនជាប់ចោទនោះត្រូវទទួលទោសដាក់ពន្ធនាគារដែលអតិបរិមានៃទោសមិនលើសពី ១ឆ្នាំ (មួយឆ្នាំ)។ សម្រាប់បទល្មើសដែលមានចែងក្នុងច្បាប់ជលផល រុក្ខាប្រមាញ់ គយ ពន្ធដា និងច្បាប់ស្តីពីការងារក៏អាចត្រូវបានចោទប្រកាន់ដោយប្រើប្រាស់នីតិវិធីបញ្ជូនទៅជំនុំជម្រះផ្ទាល់នេះបានដែរ។

ខ. ដីកាសន្និដ្ឋានបញ្ជូនរឿងឲ្យស៊ើបសួរ

ដីកាបញ្ជូនរឿងឲ្យស៊ើបសួរ គឺជាលិខិតលាយលក្ខណ៍អក្សររបស់ព្រះរាជអាជ្ញា ដែលប្តឹងសុំឱ្យចៅក្រមស៊ើបសួរ ធ្វើការស៊ើបសួរទៅលើបទល្មើសណាមួយជាកំណត់។

នៅពេលដែលបានទទួលបណ្តឹង ជាបទល្មើសឧក្រិដ្ឋ ឬបទមជ្ឈិមក៏ដោយ ព្រះរាជអាជ្ញាត្រូវតែស្នើសុំការអង្កេតភ្លាម មានន័យថាព្រះរាជអាជ្ញាធ្វើដីកាសន្និដ្ឋានមួយហៅថា ដីកាសន្និដ្ឋានបញ្ជូនរឿងឲ្យស៊ើបសួរ ហើយបញ្ជូនដីកានោះទៅឲ្យចៅក្រមស៊ើបសួរដោយធ្វើការវាយតម្លៃអំពីសេចក្តីសង្ខេប នៃអង្គហេតុបទល្មើស បញ្ជាក់ពីអត្ថបទច្បាប់ និងចង្អុលឲ្យចំនួនជនដែលប្រព្រឹត្តបទល្មើសផងដែរ។[66] ក្នុងករណីបទឧក្រិដ្ឋ ការធ្វើដីកាសន្និដ្ឋានបញ្ជូនរឿងឲ្យស៊ើបសួរដោយចាំបាច់ គឺសម្រាប់តែបទល្មើសមជ្ឈិមជាក់ស្តែងប៉ុណ្ណោះ។ ចំណែកឯបទល្មើសមជ្ឈិមមានកម្រិតអតិបរិមានៃទោស ១ (មួយ) ឆ្នាំ ចុះ មានកំណត់ហេតុធ្វើឡើងដោយមន្ត្រីនគរបាលយុត្តិធម៌ ប៉ុន្តែមិនទាន់មានភស្តុតាងគ្រប់គ្រាន់ទៅលើសហចារី ឬជនសមគំនិតក៏ត្រូវសុំទៅចៅក្រមស៊ើបសួរ ធ្វើការស៊ើបអង្កេតដែរ ប្រសិនបើបទល្មើសមជ្ឈិមនោះមានទំនាក់ទំនងជាមួយនឹងបទល្មើសអាជ្ញាផ្សេងទៀតដែលមិនទាន់មានភស្តុតាងគ្រប់គ្រាន់ អាចបញ្ជូនទៅតុលាការដើម្បីជំនុំជម្រះជាមួយគ្នាបាន។

គ.ដីកាសន្និដ្ឋានស្ថាពរ

ដីកាសន្និដ្ឋានស្ថាពរ ជាលិខិតលាយលក្ខណ៍អក្សរដែលព្រះរាជអាជ្ញាធ្វើសេចក្តីសន្និដ្ឋាន ទៅលើសំណុំរឿងណាមួយប្តឹងទៅចៅក្រមស៊ើបសួរវិញ បន្ទាប់ពីបានទទួលដីកាជូនរឿងទៅពិនិត្យរបស់ចៅក្រមស៊ើបសួរ។ ដីកានេះព្រះរាជអាជ្ញាត្រូវធ្វើក្នុងរយៈពេល ១៥ ថ្ងៃ ប្រសិនបើជនជាប់ចោទត្រូវបានឃុំខ្លួន និងរយៈពេល ១ខែ ប្រសិនបើជនជាប់ចោទនៅក្រៅឃុំគិតចាប់ពីថ្ងៃទទួលបានសំណុំរឿងពីចៅក្រមស៊ើបសួរ តាមរយៈដីកាជូនរឿង

[66] មាត្រា ៤៤ នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ ឆ្នាំ២០០៧

ទៅពិនិត្យនោះ។[67] ក្នុងករណីនេះ ប្រសិនបើព្រះរាជអាជ្ញាយល់ថាសំណុំរឿងមិនទាន់មានលក្ខណៈមូលគ្រប់គ្រាន់អាចចោទប្រកាន់បាន ព្រះរាជអាជ្ញាអាចស្នើសុំទៅឲ្យបំពេញកិច្ចស៊ើបសួរជាថ្មីម្តងទៀត។

កថាខណ្ឌទី២៖ ការស្រាវជ្រាវ និងប្រមូលភស្តុតាងដោយចៅក្រមស៊ើបសួរ

ចៅក្រមស៊ើបសួរ អាចបំពេញកិច្ចស៊ើបសួរទាំងអស់ដែលខ្លួនយល់ថាមានប្រយោជន៍សម្រាប់បង្ហាញឲ្យឃើញនូវការពិត ប៉ុន្តែរាល់ការបំពេញកិច្ចស៊ើបសួរទាំងនេះត្រូវគោរពតាមច្បាប់កំណត់។

ចៅក្រមស៊ើបសួរជាចៅក្រមដែលស្ថិតនៅក្នុងស្ថាប័នតុលាការដំបូងរាជធានី ខេត្តណាមួយ ឬតុលាការយោធា ដែលទទួលមុខនាទីស៊ើបសួរលើសំណុំរឿងណាមួយតាមការចាត់តាំងរបស់ប្រធានតុលាការណាមួយ។ ប្រធានតុលាការ ក៏អាចចាត់តាំងខ្លួនឯងជាចៅក្រមស៊ើបសួរបានផងដែរ។ [68]

ចៅក្រមស៊ើបសួរ ដែលទទួលបានការស៊ើបសួរលើសំណុំរឿងព្រហ្មទណ្ឌណាមួយហើយ ចៅក្រមនោះពុំអាចធ្វើការជំនុំជម្រះលើរឿងក្តីដែលខ្លួនបានទទួលភារកិច្ចស៊ើបសួរនោះឡើយ។

ការណ៍នេះដោយសារថា ចៅក្រមស៊ើបសួរមានតួនាទីស៊ើបសួរស្វែងរកការពិតដោយប្រមែប្រមូលនូវភស្តុតាងទាំងឡាយ ទាំងភស្តុតាងដាក់បន្ទុក និងភស្តុតាងដោះបន្ទុក ដើម្បីបញ្ជាក់ និងកំណត់ពីពិរុទ្ធភាពរបស់ជនជាប់ចោទ។ [69]

នៅពេលដែលចៅក្រមស៊ើបសួរមានសមត្ថកិច្ចបានទទួលពាក្យបណ្តឹងតាមរយៈដីកាសន្និដ្ឋានបញ្ជូនរឿងឲ្យស៊ើបសួររបស់ព្រះរាជអាជ្ញា ឬ ពីជនរងគ្រោះនៃបទល្មើសព្រហ្មទណ្ឌណាមួយដោយការតាំងខ្លួនឯងជាដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីផ្ទាល់ ឬ ក៏បានដាក់ពាក្យបណ្តឹងតាមរយៈមេធាវីរបស់ខ្លួននោះចៅក្រមស៊ើបសួរត្រូវកត់សម្គាល់ មើលនូវពាក្យបណ្តឹងនោះដើម្បីចាត់វិធានការបញ្ជូនបណ្តឹងនេះទៅឲ្យព្រះរាជអាជ្ញាឲ្យស្របតាមនីតិវិធី។

២.១ ដំណើរការស៊ើបសួរ

ចំពោះបទល្មើសឧក្រិដ្ឋ ការស៊ើបសួរត្រូវតែធ្វើឡើងដោយខានមិនបានឡើយ រីឯបទល្មើសមជ្ឈិមវិញការស៊ើបសួរអាចធ្វើក៏បាន ឬមិនធ្វើក៏បានដែរ។

វិសាលភាពនៃបណ្តឹង៖ ចៅក្រមស៊ើបសួរមិនអាចធ្វើការស៊ើបសួរអ្វីបានទេ ប្រសិនបើមិនបានទទួលដីកាសន្និដ្ឋានបញ្ជូនរឿងឲ្យស៊ើបសួររបស់តំណាងអយ្យការទេនោះ។ ទោះបីជាចៅក្រមស៊ើបសួរបានដីកាសន្និដ្ឋានបញ្ជូនរឿងឱ្យស៊ើបសួររបស់តំណាងអយ្យការនេះ មិនអាចចាត់តាំងវិធានការស៊ើបសួរអ្វីបន្តិចបន្តួចបានដែរ

---

[67] មាត្រា ២៤៦ នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ ឆ្នាំ២០០៧

[68] មាត្រា ៥១ នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ ឆ្នាំ២០០៧

[69] មាត្រា ១២៧ នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ ឆ្នាំ២០០៧

ពោលគឺត្រូវបញ្ជូនបណ្តឹងនោះ ព្រមទាំងលិខិតនានាដែលមានភ្ជាប់ទៅព្រះរាជអាជ្ញាដើម្បីធ្វើការចោទប្រកាន់ជាមុនសិន។

បន្ថែមពីនេះថ្វីត្បិតតែចៅក្រមស៊ើបសួរ បានទទួលដីកាសន្និដ្ឋានបញ្ជូនរឿងឱ្យស៊ើបសួរពីព្រះរាជអាជ្ញាហើយក៏ដោយ ក៏ចៅក្រមស៊ើបសួរមិនអាចពន្លាតនូវការស៊ើបសួររបស់ខ្លួនឱ្យហួសពីការបញ្ជាក់ច្បាស់លាស់នៅក្នុងដីកាសន្និដ្ឋានបញ្ជូនរឿងឱ្យស៊ើបសួរពីព្រះរាជអាជ្ញាបានឡើយ។

ដូច្នេះក្នុងករណីដែលចៅក្រមស៊ើបសួរកំពុងតែធ្វើការស៊ើបសួរ ហើយបានរកឃើញថាអំពើណាមួយថាជាបទល្មើសព្រហ្មទណ្ឌផ្សេងទៀតលេចឡើង ករណីនេះចៅក្រមស៊ើបសួរពុំអាចចាត់វិធានការណ៍ស៊ើបសួរបានឡើយលុះត្រាតែមានដីកាសន្និដ្ឋានបញ្ជូនរឿងឱ្យស៊ើបសួរថ្មីមួយទៀតរបស់ព្រះរាជអាជ្ញា។ ប៉ុន្តែប្រសិនបើអំពើថ្មីនោះគ្រាន់តែជាស្ថានទម្ងន់ទោសនៃបទល្មើសដែលកំពុងតែធ្វើការស៊ើបសួរនោះ ចៅក្រមស៊ើបសួរនោះមិនចាំបាច់មានដីកាសន្និដ្ឋានបញ្ជូនរឿងឱ្យស៊ើបសួរថ្មីមួយទៀតឡើយ ។

២.២. ការដាក់ឱ្យស្ថិតក្រោមការត្រួតពិនិត្យ

នៅពេលដែលចៅក្រមស៊ើបសួរ ទទួលបាននូវដីកាសន្និដ្ឋានបញ្ជូនរឿងឱ្យស៊ើបសួរពីព្រះរាជអាជ្ញាដោយមានចង្អុលបង្ហាញប្រាប់អត្តសញ្ញាណបុគ្គលណាម្នាក់នោះ ចៅក្រមស៊ើបសួរត្រូវដាក់បុគ្គលនោះឱ្យស្ថិតក្រោមការត្រួតពិនិត្យ។ ចៅក្រមស៊ើបសួរក៏មានសិទ្ធិអំណាចដាក់ឱ្យស្ថិតក្រោមការត្រួតពិនិត្យក្រោមបុគ្គលច្រើនរូបដែលមានតម្រុយច្បាស់លាស់ជាប់ពាក់ព័ន្ធ ហើយស៊ីចង្វាក់គ្នាថានឹងបានរួមប្រព្រឹត្តបទល្មើសតែមួយជាមួយគ្នា ទោះបីជាគ្មានការចង្អុលបង្ហាញប្រាប់ឈ្មោះនៅក្នុងដីកាសន្និដ្ឋានបញ្ជូនរឿងឱ្យស៊ើបសួរក៏ដោយ ក៏ចៅក្រមស៊ើបសួរអាចដាក់បុគ្គលទាំងនោះឱ្យស្ថិតក្រោមការពិនិត្យក្នុងឋានៈជាចារី សហចារី ជាអ្នកផ្តើមគំនិត ឬជាអ្នកសមគំនិត។

២.២.១. ករណីគ្មានខ្លួន

ក្រោយពីចៅក្រមស៊ើបសួរមានតម្រុយច្បាស់លាស់ មានភាពស៊ីចង្វាក់គ្នាខ្លាំង ចៅក្រមស៊ើបសួរត្រូវប្រើវិធានការនិរន្តរាយណាមួយដែលសមស្របតាមស្ថានភាពនៃរឿង (ដីកាបង្គាប់ឱ្យចូលខ្លួន ដីកាបង្គាប់ឱ្យនាំខ្លួន ឬដីកាបង្គាប់ឱ្យចាប់ខ្លួន) ។

- ដីកាបង្គាប់ឱ្យចូលខ្លួន ជាដីកាដែលបញ្ជាឱ្យបុគ្គលណាម្នាក់ចូលទៅបង្ហាញខ្លួនមុនចៅក្រមស៊ើបសួរ។ ដីកានេះអាចចេញទៅលើជនត្រូវចោទ ឬបុគ្គលណាម្នាក់ដែលមានតម្រុយពិរុទ្ធភាព។
- ដីកាបង្គាប់ឱ្យនាំខ្លួនជាដីកាដែលបញ្ជាឱ្យកងកម្លាំងសាធារណៈឱ្យចាប់ និងនាំខ្លួនបុគ្គលណាម្នាក់ចូលខ្លួនទៅបង្ហាញនៅមុខចៅក្រមស៊ើបសួរ។ ដីកានេះអាចចេញទៅលើជនត្រូវចោទ ឬបុគ្គលណា

ម្នាក់ដែលមានតម្រុយពិរុទ្ធភាព។ ប៉ុន្តែមុននឹងចេញដីកាបង្គាប់ឱ្យនាំខ្លួនត្រូវទទួលយោបល់ពីព្រះរាជអាជ្ញាជាមុនសិន។

- ដីកាបង្គាប់ឱ្យចាប់ខ្លួន ជាដីកាដែលចេញទៅលើជនត្រូវចោទ ឬបុគ្គលណាមួយដែលមានតម្រុយពិរុទ្ធភាព។ ករណីដែលចេញដីកានេះបានលុះត្រាតែះ

១. បទល្មើសដែលចោទប្រកាន់ជាបទឧក្រិដ្ឋ ឬបទមជ្ឈិមដែលត្រូវផ្តន្ទាទោសដាក់ពន្ធនាគារ។

២. បុគ្គលដែលបានគេចខ្លួន ដែលពុំដឹងស្ថិតនៅទីកន្លែងណា ឬស្ថិតនៅក្រៅដែនដីនៃព្រះរាជណាចក្រកម្ពុជា។

២.២.២. ករណីមានខ្លួន

ពេលដែលជនត្រូវចោទបង្ហាញជាលើកដំបូងចៅក្រមស៊ើបសួរត្រូវពិនិត្យអត្តសញ្ញាណជនត្រូវចោទ ប្រាប់ជននេះឱ្យបានដឹងអំពីរឿងរ៉ាវដែលគេបានធ្វើការចោទប្រកាន់មកលើខ្លួន និងប្រាប់ពីឈ្មោះបទល្មើសដែលជនជាប់ចោទបានប្រព្រឹត្តដែលបានកំណត់ដោយច្បាប់នោះ។ ចៅក្រមស៊ើបសួរត្រូវប្រាប់ជនត្រូវចោទថា ខ្លួនអាចឆ្លើយ ឬមិនឆ្លើយបានដោយសេរី។ ចៅក្រមស៊ើបសួរត្រូវប្រាប់ជនត្រូវចោទអំពីសិទ្ធិរបស់ខ្លួនក្នុងការជ្រើសរើសមេធាវី ឬការស្នើសុំឱ្យមានការចាត់តាំងមេធាវីឱ្យខ្លួនដោយអនុវត្តតាមច្បាប់ស្តីពីលក្ខន្តិកៈមេធាវី។ ចំពោះអនីតិជនត្រូវមានមេធាវីរមជានិច្ច។ ប្រសិនបើចៅក្រមស៊ើបសួរមានបំណងដាក់ជនជាប់ចោទឱ្យនៅក្រៅឃុំ ឬដាក់ឱ្យស្ថិតក្រោមការត្រួតពិនិត្យរបស់តុលាការនោះ ជននោះត្រូវប្រាប់ចៅក្រមស៊ើបសួរអំពីអាសយដ្ឋានរបស់ខ្លួន និងត្រូវជូនព័ត៌មានទាំងឡាយដល់ចៅក្រមស៊ើបសួរ ប្រសិនបើមានការផ្លាស់ប្តូរអាសយដ្ឋានទៅកាន់ទីកន្លែងផ្សេងទៀត។

២.៣. ការឃុំខ្លួនបណ្តោះអាសន្ន

ជាគោលការណ៍ ជនត្រូវចោទត្រូវតែមានសេរីភាព ប៉ុន្តែក្នុងករណីពិសេសជនត្រូវចោទអាចឃុំខ្លួនបណ្តោះអាសន្នដែលអាចអនុវត្តបានតែក្នុងករណីចោទប្រកាន់ពីបទឧក្រិដ្ឋ ឬបទមជ្ឈិមដែលច្បាប់បានកំណត់ផ្តន្ទាទោសដាក់ពន្ធនាគារ ស្មើ ឬលើសពី ១ឆ្នាំ។ ប្រសិនបើសម្រេចឃុំខ្លួនជនត្រូវចោទជាបណ្តោះអាសន្ននោះ ចៅក្រមស៊ើបសួរត្រូវធ្វើះ

- កំណត់ហេតុស្តីពីការពិភាក្សាដេញដោលចំពោះមុខ
- ដីកាសម្រេចឃុំខ្លួនបណ្តោះអាសន្ន
- ដីកាបង្គាប់ឱ្យឃុំខ្លួន

ទោះបីជាព្រះរាជអាជ្ញាមិនឯកភាព ហើយប្ដឹងឧទ្ធរណ៍ក៏នៅតែត្រូវយកជនត្រូវចោទទៅឃុំខ្លួនដដែល ដោយរង់ចាំការសម្រេចរបស់សភាស៊ើបសួរជាក្រោយ។

ចំពោះអនីតិជនដែលមានអាយុក្រោម ១៤ ឆ្នាំ មិនអាចឃុំខ្លួនបណ្ដោះអាសន្នបានឡើយ។ ប្រសិនបើសម្រេចមិនឃុំខ្លួនជនត្រូវចោទជាបណ្ដោះអាសន្ននោះ ចៅក្រមស៊ើបសួរត្រូវធ្វើ៖

- ការដាក់ឲ្យស្ថិតក្រោមការត្រួតពិត្យរបស់តុលាការសម្រាប់ "បទល្មើសដែលត្រូវផ្ដន្ទាទោសដាក់ពន្ធនាគារ" ដោយកំណត់ឲ្យគោរពនូវកាតព្វកិច្ចមួយ ឬច្រើន។ ចំពោះអនីតិជនដែលមានអាយុក្រោម ១៤ឆ្នាំ មិនអាចឃុំខ្លួនបណ្ដោះអាសន្នបានឡើយ ។
- ដីកាសម្រេចមិនឃុំខ្លួន ត្រូវធ្វើឡើងក្នុងរយៈពេល ៥ ថ្ងៃ "ដោយគ្មានសំអាងហេតុ" ប្រសិនបើមានការស្នើសុំឲ្យឃុំខ្លួនពីព្រះរាជអាជ្ញាតាមរយៈដីកាសន្និដ្ឋានបញ្ជូនរឿងឲ្យស៊ើបសួរ។

២.៤. ការសួរចម្លើយ និងការស្ដាប់ចម្លើយ

២.៤.១. ការសួរចម្លើយជនត្រូវចោទ

ប្រសិនបើជនត្រូវចោទមានមេធាវី ចៅក្រមស៊ើបសួរអាចសួរចម្លើយបានតែនៅចំពោះមុខមេធាវីតែប៉ុណ្ណោះ ការកោះហៅមេធាវីត្រូវធ្វើមុនយ៉ាងតិច ៥ ថ្ងៃ មុនការសាកសួរជនត្រូវចោទ ប៉ុន្តែចៅក្រមស៊ើបសួរក៏អាចសួរជនត្រូវចោទដោយគ្មានវត្តមានមេធាវីផងដែរ ប្រសិនបើមេធាវីដែលត្រូវបានកោះហៅយ៉ាងត្រឹមត្រូវ ហើយមិនចូលបង្ហាញខ្លួននៅថ្ងៃ និងម៉ោងកំណត់ទេ ចៅក្រមស៊ើបសួរអាចសួរជនត្រូវចោទដោយគ្មានវត្តមានមេធាវី។ ក្នុងករណីពិសេស ចៅក្រមស៊ើបសួរអាចសួរអាចសួរជនត្រូវចោទដោយមិនចាំបាច់កោះហៅមេធាវី ប្រសិនបើជនត្រូវចោទបោះបង់ចោលយ៉ាងជាក់លាក់នូវវត្តមានរបស់មេធាវីខ្លួន "ចៅក្រមស៊ើបសួរត្រូវធ្វើកំណត់ហេតុមួយផ្សេងទៀតពីកំណត់ហេតុសួរចម្លើយនេះ"។ ក្នុងករណីបន្ទាន់ចៅក្រមស៊ើបសួរអាចបើកការស៊ើបសួរដោយមិនបាច់មានការកោះហៅមេធាវីបានដែរ ភាពបន្ទាន់នេះដោយសារតែមានគ្រោះថ្នាក់ដល់ស្លាប់ ចំពោះជនត្រូវចោទ ដែលមានការភ័យខ្លាចបាត់បង់តម្រុយនៃភស្តុតាង ប្រភេទនៃភាពបន្ទាន់នេះត្រូវចុះនិទ្ទេសក្នុងកំណត់ហេតុ។

ចំពោះព្រះរាជអាជ្ញា និងមេធាវិញក៏អាចលើកជាសំណួរបានដែរ ប៉ុន្តែត្រូវមានការអនុញ្ញាត ពីក្រមស៊ើបសួរជាមុនសិន ទើបអាចសួរជនត្រូវចោទបាន។ ប្រសិនបើចៅក្រមស៊ើបសួរមិនអនុញ្ញាតទេនោះត្រូវចុះក្នុងនិទ្ទិសនៅក្នុងកំណត់ហេតុ។

២.៤.២. ការស្ដាប់ចម្លើយដើមបណ្ដឹងរដ្ឋប្បវេណី

ប្រសិនបើដើមបណ្ដឹងរដ្ឋប្បវេណីមានមេធាវីអមនោះ ចៅក្រមស៊ើបសួរអាចស្ដាប់ចម្លើយបានតែនៅចំពោះមុខជាប៉ុណ្ណោះ (ការកោះហៅមេធាវីត្រូវធ្វើមុខយ៉ាងតិច ៥ ថ្ងៃ មុនការស្ដាប់ចម្លើយ)។

ចៅក្រមស៊ើបសួរក៏អាចស្តាប់ចម្លើយដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីដោយគ្មានវត្តមានមេធាវីផងដែរក្នុងករណី៖

- កោះហៅត្រឹមត្រូវហើយ តែមេធាវីមិនបានចូលតាមពេលវេលាកំណត់ (ចៅក្រមស៊ើបសួរត្រូវចុះនិទ្ទេសពីការអនុវត្តមាននេះក្នុងកំណត់ហេតុស្តាប់ចម្លើយនោះ) ។
- ដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីបោះបង់ចោលនូវសិទ្ធិមានមេធាវីនេះ (ចៅក្រមស៊ើបសួរត្រូវធ្វើកំណត់ហេតុមួយផ្សេងទៀតពីកំណត់ហេតុស្តាប់ចម្លើយនេះ) ។
- ករណីបន្ទាន់ ចៅក្រមស៊ើបសួរអាចស្តាប់ចម្លើយដោយមិនបាច់មានការកោះហៅមេធាវីក៏បានដែរ។ ភាពបន្ទាន់នេះដោយសារតែមានគ្រោះថ្នាក់ដល់ស្លាប់ ចំពោះដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីដែលមានការភ័យខ្លាចបាត់បង់តម្រុយនៃភស្តុតាង (ប្រភេទនៃភាពបន្ទាន់នេះត្រូវចុះនិទ្ទេសក្នុងកំណត់ហេតុ)។

ចំពោះព្រះរាជអាជ្ញា និងមេធាវីញក៏អាចលើកជាសំណួរបានដែរ ប៉ុន្តែត្រូវមានការអនុញ្ញាត ពីក្រមស៊ើបសួរជាមុនសិន ទើបអាចសួរដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីបាន។ ប្រសិនបើចៅក្រមស៊ើបសួរមិនអនុញ្ញាតទេនោះត្រូវចុះក្នុងនិទ្ទិសនៅក្នុងកំណត់ហេតុ។

២.៤.៣. ការស្តាប់ចម្លើយសាក្សី

ចៅក្រមស៊ើបសួរ អាចមានសិទ្ធិស្តាប់ចម្លើយចំពោះជនគ្រប់រូបដែលខ្លួន យល់ឃើញថាអាចមានប្រយោជន៍ក្នុងការសំដែងឲ្យឃើញការពិតនោះ។ ចៅក្រមស៊ើបសួរធ្វើការស្តាប់ចម្លើយសាក្សី ដាច់ដោយឡែកពីគ្នាដោយគ្មានវត្តមានជនជាប់ចោទ និងដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេនោះទេ ប៉ុន្តចៅក្រមស៊ើបសួរក៏អាចធ្វើការសួរតទល់គ្នារវាងជនជាប់ចោទ ដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី និងសាក្សី ជាមួយគ្នាបានផងដែរ។ បុគ្គលគ្រប់រូបដែលត្រូវបានចៅក្រមស៊ើបសួរបានកោះហៅឲ្យចូលមកបង្ហាញខ្លួនក្នុងឋានៈជាសាក្សីនោះ ត្រូវតែមកបង្ហាញខ្លួនភ្លាម ប្រសិនបើរឹងទទឹងនោះ ចៅក្រមស៊ើបសួរអាចសុំឲ្យកម្លាំងសាធារណៈបង្ខំឲ្យចូលខ្លួនបានផងដែរ។

ដើម្បីគោរពនូវសិទ្ធិការពារខ្លួនចៅក្រមស៊ើបសួរ មិនអាចស្តាប់បុគ្គលណាមួយក្នុងឋានៈជាសាក្សីដែលមានតម្រុយពិរុទ្ធភាពថាបានប្រព្រឹត្តបទល្មើសនោះទេ ប្រសិនបើមានករណីនេះ កើតឡើងចៅក្រមស៊ើបសួរត្រូវដាក់បុគ្គលនោះឱ្យស្ថិតក្រោមការត្រួតពិនិត្យវិញ។

២.៥. ការឆែកឆេរ និងការចាប់យកវត្ថុតាង

ចៅក្រមស៊ើបសួរអាចធ្វើការឆែកឆេរបានដោយគោរពនូវវិធានការអនុវត្តចំពោះមុខ។ មានន័យថាចៅក្រមស៊ើបសួរត្រូវធ្វើការឆែកឆេរនៅចំពោះមុខអ្នកកាន់កាប់ទីកន្លែង តែប្រសិនបើពុំមានវត្តមានអ្នកកាន់កាប់ទីកន្លែងការឆែកឆេរត្រូវធ្វើឡើងនៅចំពោះមុខសាក្សី ២ នាក់ ដែលខ្លួនបានចាត់តាំង។ ការឆែកឆេរធ្វើបានចាប់ពីម៉ោង ៦ព្រឹក ដល់ម៉ោង ១៨ល្ងាច ប៉ុណ្ណោះ លើកលែងតែករណី៖

- ឆែកឆេរនៅទីកន្លែងដែលបើកជំហរដល់សាធារណៈជន
- ឆែកឆេរនៅទីកន្លែងដែល ផលិត រក្សាទុក ចែកចាយ ឬប្រើប្រាស់គ្រឿងញៀន។

រាល់វត្ថុតាងដែលធ្វើការចាប់យកនៅទីកន្លែងឆែកឆេរត្រូវតែបិទស្លាក បោះត្រា លើវត្ថុតាង ទាំងនោះ និង ធ្វើកំណត់ហេតុស្តីពីការចាប់យកវត្ថុតាង ដែលរួមមានបញ្ជីសារពើភ័ណ្ឌនៃវត្ថុដែលបានចាប់យកនោះផងដែរ។ នៅពេលដែលមិនទាន់ចេញដីកាដំណោះស្រាយទេនោះ ចៅក្រមស៊ើបសួរមានសមត្ថកិច្ចប្រគល់សងនូវវត្ថុដែល ចាប់បានទៅម្ចាស់ដើមវិញ កាលណាពុំមានការជំទាស់អ្វីប្រាកដប្រជា ក្រោយពីទទួលមតិពីព្រះរាជអាជ្ញា។

២.៥.១. ការស្តាប់ទូរស័ព្ទ

ប្រសិនបើមានភាពចាំបាច់ដើម្បីបង្ហាញឱ្យឃើញនូវការពិតនោះ ចៅក្រមស៊ើបសួរអាច និងថតការ សន្ទនាតាមទូរស័ព្ទបាន "ទោះបីជាកន្លងយ៉ាងណាក៏ដោយ"។ ចៅក្រមស៊ើបសួរក៏អាចបង្គាប់ឲ្យចាប់ និងថតរាល់ការ ឆ្លើយឆ្លងគ្នាតាមមធ្យោបាយទូរគមនាគមន៍បានផងដែរ ដូចជាសារតាមទូរសារ ឬសារតាមបណ្តាញអ៊ិនធើណែត (Internet) ជាដើម។ ម៉្យាងវិញទៀត ចៅក្រមស៊ើបសួរអាចសុំឲ្យគ្រប់អង្គភាពសាធារណៈ ឬមន្ត្រីជំនាញទាំងអស់ ដើម្បីធ្វើការតាំង ឧបករណ៍ បច្ចេកទេស និងធ្វើការថតចាប់យកសម្លេងក្នុងអំឡុងពេលបំពេញភារកិច្ចរបស់ខ្លួន តាមការចាត់តាំងនៃពាក្យស្នើសុំរបស់ចៅក្រមស៊ើបសួរ។ ដើម្បីជាប្រយោជន៍ក្នុងការបង្ហាញភស្តុតាងអង្គភាព សាធារណៈ ឬមន្ត្រីជំនាញទាំងអស់ក៏មានសិទ្ធិជូននូវព័ត៌មានលំបាកដែលអាចកើតមានជាយថាហេតុក្នុងពេល បំពេញភារកិច្ចដល់ចៅក្រមស៊ើបសួរផងដែរ។

២.៦. ដីកាចាត់ឲ្យស៊ើបសួរជំនួស

ដីកាចាត់ឲ្យស៊ើបសួរជំនួស ត្រូវបញ្ជាក់អំពីប្រភេទកិច្ចដែលត្រូវធ្វើការស៊ើបសួរ កិច្ចនេះត្រូវតែមានទំនាក់ ទំនងដោយផ្ទាល់ជាមួយបទល្មើស ដែលព្រះរាជអាជ្ញាបានចោទប្រកាន់។ ដីកានេះមិនអាចមានលក្ខណៈទូទៅ ទេ ត្រូវតែមានការណែនាំ និងកំណត់ពេលវេលាឲ្យបានច្បាស់លាស់។

ចៅក្រមនៃតុលាការដែលត្រូវបានចាត់តាំងឲ្យស៊ើបសួរជំនួស មន្ត្រីនគរបាលយុត្តិធម៌ត្រូវតែបំពេញកិច្ច ស៊ើបសួរនេះឲ្យបានត្រឹមត្រូវទៅតាមដីកាចាត់ឲ្យស៊ើបសួរជំនួសនេះ នៅពេលដែលចៅក្រមស៊ើបសួរបានប្រគល់ សិទ្ធិនេះឲ្យ។ ចៅក្រមស៊ើបសួរអាចដកហូតដីកាចាត់ឲ្យស៊ើបសួរជំនួសបានគ្រប់ពេលវេលា ប្រសិនបើមន្ត្រី នគរបាលយុត្តិធម៌នោះ មិនគោរពទៅតាមការណែនាំ ដែលមានចែងនៅក្នុងដីកាចាត់ឲ្យស៊ើបសួរជំនួស ឬមាន ការរំលោភនីតិវិធីនៃការស៊ើបសួរ ឬក៏ការស៊ើបសួរហួសដែនសមត្ថកិច្ចរបស់ខ្លួនដោយមិនបានរាយការណ៍ជូន ទៅចៅក្រមស៊ើបសួរជាមុន។

ចំពោះមន្ត្រីនគរបាលយុត្តិធម៌ ដែលចៅក្រមស៊ើបសួរចាត់ឲ្យស៊ើបសួរជំនួសនេះ ត្រូវស្ថិតនៅក្រោមអំណាចរបស់ចៅក្រមស៊ើបសួរ ហើយត្រូវរាយការណ៍ជូនទៅចៅក្រមស៊ើបសួរនេះតែប៉ុណ្ណោះ។ ម្យ៉ាងវិញទៀតមន្ត្រីនគរបាលយុត្តិធម៌ត្រូវធ្វើកំណត់ហេតុស្តីពីការស្រាវជ្រាវ និងការពិនិត្យភស្តុតាងនានារបស់ខ្លួនជូនទៅចៅក្រមស៊ើបសួរផងដែរ។ នៅក្នុងការស៊ើបសួរនេះដែរ ដើម្បីគោរពនូវសិទ្ធិការពារខ្លួន មន្ត្រីគរបាលយុត្តិធម៌ មិនអាចស្តាប់ចម្លើយរបស់បុគ្គលណាមួយក្នុងឋានៈជាសាក្សីដែលមានតម្រុយពិរុទ្ធភាពបាននោះទេ។ ក្នុងករណីនេះមន្ត្រីនគបាលយុត្តិធម៌ ត្រូវបញ្ឈប់ការស្តាប់ចម្លើយនោះភ្លាម ហើយរាយការណ៍ជូនចៅក្រមស៊ើបសួរ។ ការស៊ើបសួររបស់មន្ត្រីនគរបាលយុត្តិធម៌តាមរយៈដីកាចាត់ឲ្យស៊ើបសួរជំនួសនេះ មន្ត្រីនគរបាលយុត្តិធម៌មិនអាចសួរចម្លើយ បុគ្គលផ្សេងដែលមិនបានបញ្ជាក់នៅក្នុងដីកានេះបានទេ។ តាមរយៈដីកាចាត់ឲ្យស៊ើបសួរជំនួសនេះផងដែរ មន្ត្រីនគរបាលយុត្តិធម៌មានសិទ្ធធ្វើការឆែកឆេរ និងចាប់យកវត្ថុតាងនានា ដែលខ្លួនយល់ឃើញថាមានជាប់ពាក់ព័ន្ធនឹងអង្គហេតុព្រមទាំងមានសិទ្ធិឃាត់ខ្លួន និងបញ្ជូនខ្លួនជនត្រូវចោទទៅឲ្យព្រះរាជអាជ្ញា ឬនាំខ្លួនជនត្រូវចោទទៅបង្ហាញខ្លួននៅចំពោះមុខចៅក្រមស៊ើបសួរបានទៀតផង។

២.៧. ដីកាសម្រេចឱ្យនៅក្រៅឃុំ

ចៅក្រមស៊ើបសួរអាចបង្គាប់ឱ្យដោះលែងជនត្រូវចោទឱ្យនៅក្រៅឃុំវិញបាន កាលណាចៅក្រមស៊ើបសួរមានបំណងដោះលែងជនត្រូវចោទឱ្យនៅក្រៅឃុំ នោះចៅក្រមស៊ើបសួរត្រូវជូនព័ត៌មានដល់ព្រះរាជអាជ្ញាដើម្បីសុំយោបល់ ហើយបញ្ជូនសំណុំរឿងឱ្យព្រះរាជអាជ្ញាពិនិត្យ។ ក្នុងករណីបន្ទាន់ចៅក្រមស៊ើបសួរអាចបង្គាប់ឱ្យដោះលែងជនត្រូវចោទភ្លាមដោយមិនចាំបាច់ត្រូវការយោបល់របស់ព្រះរាជអាជ្ញាទេ ដោយគ្រាន់តែមានការចង្អុលបង្ហាញពីមូលហេតុនៃការបន្ទាន់របស់ខ្លួនតែប៉ុណ្ណោះ។ ព្រះរាជអាជ្ញា ឬជនត្រូវចោទក៏អាចមានសិទ្ធិក្នុងការសុំដោះលែង ឬដាក់ពាក្យសុំដោះលែងឱ្យនៅក្រៅឃុំបានផងដែរ។

ចំពោះដីកាសម្រេចឱ្យនៅក្រៅឃុំនេះ ចៅក្រមស៊ើបសួរត្រូវតែជូនដំណឹងភ្លាមដល់ព្រះរាជអាជ្ញា និងដល់ប្រធានពន្ធនាគារ ឬមណ្ឌលឃុំខ្លួន ហើយនៅពេលដែលសម្រេចឱ្យដោះលែងជនត្រូវចោទឱ្យនៅក្រៅឃុំរួចហើយនោះចៅក្រមស៊ើបសួរអាចដាក់ជននោះឱ្យស្ថិតក្រោមការត្រួតពិនិត្យតាមផ្លូវតុលាការបាន។

២.៧.១ ការដាក់ឱ្យស្ថិតក្រោមការត្រួតពិនិត្យតាមផ្លូវតុលាការ

ក្នុងការដាក់ជនត្រូវចោទឱ្យស្ថិតក្រោមការត្រួតពិនិត្យតាមផ្លូវតុលាការនេះ ចៅក្រមស៊ើបសួរអាចមានសិទ្ធិ ឬកាតព្វកិច្ចដូចខាងក្រោម៖

- អាចដាក់ជនត្រូវចោទដែលនៅក្រៅឃុំស្ថិតក្រោមការត្រួតពិនិត្យតាមផ្លូវតុលារការនេះ ដោយកំណត់នៅកាតព្វកិច្ចមួយ ឬច្រើនឱ្យជនត្រូវចោទគោរព។

- ការដាក់ឱ្យស្ថិតក្រោមការត្រួតពិនិត្យតាមផ្លូវតុលាការនេះ អាចធ្វើតាមគំនិតរបស់ខ្លួនផ្ទាល់ ឬតាមរយៈដីកាសន្និដ្ឋានសរុបរបស់ព្រះរាជអាជ្ញា។
- អាចធ្វើការកែប្រែនូវខ្លឹមសារ នៃកាតព្វកិច្ចលុបចោល ឬបញ្ចូលកាតព្វកិច្ចថ្មីបានគ្រប់ពេល។
- ព្រះរាជអាជ្ញា ឬជនត្រូវចោទអាចសុំឱ្យលើកលែង ឬកែប្រែក្រោមការត្រួតពិនិត្យតាមផ្លូវតុលាការបានគ្រប់ពេលវេលាផងដែរ។ ក្នុងករណីដែលជនត្រូវចោទគេចវេះដោយចេតនាពីកាតព្វកិច្ចនៃកាតព្វកិច្ចតាមផ្លូវតុលាការ ចៅក្រមស៊ើបសួរអាចសម្រេចឱ្យឃុំខ្លួនវិញបានទោះបីជាត្រូវបានឃុំខ្លួនបណ្ដោះអាសន្នអស់រយៈពេលអតិបរមាក៏ដោយ។

២.៨. ការបិទការស៊ើបសួរ

ចៅក្រមស៊ើបសួរយល់ឃើញថា ការស៊ើបសួរត្រូវបានបញ្ចប់ ចៅក្រមស៊ើបសួរត្រូវជូនព័ត៌មានដល់ព្រះរាជអាជ្ញា ជនត្រូវចោទ ដើមបណ្ដឹងរដ្ឋប្បវេណី និងមេធាវី ហើយ ២ ថ្ងៃក្រោយមក ចៅក្រមស៊ើបសួរត្រូវបញ្ជូនសំណុំរឿងទៅព្រះរាជអាជ្ញាដើម្បីពិនិត្យ។ ប្រសិនបើព្រះរាជអាជ្ញាយល់ឃើញថាមានចំណុចខ្វះខាតត្រង់ណា ឬមានប្រយោជន៍ទាក់ទងនឹងអង្គហេតុនោះ ព្រះរាជអាជ្ញាអាចស្នើសុំបំពេញកិច្ចស៊ើបសួរជាថ្មីទៀតបាន។

នៅក្នុងរយៈពេល ១៥ ថ្ងៃ បើជនជាប់ចោទត្រូវឃុំខ្លួន និងរយៈពេល ១ខែ បើជនត្រូវចោទនៅក្រៅឃុំ ព្រះរាជអាជ្ញាត្រូវបង្វិលសំណុំរឿងទៅចៅក្រមស៊ើបសួរវិញដោយមានដីកាសន្និដ្ឋានស្ថាពរភ្ជាប់មកជាមួយផង ប្រសិនបើព្រះរាជអាជ្ញាយល់ឃើញថាការស៊ើបសួរត្រូវបញ្ចប់ដូចចៅក្រមស៊ើបសួរដែរ។

ក្នុងករណីដែលព្រះរាជអាជ្ញាអាចប្ដឹងសុំឱ្យចៅក្រមស៊ើបសួរបញ្ជូនខ្លួនទៅតុលាការជំនុំជម្រះ ឬ លើកលែងការចោទប្រកាន់។

២.៨.១. ដីកាដំណោះស្រាយ

ចៅក្រមស៊ើបសួរបិទការស៊ើបសួរតាមរយៈដីកាដំណោះស្រាយ ដែលជាដីកាបញ្ជូនដំណឹងទៅជំនុះជម្រះ ឬដីកាលើកលែងការចោទប្រកាន់បានផងដែរក្នុងករណីដូចតទៅ៖

- អំពើប្រព្រឹត្តមិនមែនជាបទឧក្រិដ្ឋ ឬបទមជ្ឈិម ឬបទលហុ
- ជនដែលប្រព្រឹត្តអំពើនោះនៅតែគេមិនស្គាល់
- គ្មានភស្តុតាងដាក់បន្ទុកគ្រប់គ្រាន់លើជនត្រូវចោទ ។

ចៅក្រមស៊ើបសួរមិនត្រូវជាប់កាតព្វកិច្ច ដោយត្រូវគោរពតាមសេចក្ដីសន្និដ្ឋានស្ថាពររបស់ព្រះរាជអាជ្ញាទេ។ ដីកាដំណោះស្រាយត្រូវជូនដំណឹងដល់ព្រះរាជអាជ្ញា ជនត្រូវចោទ និងដើមបណ្ដឹងរដ្ឋប្បវេណីក្នុងរយៈពេលដ៏ខ្លីបំផុត។

២.៨.២. ដីកាដំណោះស្រាយបញ្ចប់

ការឃុំខ្លួនបណ្ដោះអាសន្ន តាមសេចក្ដីសម្រេចដោយឡែកនៃដីកាដំណោះស្រាយ ចៅក្រមស៊ើបសួរអាចរក្សាជនត្រូវចោទឱ្យនៅជាប់ឃុំបណ្ដោះអាសន្ន រហូតដល់ពេលបង្ហាញនូវតុលាការ។ សេចក្ដីអនុវត្តនេះលែងមានអានុភាពរយៈពេល ៤ ខែ។

ការត្រួតពិនិត្យតាមផ្លូវតុលាការតាមសេចក្ដីសម្រេចដោយឡែក នៃដីកាដំណោះស្រាយ ចៅក្រមសើបសួរអាចរក្សាជនត្រូវចោទ ឱ្យស្ថិតក្រោមការត្រួតពិនិត្យតាមផ្លូវតុលាការរហូតដល់ពេលចូលបង្ហាញខ្លួននៅតុលាការ ។ បើចៅក្រមស៊ើបសួរសម្រេចបញ្ជូនសំណុំរឿងទៅជំនុំជម្រះ ចៅក្រមស៊ើបសួរត្រូវបញ្ជូនសំណុំរឿងជាបន្ទាន់ទៅប្រធានតុលាការដើម្បីកំណត់ពេលវេលាសវនាការជំនុំជម្រះ។

ផ្នែកទី២ ការបង្ហាញភស្តុតាង និងការវាយតម្លៃលើភស្តុតាង

កថាខណ្ឌទី១៖ ការបង្ហាញភស្តុតាង

១.១. មធ្យោបាយនៃការបង្ហាញភស្តុតាង

តាមគោលការណ៍ដែលបានចែងនៅក្នុងច្បាប់ លើកលែងតែបទបញ្ញត្តិផ្ទុយពីភស្តុតាងក្នុងរឿងក្តីព្រហ្មទណ្ឌអាចជូនបានដោយសេរី។ តុលាការថ្លឹងថ្លែងដោយឥស្សរចិត្ត អំពីតម្លៃភស្តុតាងដែលគេដាក់ជូនមកខ្លួនពិនិត្យដោយផ្អែកទៅលើជំនឿស្មោះត្រង់ពិតប្រាកដរបស់ខ្លួន តែទៅលើភស្តុតាងដែលមាននៅក្នុងសំណុំរឿង ឬដែលត្រូវបានគេយកទៅបង្ហាញនៅពេលសវនាការប៉ុណ្ណោះ។ ការសារភាពក៏ដូចជាប្រភេទនៃភស្តុតាងដទៃទៀតដែលត្រូវដាក់ជូនតុលាថ្លឹងថ្លែង។

ដូច្នេះយើងអាចបញ្ជាក់បានថា ភស្តុតាងនៃបទល្មើសព្រហ្មទណ្ឌអាចធ្វើបានដោយប្រើគ្រប់មធ្យោបាយទាំងអស់ដើម្បីឱ្យចៅក្រមមានភាពជឿទុកចិត្តបាន។

គ្រប់មធ្យោបាយ និងភស្តុតាងទាំងអស់អាចត្រូវបានយកមកប្រើប្រាស់ដោយភាគីនៅក្នុងរឿងក្តីព្រហ្មទណ្ឌដោយភស្តុតាងក្នុងរឿងក្តីនីមួយៗពុំមានទម្ងន់ធ្ងន់ ឬស្រាលជាងគ្នានោះទេ ដោយច្បាប់ទុកលទ្ធភាពឱ្យចៅក្រមសម្រេចសេចក្តីដោយផ្អែកទៅលើជំនឿស្មោះត្រង់។ ភស្តុតាងក្នុងរឿងក្តីព្រហ្មទណ្ឌនេះ អាចដាក់ជូនដោយសេរីលើកលែងតែមានច្បាប់ចែងផ្ទុយ ហើយរាល់ហេតុការណ៍ទាំងអស់ដែលចៅក្រមបានដឹង ឬឮដោយផ្ទាល់ខ្លួនតែមិនមានក្នុងរឿងក្តីទេ ចៅក្រមពុំអាចយកមកធ្វើជាភស្តុតាងក្នុងការសម្រេចសេចក្តីបានឡើយ។

ជាគោលការណ៍ ភស្តុតាងទាំងអស់ចៅក្រមសុទ្ធតែអាចយកមកធ្វើជាសំអាងដើម្បីសម្រេចសេចក្តី ក៏ប៉ុន្តែភស្តុតាងមួយចំនួនត្រូវធ្វើការបដិសេធចោលដោយមូលហេតុច្បាស់លាស់ ប្រសិនបើច្បាប់បានកំណត់។

សរុបមក មធ្យោបាយនៃការបង្ហាញភស្តុតាងមានសក្ខីភាព ការសារភាព និងការពិនិត្យគ្រប់មុខសញ្ញា។

១.១.១. ភស្តុតាងដែលបង្ហាញតាមរយៈសាក្សី

សាក្សី គឺជាជនទាំងឡាយណាដែលនិយាយពីអ្វីដែលខ្លួនបានឃើញ ឬបានឮដោយផ្ទាល់។ ក្នុងនោះ មន្ត្រីនគរបាលយុត្តិធម៌ក៏អាចចាត់ទុកជាសាក្សីក្នុងរឿងព្រហ្មទណ្ឌផងដែរ។ ចៅក្រមស៊ើបសួរអាចសួរចម្លើយជនគ្រប់រូប ដែលចម្លើយនោះមានប្រយោជន៍នៅក្នុងការសម្តែងឱ្យឃើញការពិត។[70] ការស្វែងរកសាក្សីដែលបានដឹង ឬបានឮអំពីហេតុការណ៍ដែលទាក់ទិនទៅនឹងបទល្មើស ចៅក្រម ព្រះរាជអាជ្ញា និងមន្ត្រីនគរបាលយុត្តិធម៌ អាចប្រើប្រាស់វិធីផ្សេងៗដែលច្បាប់បានអនុញ្ញាត។

១.១.២. ការសារភាព

ចៅក្រម ព្រះរាជអាជ្ញា និងមន្ត្រីនគរបាលយុត្តិធម៌មានសមត្ថកិច្ចអាចសួរចម្លើយទៅលើជនដែលត្រូវសង្ស័យថាបានប្រព្រឹត្តបទល្មើស ដោយកត់ត្រានៅក្នុងកំណត់ហេតុ។ នៅក្នុងមាត្រា ៣២១ នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ មិនបានឱ្យតម្លៃទៅលើការសារភាពទេ។ ចំពោះកថាខណ្ឌទី៤ នៃមាត្រា៣២១ នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌនេះដដែល បានចាត់ទុកការសារភាពនេះជាប្រភេទនៃភស្តុតាងដែរ។ ចម្លើយដែលទទួលបានក្រោមការបង្ខិតបង្ខំខាងរូបកាយ ឬខាងផ្លូវចិត្ត គ្មានតម្លៃជាភស្តុតាងទេ។

១.១.៣. ការពិនិត្យគ្រប់មុខសញ្ញា

ដើម្បីទទួលបានការពិតចៅក្រមត្រូវធ្វើការពិនិត្យគ្រប់មុខសញ្ញាទាំងអស់ដែលមាននៅក្នុងសំណុំរឿងក្តី ដើម្បីធ្វើជាមូលដ្ឋាននៃការផ្តន្ទាទោស ឬមិនផ្តន្ទាទោស។ ក្នុងករណីខាងលើនេះ ចៅក្រមជំនុំជម្រះធ្វើការពិនិត្យទៅលើកំណត់ហេតុរបស់មន្ត្រីនគរបាលយុត្តិធម៌ ការធ្វើកោសល្យវិច័យរបស់អ្នកជំនាញវត្ថុតាងនានាដែលមន្ត្រីនគរបាលយុត្តិធម៌ប្រគល់ឱ្យ ឬដែលចៅក្រមស៊ើបសួរឱ្យប្រមែប្រមូល។ ល។

ដូច្នេះហើយចៅក្រមស៊ើបសួរ អាចចុះទៅពិនិត្យដល់កន្លែងកើតហេតុផ្ទាល់ ដើម្បីបានដឹងពីការពិតជាក់ស្តែង និងកាលៈទេសៈនៃបទល្មើស។

ការពិនិត្យគ្រប់មុខសញ្ញាអាចឱ្យចៅក្រមឈានទៅរកការសន្និដ្ឋានមួយបានទៅលើអង្គហេតុដែលបានកើតឡើងមានពិតដោយផ្អែកទៅលើការពិចារណាការប្រៀបធៀបជាដើម។ ការសន្និដ្ឋានអាចត្រូវគ្នាជាមួយនឹងចម្លើយរបស់សាក្សី ជនរងគ្រោះ ឬជនជាប់ចោទ។ សម្រាប់ករណីមួយចំនួនបានផ្តល់សិទ្ធិឱ្យចៅក្រមធ្វើការថ្លឹងថ្លែងដោយឥស្សរចិត្តរបស់ខ្លួនចំពោះភស្តុតាង។

រាល់មធ្យោបាយនៃការបង្ហាញភស្តុតាងខាងលើនេះ គឺសុទ្ធតែមានតម្លៃជាភស្តុតាងដូចៗគ្នា ពោលគឺជាធាតុផ្សំសម្រាប់ឱ្យចៅក្រមពង្រឹងជំនឿរបស់ខ្លួនដើម្បីកាត់សេចក្តី។ ទោះជាយ៉ាងណា នៅពេលសវនាការជំនុំជម្រះ

[70] មាត្រា ១៥៣ នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ ឆ្នាំ២០០៧

រាល់ភស្តុតាងដែលបានទទួល ត្រូវលើកយកមកជជែកវែកញែកដោយភាគីនៃរឿងក្តី ដើម្បីរកឱ្យឃើញពីភាពគួរជឿជាក់បាន ឬមិនគួរឱ្យជាក់បាននៃភស្តុតាង។

កំណត់ហេតុរបស់មន្ត្រីនគរបាលយុត្តិធម៌ត្រូវទុកជាបន្ទាល់ "ឯកសារដើម" មានន័យថាត្រូវទុកជាឯកសារដែលត្រូវជឿរហូតដល់មានភស្តុតាងផ្ទុយ ហើយភស្តុតាងផ្ទុយនេះអាចជូនមកចៅក្រមបានដោយសេរីតាមគ្រប់មធ្យោបាយត្រឹមត្រូវតាមច្បាប់។ [71]

១.២. លក្ខខណ្ឌនៃការបញ្ជាក់ភស្តុតាង និងការបង្ហាញភស្តុតាង

តាមគោលការណ៍ដែលបានចែងនៅក្នុងក្រមនីតិវិធីរដ្ឋប្បវេណី លើកលែងតែបញ្ញត្តិផ្ទុយពីនេះ ភស្តុតាងក្នុងរឿងក្តីព្រហ្មទណ្ឌអាចដាក់បានដោយសេរី។ តុលាការអាចថ្លឹងថ្លែងដោយឥស្សរចិត្តចំពោះតម្លៃភស្តុតាងដែលគេដាក់ជូនមកខ្លួនពិនិត្យដោយផ្អែកទៅលើជំនឿស្មោះត្រង់ពិតប្រាកដរបស់ខ្លួន។ តុលាការសម្រេចនៅក្នុងសេចក្តីសម្រេចរបស់ខ្លួន តែទៅលើភស្តុតាងដែលមាននៅក្នុងសំណុំរឿង ឬដែលត្រូវគេយកមកបង្ហាញនៅពេលសវនាការប៉ុណ្ណោះ ការសារភាពក៏ជាប្រភពនៃភស្តុតាងដែលមានតម្លៃដូចភស្តុតាងដទៃទៀតដែរ ដែលត្រូវដាក់ជូនតុលាការធ្វើថ្លឹងថ្លែង"។

ដូច្នេះយើងអាចឃើញបានថា ភស្តុតាងក្នុងរឿងក្តីព្រហ្មទណ្ឌ គឺអាចគ្រប់មធ្យោបាយទាំងអស់ដើម្បីញាំងឱ្យចៅក្រមមានភាពជឿជាក់ទៅបាន។

ក្នុងករណី៖ ការទទួលសារភាពដោយចម្លើយរបស់សាក្សីឆ្លើយមកសមហេតុផល និងមានភាពជាក់លាក់ដោយការពិនិត្យគ្រប់មុខសញ្ញា តាមរយៈការធ្វើកោសល្យវិច័យ ឬតាមរយៈមធ្យោបាយត្រឹមត្រូវតាមច្បាប់ដទៃទៀត ដូចជាការចុះទៅពិនិត្យកន្លែងកើតហេតុជាដើម។ ដើម្បីធ្វើការដោះស្រាយឱ្យបានត្រឹមត្រូវទៅលើចំណាត់ការនៃរឿងក្តីព្រហ្មទណ្ឌស្ថាប័ន ស៊ើបអង្កេត ឬស្ថាប័នតុលាការត្រូវតែពឹងផ្អែកទាំងស្រុងទៅលើភស្តុតាងនានាដែលប្រមូលបាន។ គ្រប់ភស្តុតាងដែលបានកើតចេញពីព្រឹត្តិការណ៍ណាមួយនៃរឿងក្តីព្រហ្មទណ្ឌភស្តុតាង ឬអង្គហេតុទាំងនោះ ត្រូវបានប្រមូលទៅតាមវិធានជាក់លាក់មួយជាកំណត់ដោយវិធានទាំងអស់នេះបញ្ញត្តិ ដោយច្បាប់នីតិវិធីដែលគេហៅថា "មធ្យោបាយនៃការបញ្ជាក់ភស្តុតាង" ។

១.២.១. វិមតិសង្ស័យត្រូវបានជាប្រយោជន៍ដល់ជនជាប់ចោទ

ក្នុងគោលការណ៍សច្ចធារណ៍នៃទោសនេះ គេអាចឃើញមានលក្ខខណ្ឌមួយទៀតដែលមានអត្ថន័យសំខាន់នៅក្នុងការអនុវត្តរបស់តុលាការ។ ជាគោលការណ៍ច្បាប់ដែលបានចែងថា៖ "វិមតិសង្ស័យជាប្រយោជន៍ដល់ជនជាប់ចោទ ដរាបណាតុលាការមិនទាន់កាត់ទោសជាស្ថាពរ"។[72] កាលណាភស្តុតាងទាំងឡាយមានភាព

[71] មាត្រា ១១០ និងមាត្រា ១១៨ នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ ឆ្នាំ២០០៧

[72] មាត្រា ៣៨ នៃរដ្ឋធម្មនុញ្ញនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា ឆ្នាំ១៩៩៣

ប្រឈមគ្នា និងមានភាពទំនាស់គ្នា (ផ្ទុយគ្នា) ប្រសិនបើតុលាការពុំទាន់មានអំណះអំណាងឱ្យបានគ្រប់គ្រាន់ ក្នុងការដាក់បង្ហាញឱ្យឃើញពីកំហុសជាទូទៅរបស់បុគ្គល ឬ ក៏មិនអាចបង្ហាញនូវចំណែកណាមួយដែលពាក់ព័ន្ធទៅនឹងអង្គហេតុតាមរយៈនៃការចោទប្រកាន់នោះទេ និងប្រសិនបើអង្គហេតុណាមួយមានរបកគំហើញផ្សេងគ្នាដោយមិនមានភាពស៊ីសង្វាក់គ្នាបាននោះ នៅទីបញ្ចប់តុលាការត្រូវតែធ្វើសេចក្តីសម្រេចមួយដោយ សេចក្តីសម្រេចបែបនេះមានលំអៀងទៅរក ឬប្រយោជន៍របស់ជនជាប់ចោទ។ [73] ច្បាប់បានចែងថា "វិមតិសង្ស័យត្រូវតែបានជាអត្ថប្រយោជន៍ដល់ជនជាប់ចោទជានិច្ច"។[74] តាមគោលការណ៍នៃការឃុំខ្លួនបណ្តោះអាសន្នមានន័យថា "ជនជាប់ចោទត្រូវតែមានសេរីភាព"។ នៅលើទម្លឺករណ៍ទាំងនេះជាការបញ្ជាក់ថា ការសង្ស័យត្រូវបានជាប្រយោជន៍ដល់ជនជាប់ចោទ ហើយជនជាប់ចោទក៏ត្រូវចាត់ទុកជាជនគ្មានទោសផងដែរ។ មានគោលការណ៍មួយផ្សេងទៀតដែលបានគាំទ្រផងដែរ នៅគោលការណ៍ខាងលើ "ជនជាប់ចោទណាក៏ដោយ ត្រូវចាត់ទុកជាមនុស្សឥតទោសដរាបណាតុលាការ មិនទាន់កាត់ទោសជាស្ថាពរ។

ចំពោះវិធាននៃការដោះស្រាយចំពោះវិមតិសង្ស័យ គោលការណ៍នេះ តុលាការបានធ្វើសេចក្តីសម្រេចទៅលើអង្គសេចក្តីដោយរកឃើញថាមានទោស ឬគ្មានទោសចំពោះជនជាប់ចោទ លុះត្រាតែភស្តុតាងទាំងនោះបានដាក់បង្ហាញយ៉ាងច្បាស់ដោយគ្មានភាពសង្ស័យ។ ការសង្ស័យណាមួយដែលបានកើតឡើងនៅក្នុងដំណាក់កាលស៊ើបអង្កេត នោះគេត្រូវចាត់វិធានការផ្ទៀងផ្ទាត់ឱ្យបានប្រាកដប្រជាទៅលើភស្តុតាងទាំងនោះ។ ប៉ុន្តែមិនមែនមានន័យថា ការផ្ទៀងផ្ទាត់បែបនេះវាជាកាតព្វកិច្ចតែម្នាក់គត់របស់អ្នកស៊ើបអង្កេតនោះទេ វាក៏ជាសិទ្ធិអំណាច និងកាតព្វកិច្ចរបស់តុលាការជំនុំជម្រះផងដែរ ព្រោះថាស្ថាប័នដែលធ្វើការស៊ើបអង្កេត ឬធ្វើការចោទប្រកាន់ គឺមានកាតព្វកិច្ចបង្ហាញពីសក្ខីកម្មក្នុងការដាក់បន្ទុកទៅលើជនត្រូវចោទ។ នៅពេលមានការសង្ស័យក្នុងពេលស៊ើបសួរ តុលាការមានវិធានការនិរន្តរាយ ប៉ុន្តែបើការសង្ស័យនោះកើតមាននៅក្នុងដំណាក់កាលជំនុំជម្រះវិញ តុលាការមានវិធានការស្រាវជ្រាវជាថ្មីបន្ថែម "ប្រសិនបើយល់ឃើញថាការស្រាវជ្រាវថ្មីមានការចាំបាច់ តុលាការអាចបង្គាប់តាមសាលក្រមឱ្យធ្វើការស៊ើបសួរបន្ថែម" [75]។

១.២.២. ការផ្ទៀងផ្ទាត់ភស្តុតាង

ក្នុងការសម្រេចសេចក្តីក្នុងរឿងក្តីព្រហ្មទណ្ឌ ចៅក្រមត្រូវតែផ្អែកទៅលើភស្តុតាងជាកត្តាសំខាន់បំផុត និងដោយផ្អែកទៅលើគោលការណ៍នៃសម្មតិកម្ម។ នៅក្នុងគោលការណ៍នៃការផ្ទៀងផ្ទាត់ភស្តុតាង ក៏វាមិនសូវជាខុសគ្នាច្រើនប៉ុន្មានដែរពីគោលការណ៍នៃការវាយតម្លៃទៅលើភស្តុតាង។ ការផ្ទៀងផ្ទាត់គឺជាភារកិច្ចរបស់អ្នកស៊ើបអង្កេត

[73] នីតិភស្តុតាង របស់ចៅក្រម អ៊ិន បុផា បោះពុម្ពលើកទី២ ទំព័រ៥២ ឆ្នាំ២០១៦

[74] មាត្រា ៣១០ នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ ឆ្នាំ២០០៧

[75] មាត្រា ៣៣៩ នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ ឆ្នាំ២០០៧

ព្រះរាជអាជ្ញា ឬតុលាការ ដើម្បីធ្វើការកំណត់អំពីភាពជឿជាក់ទៅលើគុណភាពជាក់ស្តែងនៃប្រភពនានាដែលទទួលបាន។ បុគ្គលដែលមានសមត្ថកិច្ចអនុវត្តនៅក្នុងនីតិវិធីនៃប្រព័ន្ធយុត្តាធិការនេះ ត្រូវធ្វើឡើងប្រកបដោយភាពហ្មត់ចត់ គ្រប់ជ្រុងជ្រោយ និងចំគោលដៅសម្រាប់ធ្វើសេចក្តីសម្រេចដ៏ត្រឹមត្រូវមួយទៅលើចំណុចទាំងឡាយកំណត់អំពីភាពជឿជាក់ទៅលើគុណភាពជាក់ស្តែងនៃប្រភពនានាដែលទទួលបាន។

ការផ្ទៀងផ្ទាត់ភស្តុតាងមានលក្ខណៈច្រើនប្រភេទណាស់ យើងនឹងលើកយកចំណុចខ្លះៗ មកនិយាយដែលមានន័យដូចខាងក្រោមនេះ៖

ក. ការផ្ទៀងផ្ទាត់ភស្តុតាង

ការផ្ទៀងផ្ទាត់ភស្តុតាង គឺត្រូវតែបំពេញកិច្ចគ្រប់ដំណាក់កាលនៃនីតិវិធីហើយរាល់ប្រភពទាំងឡាយ ដែលទទួលបានក៏ដូចជាភស្តុតាងផងដែរ គឺត្រូវតែយកទៅធ្វើការផ្ទៀងផ្ទាត់នៅក្នុងលក្ខខណ្ឌដាច់ដោយឡែកពីគ្នា និងត្រូវធ្វើការផ្គុំចូលគ្នាវិញជាមួយភស្តុតាងដទៃទៀត។

ចំពោះអ្នកមានសមត្ថកិច្ចក្នុងការធ្វើការផ្ទៀងផ្ទាត់នេះវិញ គឺជាបុគ្គលដែលមានអំណាចរដ្ឋ ហើយទទួលបន្ទុកក្នុងការធ្វើការសេចក្តីសម្រេចតាមនីតិវិធីដូចជាតុលាការជាដើម (ចៅក្រម)។ ការធ្វើការផ្ទៀងផ្ទាត់បែបនេះគឺរាប់បញ្ចូលដូចគ្នាទៅនឹងការវិភាគបែបតក្កវិជ្ជាមានផងដែរ ដោយក្នុងនោះវាផ្ទុកនូវព័ត៌មានទាំងឡាយ ដែលមានមធ្យោបាយធ្វើការប្រដូចគ្នាជាមួយនឹងខ្លឹមសារនៃភស្តុតាងដែលមាន។ ការប្រដូចខ្លឹមសារនៃភស្តុតាងនេះគឺត្រូវតែឈរនៅលើមូលដ្ឋាននៃការវិភាគចំពោះសកម្មភាពនានាចាំបាច់របស់ស្ថាប័នស៊ើបអង្កេត និងតុលាការ។

ខ. ការប្រដូចគ្នានៃភស្តុតាង

ការប្រដូចនៃភស្តុតាងមួយទៅនឹងភស្តុតាងមួយផ្សេងទៀត ដែលមានផ្លូវក្នុងសំណុំរឿងក្តីព្រហ្មទណ្ឌគឺមានន័យថា ភស្តុតាងនីមួយៗតែងតែមានភាពជាប់ទាក់ទងគ្នាជាមួយភស្តុតាងផ្សេងៗទៀត ហើយអាចធ្វើការផ្ទៀងផ្ទាត់គ្នាបាន ដាក់ក្នុងបណ្តុំមួយបានទៅតាមកិច្ចការនៃភស្តុតាង។ គ្មានភស្តុតាងណាមួយក្នុងចំណោមភស្តុតាងទាំងអស់នោះមានឥទ្ធិពលគ្របដណ្តប់ទៅលើភស្តុតាងមួយផ្សេងទៀតបានឡើយនៅពេលមានការលេចឡើងនូវភាពប្រឈមគ្នានៅក្នុងភស្តុតាងទាំងនោះ ចាំបាច់ត្រូវតែរុករកទៅលើភស្តុតាងនីមួយៗ រួចហើយត្រូវធ្វើការបង្ហាញឱ្យមានភាពច្បាស់លាស់ចំពោះភាពប្រឈមគ្នាទាំងនោះ។ ទោះបីនៅក្នុងក្រមព្រហ្មទណ្ឌមិនបានអនុញ្ញាតឱ្យមានការប្តឹងតវ៉ា ចំពោះភស្តុតាងក៏ពិតមែន ប៉ុន្តែកាតព្វកិច្ចនេះត្រូវបានចងនូវក្នុងកំណត់ហេតុពេលសួរដេញដោលវិញ។ ភស្តុតាងនីមួយៗនូវក្នុងរឿងក្តីព្រហ្មទណ្ឌត្រូវតែមានប្រភពរបស់វា ដោយហេតុនេះហើយបានជាការផ្ទៀងផ្ទាត់ភស្តុតាងនេះ ឱ្យយើងធ្វើការកំណត់បាននូវប្រភពជាក់ស្តែងបាន ពោលគឺយកប្រភពនៃភស្តុតាងមកធ្វើជាគោលតែម្តង។

គ. ការផ្ទៀងផ្ទាត់ទៅលើប្រភពនៃភស្តុតាង

ជាវិធីដែលអាចធ្វើឱ្យបញ្ចេញច្បាស់នៅក្នុងការកំណត់អង្គហេតុទាំងឡាយដែលបានផ្សារភ្ជាប់គ្នាជាមួយនឹងសមត្ថភាពរបស់បុគ្គល ដែលជាអ្នកផ្តល់ព័ត៌មានរួមទាំងទំនាក់ទំនងអញ្ញមញ្ញនានាជាមួយអ្នកចូលរួមផ្សេងទៀតនៅក្នុងដំណើរការនៃការផ្ទៀងផ្ទាត់នោះ។ ក្នុងន័យនេះគឺវាមិនខុសគ្នាប៉ុន្មានទេទៅនឹងសកម្មភាពនៃការស៊ើបសួរ (ក្នុងករណីជនជាប់ចោទបានធ្វើការបដិសេធន៍ នូវចម្លើយសារភាពនៅក្នុងដំណាក់កាលជំនុំជម្រះទៅលើដំណាក់កាលដំបូងៗ ដែលបានធ្វើឡើងដោយមន្ត្រីស៊ើបអង្កេត)។ ដំណើរការផ្ទៀងផ្ទាត់ភស្តុតាង អាចចាប់ផ្តើមតាំងពីបានទទួលភស្តុតាងនោះមកម្ល៉េះ មានន័យថា ក្រោយពីទទួលបាននូវភស្តុតាងភ្លាម ការផ្ទៀងផ្ទាត់ក៏ត្រូវតែចាប់ផ្តើមធ្វើដែរ ដោយមិនចាំបាច់ត្រូវរង់ចាំដល់ពេលជំនុំជម្រះនោះទេ តែប្រសិនណាទុកដល់ពេលជំនុំជម្រះអាចធ្វើឱ្យភស្តុតាងមួយចំនួនត្រូវបាត់បង់នូវដានរបស់វាដូចជា បទល្មើសរំលោភសេពសន្ថវៈ ក្រោយពេលដែលជនរងគ្រោះបញ្ជាក់ថាខ្លួនបានធ្វើការតបតទៅលើជនល្មើសវិញតាមមធ្យោបាយ ក្រយ៉ៅដៃ និងក្រចកដៃ ចំណុចនេះត្រូវមានកំណត់ហេតុពិនិត្យលើខ្លួនប្រាណរបស់ជនជាប់ចោទភ្លាមៗ ប្រសិនណាជនជាប់ចោទត្រូវឃាត់ខ្លួនបានបន្ទាប់ពីកើតហេតុ។

ដូច្នេះក្នុងវិធានទាំងឡាយដែលបានរៀបរាប់ខាងលើ វាគ្រាន់តែជាផែនទីបង្ហាញផ្លូវគោលមួយប៉ុណ្ណោះគឺមិនមានន័យថាវាបានបង្ហាញគ្រប់ជ្រុងជ្រោយនោះទេពីព្រោះវិធានទាំងនោះវាមានការប្រែប្រួលទៅតាមប្រភេទនៃភស្តុតាងអាស្រ័យទៅលើអង្គហេតុជាក់ស្តែងដែលបានកើតឡើងនៅក្នុងព្រឹត្តិការណ៍នីមួយៗ ហើយវាបានស្តែងចេញពីព្រឹត្តិការណ៍នេះ គេអាចកំណត់បាននូវគោលបំណងរួមនៃប្រភេទរបស់ភស្តុតាង ហើយប្រៀបផ្ទឹមទៅនឹងអង្គហេតុនានាមាននូវក្នុងរឿងក្តី។

ចំពោះការបកស្រាយទៅលើចំណុចទាំងនេះមានដូចខាងក្រោម៖

អំពីអត្ថិភាព ឬនត្ថិភាពនៃប្រភេទអង្គហេតុ៖ មានន័យថា ពេលមានព្រឹត្តិការណ៍នៃបទល្មើសកើតឡើងអ្នកស៊ើបអង្កេត ឬចៅក្រមត្រូវតែព្យាយាមរកនូវប្រភពនៃអង្គហេតុតាមរយៈនៃព័ត៌មាននានាតាមគ្រប់មធ្យោបាយទាំងអស់ដែលច្បាប់បានកំណត់ទុក។ ដូច្នេះត្រូវប្រាកដក្នុងចិត្តជាមុនថា អង្គហេតុណាជាអង្គហេតុពិតសិនទើបអាចធ្វើការផ្ទៀងផ្ទាត់លើភស្តុតាងនោះបាន។ ត្រូវកំណត់ឱ្យបានច្បាស់ថាតើប្រភពព័ត៌មានដែលនៅក្នុងអង្គហេតុនោះវាមានលក្ខណៈពិតដែរ ឬទេ? វាពិតជាលំបាក និងមានភាពស្មុគស្មាញណាស់ក្នុងការវាយតម្លៃទៅលើប្រភពព័ត៌មានដែលទទួលបានពីអង្គហេតុនានា ប៉ុន្តែអ្នកធ្វើការវាយតម្លៃត្រូវតែមានភាពរឹងមាំ និងមានម្ចាស់ការចំពោះប្រភពនៃភស្តុតាង និងប្រភពព័ត៌មានបែបនេះ។

អំពីហេតុផលនៃអត្ថិភាព និងនត្ថិភាពនៃចំពោះអង្គហេតុ៖

ហេតុផលនៃអត្ថិភាព និងនត្ថិភាព អ្នកអនុវត្តច្បាប់ត្រូវតែមានគោលគំនិត និងចំណេះដឹង ផ្អែកភស្តុតាងសម្រាប់ធ្វើការបកស្រាយ។ ប្រសិនបើប្រភពនៃព័ត៌មានត្រឹមត្រូវ និងអាចជឿទុកចិត្តបាន តើអាចធ្វើការសន្និដ្ឋានចំពោះទោសកំហុសរបស់ជនល្មើសក្នុងអង្គហេតុនោះបានដែរឬទេ? ផ្ទុយទៅវិញអ្នកធ្វើការផ្ទៀងផ្ទាត់ទៅលើភស្តុតាងដូចជាស្ថាប័នតុលាការជាដើមនោះមិនមែនសុទ្ធតែប្រាកដថាគ្រប់អង្គហេតុទាំងអស់គឺសុទ្ធតែជាការពិតប្រាកដនោះទេ ក៏ព្រោះថាមានភស្តុតាងខ្លះបានមកដោយប្រយោលតែប៉ុណ្ណោះ ដូចនេះគឺត្រូវតែធ្វើការផ្ទៀងផ្ទាត់ឡើងវិញ។ ភស្តុតាងត្រូវបានចាត់ទុកដូចជាប្រភពមួយក្នុងការផ្តល់ព័ត៌មានស្តីអំពីអង្គហេតុមួយពិតប្រាកដដែលគេតែងហៅថា "មធ្យោបាយនៃការបញ្ជាក់ភស្តុតាង ឬមធ្យោបាយនៃការផ្តល់សក្ខីកម្ម"។

ករណី៖ ការបំភ្លឺរបស់សាក្សីអំពីអង្គហេតុណាមួយនោះ គឺមានប្រភពមួយច្បាស់លាស់ដែល ប្រភពនោះធ្វើឱ្យមានហេតុផលយ៉ាងជាក់លាក់បំផុត ហើយនាំឲ្យតុលាការទទួលបាននូវព័ត៌មានអំពីអង្គហេតុមួយយ៉ាងពេញលេញ។ ការស្វែងរកបានអំពីសកម្មភាពកាន់តែពិតប្រាកដទៅលើអង្គហេតុនោះ គឺជាវិធាននានារបស់ស្ថាប័នមានសមត្ថកិច្ចក្នុងកិច្ចប្រតិបត្តិការចំពោះការបញ្ជាក់នូវសក្ខីកម្មទាំងឡាយតាមរយៈហេតុផលណាមួយដែលហេតុផលនោះត្រូវបានកំណត់ដោយអង្គហេតុពិត ក្នុងអង្គហេតុទាំងអស់ ទោះបីជាវាមានខ្លឹមសារជាវិជ្ជមានក្តី ឬអវិជ្ជមានក្តីចំពោះអត្ថិភាព ឬនត្ថិភាព នៃបទល្មើសណាមួយក្តី ក៏អង្គហេតុទាំងនោះសុទ្ធតែមានប្រភពដើមរបស់វា ហើយអង្គហេតុពិតទាំងនោះអាចជាវត្ថុបញ្ជាក់ពីសក្ខីកម្មបាន។ ប៉ុន្តែចំពោះអង្គហេតុប្រឌិតវិញ មិនអាចធ្វើការបញ្ជាក់អំពីសក្ខីកម្មនោះទេពីព្រោះថាប្រភពរបស់វាកើតចេញពីការបំផ្លើសអង្គហេតុ ឬដោយការក្លែងបន្លំនូវភស្តុតាង។

កថាខណ្ឌទី២៖ ការវាយតម្លៃលើភស្តុតាង

២.១. វិធីសាស្ត្រក្នុងការបង្ហាញភស្តុតាង

ការវាយតម្លៃទៅលើភស្តុតាង គឺជាការសរុបលទ្ធផលមួយដែលកើតចេញពីការផ្ទៀងផ្ទាត់ទៅលើអត្ថិភាពនៃភស្តុតាងទាំងឡាយដែលមាននៅក្នុងរឿងក្តី ដោយលទ្ធផលបែបនេះបានដាក់ចេញអំពីការទទួលស្គាល់ទៅលើអត្ថិភាព ឬនត្ថិភាពនៃអង្គហេតុទាំងនោះ។ យើងក៏អាចនិយាយម្យ៉ាងទៀតថា ការវាយតម្លៃទៅលើភស្តុតាងគឺជាការធ្វើសេចក្តីសន្និដ្ឋានសរុបអំពីភាពអាចជឿជាក់បាន ឬភាពមិនអាចជឿជាក់បានទៅលើភស្តុតាង។ ការវាយតម្លៃទៅលើភស្តុតាង គឺជាភារកិច្ចរបស់ចៅក្រម ព្រះរាជអាជ្ញា និងអ្នកស៊ើបអង្កេត ដែលជាភារកិច្ចរបស់បុគ្គលទាំងនេះត្រូវបានស្តែងចេញតាមរយៈការធ្វើអំណះអំណាងរបស់បុគ្គលទាំងនោះក្នុងលក្ខខណ្ឌនៃបរមត្ថធម៌ជាពិសេសអំណះអំណាងទាំងនេះត្រូវឈរលើមូលដ្ឋាននៃការពិចារណាទៅលើភស្តុតាងនានា រួមមានបណ្តុំនៃភស្តុតាងទាំងនោះប្រកបដោយលក្ខណៈពេញលេញចំគោលដៅ និងគ្រប់ជ្រុងជ្រោយសមស្របតាមច្បាប់ និងមនសិការគតិយុត្តិ។ ចៅក្រម ព្រះរាជអាជ្ញា និងអ្នកស៊ើបអង្កេត ពួកគេត្រូវដោះស្រាយអង្គហេតុនានាប្រកបដោយបញ្ញា

ស្មារតីនៃភាពដែលអាចទទួលយកបាន ភាពទាក់ទិននឹងអង្គហេតុ ភាពជឿជាក់ទៅលើភស្តុតាងនីមួយៗ ព្រមទាំងភាពគ្រប់គ្រាន់នៃភស្តុតាងទាំងអស់សម្រាប់ធ្វើការអនុម័តដើម្បីអាចទទួលយកបាននូវសេចក្តីសម្រេចមួយប្រកបដោយវិជ្ជាជីវៈ និងយុត្តិធម៌។ ទោះបីជានៅក្នុងក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌមិនបានចែងឱ្យជាក់លាក់ទៅលើប្រភេទនៃភស្តុតាងក្តី ប៉ុន្តែច្បាប់ផ្តល់សិទ្ធិទៅឱ្យស្ថាប័នតុលាការមាន ចៅក្រម ឬព្រះរាជអាជ្ញា តុលាការទទួលថ្លឹងថ្លែង ដោយឥតស្សរចិត្តអំពីតម្លៃនៃភស្តុតាងដែលគេដាក់ជូនមកខ្លួនពិនិត្យដោយផ្អែកទៅលើជំនឿស្មោះត្រង់ពិតប្រាកដរបស់ខ្លួន ហេតុផលដែលច្បាប់មិនបានកំណត់ឱ្យច្បាស់លាស់អំពីវិធាននៃភស្តុតាងបែបនេះអាចមកពីភស្តុតាងមានសភាពប្រែប្រួលច្រើន អាស្រ័យទៅតាមបទល្មើសដែលបានកើតឡើង។ កាលណាបើច្បាប់នីតិវិធីបានកំណត់នូវវិធាន និងគោលការណ៍ឱ្យបានច្រើនទាក់ទិននឹងភស្តុតាងនោះ វាជាគុណវិបត្តិមួយដល់ការវាយតម្លៃទៅលើភស្តុតាងមុនឈានដល់ការធ្វើសេចក្តីសម្រេចរបស់តុលាការ។ ម្យ៉ាងទៀតបើច្បាប់នីតិវិធីបានកំណត់ពីគោលការណ៍ និងវិធានដែលមានលក្ខណៈស៊ីជម្រៅពេកហើយ ចៅក្រមមានការយល់ដឹងខាងផ្នែកទ្រឹស្តីនៃនីតិសាស្ត្រនៅមានកំរិត ក៏អាចជាហេតុនាំឱ្យមានការប៉ះពាល់ដល់ការវិនិច្ឆ័យច្បាប់ ឬក៏ចៅក្រម អាចយកតែទម្លាប់មកប្រើជំនួសវិញ ជាជាងយកច្បាប់ដែលបានកំណត់អំពីវិធានភស្តុតាងមកប្រើ។

ដូច្នេះហើយទើបបានជាលេចឡើងនៅគោលការណ៍ "ជំនឿស្មោះត្រង់ពិតប្រាកដរបស់ខ្លួន" ន័យបែបនេះគឺចង់សំដៅលើអគតិធម៌ ៤ របស់ចៅក្រមក្នុងការសម្រេចសេចក្តីដែលមាន **ឆន្ទាគតិ ទោសាគតិ ភយាគតិ** និង **មោហាគតិ** ដោយធម៌ ៤ នេះ ចៅក្រមត្រូវប្រកាន់ភ្ជាប់ក្នុងខ្លួនជានិច្ចពេលធ្វើការសម្រេចសេចក្តីក្នុងរឿងក្តីណាមួយដែលខ្លួនទទួលភារកិច្ច ។

២.១.១. លក្ខណៈក្នុងការវាយតម្លៃ

ភាពដែលអាចទទួលយកបាននៃភស្តុតាង គឺជាការទទួលស្គាល់ដោយអ្នកច្បាប់ទៅលើផលប្រយោជន៍ដែលកើតចេញពីប្រភពនៃភស្តុតាងទាំងឡាយ ហើយដោយផលប្រយោជន៍ទាំងនេះវាបានបម្រើមធ្យោបាយមួយក្នុងការបញ្ជាក់សក្ខីកម្មបាន។ ហើយនៅក្នុងពេលបំពេញកិច្ចក្នុងប្រព័ន្ធយុត្តាធិការ តុលាការមិនអនុញ្ញាតឱ្យប្រើប្រាស់នូវភស្តុតាងទាំងឡាយណាដែលបំពានច្បាប់នោះឡើយ។ ប៉ុន្តែក្នុងករណីណាដែលភស្តុតាងទទួលបានដែលមានការបំពានច្បាប់ នោះតុលាការត្រូវលើកយកហេតុផលមកបញ្ជាក់នៅក្នុងសេចក្តីសម្រេចរបស់ខ្លួន ប៉ុន្តែលើកលែងតែភស្តុតាងដែលបានកើតចេញពីបណ្តុំនៃរឿងក្តីនោះ (តុលាការត្រូវតែបង្ហាញឱ្យឃើញនូវអ្វីដែលភស្តុតាងនោះវាបានបំពានទៅលើច្បាប់)។

ករណី៖ ជនជាប់ចោទបានបង្ហាញនូវកិច្ចសន្យាមួយដែលខ្លួនបានធ្វើឡើងជាមួយជនរងគ្រោះ (ជនរងគ្រោះជាអ្នកជំងឺ) និង (ជនជាប់ចោទជាគ្រូពេទ្យ) ដែលនៅក្នុងកិច្ចសន្យានោះបានសរសេរថា ខ្លួនមានជំងឺមហារីកខួរក្បាលពិបាកទ្រាំរស់នៅណាស់ ហើយបានធ្វើកិច្ចសន្យាមិនប្តឹងគ្រូពេទ្យទេ ដែលបានជួយចាក់ថ្នាំឲ្យខ្លួន (អ្នកជំងឺ)

ឆាប់ស្លាប់។ ជាការពិតណាស់ កិច្ចសន្យានេះវាបានបញ្ជាក់យ៉ាងច្បាស់នៅក្នុងភស្តុតាងនោះ។ ប៉ុន្តែវាមិនអាចធ្វើការដោះបន្ទុកបានទេព្រោះថា វាគឺជាកិច្ចសន្យាខុសច្បាប់។ ជាទូទៅអ្នកដែលមានគំនិតទទួលស្គាល់ភស្តុតាងណាមួយថាមិនអាចទទួលយកបានច្រើនតែកើតចេញពីអ្នកបំពេញកិច្ចស៊ើបអង្កេតដំបូង តុលាការ ជនសង្ស័យ ជនជាប់ចោទ និងមេធាវីជនជាប់ចោទជាដើម។

នៅក្នុងរឿងព្រហ្មទណ្ឌ ក្រមនីតិវិធីមិនបានចែងពីវិធានក្នុងការវាយតម្លៃទៅលើប្រភេទនៃភស្តុតាងនោះទេ ដោយច្បាប់ផ្តល់សិទ្ធិយ៉ាងធំធេងបំផុតដល់ចៅក្រមជំនុំជម្រះសម្រាប់ធ្វើការវាយតម្លៃទៅលើភស្តុតាងវិញ។ ដូចដែលមានចែងនៅក្នុងមាត្រា៣២៥ និងមាត្រា៣២៦ នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌដែលនិយាយអំពីការសួរចម្លើយជនជាប់ចោទ និងការស្តាប់ចម្លើយរបស់ភាគី។ ការផ្តល់សិទ្ធិអំណាចធំធេងក្នុងការវាយតម្លៃទៅលើប្រភេទនៃភស្តុតាងបែបនេះ ប្រធានជំនុំជម្រះមិនអាចចេះតែសម្រេចសេចក្តីទៅតាមទំនើងចិត្តបាននោះទេ ព្រោះថារាល់ពេលជំនុំជម្រះ នៅក្នុងសវនាការម្តងៗ ក៏មានក្រឡាបញ្ជីជាអ្នកសរសេរកំណត់ហេតុ រាល់សំណួរដែលបានសួរ និងចម្លើយដែលបានឆ្លើយ ដូចដែលមានចែងនៅក្នុងមាត្រា ៤១ នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ។

លក្ខណៈតូចៗផ្សេងទៀតសម្រាប់ធ្វើការវាយតម្លៃចំពោះភស្តុតាងរួមមាន៖

ក. ការវិភាគចំពោះភស្តុតាង

ចំពោះការវិភាគចំពោះភស្តុតាង គឺអាចឆ្លុះបញ្ចាំងអំពីកម្រិតសមត្ថភាពរបស់ចៅក្រម ដែលមានសិទ្ធិអំណាចក្នុងការសម្រេចសេចក្តីក្នុងរឿងក្តី។ វាអាចជាការវាស់កម្រិតការយល់ដឹងរបស់ចៅក្រមផងដែរទៅលើខាងផ្នែកទ្រឹស្តីនៃភស្តុតាង ប្រសិនជាគាត់យល់ដឹងខ្ពស់ នោះគាត់អាចធ្វើការវិភាគយ៉ាងហ្មត់ចត់ចំពោះខ្លឹមសារនេះ និងសម្ព័ន្ធភាពនៃអង្គហេតុ។

ខ. ការបែងចែកជាផ្នែកចំពោះភស្តុតាង

ការចែកជាផ្នែកចំពោះភស្តុតាង ឬបណ្តុំទាំងឡាយនៃភស្តុតាងដែលបានប្រមូល ត្រូវបែងចែកទៅតាមប្រភេទរបស់ភស្តុតាង (កិច្ចទៅតាមប្រភេទនៃភស្តុតាង) ដោយឱ្យភស្តុតាងទាំងនោះញែកចេញដាច់ពីគ្នា។ ការធ្វើបែបនេះដើម្បីងាយស្រួល ក្នុងការកំណត់ភស្តុតាងទៅតាមប្រភេទនីមួយៗ។

ក្នុងករណីនេះ ភស្តុតាងដែលប្រមូលបាននៅក្នុងសំណុំរឿងក្តីមួយស្តីពីឃាតកម្មដែលមានដូចជា ចម្លើយរបស់បុគ្គលមួយចំនួនមានជាអាទិ៍៖ សាក្សី ជនរងគ្រោះ ដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី ជនជាប់ចោទ និងវត្ថុតាងដូចជាកាំបិត ស្បែកជើងជនល្មើស ស្នាមដាននានាជាដើម។ ភស្តុតាងទាំងអស់ជាបណ្តុំ ឬសំណុំមួយនៃអង្គហេតុ ប៉ុន្តែចម្លើយរបស់សាក្សី វត្ថុតាងជាកាំបិត ស្បែកជើង ជាភស្តុតាងដែលបានញែកចេញពីអង្គហេតុ។ ការធ្វើបែបនេះគឺចង់សំដៅទៅលើប្រភេទនៃភស្តុតាងដែលមាន ភស្តុតាងជាវត្ថុ ភស្តុតាងជាសាក្សី ភស្តុតាងជាឯកសារ និងភស្តុតាងជាកំណត់ហេតុធ្វើកោសល្យវិច័យជាដើម។

គ. ការចែកជាផ្នែកឱ្យដាច់ពីគ្នានៃភស្តុតាង

ការចែកផ្នែកៗចំពោះភស្តុតាងទាំងឡាយដែលស្ថិតនៅក្នុងប្រភេទនៃភស្តុតាងដោយក្នុងនោះគេត្រូវកំណត់ភាគផ្សំរបស់ភស្តុតាង នេះជាការញែកចេញនៅក្នុងភស្តុតាង ដោយបញ្ជាក់នៅអង្គហេតុដោយឡែកៗ ឬក៏បញ្ជាក់នៅការអះអាងផ្សេងៗ និងបានបញ្ជាក់នូវលក្ខណៈ ផ្សេងៗដទៃទៀតដូចជាខណៈនានានៃព្រឹត្តិការណ៍ជាដើម។

ដូចជាស្បែកជើងមានលេខប៉ុន្មាន? មានម៉ាកអ្វី? មានពណ៌អ្វី? ចាស់ឬថ្មី? ផលិតពីសាធារធាតុអ្វី? កាំបិតប្រភេទអ្វី? កាំបិតខ្លី ឬវែង? (នេះជាភស្តុតាងប្រភេទវត្ថុ) ។ ចំពោះចម្លើយវិញ សាក្សី "ក" បានឃើញជនល្មើសដើរនៅថ្ងៃកើតហេតុ តើស្ថិតក្នុងខណៈណាខ្លះ? ជាពេលព្រឹក ឬពេលល្ងាច ម៉ោង? កាលបរិច្ឆេទ? ដើរទៅណាមកណា? មានកាន់អ្វី ឬអត់? ចំពោះស្លាកស្នាមវិញមានទំហំប៉ុន្មាន? ជម្រៅណា? មានប៉ុន្មានកន្លែង? ជាដើម។ល។ មានន័យថាត្រូវតែរំលេចចេញនៅលក្ខណៈសម្បត្តិ ឬអត្តសញ្ញាណនានាទៅលើប្រភេទនៃភស្តុតាង។ ក្នុងគោលបំណងនេះគឺយកប្រភេទនៃភស្តុតាងទៅអង្កន់លម្អិតដោយឡែកៗជាបន្តទៀតនោះ គឺដើម្បីឱ្យមានការយល់ដឹងបន្ថែមទៀតទៅលើខណៈនានានៃធាតុផ្សំរបស់អង្គហេតុនោះ។

ឃ. ការប្រៀបធៀបតាមលំដាប់

ត្រូវធ្វើការប្រៀបធៀបទៅតាមលំដាប់ នៃភស្តុតាងដោយឡែកៗទាំងនោះនូវរាល់ភស្តុតាងនីមួយៗ ជាមួយនឹងវត្ថុធាតុផ្សេងៗទៀត។ ករណីស្នាមដានស្បែកជើង ឬស្នាមជើងមានភាពស៊ីគ្នា ឬទេ? តើចម្លើយរបស់សាក្សី "ក" និង "ខ" មានភាពស៊ីចង្វាក់គ្នាទៅនឹងខណៈណាមួយនៃភស្តុតាងផ្សេងទៀត ឬទេ?

ង. ការធ្វើសំយោគទៅលើភស្តុតាង

ការធ្វើសំយោគទៅលើភស្តុតាង គឺជាការទទួលបាននូវសេចក្តីវិនិច្ឆ័យមួយដែលមានកើតចេញពីការងារប្រមូលភស្តុតាងនានា ដោយក្នុងនោះមានការវិនិច្ឆ័យបែបនេះត្រូវផ្អែកតាមភស្តុតាងទាំងឡាយដែលប្រមូលបានពីស្ថាប័នស៊ើបអង្កេត និងស្ថាប័នតុលាការ។ ការធ្វើសំយោគទៅលើភស្តុតាងបែបនេះ គឺជាការធ្វើសេចក្តីសម្រេចចុងក្រោយមួយបន្ទាប់ពីកាធ្វើការវិភាគរួចរាល់ ការធ្វើសំយោគ ការវាយតម្លៃទៅលើភស្តុតាងទាំងអស់នេះ វាមិនអាចស្ថិតនៅម្នាក់ឯងបានទេ ដោយការធ្វើការវិភាគ និងការធ្វើសំយោគ វាមានទំនាក់ទំនងគ្នាមិនអាចកាត់ផ្តាច់បានឡើយអំពីសម្ព័ន្ធភាពនៃខ្លឹមសារ។

២.១.២. ការជឿជាក់លើភស្តុតាង

អំពីការជឿជាក់របស់អ្នកស៊ើបអង្កេត ព្រះរាជអាជ្ញា និងតុលាការទៅលើភស្តុតាង ក្នុងន័យនេះមានភាពជឿជាក់នៃភស្តុតាង អ្នកស៊ើបអង្កេត ព្រះរាជអាជ្ញា និងតុលាការត្រូវតែធ្វើការវាយតម្លៃទៅលើភស្តុតាងទាំងឡាយណាដែលពួកគេទទួលបានមកពីសកម្មភាពនានាដែលពួកគេបានបំពេញ។ ជាកិច្ចដំបូងនោះ អ្នកមានសមត្ថកិច្ច

ត្រូវធ្វើការផ្ទៀងផ្ទាត់ ទៅលើប្រភពនៃអ្នកផ្តល់ភស្តុតាងថាមានគុណសម្បត្តិបែបណាចំពោះភស្តុតាងដែលបានផ្តល់ឱ្យនោះ។

ចំពោះករណី ការផ្ទៀងផ្ទាត់ទៅលើសាក្សីមិនត្រឹមតែត្រូវធ្វើទៅលើការបំភ្លឺរបស់គាត់ប៉ុណ្ណោះទេ ប៉ុន្តែត្រូវតែបញ្ជាក់អំពីការទទួលបានអង្គហេតុមធ្យោបាយ និងការចងចាំនានារបស់សាក្សីផងដែរ។

ហើយក៏ត្រូវធ្វើការពិនិត្យផងដែរ ទៅលើភាពគ្រប់គ្រាន់នៃភស្តុតាងផងដែរ ដែលជាមូលដ្ឋានគ្រឹះមួយដែលកើតចេញពីការប្រមូលភស្តុតាងទាំងឡាយដែលមូលដ្ឋានគ្រឹះនេះអាចកំណត់បាននូវអត្ថិភាពនៃខណៈនានាដែលខណៈទាំងនោះបានឆ្ពោះទៅរកការបញ្ជាក់ពីសក្ខីកម្មបាន។ ស្ថាប័នយុត្តាធិការត្រូវធ្វើការផ្ទៀងផ្ទាត់ឱ្យបានពេញលេញទៅលើកិច្ចការទាំងឡាយនៃការប្រមូលភស្តុតាងបានគ្រប់ដំណាក់កាលនៃចំណាត់ការរឿងក្តីទាំងអស់។ ប្រសិនបើភស្តុតាងទាំងឡាយពុំមានមូលដ្ឋានកំណត់នូវខណៈនានាទេ មានន័យថាភស្តុតាងទាំងនោះ មិនអាចក្លាយជាកម្មវត្ថុនៃការបញ្ជាក់សក្ខីកម្មបានទេ។

ចំពោះការជឿជាក់ ឬមិនជឿជាក់គ្រប់គ្រាន់ ឬមិនគ្រប់គ្រាន់ ការបញ្ជាក់បាន ឬមិនអាចបញ្ជាក់បានទៅលើខណៈទាំងឡាយនោះ វាជាកាតព្វកិច្ចរបស់អ្នកដែលមានសិទ្ធិធ្វើការបញ្ជាក់សក្ខីកម្ម។ (ស្ថាប័នស៊ើបអង្កេតមន្ត្រីនគរបាលយុត្តិធម៌ ព្រះរាជអាជ្ញា និងចៅក្រម) ។

២.២. ភស្តុតាងពេញលេញ ឬលក្ខណៈពេញលេញនៃភស្តុតាង

នៅក្នុងរឿងក្តីនីមួយៗមានចំណុចអង្គហេតុជាច្រើនរួមគ្នា ទើបបង្កើតបានជាដំណើររឿងមួយ ចាត់តាំងពីមុនពេលកើតហេតុ និងក្រោយពេលកើតហេតុ។ ដូច្នេះលក្ខណៈពេញលេញនៃភស្តុតាង គឺជាភស្តុតាងដែលបញ្ជាក់បាននូវគ្រប់ចំណុចនៃអង្គហេតុ ពោលគឺមិនត្រូវមានភាពខ្វះចន្លោះនូវចំណុចណាមួយនៃអង្គហេតុឡើយ។ ភាពខ្វះចន្លោះមិនអាចឱ្យយើងតភ្ជាប់នៅដំណើររឿងក្តីនោះបានទេ ហើយលក្ខណៈពេញលេញនៃភស្តុតាង គឺត្រូវតែបញ្ជាក់ប្រាប់ ពីឬសគល់រហូតដល់មែកធាងនៃអង្គហេតុ។

២.២.១. លក្ខណៈគ្រប់គ្រាន់នៃភស្តុតាង

លក្ខណៈគ្រប់គ្រាន់នៃភស្តុតាង ត្រូវពិនិត្យមើលថា តើភស្តុតាងដែលស្រាវជ្រាវប្រមូលបានមកនោះមានលក្ខណៈគ្រប់គ្រាន់ដើម្បីធ្វើជាមូលដ្ឋានសម្រាប់កំណត់អង្គហេតុ និងអង្គច្បាប់ហើយឬនៅ? បើពិនិត្យឃើញថាមិនទាន់គ្រប់គ្រាន់ត្រូវស្រាវជ្រាវបន្ថែមទៀត។ ប៉ុន្តែបើពិនិត្យឃើញថាគ្រប់គ្រាន់ហើយនោះ មិនចាំបាច់ស្រាវជ្រាវយកចម្លើយសាក្សីដែលបានដឹង បានឮនូវរឿងក្តីបន្ថែមទៀតទេ។

ដូចជារឿងក្តីមួយជនជាប់ចោទបានឆ្លើយសារភាព មានលក្ខណៈស៊ីសង្វាក់គ្នានឹងចម្លើយជនរងគ្រោះស៊ីចង្វាក់គ្នាទៅនឹងចម្លើយរបស់សាក្សី ស៊ីចង្វាក់គ្នានឹងវត្ថុតាង និងស៊ីចង្វាក់គ្នាទៅនឹងលិខិតបទដ្ឋានគតិយុត្ត

នានា។ ប្រសិនយើងអាចកំណត់បាននូវអង្គហេតុ និងអង្គច្បាប់នៃរឿងនេះបានគ្រប់គ្រាន់ ដូច្នេះហើយមិនចាំបាច់ស្រាវជ្រាវយកចម្លើយសាក្សីដែលបានដឹងឮក្នុងរឿងក្តីនេះទៀតទេ។

ភស្តុតាងត្រូវមានលក្ខណៈច្បាស់លាស់មិនមែនមានលក្ខណៈស្រពិចស្រពិលទេ តើអ្វីជាភាពច្បាស់លាស់? គ្មានការភ័ន្តច្រឡំគ្នា គ្មានភាពស្រពិចស្រពិល ដែលអាចឱ្យយើងយកមកធ្វើជាមូលដ្ឋាន ដើម្បីកំណត់បាននូវអង្គហេតុ និងអង្គច្បាប់។ ដើម្បីភាពច្បាស់លាស់ ភស្តុតាងទាមទារឱ្យមានការវិភាគ និងពិចារណាតាមបែបផែនបច្ចេកទេសវិទ្យាសាស្ត្រផងដែរ។ ភស្តុតាងត្រូវតែមានលក្ខណៈជាក់លាក់ ដោយភស្តុតាងទាំងឡាយអាចនឹងបញ្ជាក់បានអំពីទំនាក់ទំនងរវាងហេតុ និងផលហើយអំពីអត្តសញ្ញាណជនប្រព្រឹត្តបទល្មើស និងវត្ថុតាងថាតើព្យសនកម្មដែលមានលើជនរងគ្រោះប្រាកដជាបណ្តាលមកពីអំពើរបស់ជនជាប់ចោទមែនដែរឬទេ? ជនជាប់ចោទពិតជាអ្នកដែលប្រព្រឹត្តិបទល្មើសមែនដែរឬទេ? ឬអាចមានការភ័ន្តច្រឡំ? ហើយរាល់វត្ថុតាងដែលត្រូវរឹបអូសនានាពិតជាវត្ថុតាង នៃអំពើល្មើសមែនដែរឬទេ?

នៅក្នុងលក្ខណៈពិតប្រាកដនៃភស្តុតាងវិញ ត្រូវតែមានលក្ខណៈពិតប្រាកដ ហើយលក្ខណៈនៃភស្តុតាងនេះ គឺជាភស្តុតាងដែលគ្មានការក្លែងបន្លំ គ្មានការភូតកុហក គ្មានការបោកបញ្ឆោត គ្មានការប្រឌិត គ្មានការគំរាមកំហែង និងគ្មានការបង្ខិតបង្ខំណាមួយឡើយ។ ភស្តុតាងទាំងនោះ បានមកដោយកិច្ចប្រតិបត្តិការរបស់មន្ត្រីមានសមត្ថកិច្ចដោយអនុវត្តត្រឹមត្រូវតាមច្បាប់ និងបានមកពីភាគី ដែលបានដាក់ជូននូវភស្តុតាងដែលប្រកបដោយស្មារតីសុច្ចរិត និងទៀងត្រង់ដែលវាស្របទៅនឹងច្បាប់ដែលបានកំណត់។

ម្យ៉ាងវិញទៀតភស្តុតាងត្រូវតែមានភាពស៊ីសង្វាក់គ្នា ដើម្បីកំណត់បានអំពីអង្គហេតុជាក់លាក់ និងកំណត់ឱ្យបានត្រឹមត្រូវទៅតាមអង្គច្បាប់ក្នុងរឿងក្តីព្រហ្មទណ្ឌណាមួយ ភស្តុតាងទាំងឡាយត្រូវតែមានភាពស៊ីសង្វាក់គ្នារវាងភស្តុតាងផ្ទាល់ និងភស្តុតាងផ្ទាល់ រវាងភស្តុតាងផ្ទាល់ទៅនឹងភស្តុតាងប្រយោល ហើយត្រូវតែស្របគ្នាទៅនិងអង្គហេតុ ដែលមិនប្រែប្រួលឬហៅថា "ដើមកំណើតនៃភស្តុតាង" ។

២.៣. អានុភាពនៃការវាយតម្លៃលើភស្តុតាង

អានុភាពនៃការវាយតម្លៃទៅលើភស្តុតាងរបស់មន្ត្រីនគរបាលយុត្តិធម៌ បើសិនណាជាមន្ត្រីនគរបាលយុត្តិធម៌វាយតម្លៃថា មានភស្តុតាងដាក់បន្ទុកទៅលើជនប្រព្រឹត្តល្មើស មន្ត្រីនគរបាលយុត្តិធម៌អាចកំណត់បាននូវជនសង្ស័យ ហើយនឹងបញ្ជូនសំណុំរឿង ព្រមទាំងជនសង្ស័យទៅតំណាងអយ្យការ ដើម្បីធ្វើបណ្តឹងអាជ្ញាចោទប្រកាន់ជននោះស្របទៅតាមនីតិវិធី ប្រសិនបើក្នុងករណី គ្មានវត្តមានជនសង្ស័យ មន្ត្រីនគរបាលយុត្តិធម៌ក៏អាចបញ្ជូនសំណុំរឿងទៅឱ្យតំណាងអយ្យការបានដែរ។

ប៉ុន្តែក្នុងករណីមន្ត្រីនគរបាលយុត្តិធម៌វាយតម្លៃថា គ្មានភស្តុតាងសម្រាប់ដាក់បន្ទុកទៅលើជនប្រព្រឹត្តិបទល្មើសទេ មន្ត្រីនគរបាលយុត្តិធម៌ ក៏ត្រូវតែបញ្ជូនសំណុំរឿងទៅកាន់តំណាងអយ្យការដែរ ព្រោះខ្លួនគ្មានសិទ្ធិ

អំណាចតម្កល់រឿងឥតចាត់ការបានឡើយ។ ក្នុងករណីដែលមានជនប្រព្រឹត្តបទល្មើសច្រើននាក់ ត្រូវបានឃាត់ខ្លួនដោយមន្ត្រីនគរបាលយុត្តិធម៌ បើមន្ត្រីនគរបាលយុត្តិធម៌យល់ឃើញថាគ្មានភស្តុតាងដាក់បន្ទុកទៅលើជនទាំងឡាយនោះទេមន្ត្រីនគរបាលយុត្តិធម៌ត្រូវសុំយោបល់ពីតំណាងអយ្យការ ហើយសម្រេចដោះលែងជនទាំងនោះវិញដោយមានការយល់ព្រមពីតំណាងអយ្យការតាមរយៈដីកាសម្រេចរបស់តំណាងអយ្យការ។

២.៣.១. អានុភាពនៃការវាយតម្លៃដោយអង្គអយ្យការចំពោះភស្តុតាង

ក្នុងករណីដែលព្រះរាជអាជ្ញាយល់ឃើញថា មានភស្តុតាងដាក់បន្ទុកទៅលើជនសង្ស័យ នោះនាំឱ្យតំណាងអយ្យការធ្វើបណ្តឹងអាជ្ញាចោទប្រកាន់ទៅលើជនសង្ស័យនោះ។ តំណាងអយ្យការមានសមត្ថកិច្ចក្នុងការធ្វើបណ្តឹងអាជ្ញាដូចជា៖

- ដីកាសន្និដ្ឋានបញ្ជូនរឿងឱ្យស៊ើបសួរ
- ដីកាចោទប្រកាន់បញ្ជូនរឿងទៅជំនុំជម្រះផ្ទាល់ ឬភ្លាម
- ដីកាសន្និដ្ឋានស្ថាពរ
- បើគ្មានភស្តុតាងគ្រាន់សម្រាប់ដាក់បន្ទុកទៅលើជនសង្ស័យបានទេ តំណាងអយ្យការត្រូវសម្រេចដោះលែងជនជាប់ចោទ ហើយតម្កល់រឿងទុកឥតចាត់ការបាន។

២.៣.២. អានុភាពនៃការវាយតម្លៃដោយចៅក្រមស៊ើបសួរចំពោះភស្តុតាង

ចៅក្រមស៊ើបសួរនៃសាលាដំបូងខេត្ត រាជធានី និងតុលាការយោធាប្រសិនណាយល់ឃើញថា៖

- មានភស្តុតាងដាក់បន្ទុកគ្រប់គ្រាន់ហើយនោះ ចៅក្រមស៊ើបសួរត្រូវបញ្ជូនសំណុំរឿង និងជនជាប់ចោទទៅជំនុំជម្រះតែម្តង។
- តែបើគ្មានភស្តុតាងដាក់បន្ទុកទេ ជនជាប់ចោទត្រូវបានដោះលែងឱ្យមានសេរីភាពវិញ។

២.៣.៣. អានុភាពនៃការវាយតម្លៃក្នុងពេលជំនុំជម្រះ

ប្រសិនបើការវាយតម្លៃរបស់ចៅក្រមជំនុំជម្រះយល់ឃើញថាមានភស្តុតាងដាក់បន្ទុកទៅលើជនជាប់ចោទ អានុភាពនៃការវាយតម្លៃទៅលើភស្តុតាងនេះត្រូវធ្វើការចោទប្រកាន់ទៅលើជនជាប់ចោទនោះ តែបើការវាយតម្លៃរបស់ចៅក្រមជំនុំជម្រះយល់ឃើញថា ពុំមានតម្លៃគ្រប់គ្រាន់ ភស្តុតាងនោះមិនអាចដាក់បន្ទុកបានទេ ដែលជនជាប់ចោទត្រូវបានសម្រេចឱ្យរួចផុតពីការចោទប្រកាន់។

២.៣.៤. អានុភាពនៃការសម្រេចលើកលែងការចោទប្រកាន់

កាលណាចៅក្រមស៊ើបសួរ ឬក៏ចៅក្រមរឹបអូសជំនុំជម្រះសម្រេចលើកលែងការចោទប្រកាន់ ហើយសម្រេចឱ្យរួចផុតពីបទចោទនោះ វត្ថុតាងដែលបានរឹបអូសពីជនជាប់ចោទកន្លងមក ត្រូវតែប្រគល់ឱ្យទៅជនជាប់ចោទ ឬជនសង្ស័យវិញ លើកលែងតែវត្ថុតាងណាដែលច្បាប់បានហាមឃាត់តែប៉ុណ្ណោះ។

ជនជាប់ចោទដែលបានរួចខ្លួនពីការចោទប្រកាន់តាមរយៈដីកាលើកលែងការចោទប្រកាន់ចូលជាស្ថាពរ ហើយបុគ្គលនោះអាចមានសិទ្ធិប្តឹងសុំការជួសជុលសំណងជំងឺ និងការខូចខាតពីដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីបាន។

២.៤. មោឃភាពចំពោះកិច្ចនីតិវិធី

មានតែសភាស៊ើបសួរនៃសាលាឧទ្ធរណ៍ប៉ុណ្ណោះ ដែលមានសមត្ថកិច្ចដើម្បីពិនិត្យទៅលើមោឃភាពនៃនីតិវិធីថាតើការបំពេញកិច្ចរបស់មន្ត្រីនគរបាលយុត្តិធម៌ ព្រះរាជអាជ្ញា និងចៅក្រមស៊ើបសួរស្របទៅតាមវិធាន និងទម្រង់ដែលមានចែងនៅក្នុងនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌស្តីពីបទបញ្ញត្តិទូទៅ នៃនីតិវិធីស៊ើបសួរដែរ ឬយ៉ាងណា? ហើយការដែលមិនគោរពនូវវិធាន និងទម្រង់ស្តីអំពីនីតិវិធីស៊ើបសួរនេះនាំឱ្យសភាស៊ើបសួរមោឃភាពចំពោះកិច្ចនៃនីតិវិធីណាមួយនោះ តាមរយៈប្តឹងទាមទារពីចៅក្រមស៊ើបសួរ ព្រះរាជអាជ្ញា ឬជនជាប់ចោទ ឬដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី ឬក៏មេធាវីរបស់ជនត្រូវចោទ និងមេធាវីរបស់ដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី ប្រសិនពួកគេយល់ឃើញថាលិខិតណាមួយនៃនីតិវិធីនោះមានមោឃភាព។ [76]

សភាស៊ើបសួរផ្ទៀងផ្ទាត់មើលជាអាទិ៍លក្ខណៈនៃការអនុវត្តបទបញ្ញត្តិស្តីពីអំពីការឃុំខ្លួនបណ្តោះអាសន្ន ដីកាតុលាការផ្សេងៗ ដីកាចាត់ឱ្យស៊ើបសួរជំនួស និងកោសល្យវិច័យ ព្រមទាំងរ៉ាប់រង ពិនិត្យមើលកុំឱ្យនីតិវិធីទាំងឡាយមានការយឺតយ៉ាវដោយមិនសមហេតុផល [77] ។

២.៤.១. ការសម្រេចរបស់ចៅក្រមស៊ើបសួរ ដែលសភាស៊ើបសួរលើកមកជំនុំជម្រះ

សភាស៊ើបសួសភាស៊ើបសួរមានសិទ្ធិពិនិត្យ និងសម្រេចលើកយកដីកាសម្រេចរបស់ចៅក្រមស៊ើបសួរនៃសាលាដំបូងមកធ្វើការជំនុំជម្រះបានដូចជាៈ

- ដីកាសម្រេចឃុំខ្លួន
- ដីកាសម្រេចមិនឃុំខ្លួន
- ដីកាដោះលែងឲ្យជនត្រូវចោទនៅក្រៅឃុំបណ្តោះអាសន្ន
- ដីកាលើកលែងការចោទប្រកាន់
- ដីកាបដិសេធពាក្យសុំធ្វើកិច្ចស៊ើបសួរ
- ដីកាសម្រេចមិនព្រមប្រគល់វត្ថុតាងឲ្យម្ចាស់ដើមវិញ
- ដីកាបដិសេធពាក្យសុំឲ្យធ្វើកោសល្យវិច័យ ឬពាក្យសុំឲ្យធ្វើកោសល្យវិច័យបន្ថែម ឬពាក្យសុំឲ្យធ្វើប្រតិបត្តិកោសល្យវិច័យ
- ដីកាសម្រេចដាក់ឲ្យត្រួតពិនិត្យតាមផ្លូវតុលាការ។

---

[76] មាត្រា ២៥៣ នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ ឆ្នាំ២០០៧

[77] មាត្រា ២៨៣ នៃក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ ឆ្នាំ២០០៧

២.៤.២. ការបង្ហាញភស្តុតាងដាក់បន្ទុកក្នុងពេលសវនាការ

តំណាងអយ្យការគឺជាម្ចាស់បណ្តឹងអាជ្ញា ដូច្នេះដើម្បីការពារនូវបណ្តឹងរបស់ខ្លួន តំណាងអយ្យការមានតួនាទីជាអ្នកបង្ហាញនូវភស្តុតាងដាក់បន្ទុកទៅលើជនត្រូវចោទក្នុងពេលសវនាការ។ ការបង្ហាញភស្តុតាងនេះ តំណាងអយ្យការត្រូវបង្ហាញឲ្យឃើញនូវភស្តុតាងទាំងឡាយណាដែលកំណត់បាននូវអង្គហេតុពិតប្រាកដច្បាស់លាស់ និងឲ្យហួសពីការមន្ទិលសង្ស័យ។

២.៤.៣. បន្ទុកជាចម្បងរបស់ព្រះរាជអាជ្ញា

នៅក្នុងរឿងក្តីព្រហ្មទណ្ឌដែលមានការពាក់ព័ន្ធទៅនឹងការប្រព្រឹត្តិបទល្មើសអ្វីមួយ ដែលអំពើល្មើសទាំងនោះបានធ្វើឲ្យមានការប៉ះពាល់ដល់សណ្តាប់ធ្នាប់របៀបរៀបរយសាធារណៈ និងសន្តិសុខល្អរបស់សង្គម។

កាលណាមានបទល្មើសកើតឡើងនាំឲ្យមានទំនាស់រវាងជនល្មើសនឹងសង្គមផ្ទុយពីសណ្តាប់ធ្នាប់សាធារណៈរដ្ឋប្បវេណីល្អ។ ដូច្នេះហើយដើម្បីការពារផលប្រយោជន៍សង្គម ច្បាប់បានប្រគល់សិទ្ធិអំណាចឲ្យស្ថាប័នតុលាការ ដើម្បីធ្វើការស្វែងរក និងបង្ហាញភស្តុតាងដាក់បន្ទុកទៅលើជនណាម្នាក់ថាបានប្រព្រឹត្តិបទល្មើស (ស្ថាប័នអយ្យការ)។

ដោយផ្អែកលើគោលការណ៍សច្ចធារណ៍នៃនិរទោសមានន័យថា ជនជាប់ចោទគ្មានកាតព្វកិច្ចបង្ហាញភស្តុតាងដោះបន្ទុកនោះទេ ដូច្នេះដើម្បីអាចដាក់ទោសទៅលើជនជាប់ចោទបានលុះត្រាតែព្រះរាជអាជ្ញាដែលជាអ្នកការពារផលប្រយោជន៍ជូនសង្គម ត្រូវតែធ្វើការបង្ហាញនូវរាល់ភស្តុតាងដាក់បន្ទុកមកលើជនជាប់ចោទឲ្យហួសពីមន្ទិលសង្ស័យ បើមិនដូច្នេះទេជនជាប់ចោទនឹងត្រូវរួចខ្លួន។

២.៥ បន្ទុកបង្ហាញភស្តុតាងជាបន្ទាប់បន្សំ

ថ្វីត្បិតតែការបង្ហាញវាជាកាតព្វកិច្ចរបស់ព្រះរាជអាជ្ញាក៏ពិតមែន ប៉ុន្តែក៏បានអនុញ្ញាតឲ្យជនរងគ្រោះដែលជាម្ចាស់បណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី ឬជនជាប់ចោទបង្ហាញភស្តុតាងក្នុងពេលសវនាការដែរ។

ជនរងគ្រោះនៅចំពោះមុខតុលាការព្រហ្មទណ្ឌ ជនរងគ្រោះ ឬដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណីអាចបង្ហាញភស្តុតាងដាក់បន្ទុកទៅលើជនជាប់ចោទដូចជា ការបង្ហាញអំពីអត្ថិភាពនៃបទល្មើស ការចង្អុលបង្ហាញអំពីអត្តសញ្ញាណរបស់ជនល្មើស ឬបង្ហាញពីព្យសនកម្មទាំងខាងផ្លូវកាយផ្លូវចិត្ត ឬសម្ភារៈកើតពីអំពើល្មើសរបស់ជនជាប់ជាដើម។ ការបង្ហាញភស្តុតាងទាំងនេះ ជនរងគ្រោះអាចធ្វើតាមរយៈខ្លួនឯងផ្ទាល់ ឬមេធាវីរបស់ខ្លួន។

ចំពោះជនជាប់ចោទវិញ គឺជាជនដែលត្រូវតំណាងអយ្យការធ្វើការចោទប្រកាន់ ថាបានប្រព្រឹត្តបទល្មើសអ្វីមួយ។ តាមគោលការណ៍សច្ចាធារណ៍នៃនិរទោស ជនជាប់ចោទគ្មានកាតព្វកិច្ចក្នុងការស្វែងរកភស្តុតាងដោះបន្ទុកទេ ប៉ុន្តែជនជាប់ចោទមានសិទ្ធិស្វែងរក និងបង្ហាញភស្តុតាងដោះបន្ទុកពីការចោទប្រកាន់របស់

តំណាងអយ្យការបាន។ ការស្វែងរកនិងការបង្ហាញភស្តុតាងតតាំងរបស់ជនជាប់ចោទ គឺមានសារៈសំខាន់ណាស់សម្រាប់ជនជាប់ចោទ ដើម្បីបង្ហាញពីអត្ថិភាព នៃមូលហេតុដែលអាចនាំឲ្យមានការមិនទទួលខុសខាង ព្រហ្មទណ្ឌ។

សេចក្ដីសន្និដ្ឋាន

សេចក្តីសន្និដ្ឋាន

ក្រោយពីបានធ្វើការស្រាវជ្រាវ តាក់តែងឡើងនូវប្រធានបទ **ភស្តុតាងក្នុងរឿងក្តីព្រហ្មទណ្ឌ** រួចមកបានឆ្លុះបញ្ចាំងឱ្យយើងយល់ឃើញកាន់តែច្បាស់ថា ភស្តុតាងពិតជាបានដើរតួយ៉ាងសំខាន់ ដើម្បីឱ្យស្របទៅតាមនីតិវិធីច្បាប់។ ស្ថាប័នយុត្តាធិការ ជាស្ថាប័នមួយដែលមានសមត្ថកិច្ចក្នុងការជួយដោះស្រាយនូវគ្រប់បទល្មើសទាំងអស់ដែលកើតមានឡើងនៅក្នុងសង្គមយើងបច្ចុប្បន្នមិនថាជារឿងក្តីរដ្ឋប្បវេណី ឬរឿងក្តីព្រហ្មទណ្ឌនោះទេ។ មុននឹងឈានដល់ការចោទប្រកាន់ ឬធ្វើការសម្រេចចិត្ត ឬធ្វើការសម្រេចសេចក្តីទៅលើជនណាម្នាក់ ចាំបាច់ខ្លាំងណាស់ត្រូវពឹងផ្អែកលើភស្តុតាង ដើម្បីជាមូលដ្ឋានទៅលើការវិនិច្ឆ័យ និងការកាត់សេចក្តីនីមួយៗ។ នៅក្នុងការសិក្សាស្រាវជ្រាវនេះ ភស្តុតាងកំណត់បានជាព្រឹត្តិហេតុ ឬអង្គហេតុទាំងឡាយដែលត្រូវកំណត់បានដោយច្បាប់លើទម្រង់នីតិវិធីនានាក្នុងការបង្ហាញ ឬបដិសេធទៅលើការវិនិច្ឆ័យ និងការកាត់សេចក្តីណាមួយ នូវការដោះបន្ទុក ឬដាក់បន្ទុកទៅលើទំនួលខុសត្រូវរបស់បុគ្គល កំណត់បាននូវកម្រិតខ្ពស់ ឬទាប ធ្ងន់ ឬស្រាលទៀតផង។ សារៈសំខាន់នៃភស្តុតាងនេះហើយ ដែលនាំឱ្យដំណាក់កាលនូវការដោះស្រាយរបស់ស្ថាប័នយុត្តាធិការនីមួយៗត្រូវស្វែងរកនូវប្រភពភស្តុតាងឱ្យបានកាន់តែច្បាស់លាស់ជាមុនសិនក្នុងការវិភាគស៊ីជម្រៅ។ ជាមួយគ្នានេះផងដែរ ភស្តុតាងមិនមែនត្រឹមតែវត្ថុតាងដែលមាននៅកន្លែងកើតហេតុប៉ុណ្ណោះទេ តែភស្តុតាងក៏មានប្រភពច្រើនដែលអាចទទួលបានមកពីការបំភ្លឺរបស់សាក្សី, ការបំភ្លឺរបស់ជនរងគ្រោះ, ការបំភ្លឺរបស់ជនជាប់ចោទ ក៏ដូចជាការបំភ្លឺរបស់ជនសង្ស័យផងដែរ។ ស្ថិតក្នុងការស្វែងរកភស្តុតាងនេះត្រូវបានបញ្ញត្តិនៅក្នុងច្បាប់ ដែលតម្រូវឱ្យអ្នកអនុវត្តចាំបាច់ទាមទារឱ្យមានទំនួលខុសត្រូវខ្ពស់ ហ្មត់ចត់បំផុត ដោយគោរព និងស្របទៅតាមនីតិវិធីដែលត្រូវឆ្លងកាត់ការស៊ើបអង្កេតដោយមន្ត្រីនគរបាលយុត្តិធម៌ និងការស្រាវជ្រាវប្រមូលភស្តុតាងដោយចៅក្រមស៊ើបសួរមុននឹងឈានដល់ការត្រួតពិនិត្យសំណុំរឿងដោយព្រះរាជអាជ្ញា។ ទាំងនេះ សបញ្ជាក់ឱ្យឃើញថាតួនាទី និងមុខងាររបស់ស្ថាប័នយុត្តាធិការ ជាពិសេសមន្ត្រីនគរបាលយុត្តិធម៌ ព្រះរាជអាជ្ញា និងចៅក្រមស៊ើបសួរ បានចូលរួមយ៉ាងសកម្មក្នុងការប្រតិបត្តិស្វែងរកភស្តុតាងក្នុងការដោះបន្ទុក ឬដាក់បន្ទុកទៅលើបុគ្គលដែលបានប្រព្រឹត្តបទល្មើស ឬស្ថិតក្នុងហេតុការណ៍នោះ។ បន្ថែមពីនេះ នៅក្នុងជំពូកនីមួយៗនៃសារណា ក៏បានបង្ហាញយ៉ាងច្បាស់អំពីមធ្យោបាយនៃការបង្ហាញភស្តុតាង ដែលសម្រាប់ទុកជាឯកសារជំនួយដល់កាសិក្សាស្រាវជ្រាវរបស់សិស្សនិស្សិតគ្រប់ជំនាន់ ព្រមទាំងជាជំនួយដល់ការបំពេញមុខងារ និងតួនាទីរបស់មន្ត្រីនគរបាលយុត្តិធម៌ ព្រះរាជអាជ្ញា និងចៅក្រមស៊ើបសួរផងដែរ។

ដូច្នេះហើយ ភស្តុតាងពិតជាបានឆ្លុះបញ្ចាំងអំពីការពិត និងស្វែងរកយុត្តិធម៌រួមទាំងភាពស្អាតស្អំ ទៅកាន់បុគ្គលដែលជាជនរងគ្រោះ ដោយដាក់ទោសទណ្ឌទៅកាន់បុគ្គលដែលបានប្រព្រឹត្តបទល្មើស ដែលបានធ្វើឱ្យមានព្យសនកម្មទៅលើជនរងគ្រោះ។

អនុសាសន៍

អនុសាសន៍

ដើម្បីអនុវត្តច្បាប់ និងការសិក្សាស្រាវជ្រាវភស្តុតាងនៅក្នុងព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជាឱ្យមានភាពរីកចម្រើន និងកាន់តែល្អប្រសើរបន្ថែមទៀតនោះ យើងខ្ញុំសូមជូនអនុសាសន៍ដូចខាងក្រោមនេះ៖

សូមក្រសួងយុត្តិធម៌ចូលរួមក្នុងការសហការណ៍បន្ថែមជាមួយក្រសួងអប់រំយុវជន និងកីឡា ក្នុងការត្រួតពិនិត្យទៅលើសាកលវិទ្យាល័យនានា នូវមុខវិជ្ជាបង្រៀនទាំងឡាយដែលក្នុងនោះក៏មាន មុខវិជ្ជានីតិសាស្ត្រ ដោយមានការបញ្ជូនអ្នកជំនាញផ្នែកភស្តុតាងរបស់ខ្លួនផ្ទាល់ទៅតាមសកលវិទ្យាល័យនោះ ដើម្បីធ្វើបទបង្ហាញអំពីគោលការណ៍នៃការកំណត់ និងរបៀបស្រាវជ្រាវភស្តុតាងដល់និស្សិត ដែលកំពុងសិក្សា ឬរៀបចំធ្វើឡើងក្នុងការផ្សព្វផ្សាយជាសាធារណៈ អំពីនីតិវិធីទទួលបានជាភស្តុតាងដែលត្រឹមត្រូវ ស្របច្បាប់ យ៉ាងតិច បួន ខែម្តង ដើម្បីជាចំណេះដឹងបន្ថែមដល់អ្នកសិក្សា និងសាធារណជន។ លើសពីនេះទៅទៀតនោះ សម្រាប់ក្រសួងយុត្តិធម៌ និងក្រសួងអប់រំយុវជន និងកីឡា គួរគប្បីមានការសហការគ្នាឱ្យនិស្សិតមានឱកាសចុះទៅសិក្សាផ្ទាល់នៅទីកន្លែងអនុវត្តនីតិវិធី (សាលាដំបូងរាជធានីខេត្ត សាលាឧទ្ធរណ៍ និងតុលាការកំពូល...) ដើម្បីជាការពង្រឹងនូវចំណេះដឹងនានាបន្ថែមទៀតដែលមានក្នុងការអនុវត្តប្រចាំថ្ងៃ។

ជាងនេះទៅទៀត ចំពោះសិស្សចៅក្រម នៃរាជបណ្ឌិតសភាវិជ្ជាជីវៈតុលាការ ត្រូវខិតខំសិក្សាដោយយកចិត្តទុកដាក់ខ្លាំងបំផុត ព្រោះថាវាជាមូលដ្ឋានមួយដ៏សំខាន់បំផុតសម្រាប់ខ្លួនដែលក្នុងនាមជាអ្នកអនុវត្តន៍ច្បាប់។

តំណាងអយ្យការ ចៅក្រម ឬអ្នកប្រកបវិជ្ជាជីវៈនៅក្នុងវិស័យតុលាការ ត្រូវតែប្រកាន់ខ្ជាប់នូវវិជ្ជាជីវៈរបស់ខ្លួន ដោយមិនត្រូវយកការសង្ស័យណាមួយដែលមិនមានភស្តុតាងយកមកសម្រេចសេចក្តីនោះទេ ពោលគឺរាល់ការធ្វើសេចក្តីសម្រេចត្រូវពឹងផ្អែកទៅលើគោលការណ៍នៃភស្តុតាងដែលច្បាប់បានកំណត់ មិនមែនជាភស្តុតាងដែលមានចរិកលក្ខខណៈទុច្ចរិតឡើយ។

បន្ថែមពីនេះ ចំពោះមន្ត្រីនគរបាលដែលជាអ្នកអនុវត្តច្បាប់ដោយផ្ទាល់ និងជាអ្នកស្រាវជ្រាវភស្តុតាងចំពោះបទល្មើសនានាដែលបានកើតឡើងនោះ គួរតែពង្រឹងបន្ថែមនូវចំណេះដឹងអំពីនីតិវិធីនៃការប្រមូលភស្តុតាងព្រមទាំងនីតិវិធីផ្សេងៗទៀតដែលចាំបាច់ត្រូវយកមកប្រើប្រាស់ក្នុងការបំពេញភារកិច្ចរបស់ខ្លួនឱ្យកាន់តែល្អប្រសើរជាងនេះទៅទៀត។

ដូច្នេះហើយ ក្រសួងមានសមត្ថកិច្ចគួរតែមានការបើកវគ្គបណ្តុះបណ្តាលបន្ថែមដល់មន្ត្រីនគរបាលយុត្តិធម៌អំពីការស្រាវជ្រាវពាក់ព័ន្ធនឹងភស្តុតាងឱ្យបានជាប្រចាំ ជាពិសេសនោះគឺ ការប្រើប្រាស់នៅបច្ចេកវិទ្យាទំនើបៗនានាដែលសង្គមជាតិយើងដំណើរការមកដល់ក្នុងពេលបច្ចុប្បន្ននេះ ដើម្បីជាភាពងាយស្រួល ឆាប់រហ័ស និងមានប្រសិទ្ធិភាពជាងមុនក្នុងការបំពេញភារកិច្ច។

ឯកសារយោង

ឯកសារយោង

១. ច្បាប់ និងលិខិតបទដ្ឋានគតិយុត្ត

- រដ្ឋធម្មនុញ្ញ នៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា ,ថ្ងៃទី២៤ ខែកញ្ញា ឆ្នាំ១៩៩៣
- ក្រមព្រហ្មទណ្ឌ នៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា, លេខ នស/រកម/១១០៩/០២២, ចុះថ្ងៃទី៣០ ខែវិច្ឆិកា ឆ្នាំ២០០៩
- ក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ នៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា, លេខ នស/រកម/០៨០៧/០២៤, ចុះថ្ងៃទី១០ ខែសីហា ឆ្នាំ២០០៧
- ក្រមរដ្ឋប្បវេណី នៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា, លេខ នស/រកម/១២០៧/០៣០, ចុះថ្ងៃទី២១ ខែវិច្ឆិកា ឆ្នាំ២០០៧
- ច្បាប់ស្តីពីការរៀបចំអង្គតុលាការ, លេខ នស/រកម/០៧១៤/០១៥, ចុះថ្ងៃទី១៦ ខែកក្កដា ឆ្នាំ២០១៤
- ច្បាប់ស្តីពីលក្ខន្តិកៈចៅក្រម និងព្រះរាជអាជ្ញា , លេខ នស/រកម/០៧១៤/០១៦, ចុះថ្ងៃទី១៦ ខែកក្កដា ឆ្នាំ២០១៤

២. សៀវភៅ និងស្នាដៃនិពន្ធ

- សៀវភៅនីតិភស្តុតាង, សាស្ត្រាចារ្យ អ៊ុន បូផា បោះពុម្ពលើកទី២ ឆ្នាំ២០១៦
- សៀវភៅនីតិនីតិព្រហ្មទណ្ឌ, លោកសាស្ត្រាចារ្យ រុន ពណ្ណារិទ្ធ និងលោកស្រីសាស្ត្រាចារ្យ ចាំង ស៊ីណាត បោះពុម្ពឆ្នាំ ២០១៤
- សៀវភៅ ភស្តុតាងក្នុងរឿងក្តីព្រហ្មទណ្ឌ, សាស្ត្រាចារ្យ ហ៊ីង ធីឫទ្ធិ បោះពុម្ពលើកទី១ ឆ្នាំ២០០៨

ឧបសម្ព័ន្ធ

បញ្ជីឧបសម្ព័ន្ធ

- ឧបសម្ព័ន្ធទី១៖ នីតិវិធីក្នុងការធ្វើសម្បថ
- ឧបសម្ព័ន្ធទី២៖ គំរូសាលក្រម
- ឧបសម្ព័ន្ធទី៣៖ ដីកាចាត់តាំងតំណាងអយ្យការ
- ឧបសម្ព័ន្ធទី៤៖ ដីកាសន្និដ្ឋានបញ្ជូនរឿងឲ្យស៊ើបសួរ
- ឧបសម្ព័ន្ធទី៥៖ ដីកាបង្គាប់ឲ្យស៊ើបសួរបន្ថែម
- ឧបសម្ព័ន្ធទី៦៖ ដីកាបង្គាប់ឲ្យចុះពិនិត្យទីកន្លែងកើតហេតុ
- ឧបសម្ព័ន្ធទ៧៖ ដីកាចាត់តាំងអ្នកជំនាញ
- ឧបសម្ព័ន្ធទី៨៖ ដីកាបង្គាប់ឲ្យតម្កល់ទុកវត្ថុតាង
- ឧបសម្ព័ន្ធទី៩៖ ដីកាសន្និដ្ឋានស្ថាពរ
- ឧបសម្ព័ន្ធទី១០៖ ដីកាបញ្ជូនសំណុំរឿងទៅជំនុំជម្រះ
- ឧបសម្ព័ន្ធទី១១៖ ដីកាបង្គាប់ឲ្យឆែកឆេរលំនៅដ្ឋាន ឬរុករកវត្ថុតាង
- ឧបសម្ព័ន្ធទី១២៖ ដីកាបង្គាប់ឲ្យឃុំខ្លួនបណ្ដោះអាសន្នបន្ត
- ឧបសម្ព័ន្ធទី១៣៖ រូបភាពវត្ថុតាង (អាវុធ)
- ឧបសម្ព័ន្ធទី១៤៖ ភស្តុតាងជាស្លាកស្នាម
- ឧបសម្ព័ន្ធទី១៥៖ ស្នាមក្រយៅដៃ និងជើង

ឧបសម្ព័ន្ធទី១៖

ឧបសម្ព័ន្ធ
នីតិវិធីក្នុងការធ្វើសម្បថ

ការធ្វើសច្ចាប្រណិធាន ត្រូវដឹកនាំដោយក្រឡាបញ្ជីមួយរូប ហើយត្រូវធ្វើនៅចំពោះមុខវត្ថុសក្តិសិទ្ធិ នៅទីកន្លែងនៃតុលាការនីមួយៗ ។

មុននឹងចាប់ផ្តើមធ្វើសម្បថ អ្នកស្បថត្រូវអុជទៀន ធូប បូជាចំពោះវត្ថុសក្តិសិទ្ធិដែលខ្លួនត្រូវស្បថនោះ ។ បន្ទាប់មកក្រឡាបញ្ជីត្រូវអានប្រារព្ធវាចខ្លាំងៗ ច្បាស់ៗ ឱ្យអ្នកស្បថស្តាប់ រួចអាន ពាក្យសច្ចាប្រណិធាន ឱ្យអ្នកស្បថ ថាតាម ។

ក្រោយពីធ្វើសម្បថរួច ក្រឡាបញ្ជីត្រូវធ្វើកំណត់ហេតុដែលបានឱ្យស្បថនោះ បញ្ជាក់ថា បានធ្វើត្រឹមត្រូវហើយ សេចក្តីបានចេញវាចាឱ្យស្បថយ៉ាងណា ត្រូវកត់ក្នុងកំណត់ហេតុយ៉ាងនោះផង។

ប្រារព្ធវាទ

បពិត្រអស់ទេព្រក្ស អារុក្ខអារក្សអ្នកតា និងបារមីដ៏សក្តិសិទ្ធិ មានព្រះអង្គដងកើរ ព្រះអង្គ ក្រពុំឈូក ព្រះអង្គស្វេតឆត្រ ព្រះអង្គចេក ព្រះអង្គចម អ្នកតាឃ្លាំងមឿង អ្នកតា ក្រហមក លោកតាដំបងដែក លោកតាដំបងក្រញូង លោកយាយទេព ព្រះអង្គវិហារសួគ៌ ព្រះអង្គព្រះ ជីវិវត្តបារាយណ៍ ព្រះអង្គវត្តភ្នំខ្វែង ជាដើម សូមយាងអញ្ជើញមកធ្វើជាអធិបតី ក្នុងពិធីសម្បថនេះ ស្បិតគូក្តីនេះបានឈ្លោះទាស់ទែងគ្នា ហើយអះអាងលើសាក្សីថាជាអ្នកបានដឹង បានឃើញ បានឮ និងបានចាំដោយផ្ទាល់ ហើយច្បាប់តម្រូវឱ្យយកអ្នកទាំងនេះ មកធ្វើជាសាក្សី ឱ្យឆ្លើយឱ្យបានទៀងត្រង់តាមពិត ។

បើអ្នកណាឆ្លើយមិនពិត តាមដែលខ្លួនបានដឹង បានឃើញ បានឮ និងបានចាំទេ សូមអស់ទេព្រក្ស អារុក្ខអារក្សអ្នកតា យាយទេព និងបារមីដ៏សក្តិសិទ្ធិ បំផ្លាញឱ្យលាញឱ្យស្លាប់តែហោង យ៉ាងវេទនា ដោយគ្រាប់កាំភ្លើង ខ្សែភ្លើងឆក់ រន្ទះបាញ់ ខ្លាខាំ ពស់ចឹក លុះអនាគតជាតិឱ្យព្រាត់ប្រាសឪពុកម្តាយ បងប្អូន កូនចៅ ឱ្យត្រែរហេមរហាម ខ្សត់ទ្រព្យ រងទុក្ខវេទនា អស់ប្រាំរយជាតិ ។

បើអ្នកណាឆ្លើយឱ្យការណ៍ដោយពិតត្រង់ មិនវៀចវេរ មិនភូតកុហក មិនលំអៀង

ព្រោះជាញាតិសាលោហិត មិនសមគំនិត ព្រោះខ្លាច ព្រោះស្អប់ ព្រោះលាភសក្ការៈ ព្រោះស៊ីសំណូកទេ សូមអស់ទេព្រក្ស អារក្ខអារក្សអ្នកតា យាយទេព និងបារមីដ៏សក្តិសិទ្ធិក្នុងលោកជួយឱ្យគេមានអាយុយឺនយូរ មានសុខភាពល្អ មានទ្រព្យសម្បត្តិសម្បូរណ៍ហូរហៀរ មានញាតិផៅគោរពស្រលាញ់ រាប់អាន លុះអនាគតជាតិបានជួបតែសេចក្តីល្អ ចម្រុងចម្រើនថ្កុំថ្កើង រុងរឿង សមដូចសេចក្តី បំណងប៉ងប្រាថ្នា កុំបីអាក់ខានឡើយ ។

ពាក្យសច្ចាប្រណិធាន

ខ្ញុំសូមឆ្លើយតែការពិត ដែលខ្ញុំបានឃើញ បានឮ បានដឹង និងបានចាំផ្ទាល់ ។

បើខ្ញុំឆ្លើយមិនពិត ដោយប្រការណាមួយ សូមអស់ទេព្រក្ស អារក្សអ្នកតា និងបារមីដ៏សក្តិសិទ្ធិទាំងអស់ បរាមុខខ្ញុំ ឱ្យវិនាសលាញ អន្តរាយទ្រព្យសម្បត្តិ និងស្លាប់តែហោងយ៉ាងវេទនា តែបើខ្ញុំឆ្លើយពិតត្រង់ សូមទេវតាជួយឱ្យខ្ញុំ មានទ្រព្យសម្បត្តិសម្បូរណ៍ហូរហៀរ និងរស់នៅប្រកបដោយសេចក្តីសុខក្សេមក្សាន្ត ជួបជុំបងប្អូន ញាតិផៅសន្តាន ជារៀងរហូតគ្រប់ជាតិកុំបីអាក់ខានឡើយ ។

ឧបសម្ព័ន្ធទី២៖

ព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា

ជាតិ សាសនា ព្រះមហាក្សត្រ

....

តុលាការខេត្ត-ក្រុង

....

....

សាលក្រមព្រហ្មទណ្ឌលេខ.......................

ចុះថ្ងៃទី .... ខែ .... ឆ្នាំ ....

សំណុំរឿងព្រហ្មទណ្ឌលេខ ....

ចុះថ្ងៃទី .... ខែ .... ឆ្នាំ ....

តាងនាមប្រជារាស្ត្រខ្មែរ តុលាការខេត្ត-ក្រុង ....

បង្កើតឡើងតាម ....

....

បានបើកសវនាការជាសាធារណៈ នៅតុលាការខេត្ត-ក្រុង ......

.... ថ្ងៃទី .... ខែ .... ឆ្នាំ ....

ដែលមានសមាសភាពដូចតទៅៈ-

- លោក .... ជាចៅក្រមជំនុំជម្រះ
- លោក .... ជាតំណាងអយ្យការ
- លោក .... ជាក្រឡាបញ្ជីសវនាការ

ដោយមានលោក .... ជាមេធាវី របស់ ....

លោក .... ជាមេធាវី របស់ ....

ដើម្បីជំនុំជម្រះលើជនជាប់ចោទឈ្មោះ.. ភេទ............ អាយុ ....ឆ្នាំ ជាតិ............. របររកស៊ី................................ ទីលំនៅបច្ចុប្បន្ននៅភូមិ.........................ឃុំ-សង្កាត់.................. ស្រុក-ខណ្ឌ...ខេត្ត-ក្រុង.......................................ទោសពីមុន .... ។

ឪពុកឈ្មោះ.. "រ-ស" ម្តាយឈ្មោះ .... "រ-ស" ប្តីឬប្រពន្ធឈ្មោះ.."រ-ស"មានកូន ឬនៅលីវ .... ត្រូវជាប់ចោទ ពីបទ.. ប្រព្រឹត្តនៅភូមិ... ឃុំ-សង្កាត់.......................... ស្រុក-ខណ្ឌ................................ ខេត្ត-ក្រុង.......................................កាលពី ថ្ងៃទី .... ខែ .... ឆ្នាំ .... ត្រូវចាប់ខ្លួនពីថ្ងៃទី .... ខែ .... ឆ្នាំ .... និងឃុំខ្លួននៅថ្ងៃទី ....ខែ .... ឆ្នាំ .... បទល្មើសព្រហ្មទណ្ឌដែលមានចែងឱ្យផ្តន្ទាទោស តាមមាត្រា .... នៃច្បាប់ .... ។

ការប្រព្រឹត្តរបស់ជនជាប់ចោទមានដូចតទៅ [១]:-

[១].- និយាយអំពីដំណើររឿង ឬអង្គហេតុនៃសំណុំរឿងក្តីនេះ ក្រោយពីបញ្ចប់ការស៊ើបអង្កេត និងសួរដេញដោល

បានឃើញ[២] ....

....

....

....។

បានឃើញ ....

....

....

....។

បានឃើញ ....

....

....

....។

បានឃើញ ....

....

....

....។

បានឃើញ ....

....

....

....។

បានឃើញ ....

....

....

....។

បានឃើញ ....

....

....

២.- លើកយកលិខិត និងភស្តុតាង ដែលជាសំអាងផ្សេងៗ សំរាប់ធ្វើជាមូលដ្ឋានក្នុងការយល់ឃើញរបស់ខ្លួនដើម្បីសំរេចសេចក្តីឱ្យបានត្រឹមត្រូវតាមច្បាប់។

- ក្រោយពីបានស្តាប់ចម្លើយរបស់ជនជាប់ចោទ
- ក្រោយពីបានស្តាប់ចម្លើយរបស់ដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី
- ក្រោយពីបានស្តាប់ចម្លើយសាក្សី
- ក្រោយពីបានពិនិត្យភស្តុតាង
- ក្រោយពីបានស្តាប់ សេចក្តីសន្និដ្ឋានទោសរបស់តំណាងអយ្យការ
- ក្រោយពីបានស្តាប់ សេចក្តីសន្និដ្ឋានការពាររបស់មេធាវីជនជាប់ចោទ និងដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី
- ក្រោយពីបានស្តាប់ ជនជាប់ចោទធ្វើសំណូមពរជាសំដីចុងក្រោយ
- ក្រោយពីបានពិនិត្យ ពិចារណាត្រឹមត្រូវតាមច្បាប់ហើយ

តុលាការខេត្ត-ក្រុង ....

យល់ឃើញថា [៣] ....
....
....។

យល់ឃើញថា ....
....
....។

យល់ឃើញថា ....
....
....។

យល់ឃើញថា ....
....
....។

យល់ឃើញថា ....
....
....។

យល់ឃើញថា ....
....
....។

យល់ឃើញថា ....

---

[៣] .- ការសន្និដ្ឋានវាយតំលៃ ពីអំពើរបស់ជនត្រូវចោទ ទៅលើធាតុផ្សំនៃបទល្មើស សំរាប់បញ្ជាក់ថា មាន ឬគ្មានពិរុទ្ធភាពគ្រប់គ្រាន់ ឬ ស្លាប់ ឬគេចខ្លួនបាត់ មាន ឬគ្មានសាវតាជាតិ ។

ហេតុដូច្នេះ តុលាការខេត្ត-ក្រុង ....

<u>វិនិច្ឆ័យសេចក្តី</u>[៤]

....

....

....

....

....

....

....

....

....

....

....

....

....

....

....

....

....

....

....។

សាលក្រមនេះ ជំនុំជម្រះ និងប្រកាសជាសាធារណៈ នៅតុលាការខេត្ត-ក្រុង .... សម្រេចសេចក្តី ....

....

នៅ ថ្ងៃទី .... ខែ .... ឆ្នាំ .... ទឹងបើកសិទ្ធិឱ្យភាគីដែលអវត្តមានក្នុងសវនាការនេះ ប្ដឹងទាស់ ក្នុងរយៈពេល ១៥ ថ្ងៃ គិតចាប់ពីថ្ងៃបានទទួលដំណឹងពី សាលក្រមកំបាំងមុខនេះ និង ប្ដឹងឧទ្ធរណ៍ ក្នុងរយៈពេល ២ ខែ គិតចាប់ពីថ្ងៃ ផុតបណ្ដឹងទាស់។

ក្រឡាបញ្ជីសវនាការ　　　　　　　　　　ចៅក្រមជំនុំជម្រះ

[៤].- ផ្អែកតាមអង្គហេតុ សំអាងហេតុ និងការយល់ឃើញរបស់ខ្លួន តុលាការត្រូវសំរេចឱ្យបានច្បាស់លាស់ និងគ្រប់ចំណុចនៃសំណូមពរ របស់គូវក្ដីនៃសំណុំរឿង ដោយលើកយកមាត្រាច្បាប់មកសំអាងឱ្យបានត្រឹមត្រូវ និងច្បាស់លាស់។

ឧបសម្ព័ន្ធទី៣៖

ព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា

ជាតិ សាសនា ព្រះមហាក្សត្រ

••••••••

អយ្យការអម

តុលាការខេត្ត-ក្រុង

....

••••••••••

លេខ........................

ដីកាចាត់តាំងតំណាងអយ្យការ

•••••••••••••

យើង.. ព្រះរាជអាជ្ញាអមតុលាការខេត្ត-ក្រុង .... ។

បានឃើញសំណុំរឿងព្រហ្មទណ្ឌលេខ ....អក. ចុះថ្ងៃទី.......... ខែ........................ ឆ្នាំ....................

របស់អយ្យការអមតុលាការខេត្ត-ក្រុង .... ។

បានឃើញ (១) ....លេខ .... ចុះថ្ងៃទី ....

ខែ .... ឆ្នាំ .... របស់ ....

ដែលមានវិមតិសង្ស័យលើ :

ឈ្មោះ (២) ....ភេទ ....អាយុ ....ឆ្នាំ ។

....

....

....

....

....

....

....

....

....

បានប្រព្រឹត្តពីបទ: ....

នៅភូមិ ....ឃុំ-សង្កាត់ .... ស្រុក-ខណ្ឌ .... ខេត្ត-ក្រុង ....

កាលពីថ្ងៃទី .... ខែ .... ឆ្នាំ .... ។

ចាត់តាំងលោក .... ជាតំណាងអយ្យការដើម្បីចាត់ការសំណុំរឿងព្រហ្មទណ្ឌខាងលើនេះតាមច្បាប់ ។

ធ្វើនៅ........................ ថ្ងៃទី.......... ខែ.............. ឆ្នាំ.......

ព្រះរាជអាជ្ញា

កំណត់សំគាល់ : ដីកានេះ យកលេខចេញពីសៀវភៅពិសេសរបស់អយ្យការ ។

(១). ដោយការលើកបញ្ជូនសំណុំរឿងរបស់នគរបាលយុត្តិធម៌ ឬពាក្យបណ្តឹងរបស់ជនរងគ្រោះផ្ទាល់ ។

(២). បើជនល្មើសច្រើននាក់ ត្រូវសរសេរឈ្មោះ ភេទ និងអាយុគ្រប់ជនល្មើសទាំងអស់ ។

ឧបសម្ព័ន្ធទី៤៖

ព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា

អយ្យការអម

ជាតិ សាសនា ព្រះមហាក្សត្រ

តុលាការខេត្ត-ក្រុង

••••••••••

....

••••••••••• **ដីកាសន្និដ្ឋានបញ្ជូនរឿងឱ្យស៊ើបសួរ**

លេខ.....................

••••••••••••

យើង.. តំណាងអយ្យការអមតុលាការខេត្ត-ក្រុង .... ។

បានឃើញសំណុំរឿងព្រហ្មទណ្ឌលេខ.................... ចុះថ្ងៃទី............ ខែ .... ឆ្នាំ .... និងសំណុំលិខិតភ្ជាប់មកជាមួយ ព្រមទាំងភស្តុតាងនានា ។

សម្រេចផ្ដើមចោទប្រកាន់ឈ្មោះ .... ភេទ............ អាយុ ....ឆ្នាំ ជាតិ............ របររកស៊ី.. ទីលំនៅបច្ចុប្បន្ននៅភូមិ.........................ឃុំ-សង្កាត់..................................... ស្រុក-ខណ្ឌ...ខេត្ត-ក្រុង.......................................ទោសពីមុន .... និងតួកន ។ ឪពុកឈ្មោះ... "រ-ស" ម្ដាយឈ្មោះ ...."រ-ស" ប្ដីឬប្រពន្ធឈ្មោះ.."រ-ស" មានកូន ឬនៅលីវ .... ត្រូវជាប់ចោទពីបទ... ប្រព្រឹត្តនៅភូមិ... ឃុំ-សង្កាត់............................. ស្រុក-ខណ្ឌ............................ ខេត្ត-ក្រុង......................................កាលពីថ្ងៃទី .... ខែ .... ឆ្នាំ .... តាមមាត្រា... នៃច្បាប់...។

....

....

....។

....

....

....។

....

....

បញ្ជូនសំណុំរឿង វត្ថុតាង និងជនល្មើស "មានខ្លួន, គ្មានខ្លួន" ទៅចៅក្រមស៊ើបអង្កេត នៃតុលាការខេត្ត-ក្រុង .... ដើម្បីចាត់ការតាមច្បាប់ និងស្នើសុំ ....។

ធ្វើនៅ............................ ថ្ងៃទី............ ខែ................. ឆ្នាំ.............

ព្រះរាជអាជ្ញា

ឧបសម្ព័ន្ធទី៥៖

ព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា

ជាតិ សាសនា ព្រះមហាក្សត្រ

•••••••••

អយ្យការអម

តុលាការខេត្ត-ក្រុង

....

•••••••••

លេខ:..................

ដីកាបង្គាប់ឱ្យស៊ើបសួរបន្ថែម

••••••••••••

យើង .... តំណាងអយ្យការអមតុលាការខេត្ត-ក្រុង.................................. ។

បានឃើញសំណុំរឿងព្រហ្មទណ្ឌលេខ.............. ចុះថ្ងៃ .... ខែ .... ឆ្នាំ.............. ដែលមានសេចក្តីថ្លែងចោទប្រកាន់លើឈ្មោះ................................ អាយុ............ឆ្នាំ ភេទ........... ជាតិ............. របររកស៊ី.................................... ទីលំនៅបច្ចុប្បន្ននៅភូមិ.......................ឃុំ-សង្កាត់.............................. ស្រុក-ខណ្ឌ..ខេត្ត-ក្រុង................................ទោសពីមុន .... ឪពុកឈ្មោះ.. "រ-ស" ម្តាយឈ្មោះ .... "រ-ស" ប្តីឬប្រពន្ធឈ្មោះ.. "រ-ស" មានកូន ឬនៅលីវ .... ត្រូវជាប់ចោទពីបទ.. ប្រព្រឹត្តនៅភូមិ.. ឃុំ-សង្កាត់......................... ស្រុក-ខណ្ឌ............................. ខេត្ត-ក្រុង.................................កាលពីថ្ងៃទី .... ខែ .... ឆ្នាំ .... តាមមាត្រា... នៃច្បាប់ .... ។

បានឃើញ:.. ....

យល់ឃើញថា: ....

ហេតុដូច្នេះ សម្រេច

១- បង្គាប់មកលោក-លោកស្រី .... ជា .... ដើម្បីចាត់ការស៊ើបអង្កេតបន្ថែមទូវចំណុច:

១- ....

២- ....

៣- ....

២-ក្រោយពីបានស៊ើបអង្កេតបន្ថែមចប់សព្វគ្រប់ហើយ ត្រូវបញ្ជូនលទ្ធផលនៃការស៊ើបអង្កេតបន្ថែមនេះ មកតំណាងអយ្យការវិញ ឱ្យបានឆាប់បំផុត ។

ធ្វើនៅ...................................... ថ្ងៃទី.......... ខែ................. ឆ្នាំ...........

ព្រះរាជអាជ្ញា

ឧបសម្ព័ន្ធទី៦៖

ព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា

អយ្យការអម ជាតិ សាសនា ព្រះមហាក្សត្រ

តុលាការខេត្ត-ក្រុង ••••••••••

....

•••••••••• **ដីកាបង្គាប់ឱ្យចុះពិនិត្យទីកន្លែងកើតហេតុ**

លេខ.................. ••••••••••

យើង .... តំណាងអយ្យការអមតុលាការខេត្ត-ក្រុង ....

បានឃើញ មាត្រា ៩៥ នៃច្បាប់ស្តីពីនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌ

បានឃើញ[១] ....

....

....

យល់ឃើញថា[២] ....

....

....

<u>ហេតុដូច្នេះ សម្រេច</u>

១. បង្គាប់មកលោក .... ជាមន្ត្រីនគរបាលយុត្តិធម៌ ដឹកនាំកម្លាំងចុះពិនិត្យទីកន្លែងកើតហេតុនៅចំណុច .... ដែលស្ថិតនៅភូមិ .... ឃុំ-សង្កាត់ .... ស្រុក-ខណ្ឌ .... ខេត្ត-ក្រុង .... នៅថ្ងៃទី .... ខែ .... ឆ្នាំ .... វេលាម៉ោង ....។

២. ក្រោយពីបានចុះពិនិត្យទីកន្លែងកើតហេតុ មន្ត្រីនគរបាលយុត្តិធម៌ ត្រូវបញ្ជូន ក្នុងរយៈពេលដ៏ខ្លីបំផុតនូវកំណត់ហេតុរបស់ខ្លួន ព្រមទាំងវត្ថុតាង ប្រសិនបើមានមកព្រះរាជអាជ្ញាអមតុលាការខេត្ត-ក្រុង .... ដើម្បីចាត់ការតាមច្បាប់។

ធ្វើនៅ.......................... ថ្ងៃទី.......... ខែ.................... ឆ្នាំ.........

ព្រះរាជអាជ្ញា

កំណត់សំគាល់: ១. សរសេរចុះ ពត៌មាន ពាក្យបណ្តឹង ឬរបាយការណ៍របស់មន្ត្រីនគរបាលយុត្តិធម៌

២. សរសេរចុះអំពីវិធានការស៊ើបអង្កេត ដែលជាវិធានចាំបាច់ក្នុងការស្វែងរកឱ្យឃើញនូវការពិត ដើម្បីបង្ក្រាបបទល្មើស។

ឧបសម្ព័ន្ធទី៧៖

ព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា

ជាតិ សាសនា ព្រះមហាក្សត្រ

••••••••

អយ្យការអម

តុលាការខេត្ត-ក្រុង

....

••••••••

ដីកាចាត់តាំងអ្នកជំនាញ [១]

••••••••

លេខ ....

យើង .... តំណាងអយ្យការអមតុលាការខេត្ត-ក្រុង .... ។

បានឃើញសំណុំរឿងព្រហ្មទណ្ឌលេខៈ .... ចុះថ្ងៃទី .... ខែ .... ឆ្នាំ ....
របស់អយ្យការអមតុលាការខេត្ត-ក្រុង .... ។

បានឃើញទីតាំងវិធីចោទប្រកាន់លើឈ្មោះ .... ភេទ .... អាយុ ....ឆ្នាំ
ជាតិ...................... របររកស៊ី .... កើតនៅភូមិ .... ឃុំ-សង្កាត់......................... ....
ស្រុក-ខណ្ឌ...........................ខេត្ត-ក្រុង.................................ទីលំនៅបច្ចុប្បន្ននៅភូមិ.................................
ឃុំ-សង្កាត់..........................ស្រុក-ខណ្ឌ ....ខេត្ត-ក្រុង .... ទោសពីមុន .... ។
ឪពុកឈ្មោះ ....ម្ដាយឈ្មោះ..
ប្រពន្ធឬប្ដីឈ្មោះ ....មានកូន ....នាក់ ឬនៅលីវ...................................... ។
ពីបទ...
ប្រព្រឹត្តនៅភូមិ .... ឃុំ-សង្កាត់ .... ស្រុក-ខណ្ឌ...
ខេត្ត-ក្រុង ....កាលពីថ្ងៃទី.............. ខែ............. ឆ្នាំ .... ។
ដែលត្រូវផ្ដន្ទាទោសតាមមាត្រា .... នៃច្បាប់.. ។

បានឃើញ [២] ....
....

យល់ឃើញថា [៣] ....
....

ហេតុដូច្នេះសម្រេច

ចាត់តាំងលោក.................................ដែលមានជំនាញខាង..
ពិនិត្យសន្និដ្ឋានវាយតម្លៃតាមចំណុចដូចខាងក្រោមៈ [៤]

១- ....
២- ....
៣-...
៤- ....
៥-...
....

អ្នកជំនាញអាចកត់ត្រាបន្ថែមលើការសំគាល់ឃើញដទៃទៀតដែលមានប្រយោជន៍។ របាយការណ៍នៃកិច្ចប្រតិបត្តិការនេះ ត្រូវប្រគល់អោយអយ្យការក្នុងរយៈពេល ....គិតចាប់ពីថ្ងៃចុះហត្ថលេខានេះតទៅ។

ធ្វើនៅ.................. ថ្ងៃទី......... ខែ......... ឆ្នាំ.............

ព្រះរាជអាជ្ញា

សេចក្តីរាយការណ៍អំពីលទ្ធផលនៃការពិនិត្យ និង សន្និដ្ឋានវាយតម្លៃរបស់អ្នកជំនាញ

អនុវត្តតាមដីកាចាត់តាំងលេខ .... ចុះថ្ងៃទី.................. ខែ .... ឆ្នាំ ....
របស់អយ្យការអមតុលាការខេត្ត-ក្រុង .... ។

យើង .... មុខរបរ ឬឋានៈ ....
មានអាស័យដ្ឋាន ....
ជាអ្នកជំនាញខាង ....

សូមជូនលទ្ធផលនៃការពិនិត្យ និងសន្និដ្ឋានវាយតម្លៃដូចខាងក្រោម:-

....
....
....
....
....
....
....
....
....
....
....
....
....

ធ្វើនៅ .... ថ្ងៃទី......... ខែ .... ឆ្នាំ ....

អ្នកជំនាញ

កំណត់សំគាល់:

[១] ដីកានេះ ត្រូវចេញដោយព្រះរាជអាជ្ញា ក្នុងដំណាក់កាលស៊ើបអង្កេតបឋម ។ ក្នុងដំណាក់កាលជំនុំជម្រះត្រូវចេញជាសាលក្រមរបៀប ។

[២] វត្ថុតាងដែលតុលាការពុំអាចវាយតម្លៃសន្និដ្ឋានបានដោយខ្លួនឯង ។

[៣] ដើម្បីឱ្យតុលាការរកយុត្តិធម៌បានត្រឹមត្រូវ លុះណាមានអ្នកជំនាញពិនិត្យ សន្និដ្ឋាន និងវាយតម្លៃ ឱ្យបានច្បាស់លាស់ជាមុនសិន ។

[៤] ត្រូវតាំងជាសំណួរឱ្យចំចំណុច ដែលយើងចង់ដឹងឱ្យបានច្បាស់លាស់ ។

ឧបសម្ព័ន្ធទី៨៖

ព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា

ជាតិ សាសនា ព្រះមហាក្សត្រ

•••••••••

អយ្យការអម

តុលាការខេត្ត-ក្រុង

....

•••••••••

លេខ........................

ដីកាបង្គាប់ឱ្យដឹកលំនុកវត្ថុតាង

••••••••••

យើង.. តំណាងអយ្យការអមតុលាការខេត្ត-ក្រុង ....។

បង្គាប់មកលោក ....ក្រឡាបញ្ជីនៃអយ្យការអមតុលាការខេត្ត-ក្រុង ....
ឱ្យទទួលតម្កល់ទុកនូវវត្ថុតាងដូចមានបញ្ជីភ្ជាប់ជាមួយនេះ ដែលពាក់ព័ន្ធនឹងសំណុំរឿងព្រហ្មទណ្ឌលេខ ....
ចុះថ្ងៃទី............ ខែ .... ឆ្នាំ .... និងសំណុំរឿងស៊ើបសួរលេខ............... ចុះថ្ងៃទី ....
ខែ .... ឆ្នាំ .... ។

ចេញពីប្រភព:- នគរបាលយុត្តិធម៌ ....

- អាវុធហត្ថ ....
- អយ្យការអមតុលាការ ខេត្ត-ក្រុង ....
- ចៅក្រមស៊ើបអង្កេតនៃ តុលាការខេត្ត-ក្រុង ....
- តុលាការជាន់ខ្ពស់ ....

ធ្វើនៅ.. ថ្ងៃទី............ ខែ.............. ឆ្នាំ ....

ព្រះរាជអាជ្ញា

ឧបសម្ព័ន្ធទី៩៖

ព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា

ជាតិ សាសនា ព្រះមហាក្សត្រ

•••••••••

អយ្យការអម

តុលាការខេត្ត-ក្រុង

....

••••••••••

ដីកាសន្និដ្ឋានស្ថាពរ(១)

•••••••••

លេខ............................

យើង .... តំណាងអយ្យការអមតុលាការខេត្ត-ក្រុង ....

បានឃើញសំណុំរឿងព្រហ្មទណ្ឌលេខ .... ថ្ងៃទី............... ខែ...................... ឆ្នាំ .... ។

បានឃើញសំណុំរឿងស៊ើបសួរលេខ .... ចុះថ្ងៃទី .... ខែ .... ឆ្នាំ ....

បានឃើញដីកាជូនរឿងមូលទៅពិនិត្យលេខ .... ចុះថ្ងៃទី .... ខែ .... ឆ្នាំ ....

របស់ចៅក្រមស៊ើបអង្កេត។

ក្រោយពីបានពិនិត្យសំណុំរឿងចប់សព្វគ្រប់ឃើញថា៖ (២) ....

....

....

....

....

....

....

....

....

....

....

....

....

....

....

....

....

....

---

(១)- ដីកានេះ ប្រើសំរាប់ព្រះរាជអាជ្ញា ធ្វើដីកាសន្និដ្ឋានចោទប្រកាន់ស្ថាពរ ជូនរឿងទៅជំនុំជម្រះ តាមរយៈចៅក្រមស៊ើបអង្កេត។

(២)- រៀបរាប់អំពីដំណើររឿង ឬអង្គហេតុសង្ខេបតាមសំណុំរឿង ក្រោយពីបញ្ចប់ការស៊ើបអង្កេត។

បានឃើញ [៣] ....

(៣)- លើកយកលិខិត និងភស្តុតាងសំអាងផ្សេងៗ សំរាប់ធ្វើជាមូលដ្ឋានក្នុងការយល់ឃើញរបស់ខ្លួន ដើម្បីសម្រេចឱ្យបានត្រឹមត្រូវតាមច្បាប់ ។

យល់ឃើញថា[៤] : ....

[៤] - សន្និដ្ឋានវាយតម្លៃ ពីអំពើរបស់ជនត្រូវចោទ ទៅលើធាតុផ្សំនៃបទល្មើស សំរាប់បញ្ជាក់ថា មានឬគ្មានពិរុទ្ធភាពគ្រប់គ្រាន់ ឬស្លាប់ ឬគេចខ្លួនបាត់ មានឬគ្មានសាំតាជាតិគ្រប់គ្រាន់។

ហេតុដូច្នេះ សម្រេច[៥]

១-ចោទប្រកាន់ឈ្មោះ .... ភេទ............ អាយុ ....ឆ្នាំ ជាតិ..............
របររកស៊ី.. ទីលំនៅបច្ចុប្បន្ននៅភូមិ.........................ឃុំ-សង្កាត់.................................
ស្រុក-ខណ្ឌ...ខេត្ត-ក្រុង.......................................ទោសពីមុន ....។
ឪពុកឈ្មោះ.. រ-ស់ ម្ដាយឈ្មោះ .... រ-ស់
ប្ដីឬប្រពន្ធឈ្មោះ..រ-ស់ មានកូន ឬនៅលីវ .... ត្រូវជាប់ចោទ
ពីបទ.. ប្រព្រឹត្តនៅភូមិ...
ឃុំ-សង្កាត់........................... ស្រុក-ខណ្ឌ.......................... ខេត្ត-ក្រុង..កាលពី
ថ្ងៃទី .... ខែ .... ឆ្នាំ .... បទល្មើសដែលមានចែងឱ្យផ្ដន្ទាទោស តាមមាត្រា ....
នៃច្បាប់ ....។

២-បង្គាប់បណ្ដឹងអាជ្ញាលើឈ្មោះ ....
តាមដីកាសម្រេចបង្គាប់បណ្ដឹងអាជ្ញាលេខ .... ចុះថ្ងៃទី .... ខែ .... ឆ្នាំ ....។

៣- រំលត់បណ្ដឹងអាជ្ញាលើឈ្មោះ ....
តាមដីកាសម្រេចរំលត់បណ្ដឹងអាជ្ញាលេខ .... ចុះថ្ងៃទី .... ខែ .... ឆ្នាំ ....។

៤-បញ្ជូនជនជាប់ចោទដូចមានឈ្មោះខាងលើ សំណុំរឿងព្រហ្មទណ្ឌលេខ ....
ចុះថ្ងៃទី .... ខែ.................... ឆ្នាំ .... និងវត្ថុតាងព្រមទាំងបញ្ជីវាយនាមជនដែលទាក់ទិន
ក្នុងរឿងនេះទៅចៅក្រមស៊ើបអង្កេតនៃតុលាការខេត្ត-ក្រុង .... ដើម្បីចាត់ការតាមច្បាប់ ។

ធ្វើនៅ..................................... ថ្ងៃទី........ ខែ............... ឆ្នាំ..........

ព្រះរាជអាជ្ញា

---

(៥)- ផ្អែកតាមសំអាងហេតុ និងការយល់ឃើញរបស់ខ្លួន តំណាងអយ្យការត្រូវសំរេចឱ្យបានច្បាស់លាស់ អំពី ការចោទប្រកាន់ ការបង្គាប់បណ្ដឹងអាជ្ញា និងការរំលត់បណ្ដឹងអាជ្ញាដោយលើកយកមាត្រាច្បាប់មកសំអាងឱ្យបានត្រឹមត្រូវ ។

ឧបសម្ព័ន្ធទី១០៖

ព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា
ជាតិ សាសនា ព្រះមហាក្សត្រ
••••••••

តុលាការខេត្ត-ក្រុង
....
••••••••

ដីកាបញ្ជូនសំណុំរឿងទៅជំនុំជម្រះ

••••••••••••••

លេខ ....

យើង .... ចៅក្រមស៊ើបអង្កេតនៃតុលាការខេត្ត-ក្រុង ....

បានឃើញសំណុំរឿងព្រហ្មទណ្ឌលេខ .... ចុះថ្ងៃទី .... ខែ .... ឆ្នាំ ....

បានឃើញដីកាសន្និដ្ឋានស្ថាពរលេខ .... ចុះថ្ងៃទី .... ខែ .... ឆ្នាំ ....

របស់តំណាងអយ្យការអមតុលាការខេត្ត-ក្រុង ....។

ក្រោយពីបានពិនិត្យ អង្កេតមូលចប់សព្វគ្រប់ហើយ

យល់ឃើញថា មានពិរុទ្ធភាពគ្រប់គ្រាន់ លើឈ្មោះ ....ភេទ ....អាយុ ....

ជាតិ .... សាសនា .... មុខរបរ ....

ទីលំនៅភូមិ .... ឃុំ-សង្កាត់ .... ស្រុក-ខណ្ឌ ....

ខេត្ត-ក្រុង ....ទោសពីមុន ....។

ឪពុកឈ្មោះ.. "រ-ស" ម្តាយឈ្មោះ .... "រ-ស"

ប្តីឬប្រពន្ធឈ្មោះ.."រ-ស" មានកូន ឬទៅលើ .... ត្រូវជាប់ចោទ

ពីបទ.. ប្រព្រឹត្តនៅភូមិ...

ឃុំ-សង្កាត់........................... ស្រុក-ខណ្ឌ............................. ខេត្ត-ក្រុង...កាលពី

ថ្ងៃទី .... ខែ .... ឆ្នាំ .... បទល្មើសព្រហ្មដែលមានចែងឱ្យផ្តន្ទាទោសតាម មាត្រា .... នៃច្បាប់ ....។

បញ្ជូនជនជាប់ចោទឈ្មោះ .... ខាងលើនេះ និងសំណុំរឿងព្រហ្មទណ្ឌលេខ ....

ចុះថ្ងៃទី .... ខែ .... ឆ្នាំ .... ព្រមទាំងវត្ថុតាង និងបញ្ជីរាយនាមជនដែលទាក់ទិនក្នុងរឿងនេះ ទៅតុលាការខេត្ត-ក្រុង .... ដើម្បីជំនុំជម្រះតាមច្បាប់។

ធ្វើនៅ .... ថ្ងៃទី .... ខែ .... ឆ្នាំ ....

ចៅក្រមស៊ើបអង្កេត

ឧបសម្ព័ន្ធទី១១៖

ព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា

ជាតិ សាសនា ព្រះមហាក្សត្រ

•••••••••••

តុលាការខេត្ត-ក្រុង

....

••••••••••

លេខ.........................

ដីកាបង្គាប់ឱ្យឆែកឆេរលំនៅដ្ឋាន ឬ រុករកវត្ថុតាង [១]

•••••••••••

យើង .... ចៅក្រមស៊ើបអង្កេតនៃតុលាការខេត្ត-ក្រុង...................................

បានឃើញសំណុំរឿងព្រហ្មទណ្ឌលេខ .... ចុះថ្ងៃទី.......... ខែ...................... ឆ្នាំ....................... ។

បានឃើញពាក្យបណ្តឹងលេខ: ....ចុះថ្ងៃទី......... ខែ................ ឆ្នាំ...............របស់ ....

....ឬចម្លើយរបស់ឈ្មោះ.................................. ជា............................... ។

យល់ឃើញថា: ....

....

<u>ហេតុដូច្នេះ សម្រេច</u>

១. បង្គាប់មកលោក .... ជា ....

ដើម្បីចាត់ចែងចុះឆែកឆេរលំនៅដ្ឋាន ឬរុករកវត្ថុតាងនៅ ចំណុច [២] ....របស់ឈ្មោះ ....

ដែលស្ថិតនៅភូមិ ....ឃុំ-សង្កាត់ .... ស្រុក-ខណ្ឌ ....

ខេត្ត-ក្រុង .... ។

២. ក្រោយពីបានចុះឆែកឆេរ ឬរុករកវត្ថុតាង មន្ត្រីនគរបាលយុត្តិធម៌ ត្រូវបញ្ជូនក្នុងរយៈពេលដ៏ខ្លីបំផុតនូវកំណត់ហេតុរបស់ខ្លួនព្រមទាំងវត្ថុតាងប្រសិនបើមាន មកតុលាការខេត្ត-ក្រុង .... ដើម្បីចាត់ការតាមច្បាប់។

ធ្វើនៅ.................. ថ្ងៃទី.......... ខែ .... ឆ្នាំ...............

ចៅក្រមស៊ើបអង្កេត

<u>*កំណត់សំគាល់:*</u> (១).ចៅក្រមស៊ើបអង្កេតអាចចេញដីកានេះបាន លុះត្រាតែសំណុំរឿង ស្ថិតនៅក្នុងសមត្ថកិច្ចរបស់ខ្លួន។

(២).បញ្ជាក់ឱ្យបានច្បាស់អំពី ឈ្មោះ និងអាសយដ្ឋាន ដែលត្រូវឆែកឆេរ ឬរុករកវត្ថុតាង ។

ឧបសម្ព័ន្ធទី១២៖

ព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា

ជាតិ សាសនា ព្រះមហាក្សត្រ

****

តុលាការខេត្ត-ក្រុង

....

****

ដីកាបង្គាប់ឱ្យឃុំខ្លួនបណ្តោះអាសន្នបន្ត

****

លេខ:......................

យើង ....ចៅក្រមស៊ើបអង្កេតនៃតុលាការខេត្ត-ក្រុង....................................។

បានឃើញសំណុំរឿងព្រហ្មទណ្ឌលេខ.............................. ចុះថ្ងៃទី.......... ខែ............................ ឆ្នាំ........................

បានឃើញដីកាសន្និដ្ឋានបញ្ជូនរឿងឱ្យស៊ើបសួរលេខ .... ចុះថ្ងៃទី .... ខែ .... ឆ្នាំ ....

របស់ព្រះរាជអាជ្ញាអមតុលាការខេត្ត-ក្រុង ....។

បានឃើញដីកាបង្គាប់ឱ្យឃុំខ្លួនជាបណ្តោះអាសន្នលេខ .... ចុះថ្ងៃទី .... ខែ .... ឆ្នាំ ....

របស់តុលាការខេត្ត-ក្រុង..។

បានឃើញ ....
....
....

យល់ឃើញថា..
....
....

<u>ហេតុដូច្នេះ សម្រេច</u>

បង្គាប់ឱ្យបន្តការឃុំខ្លួនឈ្មោះ....................................... អាយុ............ឆ្នាំ ភេទ........... ជាតិ.....................

របរកសិ.................................. កើតនៅភូមិ ....ឃុំ-សង្កាត់.......................................

ស្រុក-ខណ្ឌ...ខេត្ត-ក្រុង..។ ទីលំនៅបច្ចុប្បន្នភូមិ.................................

ឃុំ-សង្កាត់.......................... ស្រុក-ខណ្ឌ..........................ខេត្ត-ក្រុង.....................................ទោសពីមុន...................។

ឪពុកឈ្មោះ.."រ-ស" ម្តាយឈ្មោះ.."រ-ស"

ប្តី ឬប្រពន្ធឈ្មោះ..."រ-ស" មានកូន ឬនៅលីវ...................................។

ត្រូវចាប់ខ្លួនពីថ្ងៃទី........... ខែ .... ឆ្នាំ .... ពីបទ...

ប្រព្រឹត្តនៅភូមិ.................................... ឃុំ-សង្កាត់ .... ស្រុក-ខណ្ឌ ....ខេត្ត-ក្រុង ....

កាលពីថ្ងៃទី........... ខែ........... ឆ្នាំ.......... បទល្មើសដែលមាន ចែងឱ្យផ្តន្ទាទោសតាមបញ្ញត្តិមាត្រា ....

នៃច្បាប់...។

បង្គាប់ឱ្យប្រធានមន្ទីរឃុំឃាំងខេត្ត-ក្រុង.....................................ឃុំខ្លួនឈ្មោះនេះបណ្តោះអាសន្នបន្ត តាមច្បាប់កំណត់

ឱ្យបានសម្រេច។

ធ្វើនៅ...................... ថ្ងៃទី........ ខែ........ ឆ្នាំ ២០០....

ចៅក្រមស៊ើបអង្កេត

បានទទួលដំណឹងរួចហើយ

នៅថ្ងៃទី........... ខែ........... ឆ្នាំ ២០០.......

ព្រះរាជអាជ្ញា

ឧបសម្ព័ន្ធទី១៣៖

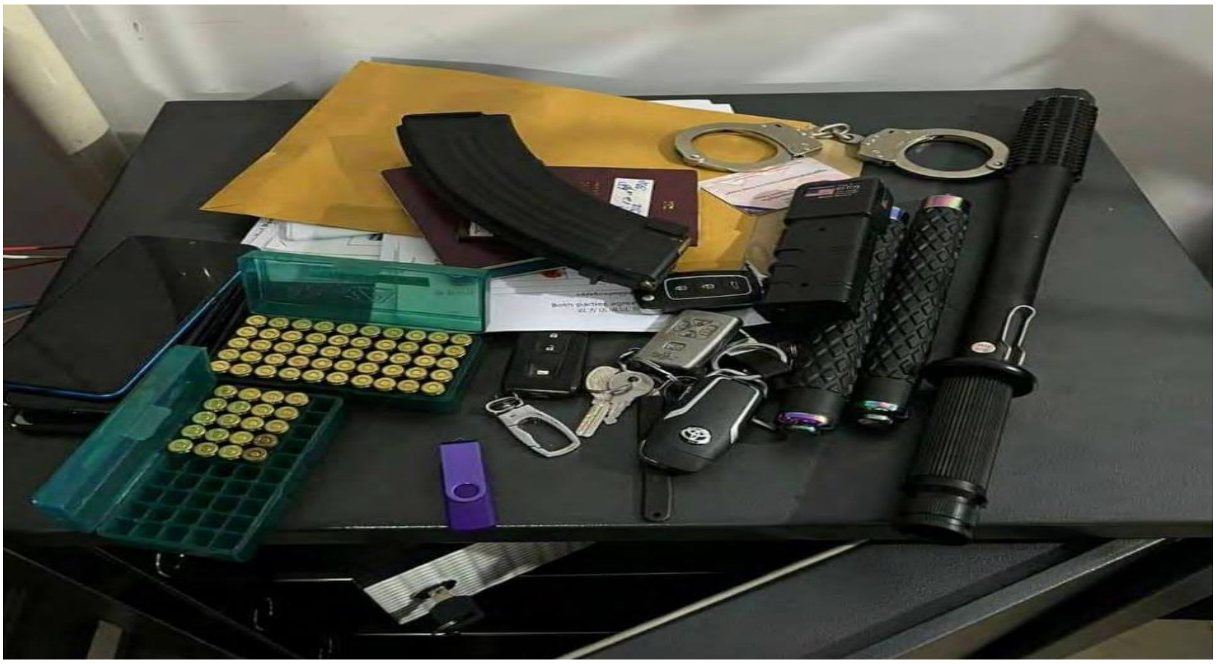

ឧបសម្ព័ន្ធទី១៨៖
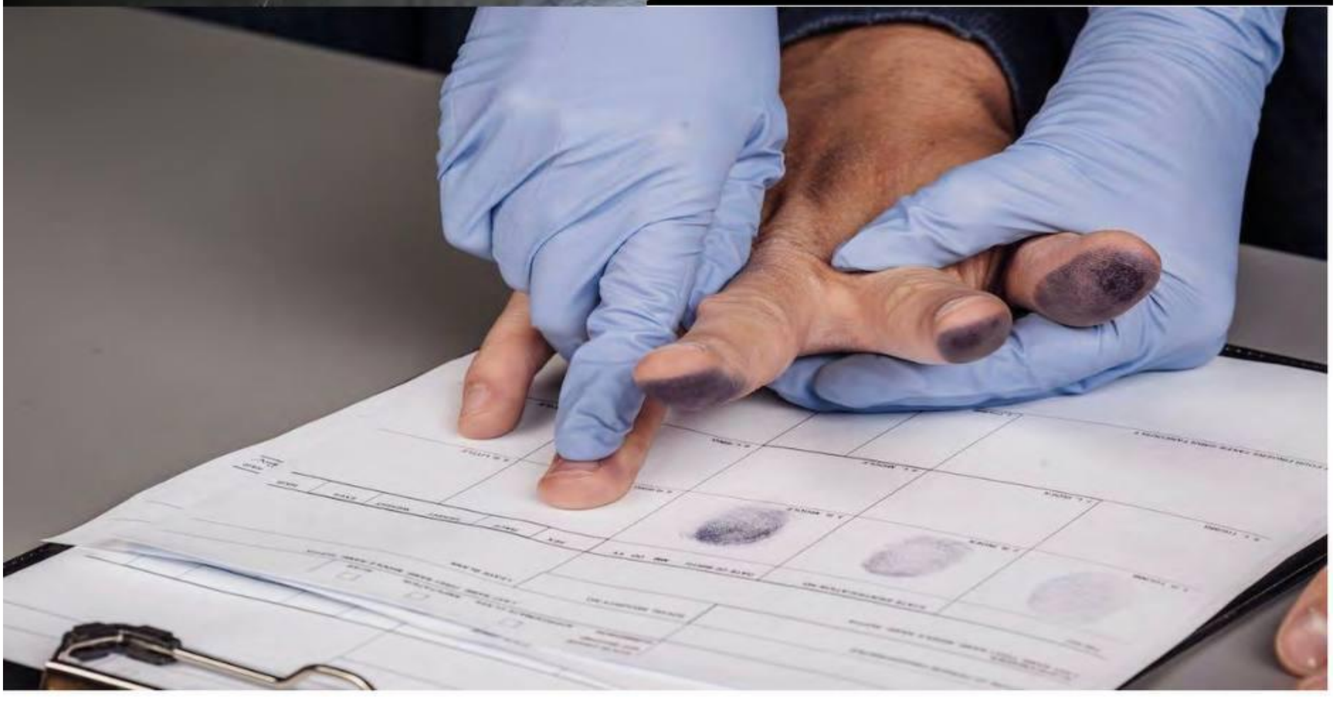
ឧបសម្ព័ន្ធទី១៥៖